MAKÂMÂT-I MAZHARİYYE

Hazret-i Gavs-ül-islâm vel-müslimîn

Şâh Gulâm Alî Abdüllah el-Müceddidî

“Rahmetullahi aleyh”

2002

İSTANBUL

Bismillâhirrahmânirrahîm

Elhamdülillâhi Rabbil-âlemîn. Vessalâtü vesselâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihî ve eshâbihî ecma'în.

Gulâm Alî ismi ile bilinen bu fakîr Abdüllah (Dehlevî) "afâ anhu" bildiririm ki, bu kitâb, kemâlât ve ma'rifetler sâhibi destgâh hazret-i Mevlevî Naîmullahın, mürşidimiz ve seyyidimiz tarîkat nûrlarının kaynağı, hakîkat sırlarının menbâı, yakîn ve irfân erbâbının rehberi, Şemsüddîn Habîbullah hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânânın "radıyallahü teâlâ anh" hâlleri ve halîfelerinin hâlleri ile alâkalı olarak yazdığı ve muhlîslerin gönüllerine ve gözlerine ihsânda bulunduğu kıymetli kitâbın bir muhtasârıdır.

Bu fakîr, o kitâbın ba'zı bölümlerini seçerek ve hâtırladığım şeyleri de ilâve ederek yazdım. Böylece bu sermâyesizin se'âdet sermâyesi olsun. Muvaffâkiyet Allahü teâlâdandır.

Bu kitâbı yazarken Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri "kuddise sirruh" bu işe râzı olur mu, olmaz mı diye tereddüd etdim. Bunun üzerine rü'yâmda şöyle gördüm. Hazret-i Îşân (Mazher-i Cân-ı Cânân "kuddise sirruh") bu fakîrin evine teşrîf etdiler. Yanında Mevlevî Naîmullah da vardı. Sana müsâde etdim, buyurdu ve Fâtiha okudu. Böylece bu kitâbın yazılmasına izn verdiklerini anladım. Tereddüdüm kalkıp, kesin kanâ'at hâsıl oldu. Ümmîd edilir ki, bu iş kabûle nâil olur. Uzun ve meşgûl eden sözden, kısa söz dahâ iyidir.

İÇİNDEKİLER

MEVZÛ'LAR **SAHÎFE**

BİRİNCİ BÖLÜM

Nakşibendiyye-i Müceddidiyye Yolu Hakkındadır

Nakşibendiyye yüksek yolu, kalb ile Allahü teâlâya teveccühden, nâfile ibâdetleri yapmakda ve alışılmış şeyleri terk etmekde orta hâlli olmakdan ve vaktleri sahîh hadîs-i şerîfle sâbit olan zikrler ve virdler ile değerlendirmekden ibâretdir.

Bu yolda tevbe eden, rızâ makâmına kadar bütün sülûk makâmlarını kısaca icrâ eder. Hülâsa bu yol, dâimâ Allahü teâlâ ile berâber olmak, rûhun muhabbetle çekilmesi, zevk, şevk ve kalbin cem'iyyeti, ya'nî toparlanmasıdır. **(İhsân, sanki Rabbini görüyormuş gibi ibâdet etmendir.)** hadîs-i şerîfine muvâfık olarak, müşâhede etdiğinde istiğrâk, bu yolda bulunanların vasfıdır. Onlardan ba'zıları kalb cezbelerinin galebesi sebebi ile mest olur. Ba'zısına da tevhîd sırları zâhir olur. Kalbleri zikr eder hâle getirmek ve kalblere sükûnet vermek, bir hâlden bir hâle kavuşdurmak ve himmet ile müşkilleri halletmek, bu yolun büyüklerinin çok meşhûr tasarruflarındandır.

Allahü teâlâ, hazret-i Müceddide "radıyallahü anh" inâyeti ile bu yolda dahâ başka makâmlar ve dereceler ihsân buyurdu. Bir makâmdan diğer makâma kadar ayrı ayrı hâller ve ilmler lutf etdi. Bu yolun mensûbları o hâller ve keyfiyyetlerle mümtazdırlar. Ancak, hepsi bu yüksek yolun makâmlarının temâmına kavuşmamışdır. Herkes kavuşduğu makâmın vâridât ve hâlleriyle zevklenir. Bu sebeble bu yolun mensûblarının hâlleri birbirinden farklıdır. Fekat bu yolun önce gelmiş olan büyüklerinin bildirdikleri zikrleri ve vazîfeleri aynen yaparlar. Kalb makâmında istigrâk, bîhodluk [kendinden geçme], sekr ve cezbeler sebebiyle muhabbet-i ilâhî ile dolup taşarlar.

Hazret-i Müceddidin vilâyet diye ifâde buyurduğu makâmlarda, bâtına [kalbe ve rûha] çeşid çeşid keyfiyyetler nasîb olur. Kemâlât ve hakâyık diye açıkladıkları makâmlar, hâllerinin latîfliği ve belirsizliğinden dolayı idrâk edilemez. Ancak istigrâkı hem vasf, hem de itmi'nân bakımından bâtınları için lüzûmlu görürler. İstigrâk, kalbe düşüncelerin gelmemesi, tam teveccüh, hattâ maksûda teveccühün bile farkında olmamakdır. İstigrâkda, kavuşulan makâmların, hâllerinin hulâsâsı olan sekr hâlleri de bulunmaz. Her kim kendisine ilm ve keşf ihsân edilmişse, her makâma âid ilâhî tecellîlerde kendi seyrini açıkca görür.

Bu yolda tevhîd sırlarının az tecellî etmesinin sebebi şudur: Hazret-i Hâce-i Ahrâr [Ubeydullah-i Ahrâr] "kuddise sirruh" hazretlerine iki nisbet ulaşmışdır. Biri kendi yüksek babalarından ulaşan nisbetdir. Bu nisbet ile tevhîd sırları zuhûr eder. İkincisi, şerî'at ve kemâl mertebesindeki takvâ nûrlarıyla nûrlanmış olan Nakşibendiyye hânedânından ulaşmışdır. Hazret-i Muhammed Bâkîbillah "rahmetullahi aleyh" bu iki nisbet deryâsını kendinde toplamışdı. Hazret-i Müceddid, Bâkîbillah hazretlerinden bu iki nisbete kavuşdukdan sonra, bunlardan Nakşibendiyye nisbetini tercîh buyurmuşdur. Çünki, bu nisbetde ayakların sürçmesi vâki' olabilir. Fekat kalb makâmına tam kavuşup, bu makâmdan dahâ ilerisine yükselemeyen kimse, elbette tevhîd bilgilerinden ve sekr hâllerinden bir kısmına kavuşur. Kavuşduğu bu bilgilerin ve hâllerin alâmetleri, yanmanın ve şevkin artmasıdır. Gönlü Allahü teâlâdan başkasına yönelmekden kurtarmak demek olan tevhîde, Nakşibendiyye nisbetine sâhib olanlar kavuşur. Hârikul'âde hâller şiddetli mücâhedelerle hâsıl olur. Meşakkatli riyâzetler olmadan, kâinâtda tasarruflarda bulunmak nâdir vuku' bulur. Fekat devâmlı kalb ile zikr yapmadan, Allahü teâlâya yönelmeden, ahlâkı güzelleşdirmeden ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnet-i seniyyesine uymadan, hiçbir kerâmete kavuşulamaz. Elhamdülillah, bu yolun mensûblarına bu se'âdet nasîb olmuşdur.

Bu kitâbda, falan kimse vilâyetde şu yüksek makâmlara kavuşmuşdur veyâ sülûkun sonuna ulaşmışdır denmesinden maksad, o makâmların keyfiyyetleri, hâlleri ve vâridâtlarıyla müşerref olup, dâimâ Allahü teâlâyı bilmek ve tanımak hâli üzere ve yaratılmışların en üstünü olan Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnetine uymak hâli üzeredir demekdir.

Beyt:

Kurtulurum sanma ey Sâdi hoca,
Muhammed aleyhisselâma uymadıkca.

Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânân "kuddise sirruh" Nakşibendiyye yolunda hem kendisi kemâle erip, hem de başkalarını kemâle erdirme mertebesine kavuşdukdan sonra, yine bu yolun zikrleriyle meşgûl olmuşlar, talebelerini de o büyüklerin yüksek nisbeti ve âdâbı üzere yetişdirmişdir. Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânânın, Kâdirî, Çeştî ve Sühreverdî yollarından da icâzeti olup, bu yolların herbirinden feyz almışdır. Talebelerinden ba'zılarını Kâdirî ve Çeştî yollarından bî'at etdirip, o büyüklerin şecerelerini onlara verirdi. Ancak, Sühreverdî yolunda bî'at verdiği bilinmemekdedir. Çünki bu diyârlarda Sühreverdi yolunu taleb eden azdır.

Fakîr, şimdi bu üç yolun büyüklerinin ismlerini yazacağım.

İKİNCİ BÖLÜM

Nakşibendiyye silsilesi

Hocamız hazret-i Mazher-i Cân-ı Cânân, Nakşibendiyye yolunu, hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden "rahmetullahi aleyh" aldı. O da hazret-i Şeyh Seyfeddînden, o hazret-i Hâfız Muhammed Muhsînden feyz aldı. Bu zât da Urvet-ül-vüskâ Muhammed Ma'sûmdan, bu da imâm-ı tarîkat Müceddid-i elf-i sânî Şeyh Ahmed Fârûkî Serhendî hazretlerinden, o ise, hazret-i Hâce Muhammed Bâkîbillahdan feyz aldı. Bâkîbillah hazretleri Mevlânâ Hâcegi Emkenegî (Türkistanlıdır)den, o, hazret-i Mevlânâ Dervîş Muhammedden, o, Mevlânâ Muhammed Zâhidden, o, hazret-i Hâce-i Ahrârdan (Türkistanlıdır), Hâce-i Ahrâr hazretleri ise, hazret-i Mevlânâ Ya'kûb Çerhîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Alâeddîn Attârdan, o da Hâce-i Hâcegân Behâeddîn Nakşibendden, o ise, hazret-i Seyyid Emîr Gilâldan, o, hazret-i Hâce Muhammed Bâbâ Semmâsîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Alî Azîzân Râmitenîden, o, Hâce Mahmûd İncirfagnevîden (Türkistanlıdır), o, hazret-i Mevlânâ Ârif Rîvegerîden (Türkistanlıdır), o, Hâce-i cihân hazret-i Abdülhâlık Goncdüvânîden (Türkistanlıdır), o, Hâce Yûsüf Hemedânîden, o, Hâce Ebû Alî Farmedîden (Fârislidir), o, Hâce Ebûl-Hasen Harkânîden, o, Hâce Bâyezîd-i Bistâmîden (Fârislidir), o ise, İmâm hümâm hazret-i İmâm-ı Ca'fer-i Sâdıkdan "radıyallahü teâlâ anh", o da, İmâm-ı Kâsım bin Muhammed bin Ebî Bekr Sıddîkdan "radıyallahü teâlâ anh", o ise, Resûlullahın eshâbından olan Selmân-ı Fârisîden "radıyallahü teâlâ anh", o da Resûlullahın sohbetiyle mümtâz olan hazret-i Emîr-ül-mü'minîn Ebû Bekr Sıddîkdan "radıyallahü anh", hazret-i Ebû Bekr ise, rahmetenlilâlemîn Şefîûl müznibîn Muhammed Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" feyz aldı.

Diğer bir nisbet de, hazret-i İmâm-ı Ca'fer-i Sâdık vâsıtasıyla hazret-i İmâm-ı Muhammed Bâkıra "radıyallahü anh" ulaşır. Onun nisbeti İmâm-ı Zeynel'âbidîne "radıyallahü anh", onun nisbeti, İmâm-ı hümâm Seyyidişşühedâ İmâm-ı Hüseyne "radıyallahü anh", onun nisbeti İmâm-ı Hasen-i Müctebâya "radıyallahü anh", onun nisbeti Emîr-ül-mü'minîn Alî Mürtazâya "kerremallahu vecheh", onun nisbeti Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" ulaşır. Bu nisbet, bu yolda Ehl-i Beyt imâmlarının bulunması sebebiyle silsiletüz-zeheb (Altın silsile) diye meşhûrdur.

Yine Hâce Ebû Alî Farmedînin intisâbı da Hâce Ebûl-Kâsım Gürgânî hazretlerinedir. Onun nisbeti, Hâce Ebû Osmân Mağribîye, onun nisbeti Seyyidü't-tâife Hâce Cüneyd-i Bağdâdîye, onun nisbeti, Hâce Sırrı Sekâtîye, onun nisbeti, Hâce Ma'rûf-i Kerhîye, onun nisbeti, İmâm-ı Alî

Rızâya “radıyallahü anh”, onun nisbeti, İmâm-ı Ca’fer-i Sâdıka ulaşır. Ca’fer-i Sâdıkdan da Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” meşhûr silsile ile ulaşır.

Hâce Ma’rûf-i Kerhî de Hâce Dâvüd-i Tâîden feyz almışdır. O da Hâce Habîb-i Acemîden, o, Hâce Hasen-i Basrîden, o, Emîr-ül-Mü’minîn hazret-i Alî Mürtezâdan “radıyallahü anh”, o da, Resûlullahdan “sallallahu aleyhi ve sellem” feyz almışdır.

Kâdiriyye silsilesi

Mubârek hocamız hazret-i Mazher-i Cân-ı Cânân, Kâdiriyye yolu icâzetini hazret-i Şeyh Muhammed Âbidden “rahmetullahi aleyh” almışdır. O ise, Şeyh Abdül Ehadden, o, hazret-i Hâzinürrahme Muhammed Sa’îdden, o, imâm-ı tarîkat Müceddid-i elf-i sânî Şeyh Ahmed Fârûk-i Serhendîden, o, yüksek babası Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh” o, Şâh Kemâl Kihlî (Pencabda)den, o, Şâh Fudaylden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Seyyid Gedây-ı Rahmân-ı Sânîden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şemseddîn Ârifden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Gedây-ı Rahmân-ı evvelden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şemseddîn Sahrâsîden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Ukaylden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Abdülvehhâbdan “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyid Şerefüddînden “rahmetullahi aleyh”, o, Seyyidüsse’âdât Seyyid Abdürrezzâkdan “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Gavs-üs-sakaleyn mahbûb-ı Sübhânî Seyyid Abdülkâdir Geylânîden “radıyallahü teâlâ anh”, o ise, Hâce Ebû Sa’îd Mahzûmîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebûl-Hasen Kureşîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebûl-Ferec Tartûsîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Abdül’vâhid Temîmîden “rahmetullahi aleyh”, o Hâce Ebû Bekr Şiblîden, o, Seyyidüttâife Cüneyd-i Bağdâdîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Sırrî Sekâtîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ma’rûf-i Kerhîden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i İmâm-ı Alî Rızâdan “radıyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i imâm-ı Mûsâ Kâzımdan “radıyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i İmâm-ı Ca’fer-i Sâdıkdan “radıyallahü teâlâ anh”, o, hazret-i İmâm-ı Muhammed Bâkırdan “radıyallahü anh”, o, hazret-i İmâm-ı Zeynel’âbidînden “radıyallahü anh”, o, hazret-i Seyyidüşşühedâ İmâm-ı Hüseyn “radıyallahü anh”, o, hazret-i İmâm-ı hümâm Hasen-i Müçtebâdan “radıyallahü anh”, o, Emîr-ül-mü’minîn hazret-i Alî Mürtezâdan “radıyallahü teâlâ anh”, o da hazret-i risâletpenâh Muhammed Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” feyz aldı.

Abdülkâdir Geylânî hazretlerinin babası vâsıtasıyla silsilesi ise şöyledir: Hazret-i Gavs-üs-sakaleyn Seyyid Abdülkâdir “radıyallahü anh” babası Seyyid Ebû Sâlihden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Yahyâ Zâhidden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Mûsâ Mûrisden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Dâvüd Mûrisden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Mûsâ Cevnden “rahmetullahi aleyh”, o da babası Seyyid Abdüllah Mahzdan “rahmetullahi aleyh”, o da babası

Seyyid Hasen Müsennâdan “radıyallahü teâlâ anh”, o da babası Seyyidüs-sâdât Emîr-ül-mü’minîn İmâm-ı Hasen Müctebâdan “radıyallahü anh”, o da babası Emîr-ül-mü’minîn Alî Mürtezâdan “radıyallahü anh”, o ise Şefî’ül-müznibîn rahmetenlil âlemîn Muhammed Resûlullahdan “sallallahü aleyhi ve sellem” feyz aldı.

Çeştiyye yolu silsilesi

Mubârek hocamız Mazher-i Cân-ı Cânân “kuddise sirruh” Çeştiyye yolu icâzetini Şeyhüşşuyûh Muhammed Âbidden “rahmetullahi aleyh” aldı. O ise hazret-i Şeyh Abdül Ehadden, o, Hazînürrahme Şeyh Muhammed Sa’îdden, o, Müceddid-i elf-i sânî hazret-i Şeyh Ahmed Fârûkîden “rahmetullahi aleyh” aldı. O da yüksek babası Şeyh Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Rükneddînden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Abdül’kuddüsden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Muhammed Ârifden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh Abdülhakdan “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Celâlüddîn Pânipûtîden, o, hazret-i Şemsüddîn Türkden “rahmetullahi aleyh”, o, hazret-i Şeyh Alâüddîn Mahdûm Alî Sâbirden “rahmetullahi aleyh”, o, Şeyh-ül-islâm Şeyh Ferîd Şeker Gencden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Kudbüddîn Bahtiyâr Kâkîden “rahmetullahi aleyh”, o, İmâm-ı tarîkat Hâce Mu’înüddîn Sencerîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Osmân Hârûnîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Şerîf Zendenîden, o, Hâce Mevdûd Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Yûsüf Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû Ahmed Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû Muhammed Çeştîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Ebû İshak Şâmiden, o, Hâce Mimşad-ı Dineverîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Hubeyre-i Basrîden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Huzeyfe Mer’âşîden “rahmetullahi aleyh”, o, Sultân İbrâhîm Edhemden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Fudayl bin Iyâddan “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Abdül Vâhidden “rahmetullahi aleyh”, o, Hâce Hasen Basrîden “rahmetullahi aleyh”, o ise Emîr-ül-mü’minîn Alî Mürtezâdan “radıyallahü teâlâ anh”, o da Cenâb-ı Resûlullahdan “sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem” aldı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin “kuddise sirruh”, Nakşibendî, müceddidî yolundan dört büyük şeyhinin yüksek hâlleri:

Seyyidüs-sâdât hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî “rahmetullahi aleyh” [Silsile-i aliyyeden.]

Zâhir ve bâtın ilmlerinde âlim idi. Fakîh, kâmil, ârif-i mükemmîl idi. Tesavvufda feyzini, büyük âlim ve mürşid-i kâmil Şeyh Seyfeddîn Fârûkîden aldı. Bu zât Urvet-ül-vüskâ Muhammed Ma’sûm hazretlerinin oğlu ve halîfesi, o ise, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin oğlu ve halîfesidir. Yine Şeyh Abdülhak muhaddis hazretlerinin evlâdından ve Muhammed Ma’sûm hazretlerinin halîfelerinden olan Hâfız Muhammed Muhsin hazretlerinin huzûrunda bulunup, ondan senelerce feyz aldı. Böylece üstün hâllere ve yüksek makâmlara kavuşdu. Kuvvetli bir istigrâk hâline sâhib idi. Ya’nî ilâhî aşk ile kendinden geçme hâli pek ziyâde idi. Onbeş sene bu hâl üzere yaşadı. Sâdece nemâz vaktlerinde ayıklık hâline döner, sonra yine istigrâk hâli kaplardı. Ömrünün son zemânlarında bu hâlden kurtuldu. Vera’ ve takvâsı ya’nî şübheli şeylerden ve harâmlardan sakınmakdaki gayreti son dereceye ulaşmışdı. Sünnet-i seniyyeye uymakda, edeb ve âdetlerde Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” tâbi’ olmakda büyük bir dikkat gösterirdi. Peygamber efendimizin hayâtını ve yüksek ahlâkını anlatan kitâbları devâmlı yanında bulundurur, bunları okuyup, hâllerinde ve işlerinde Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” uyardı. Bir def’asında helâya girerken, yanlışlıkla önce sağ ayağını içeri atmışdı. Bunun üzerine hâllerinde bağlanma oldu. Tazarru’ ile Allahü teâlâya çok düâ edip, yalvardı. Sonra hâlleri tekrâr açıldı. Yiyeceklerinin halâldan olması husûsunda son derece dikkat ederdi. Birkaç günlük ekmeğini kendi pişirir, açlığı şiddetlenince o ekmekden bir parça yirdi. Sonra murâkabeye dalardı. Dâimâ murâkabe hâlinde bulunmakdan, Allahü teâlâdan başka her şeyi unutup, hep ibâdet ve ta’âtla meşgûl olmakdan beli bükülmüşdü. Buyurdu ki, “Otuz seneden beri kalbimden insanın tabiî gıdâsı olan şeyleri yimek geçmedi. Ne zemân yiyeceğe ihtiyâc duysam, ne varsa yir, onunla iktifâ ederdim.” Günde bir def’a yemek yimeyi bid’at bilerek ve takvâsının çokluğundan, çocuklarından birine yağ, diğerine de şeker verirdi. Ekseriyyetle zulmet şübhesi bulunması sebebiyle zenginlerin yemeğini aslâ yimezdi. Bir def’asında zengin bir kimsenin evinden huzûruna yemek getirilip, takdîm edildi. Nâzik bir tavırla “Bu yemekde bir zulmet gözüküyor, bunu bir araşdırınız!” buyurdu. Bu yemek halâldendir dediler. Fekat araşdırıp, gösteriş niyyeti ile hâzırlandığını anladılar. Eğer dünyâya düşkün birisinin evinden emânet olarak bir kitâb isteseler, üç gün bekletir, sonra okurdu.

Buyururdu ki: “Konuşmaların zulmeti o kitâb üzerini bir kılıf gibi kaplamış.” Sohbetinin bereketi ile o zulmet dağıldıkdan sonra o kitâbı okurlardı.

Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin en meşhûr talebesi olan Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, ondan bahs ederken göz yaşlarını tutamaz ve şöyle derdi: Sizler Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin zemânına yetişemediniz. Eğer onu görmüş olsaydınız, îmânınız tâzelenir ve Allahü teâlâ ne büyük kudret sâhibidir ki, böyle mubârek bir zât yaratmış derdiniz “radıyallahü teâlâ anh”. Onun keşfi son derece kuvvetli ve isâbetli idi. Hattâ denilebilir ki, onun kalb gözüyle gördüğü kadar bizler baş gözümüzle göremeyiz. Kuvvetli tasarruflara sâhibdi. Sevenlerinin ihtiyâçlarını gidermek için himmet ederdi. Himmet etdiği gibi gerçekleşmemesi çok nâdir olurdu.

Bir gün bir kadıncağız, huzûruna gelip; Cinler kızımı kaçırdılar. Ne kadar uğraşdıysak da bir çâresini bulup, kızımı kurtaramadık. Siz bu husûsda lutf edip, teveccüh buyurunuz da kızım kurtulsun, dedi. Bunun üzerine bir müddet murâkabeye daldı. Sonra inşâallah kızın falan zemân kurtulup gelecek, dedi. İşâret etdiği vaktde kız cinlerin elinden kurtulup, geldi. Nasıl kurtuldun diye sorduklarında; Sahrâda idim. Bir büyük zât elimden tutup, beni buraya getirdi, dedi. Bu hâdiseye şâhid olan bir kimse, “Efendim, kızın kurtulacağını niçin hemen söylemediniz de, murâkabeye dalıp, ondan sonra söylediniz diye sorunca; “O kızın kurtulması için himmet gösterip, Allahü teâlâya düâ etdim. Bana ilhâm-ı ilâhî ile onun kurtulacağı bildirildi. Bu fakîrin teveccühü ve himmeti bu işe te’sîr etdi” buyurdu. Her işi Allahü teâlânın rızâsına uygun idi.

Bir def’asında iki râfizî huzûruna gelip, râfizî olduklarını saklayıp, tâbi’ olmak istediklerini söylediler. Onların sapık i’tikâdda olduklarını anlayıp, “Önce bozuk i’tikâdınızdan vazgeçip, sonra tâbi’ olun” buyurdu. Bu iki râfizîden biri huzûrunda tevbe edip, bozuk inanışlarından vazgeçdi ve se’âdete erdi. Diğeri ise, sapıklığından vazgeçmeyip, se’âdetden mahrûm kaldı.

Talebelerinden biri nefsinin hevâsına kapılıp, bir kadınla buluşmak istedi. Hocası Seyyid Nûr Muhammed Bedavânî hazretleri birden bire karşısına çıkıp, engel oldu. Kadın bu hâli görünce dehşete kapıldı, feryâd ederek yere düşüp bayıldı. Talebesi bu hâlinden dolayı çok pişmân olup, tevbe etdi. Uzun müddet hocasının huzûruna çıkamadı.

Bir kimse onun evinin yakınına bir dükkân açıp, benc otu (uyuşturucu ot) satmaya başladı. Buyurdu ki: “O otun zulmeti bâtın nisbetimizi bulandırıyor.” Bunun üzerine ba’zı talebeleri gidip, o kimsenin dükkânını zorla harâb etdiler. Bu işi duyunca, “bu sefer bâtın hâllerimiz dahâ çok bulandı. Çünki bizim sebebimizle dîne muhâlif bir hesâblaşma, hâdise vuku’ buldu. Önce o dükkân sâhibine yumuşaklıkla bu işten vazgeçip tevbe etmesinin anlatılması gerekirdi. Eğer vazgeçmezse o zemân mâni’ olu-

nurdu" buyurdu. Talebeleri o dükkân sâhibini arayıp, güçlükle iknâ edip huzûruna getirdiler. Talebelerinin yapdığı bu işden dolayı, o kimseden özr diledi. Sonra dînimizde yasaklanmış bir iş ile uğraşmayı bırakıp, o halâl bir san'at ile meşgûl olmak gerekir, buyurarak nasîhat etdi ve ona altın verdi. O kimse tevbe edip, talebelerinden oldu.

Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretleri şöyle anlatmışdır: Bir gün hocam Hâfız Muhammed Muhsîn hazretlerinin mezârını ziyârete gitdim. Kabri başında iken murâkabeye daldım. Bu hâlde iken, hocamı kabrinde görüp, konuşdum. Kefeni ve bedeni hiç çürümemişdi. Sâdece ayaklarının alt tarafına toprak te'sîr edip, hafîf dökülmüşdü. Bunun sebebini kendilerine sordum. Buyurdu ki: Sâhibinden iznsiz geri vermek üzere bir taşı alıp abdest aldığım yere koydum. Abdest alırken o taşın üzerine basdım. Ayaklarımda toprağın te'sîri bu sebebledir. Takvâda çok ileri giden, Evliyâlıkda da yükselir. Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretleri 1135 [m. 1722] senesinde vefât etmişdir.

Hâcı Muhammed Efdâl "rahmetullahi aleyh"

Fazîlet sâhibi ve ilmde yüksek derecelere ulaşmış olan âlimlerdendir. Ma'rifet sırlardan ve bâtın ilmlerinden büyük pay almışdır. Tarîkatı, Muhammed Ma'sûm Fârûkî hazretlerinin oğlu ve halîfesi olan Huccetullah Nakşibendden aldı. Ondan on sene istifâde edip, bâtın feyzine kavuşdu. Oniki sene de Şeyh Abdül Ehad hazretlerinden feyz aldı. Bu hocası da Hazînürrahme Şeyh Muhammed Sa'îd hazretlerinden feyz aldı. Bu zât ise, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin oğlu ve halîfelerindendir. "Rahmetullahi aleyhim." Bu hocasının sohbetlerinde yüksek makâmlara kavuşdu. Aklî ve naklî ilmleri öğrendi. Hadîs isnâdı ilmini de ondan aldı. Ayrıca Şeyh Sâlim Basrîden hadîs-i şerîf isnâdı ilmini aldı.

Huccetullah Nakşibend hazretleri Şeyh Abdül Ehade şöyle buyurmuşdur: "Büyük mürşidlerden bizim sînemize ne ulaşmışsa temâmını aynen sizin kalbinize akıtdık."

Hâcı Muhammed Efdâl hazretleri kuvvetli bir istigrâk sâhibi idi. Fenâ ve kendini yok bilmek hâli kaplamışdı. Sanki kendini aslâ tarîkat ehlinden saymazdı. Hazret-i Îşân ona def'alarca şöyle buyurdu: "Size nazâr-ı keşfî ve tahkîk-i makâmât-ı ilâhiyye ihsân edildi. Bir de bizim hâlimize bakınız. İşlerimizin harâblığından başka kendimizde hiçbir şey bulamıyoruz."

Müellîf der ki: Tarîkatın imâmı hazret-i Müceddid "radıyallahü teâlâ anh" buyurdu ki: Bâtın hâllerinin belirsizlik ve bilinmezliğe ulaşması, tecellî-i zâtinin zuhûrunun alâmetidir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen **(... Gözler Onu göremez...)** (En'âm sûresi: 102) buyuruldu. Bu husûsda bu âyet-i kerîme kat'î delîldir.

Hâcı Muhammed Efdâl hazretleri, Harameyni şerîfeyni ziyârete git-

di. Orada ilâhî lütflara ve Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ihsânlarına kavuşdu. Binlerce fütûhat ile döndü ve hakkı taleb edenlerin mercî’i oldu. İnsanları zâhir ve bâtın feyzlerine kavuşdurdu. Hazret-i Şâh Veliyyullah Muhaddis Dehlevî “rahmetullahi aleyh” ondan hadîs ilmini tahsîl etdi ve rivâyet için ona isnâd etdi.

Kendisine hediyye olarak gelen paralarla her ilmde pekçok kitâb satın alıp, vakf etdi. Bir def’asında onbeş bin rupye hediyye edilmişdi. Bu paranın temâmına kıymetli kitâblar satın alıp vakf etdi. O kadar çok kitâb vakf etdi ki, bu hizmetiyle ilmin yayılmasına vesîle oldu. “Allahü teâlâ hayrlı karşılıklar ihsân buyursun”.

Buyurdu ki: İnsanın ömründe bir kerecik olsun Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” kabr-i şerîfini ziyârete gitmemesine çok şaşılır. Hâlbuki dünyâ ve âhıret maksadlarının Onun vâsıtasıyla hâsıl olduğunu bilmekdedirler. Yine kısa zemânda öğrenilmesi mümkin olduğu hâlde zarûrî tecvîd kâidelerine göre Kur’ân-ı kerîmi okumayı öğrenmeyenlere çok şaşılır. Hâlbuki nemâzın doğru kılınması kırâetin doğru olmasına bağlıdır. Nakşibendî büyüklerinden birinin teveccühü ile latîfelerin zikrini elde etmeyenlere de çok şaşılır. Bu yolun büyüklerini tanımak öyle büyük bir ni’metdir ki, muhabbet-i ilâhînin tohumu ve îmânı korumaya vesîledir. Bu ni’met, mihnetsiz ve kısa zemânda elde edilebilir.

Muhammed A’zam, Hâcı Muhammed Efdâl hazretlerinin büyük halîfelerindendir. Keşfi sahîh ve nisbeti kuvvetli idi. Talebelerin çoğu onun sohbetinde tarîkatın vâridâtına kavuşmuşlardır. “Rahmetullahi aleyhim.”

Hâfız Sa’dullah “rahmetullahi aleyh”

Muhammed Ma’sûm hazretlerinin torunu ve halîfesi olan Muhammed Sıddîk hazretlerinin seçkin halîfelerindendir “rahmetullahi aleyhimâ”. Otuz sene bu zâtın sohbetine devâm edip, yüksek makâmlara ve tarîka-i Ahmediyyenin en üstün derecelerine ulaşdı. Onun lakabı, hocasının dergâhında iftihâr vesîlesi olarak “Seyyid-üs-sofiyye” idi. Buyurdu ki: “Mürşidimin dergâhına otuz sene başımın üzerinde su çekdim. Bu sebeble başımda saç kalmadı. Hattâ Mevlâ yolunda gözümün nûru kayboldu. Şöyle ki: Hocam beni sıcağı şiddetli bir zemânda Ahmedâbâd şehrine gönderdi. Güneşin şiddetli sıcağından, gözlerim görmez oldu. Fekat bu yüksek dergâha hizmet etmenin bereketiyle, dahâ sonra benim kapımda pekçok hizmetci toplandı. O kadar ki, hepsine hizmet sırası gelmedi. Kalb gözüm ma’rifet nûruyla görür oldu. Baş gözüm mâsivâyı görmeye ihtiyâc duymadı. Devâmlı murâkabe hâli hâsıl oldu. Göz ile gönüle ulaşan gayrın [başka şeylerin] nâkışları bâtın aynama ulaşmaya yol bulamaz oldu. Elhamdülillahi alâ nevâlihî vessalâtü vesselâmü alâ Resûlihî ve âlihî.”

Hâfız Sa’dullah “rahmetullahi aleyh” tarîkata intisâbının ilk sıralarında, rü’yâsında büyük bir şehr gördü. Bu şehrin her mahallesi vilâye-

tin bereketleri ve nûrlarıyla ma'mûr bir hâlde idi. Orada Evliyâdan bir cemâ'at ikâmet ediyordu. Bir def'asında evliyâdan büyük bir cemâ'atin o şehre teşrîfiyle şehr büyük bir şöhrete kavuşdu. O şehrde bulunanlar o Evliyâ cemâ'atini karşıladılar. O azîzlerin büyüklüğü ve üstünlüğü ile nûrlara gark oldular. Bu gelen zâtlar kimlerdir, diye sordular. Bir zât şöyle cevâb verdi. Allahü teâlâ bu zemânda yeni bir kemâlâtın zuhûrunu irâde buyurdu. Bu büyükler, seçilmişlerin kavuşduğu yoldan Allahü teâlâya kavuşmuşlardır. Bu halkanın başındaki zât, Müceddid-i elf-i sânî lakabına sâhib olan Şeyh imâm-ı Rabbânî Ahmed Fârûkî Serhendî hazretleridir. Bu büyüklerin bereketlerini müşâhede için çıkdık.

Hâfız Sa'dullah "rahmetullahi aleyh" müceddidiyye yoluna tam bir bağlılıkla bağlandı. Tam bir gayret ile bu yolun sülûkunu yapıp temâmladı. Allahü teâlânın seçkin kullarından oldu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun için buyurdu ki: Tevâzu' hâli kendisinde son derecede idi. Eğer talebelerinden biri bir şahsı incitse, o şahsa kendisi gidip özr dilerdi. Bu noksanlık benden kaynaklanmakdadır, benim için onu afv eyle derdi. Hattâ ayaklarına kapanırdı "rahmetullahi aleyh".

Nevvâb Hân Fîrûz onun talebelerinden idi. Huzûrunda şöyle dedi: Seyyid Hasen Nümâ "rahmetullahi aleyh" her kim için isterse onun rü'yâsında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görmesini sağlıyor. Bunun üzerine Hâfız Sa'dullah hazretleri buyurdu ki: Biz her kim için istersek, iki def'a Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" rü'yâsında görmekle şereflenmesini sağlarız. Bu gece Fâtiha okuyup, Resûlullahın mubârek rûhâniyyetine müteveccih olarak uyu. Söylediğini yapdı. Resûlullahı rü'yâda görmekle şereflendi. Yüz rupye hediyye etmeye niyyet etdi. Bir Fâtiha dahâ okuyup tekrâr uyudu. İkinci def'a Resûlullahı rü'yâda görmekle şereflendi. Yüz rupye dahâ hediyye etmeye niyyet etdi. Sabâhleyin Hâfız Sa'dullah hazretlerinin huzûruna gidip, yüz rupye takdîm edip, Elhamdülillah yüksek teveccühünüzle ni'mete kavuşdum, dedi. Bunun üzerine yüksek firâsetleriyle anlayıp, ikinci yüz rupye nerede buyurdu. Mahcûb olup, onu da takdîm etdi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun için buyurdu ki: İlm-i zâhirde derin değildi. Sohbetlerinde keşflerden ve vâkı'âtdan bahs etmezdi. O sâdece hocasının dergâhında hizmetleri sebebiyle gönüle girmişdi. Fekat bâtın nisbeti çok yüksek ve kuvvetli idi.

Dergâhında büyük bir kedi vardı. Hâfız Sa'dullah hazretlerinin tesarrufu ile kedi serçelere acıyarak ağzını açar ve kuşlar etrâfına toplanırlar, getirdikleri buğday dânelerini onun ağzına atarak oynaşırlardı.

Onun tasarrufu ile pekçok kimse kurb makâmlarına ulaşmışdır. Hicrî binyüzelli senesi oniki şevvâlde vefât etdi. Şeyh Sıbgatullah onun halîfelerinden olup, mubârek bir zât idi. Bu fakîr onu ziyâret etdi "rahmetullahi aleyh".

Şeyhüş-şuyûh Muhammed Âbid “rahmetullahi aleyh”

Şeyh Abdül Ehad hazretlerinin Serhenddeki halîfelerinin büyüklerinden idi. İlmde, amelde, vera’ ve takvâda yüksek bir şâna sâhib idi. Nisbeti hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka ulaşır. Çok ibâdet ve zikr yapardı. Teheccüd nemâzında Yâsin-i şerîf sûresini altmış def’a okurdu ve her iki rek’atden sonra zikr ve murâkabe yapardı. Geceyi seher vaktine kadar ibâdet ve ta’atla geçirirdi. Vefâtından önce altı ay ishâle yakalandı. Bu hastalığı sırasında, her gece teheccüd nemâzı kılmaya kalkar ve otuzbeş Yâsin-i şerîf okurdu. Yirmi bin kelime-i tevhîd söyler. Nefesini tutarak da bin nefy ve isbât zikri yapardı. [Lâ ilâhe illallah söylerdi.] Kur’ân-ı kerîm ve salevât-i şerîfe okurdu. Bunları kendine vazîfe edinmişdi.

Bir def’asında, Serhend şehri hâkimi baskın yaparak, hayvanları toplayıp götürmüşdü. Bu sebeble Şeyh Muhammed Âbid hazretleri yirmi sene et ve ondan yapılan yiyecekleri yimedi.

Dehlîye yolculuğu esnâsında halâlinden te’mîn etdiği basit bir azıkdan başka birşey yimezdi. Her işinde azîmetle amel etmeyi gözetirdi. Herkes tarafından tam bir hürmet görmüşdü ve herkes ona mürâce’at ederdi. Dergâhı, Allah adamlarının barınağı idi. Âlimlerden ve sâlihlerden ikiyüze yakın kimse, onun zikr ve sohbet halkasında bulunurdu. Pekçok tâlib onun teveccühleriyle Makâmât-ı Ahmediyyenin nihâyetine kavuşdu. Onun mubârek sohbetinde, benliğinden kurtulup, yüksek ahlâka, fenâ ve bekâya kavuşan kimseler sayılamayacak kadar çokdur.

Hadîs-i şerîf ve fıkh dersinden sonra, kıbleye doğru oturarak, murâkabe yapardı. Her kim huzûruna giderse, onun kalbine zikri ve cem’iyyet nûrlarını yerleşdirirdi. Cum’a günleri huzûrunda pekçok kimse toplanırdı. Mubârek nazârına muhâtab olan herkesin kalbine teveccüh ederek zikr eder hâle getirirdi. Birisi ona, bu kimseler zikr-i kalbîyi aslâ bilmezler. Kalbin tabiî hareketini ve zikr etme hareketini birbirinden ayıramazlar diye söyleyince, buyurdu ki: İşler Allahü teâlânın kudretindedir. Bir kimsenin bildirmesi ile olmaz. Bir büyüğün nazârıyla zikr-i kalbîye kavuşan kimse, bunun netîcesini ve fâidesini kabrde görecek ve bilecekdir. Çünki, zikr-i kalbînin nûrunun bereketiyle îmânını kurtaracakdır.

Tarîka-i Ahmediyyenin nûrları, Şeyh Muhammed Âbid hazretlerinin bereketi ile her tarafa yayıldı. Bu yola bağlılık, revâç buldu. Bu sebeble, gayb âleminde onun lakabı “El-Kâsım li hazâinillah: Allahü teâlânın hazînelerini taksîm eden”dir.

Bir gün bir mescide gitmişlerdi. Orada bir şahs kendine mürîd edindiği bir cemâ’at ile bulunuyordu. Oraya gelenleri de mürîd ediniyordu. Hâlbuki bu şahsın bâtınında, sofiyye-i aliyye arasında meşhûr olan nisbet ve Allahü teâlâ ile berâber olma nûru yokdu. Bu işe ehil değildi. Tesavvuf büyüklerine göre, kalbin fenâsı hâsıl olmadan, evliyâlığa âid vâridâta ve güzel ahlâka kavuşmadan, mürîd edinmek harâmdır. Muham-

med Âbid hazretleri, o şahsın hâline acıdı. Ona bir müddet teveccüh etdi ve vilâyet-i kalbî mertebesine kavuşdurdu. O sırada huzûrunda bulunan yüksek hocamıza,ya'nî Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine iltifât ederek, onun hâlini tasdîk etmesini istediler. Sâdece bir teveccühünüz ile onun kalbi zikr eder hâle geldi. Onun kalb latîfesi nûrlandı. Sıcak bir hava gibi kendi aslına doğru uçdu. Kalbin fenâsından çok şeye kavuşup, âlem-i emrin seyrine yöneldi. Tecelli-i ef'ale erişip, fenâ hâsıl oldu. Böylece tarîkat icâzeti alacak hâle geldi diye, arz etdi. Bunun üzerine söylediğiniz doğrudur, bize de aynı hâller ma'lûm oldu, buyurdu.

Bir gün bir kabristanın yanından geçiyorlardı. Kısa bir müddet orada yatan mevtânın hâllerine teveccüh edip, murâkabede bulundu. Sonra buyurdu ki: Bu bîçâreler, feyz istiyorlar. Onlara teveccüh etdiler. Bu fakîr, hocam Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden bizzat işitdim. Buyurdu ki, o sırada ben de orada idim. Kabrdekilere teveccüh etdiği sırada hakîkat-ı Muhammedî "sallallahü aleyhi ve sellem" zuhûr etdi. Onun teveccühü ile o kabristandaki bütün ölüler bu makâmın bereketlerine ve nûrlarına kavuşdular.

Muhammed Âbid hazretleri, Harameyn-i şerîfeyni ziyârete yürüyerek gitdi. Server-i kâinâtın "sallallahü aleyhi ve sellem" iltifâtlarıyla şereflendi. Buyurdular ki: Öteden beri kavuşma arzûsu, içimde yanan bir ateşdi. Aslâ sönmüyordu. Nihâyet Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" inâyeti ile sükûn buldu ve maksad hâsıl oldu.

Pekçok talebe orada sohbetinden feyz aldılar. Bir şahs Medîne-i münevverede pekçok riyâzet, mücâhede ve nâfile ibâdetlerle meşgûl olurdu. Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem", [rü'yâda] o şahsın Muhammed Âbid hazretlerinin huzûruna gidip, feyz almasını emr buyurdu. Bunun üzerine onun huzûruna gitdi. Onu mücâhedelerden men' edip, ibâdetde orta bir yol tutmasını emr etdi. Fekat o şahs ağır riyâzetleri âdet edindiğinden söylediklerine uymadı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" o şahsa, Muhammed Âbid hazretlerine tâbi' olmasını ve sohbetlerine devâm etmesini tekrâr emr, buyurdu. Nihâyet onun sohbetinden istifâde edip, güzel bir şekilde yetişdirmesiyle yüksek makâmlara ulaşdı.

Muhammed Âbid hazretleri hicrî binyüzaltmış senesi onsekiz Ramezânda vefât etdi. Pekçok halîfesi vardır. Hâce Mûsâ Hân Mahdûm-i A'zamî Dihbîdî, vera' sâhibi, muttekî, keşf, kerâmet ve tasarruf sâhibi bir halîfesi idi. Mâverâünnehr bölgesinde, insanları irşâd husûsunda zemânının bir tânesi idi. Çeşidli beldelere oniki halîfe göndermişdir. Birgün talebelerinden birine buyurdu ki: Senin bâtınında bir bulanıklık görüyorum. Bunun sebebi nedir? Meğer o dervîş şübheli birşey yimiş. Dergâhın yemeğinden başka birşey yimedim dedi. Nihâyet bir boyacının evinde hazret-i Gavs-üs-sakaleynin "radıyallahü anh" rûhu için verilen yemekden yidim, diye i'tirâf etdi. Herkesin yemeğini yimemeli demişdim. Bir dahâ kimsenin yemeğini yime diye îkâz etdi.

Muhammed Âbidin bir talebesi Mirzâ Muzafferdir. Mirzâ Muzaffer "rahmetullahi aleyh", vaktlerini ibâdet ve ta'atla ma'mûr etmekde, bâtın nisbetinin kuvvetliliğinde hâllerinin ve vâridâtlarının çokluğu eşsiz idi. Onun talebelerini gördüm. Bu yolun erbâbında bulunması zarûrî olan şeyler onların gönüllerinde mevcûddu. Onun vefâtından sonra, talebelerinden birinde kuvvetli bir kabz hâli meydâna geldi. İki sene bu hâl devâm etdi. Nihâyet hocasının mezâr-ı şerîfine gitdi. Dahâ hocasının mezârının temîz toprağını görür görmez hâlleri düzeldi. Derhâl kendi nisbetine kavuşdu.

Muhammed Âbidin bir talebesi Muhammed Mîrdir. Muhammed Mîr "rahmetullahi aleyh" bâtın nisbetinin yüksekliği, unutulmuşluk, inzivâ ve insanları irşâd husûsunda mümtâz idi. Sâlih bir kimseden işitdim, dedi ki: Yirmi kimse onun sohbetinde vilâyetin fenâ ve bekâ mertebesine ulaşdı. Bir cin ona talebe olmak istedi ve günlük ne kadar masrafınız olursa getiririm diye arz etdi. Başkasının malını getirir düşüncesiyle kabûl etmedi.

Muhammed Âbidin talebelerinden biri de Şâh Abdülhafîzdır. Sofî Abdürrahmân, Mîr Behâdır, Dervîş Muhammed, Muhammed Hasen gibi kıymetli halîfeleri "rahmetullahi aleyhim" kurb-ı ilâhî makâmlarıyla mümtâz idiler. Hak tâliblerini irşâdıyla meşgûl olurdu. Bu halîfelerden birini ziyâret etdim. Şeyh Muhammed Mîrin kız kardeşi "rahmetullahi aleyhâ" asrının hanım evliyâsındandır. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" çok yakınlığı ve yardımlarına çok kavuşmakla mümtâz idi. Ondan şaşılacak rü'yâlar nakl edilir. İstediği her kimsenin hâlini Resûlullaha arz eder ve cevâbını alırdı. Vilâyet ve nübüvvet nûrunda sahîh keşf ile mümtâz olan büyüklerden biri buyuruyor ki, o sâlihâ hanımın evi Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" nûrlarıyla dolu idi. Resûlullaha muhabbetinin çokluğundan fakîrlik ve ihtiyâç hâline düçâr oldu. Nitekim hadîs-i şerîfde şöyle buyurulmakdadır: **(Fakîrlik beni sevene selden dahâ çok hızlıdır...)** Fakîrliğin sıkıntısına tahammül edemeyip, Afganistana gitmek istedi. Fekat Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" onu bundan men' edip, fakîrliğe sabr etmesini emr buyurdu. Çünki fakîrlik, Allahü teâlâya yakınlığa ve Onunla berâber olmaya vesîledir. **(Allahü teâlâ sabr edenlerle berâberdir)** (Bakara sûresi 153).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin nesebi ve doğumu

İlâhî nûrların kendisinde zuhûr etdiği, âsâr ve huzûr kaynağı ve agâhî olan, tarîka-i Ahmediyyeyi devâm etdiren, sünnet-i nebeviyyeyi ihyâ eden, asrının bir dânesi, Şemseddîn Habîbullah hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânân "radıyallahü teâlâ anh" seyyidlerdendir. Neseb-i şerîfi yirmisekiz göbek sonra Muhammed bin Hanefiyye vâsıtasıyla Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Alî Mürtezâya "kerremallahü vecheh" ulaşır. Kıymetli dedeleri büyük ümerâdan idiler. Timûriyye Sultânlarının yakınlarından olup, üstün vasflar ve beğenilen hasletlere sâhib idiler. Mürüvvet, adâlet, şeceât, cömerdlik ve dîne tam bağlılıklarıyla tanınmış kimseler idiler. Dedesi Emîr Abdüssübhân, mevki' ve makâm sâhibi olmasına rağmen, Çeştiyye tarîkatında yüksek hâller sâhibi idi. Seher vaktlerinde kalkar, muhabbet gözyaşları dökerdi. İnsanları irşâd ile meşgûl olurdu. Talebelerinin hepsi zikrle meşgûl idiler. Teheccüde kalkarlardı.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ninesi, vezîr Esed hânın kızkardeşi idi. Üstün vasflar sâhibi eşsiz bir hanımdı. Onun sohbetinin bereketiyle Esed hân, Ehl-i sünnet vel cemâ'at yolunu tanıyıp, mânevî yönden çok şeylere kavuşdu. Cansız varlıkların tesbîhini işitirdi. Zevk ve şevk hâlinde olup, muhabbeti ilâhiyye ile dolu idi. Zâhirî ilmleri de öğrenmişdi. Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî hazretlerinin **(Mesnevî)**sini okuturdu "rahmetullahi aleyhimâ". Babası Mirzâ Cân mevki' ve makâmı terk edip, fakîrliği ve kanâ'ati tercîh etdi. Servetini Allah için fakîrlere dağıtdı. Kızını evlendirmek için ayırdığı yirmibeşbin rupye mikdârındaki altını, bir dostunun şiddetli sıkıntıda olduğunu işitince, temâmen ona hediyye etdi. Güzel ahlâkda ve üstün vasflarda zemânın en seçkini idi. Vefâkârlık, hayâ, şükr etmek, sabr, onun tabî'ati hâline gelmişdi. Bir def'asında evinin önüne kabak dikmişdi. Hizmetcisi; hem tevekkül da'vâsındasınız, hem de kabak mı yetişdiriyorsunuz. Yokluk vaktinde onun yaprağını yerim diye düşünüp, sebeblere i'timâd etmiş olmayasın dedi. Hizmetciye bu sözü Allahü teâlânın söyletdiğini kabûl edip, kabak fidesini kökünden sökdü. Uzlet ve inzivâyı tercîh edip, iki cihân şerefini Allahü teâlâyı anmakda gördü. Tesavvufa yöneldi. O zemânda kuvvetli cezbeler ve açık tasarruflarıyla meşhûr olan hazret-i Şâh Abdürrahmândan Kâdiriyye tarîkatını aldı. O zâtın sohbetinin bereketiyle yüksek hâllere kavuşdu. Vaktlerini zikr, tâ'at ve Kur'ân-ı kerîm okumakla ma'mûr etdi. Bir def'asında hocası enbe denilen meyveyi yiyordu. Ekşi olduğu için meyvenin suyunu ağzından yere dökdü. Hocasına son derece bağlılığı sebebiyle nezâket ve makâmını bir tarafa bırakarak hocasının ağzından yere dökdüğü suyu di-

li ile yalayıp, yutdu. Bu hareketinin ve kendini hiç saymasının bereketiyle yüksek bir hâle kavuşdu “rahmetullahi aleyhimâ”.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri 1111 [m. 1699] veyâ 1112 [m. 1700] yâhud 1113 [m. 1701] senesinde Ramezân-ı şerîfin onbirinde Cum’a günü fecr vaktinde doğdu. O güneş doğup cihânı aydınlatdı. Ebced hesâbına göre “Tulû’u şems-il-mille ve’ddîn tevellüddü sâhib-i şer’” sözü onun doğum târihini gösterir. Onun doğumunda iki fark dışında diğer husûslar, Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” ile aynıdır. Bu sebeble rüşd ve hidâyet eserleri kendisinde zuhûr etdi. Dahâ küçük yaşda iken, rüşd ve hidâyet alâmetleri görülüyordu. Alnında anlayış ve zekâ nûrları parlıyordu. Firâset sâhibleri onun yaratılışındaki üstünlüğü görüp, bu çocuk kemâl sâhiblerinin rehberi olur, zemânında herkesden önde olur derlerdi.

Bu sebeble babası onun ilm öğrenmesine, ta’lîm ve terbiyesine çok önem verdi. Dahâ küçük yaşda iken, olgunlaşması için, ona zemânın kıymetini anlatırdı. Vakt ve ömr pahâ biçilemeyecek derecede kıymetlidir. Boş yere geçirilmemeli derdi. Ona pâdişâhlık âdâbını, askerlik bilgilerini ve çeşidli mahâretleri öğretdi. Kendisine, eğer sen emîr olsan, hüner sâhiblerinin kadrini bilirsin derlerdi. Eğer gönlümüz istediği şekilde fakr ve terki tercîh etsen, san’at ve hüner erbâbına ihtiyâç kalmaz. Sonra ona her fende mahâret nasîb oldu. Her san’atın mâhirleri san’atlarının inceliklerini ondan sorup öğrenirlerdi. Onunla görüşen her san’at erbâbı, o san’atda onun mütehassıslığını kabûl ederdi.

Güvenilir bir kimseden, onun elbiseyi elli dürlü biçdiğini işitdim.

Buyurdu ki: Silâhları kullanmakda o kadar mahâret kazandım ki, yirmi kişi kılıçlarını çekip bana hücûm etseler, benim elimde de sâdece ağaçdan bir sopa olsa, onlardan birisi bile beni yaralayamaz.

Bir def’asında, birisi, akşâm nemâzının selâmını verdiğim sırada, karanlıkda bana hançerle saldırdı. Hançeri onun elinden aldım. Tekrâr eline verdim. Yine saldırdı. Elinden alıp, geri verdim. Yedi def’a alıp verdim. Nihâyet özr dileyip ayaklarıma kapandı.

Yine bir def’asında yolda azgın bir fil geliyordu. Ben de at üzerinde karşıdan geliyordum. Filin sâhibi bana, yaklaşma, kenâra çekil diye bağırdı. Böyle bir hayvândan kaçmaya gönlüm râzı olmadı. Fil tam bir kızgınlıkla, beni hortumuyla sarıp kaldırdı. Belimden hançeri çekip, filin hortumuna vurdum. Fil feryâd ederek beni bırakdı. Allahü teâlânın lütfu ile kurtuldum.

Bir def’a bir savaşda idik. Savaş o kadar şiddetli idi ki, iş ok ve mızrak kullanmaya düşdü. Bindiğim filde kumandan benimle birlikde idi. Benim korkduğumu zan ediyordu. O sırada ben bir şi’r okumaya başladım. Kumandan benim bu hâlime çok şaşdı.

Yine kendileri şöyle anlatmışdır: Dokuz yaşında iken hazret-i İbrâhîmi “aleyhisselâm” rü’yâda gördüm. Çok iltifât ve ihsânlarına kavuşdum. O yaşlarımda her ne zemân hazret-i Ebû Bekrden “radıyallahü anh”

bahs edilse, mubârek sûreti bana görünürdü. Onu def'alarca baş gözümle gördüm. İltifâtlarına kavuşdum.

Buyurdu ki: Bir gün bir şahs, babamın huzûrunda, önceki sûfîler vahdet-i vücûd ehli idiler. Hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" ise vahdet-i şühûdu tercîh etdiler, dedi. Bunlar konuşulurken, o sırada güneş ışığı gibi bir nûrun parladığını ve hazret-i Müceddidin o nûrlar arasında görünüp, bana oradan kalkmamı işâret buyurduğunu gördüm. Bunu babama anlatdım. Anlaşıldı ki sen, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin yolundan istifâde edeceksin, dedi.

Buyurdu ki: Allahü teâlâ benim tabî'atımı son derece mu'tedîl yaratmış. Benim yapıma Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnet-i seniyyesine uyma hasletini yerleşdirmişdir.

Buyurdu ki: Çocukken babamla berâber, hocası hazret-i Şâh Abdürrahmânı "rahmetullahi aleyh" ziyârete gidiyordum. Şâh Abdürrahmân kerâmet sâhibi birisiydi. Ancak, nemâz kılarken pek dikkat etmezdi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnetine ri'âyet etmiyen kimse rehberliğe lâyık değildir, diye gönlümde ona karşı bir soğukluk vardı. Babamın bana, ona bî'at etmemi teklîf etmesinden de korkuyordum. Bir gün babama hazret-i Şâh Abdürrahmân nemâz kılarken niçin dikkatli değildir diye sordum. Onda sekr hâli gâlibdir. O ma'zûrdur, dedi. Nemâzda sekr hâli gâlib, diğer işlerde ise uyanık hâldedir, dedim. Babam hayret ederek, Allahü teâlâ sana akl ve zekâyı pîrimize i'tirâz edesin diye mi verdi, dedi. Bu söz onun şeyh Abdürrahmân hakkındaki düşüncelerinden vaz geçmesine sebeb oldu.

Buyurdu ki, aşk ve muhabbet heyecânı benim hamurumun mayasıdır. Çocukluğumdan beri bende güzel şeylere karşı tam bir meyl vardır. Şöyle hâtırlıyorum, altı aylık çocuk iken, güzel biri beni kucağına alıp, bir köşede emziriyordu. Onun güzelliği bana çok te'sîr etdi. Gönlüm ona tutuldu. Onu görmeden edemiyordum. O ayrılınca ağlıyordum. Beş yaşına girince, benim âşıklığım dillere düşdü. Halk arasında bu çocuk âşık bir mizâca sâhibdir diye yayıldı.

Buyurdu ki, bendeki muhabbet hâli o dereceye ulaşdı ki, güzel kimselerin cismlerine âid özellikler benim tabî'atımda görülüyordu. Bir gün sıtmalı bir genci gördüm. Ben de sıtma oldum. O genç ilâç içdi iyileşdi. Ben de iyileşdim. Mehtâblı bir gece yarısı idi. Evin kapısı da kapalı idi. O genç ansızın evde görünüverdi. Yâsemin ağacının çiçeklerini toplamışdı. O çiçekleri benim başıma koydu ve gözden kayboldu. O çiçekler sabâha kadar yatağımın üzerinde kaldı.

Buyurdu ki, her kimin gözü ve yüzü aşk zevallılığı toprağında eskimemişse, hadîs-i şerîfe muvâfık olarak, Allahü teâlâya secde eden kimsenin secdesinin şevkinin lezzetini ne bilir. Ba'zı ilâhî tecellîler, gözü cezb eder. Ba'zıları ise, zülüf kemendi ile yakalar. Tecellîlerde yanak ve benin görünmesinin te'sîrinin zevki ayrı ayrı muhabbetle anlaşılır.

Hâce Hâfız Şirâzî, Şeyh Fahreddîn Irâkî ve Şeyh Evhâd Kirmânînin "rahmetullahi aleyhim" şi'rlerinde tecellîlere işâret olarak söyledikleri ta'bîrler doğrudur. Şi'rlerinde güzel dilber, aşk bîtablığı ma'nâsında kullanılmış olup, hakîkî güzelin cemâlinin cezbesidir. Çünki, dilberde zuhûr eden güzellik, hakîkî güzelin parıltısıdır.

Evhâd Kirmânînin dîvânında şöyle denilmekdedir.

Nazm:

Körün gözü olsa da görünme boşanadır,
Bu cihân cemâlin aynasının aynasıdır.
Güneş, ay, erd ve semânın hepsi şeklin aynasıdır,
Kendi perdesinde âşık için bir süs vardır.

Bu husûsda Ârif-i Câmî "rahmetullahi aleyh" şöyle buyurmuşdur:

Mukaddes iklimin dışına mahbûb çadır kurdu,
Âfak ve enfüse tecellî etdi.
Onun ışığından bir parıltı güle düşdü,
Gülden bülbülün cânına bir ateş düşdü.
Yanağı o ateşin ışığıyla aydınlandı,
Her kâşâne yüz pervâneyi yakdı.

Aşk-ı mecâzî, katı, donmuş gönüllerin yanması için ilâhî bir ateşdir. Ancak, bu ateş kavuşma olmamak şartıyladır. Çünki, kavuşma gönüldeki ateşi soğutur. Bundan dolayı aşk ateşi bulunmayan kimse, tarîkata lâyık değildir.

Buyurdular ki, güzel, islâm dîninin güzel gördüğü şeydir. Çirkin de, islâm dîninin çirkin gördüğü şeydir. Vera' ve takvâ yolunda nûr ve safâ varsa da, muhabbet yolunda yanma ve erimeden zevk alma vardır. Nakl edildi ki, Mugîs adında bir şahs, hazret-i Âişe-i Sıddîkanın "radıyallahü anhâ" câriyesi Berîreye âşık olmuşdu. Berîre her ne zemân pazara çıksa, onun peşini ta'kîb eder ve göz yaşı döker, hep âh çekerdi. Sakalı göz yaşıyla devâmlı ıslanırdı. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" onun bu hâline acıdı. Berîreye onunla nikâhlanmasını tavsiye buyurdu. Berîre, yâ Resûlallah, bu husûsda vahy gelirse o zemân kabûl ederim, yoksa kabûl etmem. Çünki ben onu görünce râhatsız oluyorum, dedi. Bu söz üzerine Mugîs aşk derdiyle oradan sür'atle uzaklaşdı. Bunun üzerine Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", **(Kim âşık olur, aşkını gizler, iffetini muhâfaza eder, sonra ölürse, şehîd olarak ölür)** buyurdu. Bu hadîs-i şerîfi Dârimî rivâyet etdi.

Muhabbetin te'sîrine dâir nâdir haberlerden birini şöyle anlatdılar. Bir âşık ayrılık ateşine dayanamayıp, kendini denize atdı ve boğuldu. Sevgilisi onun ölüm haberini işitip, onun üzüntüsünden o da kendini denize atdı. Her ikisini de arayıp, bularak denizden çıkardılar. Muhabbetleri sebebiyle birbirine sarılmış olduklarını gördüler. Beyt:

Bir kimseyi kılıcın ikiye böldüğünü çok gördüm,
Aşk kılıcını gör ki, iki kimseyi bir yapdı.

Buyurdular ki: Zevallı âşık gözetleyiciler karşısında tâkad getiremeyip, sevdâ ile o kadar dîvâne oldu ki, sevgilisini yaralamak istiyordu. Birisi kusûru nedir dedi. Onun kusûru gönlümü darmadağınık yapmasıdır, dedi. Göğsünü yarıp, kalbini çıkardı, hançerle parça parça yapdı.

Buyurdular ki: Bir âşık, sevgilisini başkalarının meclisine gitmekden men' etdi. Sevgilisi, güzelliğinin gurûrundan onun sözünü dinlemedi. İstediği yere gitdi. Bîçâre âşık, bir müddet gayretinden gamlandı. Gayret ateşi zevallı cânını yakdı ve öldü. Onun ölümünü sevgilisine bildirdiler. Sevgilisi yapdığına çok pişmân oldu. Çok kısa bir süre sonra rûhu sevgilisinin rûhunun peşine takılıp o da öldü. İkisini birlikde defn etdiler. Beyt:

Cehennemde yanayım eğer Cennetde hevesim varsa,
Senin bulunduğun mahâlleden bir karış bana yeter.

Buyurdular ki: Bir tavus kuşu güzel bir kadına âşık oldu. Başı etrâfında dolaşıyor. Kadın hayvanların âşık olduğu kimse diye insanların diline düşdü. Kadın insanların bu kınamasından gayrete gelip, tavus kuşunu çağırdı. Tavus kuşu oynayarak yanına geldi. Kuşa gözünü bana çevir, dedi. Canıyla oynayan âşık tavus, gözünü çevirdi. Kadın tavusun gözüne mil çekip, kör etdi. Diğer gözünü de çevir, dedi. Çevirince ona da mil çekdi. Tavus, toprak üzerinde çırpınıp bir müddet sonra âşık olduğu kadının ayakları dibinde öldü. Böyle bir zulmün pişmanlığından birkaç gün sonra o kadın da öldü.

Buyurdular ki: Merhametsiz bir genç, üveyk kuşu çiftinden birini avladı. Diğeri ondan ayrı kalmak ve yalnızlık acısına tehammül edemeyip, kendini helâk etmek istedi. Çer-çöp toplayıp, kanatları üzerine yığdı. Bir ateş parçasını gagasıyla alıp, o çer-çöp üzerine koydu. Kendini ateşe verip, şöyle dedi: Beyt:

Halîlullah gibi benim gönlümde bir ateş var,
Bu ateşi kendimde gül sayıyorum.

Buyurdular ki: İlkbehârda bir bülbülün kafesine gül asdılar. Bülbül, yüzünü o gülün yaprağına sürüp, veznli iniltiler yapmağa başladı. Uzun bir müddet feryâdlar etdi. Ansızın sesi kesildi. Bir müddet sonra öldüğünü görmüşler. Beyt:

Dostun çadırında ölmeğe şaşılmaz,
Can çıkdıkdan sonra yaşamaya şaşılır.

Bu kitâbın yazarı fakîr (Abdüllah-i Dehlevî) der ki: Muhabbet yolunun nice koşan yolcuları vardır ki, dostun muhabbetinin îcâbı alevlenip tutuşarak can vermişlerdir. İki cihândan ellerini çekmişler. Mahbûbun (sevgilinin) müşâhedesine dalmışlardır. Allahım! Beni, Senin muhabbetinle dirilt. Muhabbetinle rûhumu al. Muhabbetinle beni haşr eyle.

Buyurdular ki: Babam şöyle derdi: "Senin ayağın bize bereketli geldi. Senin doğduğun sene, elimi dünyâya âid bağlardan çekdim. Fakr ve kanâ'at devletini seçdim." Babamın sohbeti bereketi ile tabî'atımda terk

ve tecrîde rağbet meydâna geldi. Fakrı, zenginliğe tercîh hâsıl oldu.

Buyurdular ki: Onaltı yaşındayken babam vefât etdi. Vefât ederken şöyle vasıyyet etdi: Ömrünü fâidesiz meşgûliyetlere sarfetme. Babanı, başında, hayâtda say. Babanın varlığından maksad, hüner sâhibi olmanı ve kemâle ermeni te'mîn etmekdir.

Buyurdular ki: Babamın vasıyyetinin bereketiyle, vaktlerimi, ilm, amel ve dostların, sevdiklerimizin sohbetine ayırdım. Bu husûslarda ömrümden ve hayâtımdan büyük pay aldım.

Buyurdular ki: Babamın vefâtından sonra, benim iyiliğimi isteyenler, dedelerime pâdişâhlıkdan mîrâs kalan makâmı edinmeye teşvîk etdiler. Pâdişâhın mubârek gidişâtına yapışmamı söylediler. Her nasılsa, pâdişâh nezle hastalığına yakalandı. Serâya çıkmadı. O gece, bir rü'yâ gördüm. Bir büyük zât, mezârından çıkıp, külâhını başıma koydu. O zât, Hâce Kutbüddîn "kuddise sirruh" idi. Bundan sonra, gönlümde hiç, makâm ve mevki' arzûsu kalmadı. Gönlümü dervîşleri ziyâret arzûsu kapladı. Nerede kemâl sâhibi birini işitsem, onun ziyâretine giderdim. Bir def'asında zemânın meşâyihinden olan Şeyh Kelîmullah Çeştîyi "rahmetullahi aleyh" görmek için gitdim. Hadîs-i şerîf dersi yapıyordu. Hadîs-i şerîfde şunlar anlatılıyordu: Cinnîlerden bir ifrit Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" hücûm etdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" onu yakalamak istedi. Süleymân aleyhisselâmın düâsıyla tasarrufda bulunmadı. Hâtırıma, acabâ şeyh hadîsi nasıl açıklayacak diye geldi. Bunun üzerine Kelîmullah Çeştî şöyle buyurdu: Bu hadîs-i şerîfden, şeyhinin izni olmadan yabancı mürîde tasarrûfda bulunmamak lâzım olduğu anlaşılmakdadır.

Buyurdular ki: Şâh Muzaffer Kâdirînin ziyâretine gitmişdim. Birisi ona, "Zemânımızda ebdâl ve evtâd var mıdır?" diye sordu. Cevâben şöyle buyurdular: Hiçbir zemân dünyâ, Allah dostlarından boş değildir. Ebdâli ziyâret etmek istiyen, bu gence baksın diyerek, beni gösterdi. Hâlbuki o sırada tarîkata girmemişdim. Fekat şeyh benim hakkımda bu sözü firâsetiyle söyledi.

Buyurdular ki: Şâh Gulâm Muhammed Muvahhidi ziyâret etmişdim. Onun dergâhı, sabr, kanâ'at, zühd ve tevekkül bakımından hazret-i Cüneydin "rahmetullahi aleyh" dergâhına benziyordu.

Buyurdular ki: Mîr Hâşim Câliserîyi ziyâret etmişdim. Sohbet sırasında hocalarının Kur'ân-ı kerîmi beş bin kerre hatm etdiğini söylediler.

Mîr Hâşime buyurdular ki; Ölümün yakındır. Keşmîrde bir yere defn olunacaksın, diye ilhâm olundu. Mîr Hâşim "rahmetullahi aleyh" Keşmîrdeki o yere gitdiler.

İşte Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, böyle birçok büyüğü ziyâret edip, onların sohbetlerine, nazâr ve teveccühlerine kavuşdu.

BEŞİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden "rahmetullahi aleyh" istifâdesi, ona talebe olması:

Buyurdular ki: Onsekiz yaşında idim. Bir zât bana Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin büyüklüğünden, kemâlâtından bahsetdi. Onun üstün vasflarını işitince, gayrı ihtiyârî kalbim ona tutuldu. Huzûruna erişmek se'âdetine kavuşmak arzûsu peydâ oldu. Huzûruna gidip, o hazretin ma'rifet yağdıran mubârek yüzünü görmekle şereflendim. Dînin emrlerine ri'âyet eden, sünnet-i seniyyeye uyan, Allahü teâlânın ahlâkıyla ahlâklanmış bir zât olduğunu gördüm. Mubârek sohbeti kalbe safâ veriyor, câna can katıyordu. İyice anlamışdım ki, arayanlar maksâda onun huzûrunda kavuşuyor. Ölmüş kalbler onun huzûrunda dirilip, itminâna eriyor. Hakka kavuşmak orada müyesser oluyordu.

Bana niçin geldiniz buyurdular. İstifâde için geldim, diye arz etdim. İstihâresiz talebe kabûl etmezler, tarîkatı telkîn buyurmazlardı. Fekat Allahü teâlânın lutf ve ihsânıyle hiç duraklama göstermeden, bu fakîre teveccüh buyurdular. Beş latîfem Allah mubârek ismini zikr etmeye başladı. Bir teveccühle beş latîfenin Allahü teâlâyı zikr etmesi, sâlikin tecelli-i sıfata mazhâr olması, o büyüklerin husûsiyetlerindendir. Teveccühü bâtınıma öyle te'sîr etdi ki, kendimi aynada onun sûretinde buldum. Gönlümde ona karşı tam bir muhabbet ve derin bir bağlılık hâsıl oldu.

Talebelerin hâllerine son derece dikkat eder, harâmlardan sakınmayı tenbîh ederdi. Bir gün yolda giderken, her nasılsa bir nâmahreme gözüm takıldı. Huzûrlarına varınca, buyurdu ki, sende zinâ zulmeti görülüyor. Herhâlde gözün bir nâmahreme değmiş, buyurdu. O sırada bana teveccüh etdiler. O yersiz bakışın zulmetini kalbimde buldum.

Bir gün de yolda bir serhoşa rastladım. Huzûruna vardığımda: "Bu gün sizin bâtınınızda içki zulmeti görülüyor. Her hâlde içki içen birine rastlamışsınız" buyurdu ve bana nazâr etdiler. İçki zulmetini kendimde gördüm.

Buyurdular ki: Fâsıklarla karşılaşmak bu bâtın nûrunu hep bulandırır. Mâzallah! Bir kimse günâh işlese, hocam onu fark ederdi. Aynı şeklde talebelerinin yapdığı işlerin nûrlarını onların bâtınlarında görürdü. Eğer kelime-i tehlîl okuyup, huzûruna gitsem, bugün kelime-i tayyîbeyi tekrâr etmişsiniz, buyururdu. Salevât-ı şerîfe okuyup, gidince de, bu gün sizde salevât-ı şerîfe nûrları görünüyor, buyururdu.

Bir gün, salevât-ı şerîfede adede ri'âyet edilmedi, buyurdu. Fakîr,

evet, fekat adedi nasıl anlaşılır diye arz etdim. Nûrlar gül gibi yüz parça yaprak şeklinde görülür, buyurdu.

Buyurdular ki: Bir gün hocamın emriyle susam kökünü ilâç yapmak için dövüyordum. İnceldi mi buyurdular. Evet dedim. Sonra mubârek eliyle bakıp, henüz incelmemiş. Bir şey hakkında araşdırmadan konuşmamalı, yoksa söz yalan olur, buyurdular.

Buyurdular ki: Hocam Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin sohbeti bereketiyle kısa zemânda tarîkat hâlleri ve keyfiyyetleri bâtınımı kapladı. Peşpeşe gelen cezbeler kalbimden mâsivâ sevgisini boşaltdı. Allahü teâlâya yakınlık hâli beni kapladı. Kimseye ülfet ve yakınlık bırakmadı. Şevkin verdiği bîtablıklardan bende uyku, yime, içme kalmadı. Başım açık, ayağım yalın vîrânelerde dolaşıyordum. Şiddetli açlıkdan biraz ağaç yaprağı yiyordum. Zemânımın çoğu murâkabeye dalmakla geçiyordu. Teveccüh ve bekleyiş gönlümü hakîkatlerin hakîkatine çeviriyordu. Nihâyet kalb latifesi gereğince huzûr ve ihsân hâli ele geçdi. **(Allahü teâlâya Onu görür gibi ibâdet etmek)** hâli hâsıl oldu. Mahviyyet, fenâ, bekâ, kalb erbâbı arasında bilinen maksûda kavuşmak nasîb oldu. Düşüncelerin gönülde dolaşması durumu kalmadı. Tevhîdin sırrı açıldı. Artık taşlar, kerpiçler bana mahbûbun sûretinde görünüyordu. Ba'zan da gayriyet önümde kaybolan bir hayâl oluyordu. Ve ağlamak benim sermâyem oldu. Âh ve inleme gönlümdeki bîtablığı artırdı. Ya Allahü teâlânın korkusundan ve günâh işlemek pişmânlığından, yâhud içimdeki yanma ve erimeden dolayı açıkdan yapdığım zikr, kalbimdeki inceliği artdırıyordu. Veyâ vecd ve hâl erbâbının keyfiyyetlerinin aksetmesinden gözlerimden yaşlar akıyor veyâ cezbe makâmının harâret ve bîtablığından gözyaşı cevheri sermâyem oluyordu.

Şi'r:

Bir bülbül hoş renkli bir gülün yaprağını gagasında tutdu,
O yaprak için inleme dolu hoş na'meler yapdı.
Ona bu kavuşma için böyle inleme nedir dedim,
Sevgili bize böyle yapınca görünmekdedir, dedi.

Kalb latîfesinin aslıyle olan vuslat, şevk bîtablıklarına sebeb olup, güzellerin cemâlini görmeğe, zevk na'melerini ve ağlamalarını dinlemeye vesîledir. Hülâsa bir müddet zevk ve şevk ile geçdi. Sekr ve mestlik mâsivâyı unutdurdu. Nihâyet kalb latîfesinin saltanâtı sona erdi. İş dimâg latîfesine düşdü. Şevk ateşi söndü. Âh ve inlemeye tâkat kalmadı. İtminân ve zevksizlik el verdi. Bu durumdan hocama şikâyet etdim. Son derece teessüfle, şimdi o keyfiyyetler nerede, bu tatsızlıklar mubârek olsun, buyurdu. Bu makâmda başka hâller hâsıl oldu. Cezbeler, teveccüh ve intizâr kalb latîfesini benden kapdığı gibi, dört latîfe ve nefs latîfesinde hâsıl oldu. Nefsin fenâsı, ahlâkı güzelleşdirme, istihlâk (kendini yok görme), izmihlâl (yok olma), ayn ve eserinin zevâli (cismin ve eserinin yok olması), enenin yok olması hâllerinin hepsi hâsıl oldu. Sıfat ve kemâlâtı aslâ âid ve ken-

dimi tam yok olarak gördüm. İlmler ve ma'rifetler bu makâma uygun olarak el verdi. Nisbet nûrlarında genişlik peydâ olup, bedenimi kuşatdı. Dimâg latîfesinden kalbe akan düşünceler de gitdi, yok oldu. Hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" her latîfenin sülûkunu ayrı ayrı yapdırdılar. Onlardan sonra kalb latîfesi ve nefs latîfesinin sülûkunu yapdırmak ve bunların tehzîbi yerleşdi. Çünki, bu iki latîfenin içinde, rûh latîfesi, sır latîfesi, hâfî ve ahfâ latîfeleri de nûrdur ve safâdır. Kendi aslında fenâ ve bekâ bulur.

Buyurdular ki: Dört yıl Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinden istifâde etdim. Tarîkat ta'lîmi için bana izn verdiler. Teberrüken hırka-ı şerîf ihsân etdiler. Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdına sarılmayı, sünnete uymayı ve bid'atden sakınmayı tavsiye buyurdular.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehadin halîfesi Şâh Gülşen "rahmetullahi aleyhimâ" bize sordu ki: Pîriniz size hangi makâmın müjdesini verdiler. Bâtınî seyr ve sülûkunuz nereye ulaşdı. O bu fakîre bunları söylerken, o makâmın hâllerini ve vâridâtlarını kendimde görüyor ve onları izhâr ediyordum. O da bunları görerek hayret ve inkârla, sizin pîriniz yüksek da'vâlarda bulunuyor. Bu nisbet meşhûr kabrlerde bile yok, dedi. Fakîr, hocam Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin huzûruna varıp, Şâh Gülşen zât-ı âlinizi inkâr ediyor ve şöyle şöyle diyor diye şikâyetde bulundum. Buyurdu ki, siz niçin ona gitdiniz. Onun ilmi Allahü teâlânın ilmi değildir ki, bir şeyi ihâta etsin. Biz peygamber değiliz ki, bizi inkâr küfrü îcâb etdirsin. Evliyâlık da'vâsında değiliz ki, bizi inkâr fıska götürsün. Lâkin Şâh Gülşen ile görüşen ile görüşmemeli. Çünki bir kimse senin pîrini inkâr ederse ve sen o kimseyle iyi olursan köpek senden dahâ iyidir. [Bu söz Şeyhülislâm Abdüllah-i Ensârînin "rahmetullahi aleyh" sözüdür.]

Aradan bir sene geçmişdi. Şâh Gülşenle karşılaşdığımızda bana, Pîrini inkâr etdiğim için bana kırgın mısın, dedi. Ben de evet dedim. Bunun üzerine şöyle dedi. Allahü teâlâ sizin pîrinizin kemâlini bana gösterdi. Bir gün pazarda oturmuşdum. Oraya at üzerinde bir zât geldi. Bütün pazar aydınlandı. Birisi bu zât Mirzâ Cân-ı Cânânın mürşididir, dedi. Peşinden gidip, girdiği eve girdim. Evi Beytullah gibi, nûrlar ve safâ dolu gördüm. Her taş ve kerpiçden Evliyânın ekserîsinin kabrinde görüldüğü gibi ilâhî keyfiyyetler kaynıyordu. Fakîr [Mirzâ Cân-ı Cânân] hazret-i Seyyidin [Muhammed Bedevânînin] huzûruna gidip, Şâh Gülşen bu gün zât-ı âlinizi çok anlatdılar, dedim. Dahâ önce onun inkârının kendisinde hiç te'sîri görülmediği gibi, onun şimdi medh ve kabûlü ile de kendisinde aslâ sevinç ve neş'e hâli görülmedi. Çünki, onun insanların medh ve zemmîne ihtiyâcı yokdu. Rızâ ve teslîmiyyet onun tabi'î hâli idi.

Buyurdular ki: Mubârek hocam Seyyid Nûr Bedevânî hazretleri vefât etdikden sonra, kabrlerinin nûrlarından istifâde etmeye çalışdım. Altı yıl ziyâret etdim. O hazretin rûhânî teveccühleriyle bâtınımda terakkîlere kavuşdum. Bâtın sülûkum, sıfatların, şü'ûnâtın ve aslların seyrini geç-

di. İsbâtın ism-i şerîfinin tecellîlerine kaldı. Bâtın nisbetimde açık değişiklikler ve şaşılacak hâller gördüm. Nitekim Muhammed Sıddîkın halîfesi Alî Keşmirî "rahmetullahi aleyhimâ" bu fakîr hakkında şöyle buyurdu: Hazret-i Seyyidin mezârını çok ziyâret etmeniz sebebiyle sizin nisbetinizde başka bir parlaklık ve yükseklik hâsıl oldu. Dedim ki, fakîr de hâllerimde terakkî görüyorum.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyid rü'yâda şöyle buyurdu: Kemâlât-ı ilâhî sonsuzdur. Sınırlı ve sonlu olan ömrünüzü taleb yolunda harcamalısınız. Kabrlerden istifâdeye izn yok. Hayâtda olan bir büyüğün huzûruna gidip, yakınlık makâmlarını elde etmelisiniz. Bu husûsda def'alarca emr-i şerîfleri oldu. Bunun üzerine fakîr emr gereğince zemânın büyüklerine mürâce'at etdim.

ALTINCI BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâce Muhammed Efdâlden "rahmetullahi aleyh" istifâdesi:

Buyurdular ki: Hazret-i Şâh Gülşene "rahmetullahi aleyh" kendisine talebe olmak istediğimi arz etdim. Siz zemânın şeyhi olacaksınız. Fakîr, o kadar, tarîkat âdâbına dikkatli değilim. Ba'zan simâ' dinlemekdeyim. Ba'zan cemâ'atsiz nemâz kılmakdayım. Siz başka bir yere gidiniz, buyurdu. Sonra hazret-i Hüccetullah Nakşibend "rahmetullahi aleyhimâ" torunu ve halîfesi olan hazret-i Muhammed Zübeyre gitdim. Fakîre çok iltifât etdi. Oğluna dedi ki: Zâhir âdâbıyla ve bâtın nûrlarıyla süslü olan böyle azîzlerle görüşmek lâzım. Fakîr, ayaklarını öpdüm. Buyurdular ki: Siz bizdensiniz. Bu yolda sohbet şartdır. Sizin kaldığınız yer uzak. Her gün gelemezsiniz. Hazretden size ulaşan nisbet asldır. Onu iyi muhâfaza ediniz. O size yeter. Ondan sonra Hâce Muhammed Efdâlden teveccüh istedim. Buyurdu ki: Siz basîretle sülûk yapmışsınız. Makâmları keşf etmişsiniz. Makâmların keşfi ve ilmi bizde o kadar yok. Onun için bizden fazla istifâdeniz olmaz.

Buyurdular ki: Gerçi o hazretden görünüşde istifâde olmadı. Lâkin hadîs-i şerîf dersi vesîlesiyle bâtın-ı şerîflerinden feyzler akıyordu. Arz sırasında nisbet kuvvetleniyordu. Hadîs-i şerîf okurken Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" nisbetine dalmak ele geçiyordu. Nûrlar ve bereketler çok görülüyordu. Bu esnâda Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" teveccüh iltifâtına şâhid olunuyordu. Nübüvvet kemâlâtına nisbeti gâyet geniş ve nûrların çokluğu gâyet âşikâr oluyordu. **(Âlimler peygamberlerin vârisleridir)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsı âşikâr oluyordu. Hâce Muhammed Efdâl "rahmetullahi aleyh" Şeyhül hadîs idi. Fakîrin sohbet pîri idi. Yirmi yıl ondan zâhirî ve bâtınî fâideler elde etdim. Kutbu irşâd olan Muhammed Zübeyrin vefâtından sonra hazret-i Hâcı Sâhibin halîfesi olan Şeyh Muhammed A'zam şöyle dedi: Kutbluk mertebesi bana intikâl

etdi. Hazret-i Muhammed Zübeyrin sînesinde akan irşâd nehri benim bâtınımda akmakdadır. Bunun üzerine Hâce Muhammed Efdâl dedi ki: Onun yüzüne bak, o mertebeyi Mirzâ Cân-ı Cânâna verdiler. Bu zemânda tarîkat medârı onun zâtıdır. Tâliblerin ona mürâce'atının çokluğu bu sözümüzün delîlidir. Görmüyor musun, onun talebeleri yüksek makâmlara ulaşmışlardır. Onun feyz vermesi hergün artmakdadır.

Buyurdular ki: Bir gün bir şahs Hâce Muhammed Efdâlin "rahmetullahi aleyh" huzûrunda şunları anlatdı: Rü'yâda ateş dolu bir sahrâ gördüm. Hindlilerin ilâhımız dedikleri (kerşen) ateşin içinde, (ram çender) ise ateşin kenârında idi. Bir şahs bu rü'yâyı şöyle ta'bîr etdi. Kerşen ve ram çender kâfirlerin ileri gelenlerindendir. Cehennem ateşinde azâb görmekdedirler. Fakîr (Mazher-i Cân-ı Cânân) dedim ki: Bu rü'yânın başka bir ta'bîri de vardır. Dîn-i islâma göre, küfrü sâbit olmadan, geçmişde yaşamış belli bir kimsenin küfrüne hükm etmek câiz değildir. Bu ikisinin durumları hakkında kitâb ve sünnetde bir şey bildirilmemişdir. Fâtır sûresi yirmidördüncü âyet-i kerîmesinde meâlen: **(... Hiçbir ümmet yokdur ki, içlerinde Cehennem ile korkutucu bir peygamber geçmiş olmasın)** buyurulan âyet-i kerîmeye göre, bu topluluğa da müjdeleyici ve korkutucu gelmişdir. Bu durumda bunların velî veyâ nebî olması muhtemeldir. Cinnîlerin yaratılışının başlangıcında ortaya çıkan ram çederin o vakt ömrü uzun ve kuvveti çok idi. Zemânındaki insanları bir çeşid sülûk ile terbiye ediyordu. Kerşen bunların büyüklerinin sonuncusudur. O zemân öncekine göre ömrü kısa ve kuvveti za'îfdi. Zemânındaki insanları bir çeşid cezbe ile irşâd ederdi. Ondan nakl edilen gınâ ve simâ' cezbeye göre zevk ve şevkin olduğuna delîldir. Sonra aşk ve muhabbete göre harâretler ateş sahrâsı sûretinde göründü. Muhabbet keyfiyyetlerine dalmış olan kerşen ateşin içinde göründü. Sülûk yolunu tutan ram çender o ateşin kenârında göründü. Doğrusunu Allahü teâlâ bilir. Hazret-i Hâcı Sâhib "rahmetullahi aleyh" bu ta'bîri beğendiler ve çok hoşlarına gitdi.

Bu kitâbın muellîfi fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) dedi ki, hazret-i Hâcı Sâhibin "rahmetullahi aleyh" halîfelerinden Ebû Sâlih Hân, Müntehrâ denilen yere gitmişdi. Yedi rupyelik bir ihtiyâcı olmuşdu. Bir gece teheccüd nemâzı kılıyordu. Hindlilerin bahs etdikleri kerşen sûretinde bir şahs görünüp selâm verdi ve ihtiyâcı olan meblâgı ortaya koydu. O, nemâzı bitirinceye kadar bekle dedi. Nemâz bitdikden sonra ona ismin ne diye sordu. O, adım kerşen, bizim memleketimize gelmişsin. Bu yedi rupye sana ikrâmımız olsun dedi. Ebû Sâlih Hân: Ben Muhammedîyim, Muhammed Mustafâ "sallallahü aleyhi ve sellem" bizim peygamberimizdir. İhtiyâçlarımızın giderilmesinde vâsıta olarak o bize yeter. Biz yabancı birisinin hediyyesini almayız dedi. Kerşen bunları duyunca ağladı. Biz âhir zemân Nebîsinin vasfını ve Ona "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olanların ihlâsını işitmişdik. Şimdi işitdiğimizden fazlasını gördük. [**(Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî)**de, Ram ve Kerşen hindlilerin iki putu diye anlatılıyor. Bu iki şahsı sonradan hindliler de putlaşdırmış olabilir.]

Hazret-i Îşân buyurdu ki: Hâce Muhammed Efdalin “rahmetullahi aleyh” nisbeti son derece belirsiz ve latîf idi. Erbâb-ı vilâyet onu idrâkden âcizdir.

Bir gün onların huzûrunda bulunuyordum. Buyurdu ki: Bugün hazret-i Muhammed Zübeyrin eshâbından biri yanımızda oturmuşdu. Sonra yine onun eshâbından başka biri geldi. Her ikisi de murâkabeye varıp, birlikde: “Bizim ve sizin bâtınınızda onun (hocamız Muhammed Zübeyrin) nisbet ve keyfiyyetleri görünüyor. Hazret-i Hâcı Sâhibin nisbetine o kadar daldık ki, onun nisbet ve keyfiyyetleri hiç görünmedi. Bu fakîr zât-ı âliniz pîr hazret-i Muhammed Zübeyrden ve hazret-i Şeyh Abdül Ehadden senelerce bâtın nisbetini aldınız. Sonsuz, yüksek ve latîf bir nisbete kavuşdunuz. Aşağıdaki nisbet sâhibleri yüksek makâmlara nasıl kavuşurlar. Mu’âmelenin hakîkatine nasıl erişirler. Bu insanlar zevk ve şevk nisbetinin harâretlerini anlatabilirler. Fekat hânedân-ı Ahmediyyenin nisbet kârhânesi, sofiyyenin bilinen tavrından ötededir. Kemâlât-ı ilâhiyye çeşidli yerlerde zuhûr etmekdedir. Akl onu anlayamaz. Nitekim Tâhâ sûresinin yüzonuncu âyet-i kerîmesinde meâlen, **(... Kulların ilmi ise aslâ bunu kavrayamaz)** buyrulmuşdur, dedim. Bu sözlerim çok hoşlarına gitdi. Buyurdular ki: Ona (Hâce Muhammed Efdâle) fenâ ve yokluk hâli gâlib geldi. İnsanların sürçmelerini, ma’kûl bir te’vîl ile gösterip ma’zûr tutardı. Bu fakîr bu nasîhatı ondan alıp, kendilerinden çok fâideler gördüm.

YEDİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hazret-i Hâfız Sa’dullahdan “rahmetullahi aleyh” istifâdesi:

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa’dullaha “rahmetullahi aleyh” tarîkat feyzi almak istediğimi arz etdim. İstihâre yapmamı emr etdiler. İstihârede murâd hâsıl oldu. Sonra sohbet-i şerîfine devâm edip, ayakkabılarını tutmak hizmetini seçdim. Hizmetin bereketiyle çok fâideler hâsıl oldu. Her gün bâtın nûrlarında terakkî ediyordum. Nisbetin genişliği artıyordu. Hâfız Sa’dullah hazretleri yaşlı olduğu için, zâfiyetden tâliblere teveccüh edemiyordu. O zemân yaşı sekseni geçmişdi. Sabâhleyin Kur’ân-ı kerîmden bir cüz’ dinliyordu. Talebeler onun etrâfında halka oluyorlardı. Kur’ân-ı kerîmi dinlerken, kendisinde terakkîler hâsıl olurdu. Oniki sene onun mubârek sohbetinden feyz aldım. Kendi hâlinde pek çok inâyetler görüp, talebelerinin hâllerini bu fakîrden sordu. Arz etdiklerimi tasdîk buyurdu. Talebelerini yetişdirmem, ahkâm-ı islâmiyye ve tarîkat mes’elelerini onlara telkîn etmem için bu fakîre emr buyurdu.

Bir gün huzûrlarında, sâlihlerden bir cemâ’at vardı. Hazret-i Hâce Muhammed Nâsır “rahmetullahi aleyh” de gelmişdi. Nisbetinin ahvâlini anlamak için ona teveccüh buyurdu. Fakîr, Hâce Hâfızın “rahmetullahi aleyh” şu şi’rini okudum:

Herkes senin yüzünü gördü, benim gözüm kapalı,
Hiç bir iş bizim gözümüzü görmez etmedi.

Buyurdular ki: Hazret-i Îşânın nisbeti gâyet latîf ve kuvvetli olarak zuhûr etdi. Onun kemâlâtının nûrları güneş gibi zulmeti giderdiğini beyâna hâcet yokdur.

Buyurdular ki: Onlar bir kerre bu fakîri, kendisine talebe olmak isteyen ve harbe giden bir kumandanın ordusunu korumak için gönderdi. Fakîr, askerlerin korunması için Hızbül-bahri okudum. Himmet onların muzaffer olması içindi. Fakîr, hazret-i Hâfız Sa'dullahın bâtınından ve pîrân-ı kibârdan "rahmetullahi aleyhim" yardım istedim. Elhamdülillah ki, o kumandanın ordusu mansûr ve muzaffer oldu. Düşman korkup kaçdı.

Buyurdular ki: Fakîr, ondan istifâde etdikden sonra, çok kimse onlara mürâce'at etdi. Pekçok devlet adamı ve zengin ona geldiler. Nevvâb Hân Firûzcenk ona bî'at etdiler. Îşân ya'nî Hâfız Sa'dullah hazretleri hergün cem'iyyet feyzi kazanmak için halkada bulunurdu. Onun dergâhında pekçok dervîş toplanırdı. Hergün seksen kişi onun mutfağından yemek yirdi.

Buyurdular ki: Hâfız Sa'dullah "rahmetullahi aleyh" hayr ve yardım işleriyle çok meşgûl olurdu. Ümerânın hânesine, ihtiyâç sâhiblerinin işlerini halletmek için giderlerdi.

Buyurdular ki: Onlar son derece gayret sâhibi idiler. Eğer bir kimse iznsiz bir ziyâretgâha gitse, bâtınında gevşeklik bulurdu. Kendini afv etdirmedikce bâtın nisbeti iyileşmezdi.

Buyurdular ki: Bir gün fakîr, huzûrlarında şu'ûrları arz etdim. Bu tarîkatda, terakkî mürşidin teveccühüne bağlıdır. Bu müddet içinde senelerce bu bendeyi bir teveccühle şereflendirmediler. Bu se'âdete kavuşma arzûsu dâimâ hâtırıma gelirdi. Bu cür'etimden dolayı çok değişdiler. Fakîrin zâhir ve bâtınında gevşeklik hâsıl oldu. Üç ay hasta oldum. Nihâyet onlar ziyâretime gelince, sıhhate kavuşdum. Bâtın nisbetim eski hâline geldi.

Buyurdular ki: Hâfız Sa'dullah hazretleri yaşlılık zâfiyetinden talebeleriyle meşgûl olamayınca, fakîr, Şeyhuşşuyûh hazret-i Muhammed Âbide "kuddise sirruh" mürâce'at etdim. Bu arada yine Hâfız Sa'dullah hazretlerine gidiyordum. Halîfesi Şeyh Sibgatullah, benim Muhammed Âbid hazretlerine gitdiğimi kendisine haber verince, bundan râhatsız oldu. Siz burada feyz ve bereket husûsunda ne kusûr gördünüz de, başka bir yere mürâce'at etdiniz buyurdu. Bunun üzerine, fakîrin, Allahü teâlânın zâtından ve en yüksek nisbetden başka maksadım yokdur. Bunun hâsıl olması yüksek teveccühlere bağlıdır. Bu maksâd zât-ı âlinizin bendelerinin zâfiyeti ve güçsüzlüğü sebebiyle hâsıl olmuyor. Onun için

zât-ı âlinizin akrânlarından birine mürâce'at etdim. Bununla berâber size olan ihlâs ve bağlılığım aynen devâm etmekdedir diye arz etdim. Buna rağmen ondaki memnûniyyetsizlik gitmedi. O vefât etdikden sonra, kabr-i şerîfini ziyârete giderdim. Vefâtından sonra bile memnûniyyetsizliğinin devâm etdiğini görürdüm ve yüzünü benden çevirirdi. Seneler sonra Şeyh Sibgatullah bana rü'yâda: Biz Mirzâ sâhibden râzıyız. Onun seçdiğinden Allahü teâlâ râzıdır diye müjde verdi. Bunun üzerine fakîr de, hak sâhiblerinin râzı olması Allahü teâlânın en büyük ni'metlerindendir diye, şükr secdesi yapdım.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî "kuddise sirruh") derim ki: Muhammed Zübeyr hazretlerinin talebelerinden biri hocasının vefâtından sonra, Şeyh Muhammed Âbid hazretlerine "rahmetullahi aleyh" mürâce'at etdi. Hocasının buna râzı olmadığını, hattâ kendisine kılıç çekdiğini gördü. O da Muhammed Âbid hazretlerine sığındı. Muhammed Âbid hazretleri, bu kadar memnûniyyetsizlik nedir. Allah için bu kimse sizin hânedânınızdan birine mürâce'at etmişdir. Ma'zûr görmek gerek buyurdu.

Şeyh Celâl Pân-i Pûtînin "rahmetullahi aleyh" çocuklarından biri, tarîkatı bu fakîrden almışdı. Rü'yâsında Şeyh Celâl kendisine, Sen niçin Nakşibendî oldun da bizim tarîkatımızı bırakdın, dedi. Bunlar tabî'atdan, mîzâcdan kaynaklanan kırılmalar ve memnûniyyetsizliklerdir. Yoksa ba'zı mürşidler talebelerini büyüklerin huzûruna göndermişlerdir. Nitekim bizim hocamız Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri, hocasının emri ile büyüklerden istifâde etmişlerdir. Başka bir büyüğün yanında fâidesinin artacağını gören veyâ tarîkatle meşgûl olması güçlenip, bu husûsda gayreti artmış ise, mevcûd hocasının verdiği vazîfeleri yerine getirmiş, fekat maksada hiç kavuşamamış ise, yâhud bulunduğu yer uzak olup, zarûrî olan istifâde sanki imkânsız olmuş ise, başka bir yere mürâce'at etmesi ve feyz-i ilâhîden mahrûm kalmaması zarûrîdir.

Buyurdular ki: Bir gece rü'yâda Cenneti gördüm. O sırada ansızın Peygamberler cemâ'ati "aleyhimüsselâm" göründü. Hazret-i Hâfız Sâhib o büyüklerin önünde gidiyordu. O büyüklerin önünde niçin gidiyor diye teaccüb etdim. Bunun üzerine Nûh "aleyhisselâm", Hâfız Sâhibe inâbet veren Muhammed aleyhisselâm ileride oturmakdadır. Bunlar o mubârek zâtın ziyâretine gidiyorlar, buyurdu.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin, hazret-i Hâfız Şeyh Muhammed Âbidden “rahmetullahi aleyh” istifâdesi:

Buyurdular ki: Üç vilâyet ve bunların keyfiyyetlerini ve vâridâtlarını hazret-i Seyyidden “kuddise sirruh” aldım. Üç kemâlâtı, hakâyık-ı seb’ayı ve diğerlerini hazret-i Şeyhin teveccühleriyle yedi yılda elde etdim. Ondan sonra başdan sona kadar bir sene seyr-i murâdî ile bütün makâmlardan geçirildim. Her makâmın keyfiyyetlerinde ve hâllerinde başka bir kuvvet hâsıl oldu.

Müceddidiyyenin yüksek makâmlarında ele geçen keyfiyyetlerinden şöyle buyururlardı: Tevhîd zevkleri, şevkleri ve vâridâtlarının zuhûru vilâyâtda oldu. Bu makâmlarda bütün hâller ve mevâcid kayboldu. Tecelliyât-ı sıfatın îcâbı olan aşk ve muhabbet coşkunluğu ve hurûşu, tecelliyât-ı zâtînin satvetinde yok oldu. İftikâr ve ubûdiyyetden başka hiçbirşey ele geçmedi. Allahü teâlânın yüce zâtını son derece tenzîhden dolayı, âlem ile onun sânii hakkında söylenilen zıllıyet sâninin gölgesi olduğu münâsebeti kurularak, ortaya atılan ayniyyet ve ittihât nisbeti (âlem ile sâninin aynı olduğu inancı) meslûb oldu. (Benden soyuldu, alındı). Burada hakâyık ve ma’rifetler, islâmiyyetdeki doğru akîdeler, şerî’at ve ahkâmdır. Bunlara yakînin olması, keyfiyyetsize, belirsiz hâllere ve nisbetin latîfliğine kavuşmak sermâyedir. Nitekim imâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî “radıyallahü anh” Mektûbâtında şöyle buyurmakdadır: Bu makâmlarda, her mertebede, keyfiyyetsizlik ve belirsizlik ele geçer. Aşağı makâmlarda iri damlalı yağmur gibi olan feyzlerin gelişi burada latîfelere çekilir. Sonunda şebnem (çiy) olur. Belirsizliğin çokluğundan o hazretin teveccühlerinin bereketleri çok az anlaşılıyor. Hattâ hâllerin sonunda Îşânın kıymetli sohbetlerinde bir çeşid safâ hâsıl oldu ve hiç zevk ve keyfiyyet kalmadı. Fakîr, keyfiyyetleri anlamadığımı onlara (hocama) arz etdim. Bu yolda endîşe hâtıra getirilmemeli. Gerçi belirsizliğin çokluğundan anlaşılmasa da. Feyz-i ilâhi devâmlı hâtıra gelir. Olukdan dolan havuz bir müddet boş kalınca, su sesinden, suyun geldiği anlaşılır. Havuz dolup olukluğa bitişince, su oluğa gider ve artık ses ve su sesinin çalkantısı ve hareketliliği kalmaz.

Buyurdular ki: Muhammed Âbid hazretlerinin teveccühleriyle bâtın nisbetinde derinlik ve genişlik hâsıl oldu. Keşf yoluyla onu anlamak ve görmek mümkin değildir. Yine onların teveccühüyle tarîkat makâmlarında, sülûkde öyle bir kuvvet hâsıl oldu ki, onu açıklamak ucb ve övünme olur.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh, bu bendenin hâline çok inâyet buyurdular. Talebeleri arasında hiç kimse bu imtiyâza kavuşmadı. Fakîri kendi zımmiyyeti ile şereflendirdi. Kendi feyz ve bereketlerine ortak etdi. Bir gün şöyle buyurdular: Allahü teâlâ dün gece bize yeni kemâller ve tâze feyzler ihsân eyledi. Öyle ki, önceki kemâllerin bu kemâller ve vâridâtlar yanında hiç kıymeti yokdur. Bu fakîr o gece epeyce zemân kaldı. Zât-ı âlinizin bâtınında bu ilâhî lütflar zuhûr etdi. Zât-ı âlinize olan muhabbet ve ma'nevî berâberlikden bu fakîr de bâtınımda şaşılacak hâllere kavuşdum, diye arz etdim. Doğru söylediniz, size de ondan tam bir pay hâsıl oldu, buyurdu.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ Muhammed Âbid hazretlerini birkaç kerâmetle, (lütuf ve ihsânla) mümtâz kıldı. Biri, Zimmiyyet-i kübrâdır. Bu çok büyük bir makâmdır ki, hazret-i Sıddîk-ı Ekbere "radıyallahü anh" mahsûsdur. Hadîs-i şerîfde şöyle buyruldu: **(Allahü teâlâ benim göğsüme ne akıtdıysa onu Ebû Bekrin göğsüne akıtdım.)** Bu hadîs-i şerîf bu ma'nâyı bildirmekdedir.

Muhammed Âbid hazretlerinin mümtâz kılındığı ikinci husûs ise, onun kabrinin civârında gözün görebildiği yere kadar defn olunanlar afv olur. Üçüncüsü onu gören afv olur. Dördüncüsü, onun seyri, murâdî yapılmışdır. Beşincisi, bu zemânda onun halkasında tecelli-i zâtiye kavuşulur.

Bu fakîr, Elhamdülillah ki, bu halkada bulunmakdadır diye arz etdim. Buyurdular ki, sizin seyriniz murâdî yapıldı. Sizin halkanızda da tecelli-i zâtî vâriddir. Bu ihsânın şükrünü yerine getirmek gerekir.

Buyurdular ki: Bu fakîr Kâdirî hânedânının icâzetini almak için Muhammed Âbid hazretlerine arzda bulundum. Sizin için bu hânedânın icâzeti olur. Biz bu hânedânın icâzetini Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" almakla müşerref oluruz, buyurdular. Server-i âleme müteveccih olarak oturdular. Bu fakîr de onların emriyle murâkabede bulundum. Bu esnâda Habîb-i Hüdâyı "sallallahü aleyhi ve sellem" yüksek bir makâmda eshâb-ı izâm ve evliyâyı kirâmla "radıyallahü anhüm ecma'în" otururken gördüm. Hazret-i Gavsüs-sakaleyn, huzûr-ı pürnûrda ayakda duruyordu. Hazret-i Şeyh Muhammed Âbid hazretleri, Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" Mirzâ Cân-ı Cânân Kâdîriyye hânedânından icâzet için ümîdvâr diye arz etdi. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem", bu husûsda Seyyid Abdülkâdire söyleyiniz buyurdu. Seyyid Abdülkâdir Geylânî hazretleri, Muhammed Âbid hazretlerinin bu talebini kabûl edip, icâzet hırkasını teberrüken vermekle bu bendeyi mümtâz kıldı, şereflendirdi. Bâtınımda Kâdiriyye nisbet-i şerîfesini, hâllerini ve bereketlerini hissedip, göğsüm o nisbetin nûrlarıyla doldu. Nakşibendiyye nisbetinde izmihlâl ve kendinden alınıp götürülmek, Kâdiriyye nisbetinde ise safâ ve nûrların parlaması vardır.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Muhammed Âbid, fakîri, Kâdiriyye, Çeş-

tîyye ve Sühreverdiyye tarîkatlarının icâzetleriyle şereflendirdi. Hâce Kutbüddînin "kuddise sirruh" rûhundan Çeştiyye nisbeti bize ulaşdı.

Buyurdular ki: Çeştîyye hânedânının nisbeti zuhûr etdiğinde o zemân bize, simâ' hoş geliyor. O büyüklerin nisbetinin temel özelliği olan aşk ve muhabbet erimesi bâtınımı aynı şekilde yapıyor.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî "kuddise sirruh") yatsıdan sonra, Muhammed Âbid hazretlerinin huzûruna vardım. Başbaşa kaldık. Keyfiyyetlerin ve hâllerin çokluğundan o hazret yalnız tegannî yapıyorlardı (kasîde okuyorlardı). Kendisini ağlama kaplamışdı. Bu hâl üzerinden geçince, buyurdu ki: Şu ânda Çeştîyye büyüklerinin nisbeti zuhûr etmişdi "rahmetullahi aleyhim".

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa'dullahın "rahmetullahi aleyh" vefâtından sonra, Nevvâb Hân Firûzcenk istifâde için, Muhammed Âbid hazretlerinin sohbetlerine gelmek istedi. Bu fakîr durumu kendilerine arz etdim. Bundan râhatsız olup: Bizim dergâhımızın, hazret-i Hâfız Sa'dullahınki gibi bereketsiz olmasını mı ister. Ehl-i dünyânın ayağı uğursuzdur. Bâtının bereketsizliğine sebeb olur, buyurdu.

Buyurdular ki: Bir gün Muhammed Âbid hazretlerinin huzûrunda bir kimse, falan kimse çok dünyâlığa sâhib ve son derece bahtiyârdır dedi. Bunun üzerine buyurdu ki: Böyle kimseler aslından muhtâc kimselerdir. Bahtiyârlığa, ni'mete ve se'âdete erbâb-ı nisbet-i mâallah olanlar sahîhdir. **(Zenginlik gönül zenginliğidir)** hadîs-i şerîfdir "sallallahü aleyhi ve sellem".

DOKUZUNCU BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yüksekliğini ve zemânının bir dânesi olduğunu gösteren üstünlükleri:

Buyurdular ki: Yüksek babamdan fârisî ve diğer dillerdeki muhâvere (konuşma) ile alâkalı küçük risâleleri okudum. Kırâ'at ve tecvîd ilmini Abdürresûlden öğrendim. Aklî ve naklî ilmlere âid muhtasâr kitâbları zemânın büyük âlimlerinden okudum. Muhterem babamın kaçış olmayan vefâtından sonra, çeşidli ilmlere dâir geniş kitâbları hazret-i Hâcı Muhammed Efdâlden "rahmetullahi aleyh" okudum. Tefsîr ve hadîs ilmlerini ondan öğrendim. Okunacak ilmleri tahsîl etdikden sonra, Hâcı Muhammed Efdâl, onbeş seneden beri başına giydiği sarığını bana verdi. Ben de geceleyin o mubârek sarığı çok sıcak suya koydum. Su küçük siyâh kestâne içinin şerbetine benzeyen bir renk aldı. O suyu içdim. O suyun bereketiyle zihnim açıldı. Her zor kitâb bana kolay geldi. Bir müddet talebelere ders okutdum. Nihâyet bâtınî nisbet ağır basınca kitâblarla meşgûliyeti bırakdım.

Buyurdular ki: Bir gün şöyle bir rü'yâ gördüm. Gaybdan birisi bana şöyle dedi. Bizim seninle işlerimiz var. İnsanların hidâyeti ve tarîkatı yaymak senin varlığına bağlıdır. Bu sebeble bâtınî nisbet nûrlarını başkalarına ulaşdırırken, bu husûsda gaybdan ma'nevî kuvvet ve destek geldiğini açıkca fark ediyordum. Fekat bu sırada bu fakîr sanki arada bulunmuyorum.

Beyt:

İki ağzım var sanki ney gibi idi,
Biri onun dudaklarında gizli idi.

Buyurdular ki: Fakîr, İbrâhîm aleyhisselâmın meşrebindeyim. Hazret-i Şeyh ma'nevî tasarrufla bu fakîri Muhammediyyül meşreb "aleyhisselâm" yapdı.

Buyurdular ki: Hocam bu fakîre Muhammediyyül meşreb müjdesi "aleyhisselâm" verdiği ve o yüksek makâmın nûrlarında fenâ ele geçdiği günlerde, Server-i âlemin "sallallahü aleyhi ve sellem" bu fakîrin yerine teşrîf etdiğini, kendimin de habîb-i Hüdânın yerine oturduğumu görürdüm. Ba'zan da her iki yere de Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" teşrîf etdiğini, başka bir def'a da ise, her iki yere de bu fakîrin oturduğunu görürdüm.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kavuşduğu bu fenâ ve bekâ mertebesinden, derecesinin yüksekliğini anlamalıdır.

Buyurdular ki: Bir gün hazret-i Şeyhin huzûrunda bulunuyordum. Bu fakîr hakkında buyurdular ki: İki güneş karşılıklı oturmuşlar. Nûrlarının çok parlaklığından, birini diğerinden ayırmak mümkin değildir. Eğer Hakka tâlib olanları terbiyeye teveccüh etseler, âlemi aydınlatırlardı.

Buyurdular ki: Bir gün son derece tevâzu'larından bu fakîri öpüp şöyle buyurdular: Talebelerim arasında bunun gibisi yokdur.

Bir gün buyurdular ki: Allahü teâlâya ve Resûlüne olan muhabbetinizin çokluğundan, tarîkata rağbeti artdırmak sizin teveccühünüzle olacak. Allahü teâlâ tarafından sizin lakâbınız Şemsüddîn Habîbullah olarak ihsân edilmiş.

Buyurdular ki: Hocam talebelerinden ba'zısının yetişdirilmesini bu fakîre havâle buyurdular. Fakîr de onları tarîkatın makâmlarının en sonlarına ulaşdırıp, hocamın huzûruna gönderdim.

Buyurdular ki: Sizin kavuşduğunuz her makâma âid hâller ve keyfiyyetler doğrudur ve tarîkatın imâmı Müceddid-i elf-i sânînin "radıyallahü anh" yazdıklarına uygundur. Elhamdülillah, Allahü teâlâ size selâmet versin!

Buyurdular ki: Allahü teâlâ bu fakîre çok büyük ni'metler ihsân buyurdu. Bunlardan biri, bu fakîre, kendi yüksek hocalarıma "rahmetullahi

aleyhim", bilhâssa hazret-i Seyyid ve hazret-i Şeyhe karşı tam bir muhabbet ve derin bir bağlık ihsân etdi. Gerçi Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyâretleri ile şereflenemedim. Fekat şükrler olsun ki, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" böyle vârislerinin sohbeti ile şereflenme se'âdetine kavuşdum. Gönlümün arzû etdiği hayât meyvesi ele geçdi. Aynı şekilde bu büyükler bu fakîri okşamak için lâyık olduğumdan fazla bana ikrâm, iltifât ve hürmetde bulundular.

Bir gün hazret-i Seyyid (Seyyid Nûr Bedevânî hazretleri) bu fakîrin ayakkabısını düzeltip koydular ve şöyle buyurdular: Siz Allahü teâlâ tarafından tam olarak kabûl edilmişsiniz.

Hazret-i Hâcı Muhammed Efdâl fakîrin yanında ta'zîm ve hurmetle durur ve buyururdu ki: Sizdeki nisbetin yüksekliğine saygı gösteriyorum. Allahü teâlâ sizin gibileri çoğaltsın.

Hazret-i Hâfız Sa'dullah, bu fakîre çok hurmet gösterir: "Siz bizim kıblegâhımız yerindesiniz" buyururdu.

Buyurdular ki: Bir def'asında, Serhende giden sâhibzâdelerden [imâm-ı Rabbânî hazretlerinin torunlarından] biriyle Cenâb-ı hazret-i Müceddide selâm gönderdim. Bu zât şunları anlatdı: Selâmını imâm-ı Rabbânî hazretlerinin mubârek mezârına ulaşdırdığımda, hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" mubârek başını göğsüne kadar mezârdan çıkarıp, tam bir sevinç ve iştiyâkla şöyle buyurdular: "Hangi Mirzâ, şu bizim âşığımız mı? Aleyke ve aleyhisselâm ve rahmetullahi ve berekâtüh" buyurdular. Ben hazret-i Müceddidi ziyâretle (görmekle) hiç şereflenmemişdim. Sizin vâsıtanızla bu se'âdete kavuşdum. Sâhibzâdelerden bu zât, sizin, yüksek babamıza (hazret-i Müceddide) yakınlığınız çok diye bu fakîre öncekinden dahâ fazla hurmetde bulunurdu.

Hadîs-i şerîf âlimi olan Şâh Veliyyullah buyurdu ki: Allahü teâlâ bize sahîh keşf ihsân etdi. Yeryüzünün hiçbir hâli bize gizli değildir. Yeryüzündeki bütün hâller avucumuzun içindeki çizgiler gibi bize açıkdır. Bu zemânda hazret-i Mirzâ Cân-ı Cânân gibisi hiçbir iklimde, hiçbir şehrde yokdur. Her kimde tesavvuf makâmlarına sülûk arzûsu varsa, onun huzûruna gitsin." Nitekim hazret-i Şâh Veliyyullahın talebeleri onun emri ile Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gider, istifâde için mürâce'at ederdi.

Şâh Veliyyullah hazretleri **(Mekâtib-i şerîfe)**sinde Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri için şunları yazmakdadır: (Allahü teâlâ, tarîkat-ı Ahmediyyenin zemânımızdaki sâhibinin fâideli sözleriyle müslimânları fâidelendirsin. Tarîkat bağçelerini onun temiz zâtının teveccühleriyle doyursun. Âmîn. Allahü teâlâ, tarîkat-ı Ahmediyyenin sâhibi, sünnet-i seniyyenin da'vetcisinin ömrünü uzun eyleyip, müslimânları ondan fâidelendirsin. Allahü teâlâ husûsan kayyım-ı tarîkat-i Ahmediyyeye, umûmî olarak tarîka-i âliyye ve zâhirî ve bâtınî fazîletlerin sâhibine selâmetler ihsân eylesin, be-

reket kapılarını bütün insanlara açsın.)

Hadîs-i şerîf âlimlerinin büyüklerinden olan Hâcı Muhammed Fâhir şöyle derlerdi: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” uymakda yüksek dereceye sâhibdir. Nitekim bir gece şöyle bir rü’yâ gördüm. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” hâne-i se’âdetlerinin kapısında eğerli ve dizgini ağzında bir at vardı. Bu at kimindir diye sordum. Bir zât, Resûlullahındır “sallallahü aleyhi ve sellem” dedi. İçeri girince, bir başka zât, o at, Mirzâ Cân-ı Cânânındır “kuddise sirruh” dedi. Bu rü’yâyı, Mirzâ Cân-ı Cânânın yolu, Habîb-i Hüdânın sünnetine ittibâdır diye ta’bîr etdim.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri tam olarak sırât-ı müstakîm üzere idiler. Mevlevî Senâullah Senbehlî bir rü’yâda Resûlullaha “sallallahü aleyhi ve sellem” şöyle sordu: Pîrim ve mürşidim hazret-i Mirzâ Sâhibin tarîkatını yaymak ve ahkâm-ı islâmiyyeyi teblîgde makbûl ve medhe lâyık mıdır? Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” buyurdu ki: Evet, Hazret-i Sıddîk-ı Ekber “radıyallahü teâlâ anh” de bunu tasdîk etdiler. Hazret-i Hâcı Muhammed Efdalin halîfesi Şeyh Muhammed Efdal “rahmetullahi aleyhimâ” buyurdular ki: Hazret-i Mirza Sâhib hakkında bana şöyle ilhâm olundu: “Bu şânı büyük bir zâtdır. Ona başka kimse kıyâs edilemez.”

Hazret-i Hâce Mîr Derd buyurdular ki: Mazher-i Cân-ı Cânânın talebelerinden kime rastladıysam, azîzânın nisbetinden nasîbini almış olduğunu görmüşümdür. Yalnız dereceler, hâlleri ve makâmları birbirinden farklıdır.

Hazret-i Şeyh Abdül Adl Zübeyrî “rahmetullahi aleyhimâ” buyurdular ki: Zemânımızda Mazher-i Cân-ı Cânânın “kuddise sirruh” sohbetindeki kadar talebelerin toplandığı hiçbir yer yokdur. Bu zemânda o, imâm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânînin “rahmetullahi aleyh” nâibidir.

ONUNCU BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbet-i şerîfinin te'sîrleri ve yüksek teveccühleri:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin "radıyallahü teâlâ anh" meclisini envâr-ı Hüdâ kaplar ve o meclisde füyûz-i Mustafâ "sallallahü aleyhi ve sellem" toplanırdı. Nakşibendiyye nisbetinin huzûr ve istigrâkı orada gönülleri, kendinden kapıp götürürdü. Kâdiriyye hâllerinin safâsı ve parlaklığı o kudsî meclisde zuhûr ederdi. Çeştiyye zevkleri ve şevkleri o yüksek meclisde Hüdânın muhabbetini artdırırdı.

Ahmediyye yolunun yeni nisbetlerinin latîfliği ve belirsizliği o kudsî meclisde hâllere tâzelik ve safâ bahş ediyordu. Hazret-i Îşânın sükût ve murâkabesi, düşünce sahîfelerinden mâsivâ nakışlarını yok ediyordu. Ahkâm-ı islâmiyye, tarîkat ve bâtınî nisbet keyfiyyetleri, hâllerin sermâyesi olur, hâller hâsıl eder. Hadîs-i şerîf ve tefsîrden bahs etmek safâ ve tumânineti ayrıca artdırır. Bütün bunlarla tecelliy-i zâtî nisbetleri ele geçmeye başlar. İnşâ ve şi'r zevkler hâsıl eder. Bu bâbda zikr edilenlerin hepsi, zevk ve hâl içindir. Bâtının değişmesini sağlayan muhabbete dâir söylenilenler mubârek olup, gözlerden şevk yaşlarını akıtır. Solgunluklar harârete dönüşür. Sâlihlerin menkîbelerini anlatarak, gönülleri ilâhî keyfiyyetlerle (ma'nevî hâllerle) doldururdu. İlmî mes'eleleri açıklarken, açık ve berrak tahkîkler yaparak, herkesin gönlünü râhatlatırdı. Sofiyye-i aliyyeye âid hakîkat ve ma'rifetleri açık bir şeklde anlatır, esrâra dâir kapalı konuları gönüllere iyice yerleşdirirdi. Her ince bilgiyi açıklar, çözülmeyen her mes'eleyi kâfî derecede çözerdi.

Bütün bu hâller ve yüksek sıfatlara sâhib olmakla berâber, ilâhî kabûle kavuşmuş olması onu cihânın rehberi yapdı. Dört meşâyıhın "rahmetullahi aleyhim" âhırete intikâlinden sonra, büyüklerin halîfelik makâmı Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" se'âdetli varlığıyla süslendi. Tarîka-i aliyyenin yayılması, onun mubârek zâtı ile ayakda kaldı. Allahü teâlâyı taleb edenler, her tarafdan onun huzûruna koşdular. Hazret-i Şeyhin talebelerinin en büyükleri ve asrın meşâyıhı, bereketlerinden istifâde etdiler. Âlimler ve sâlihler ilâhî feyzlere kavuşmak için onun dergâhında toplandılar. Onun kemâlâtının yüksekliği bütün insanlar arasında konuşulur oldu. İnsanlar dahâ başlangıçda, onun şerefli teveccühünün te'sîriyle kendilerinden geçerler, kemâl-i istigrâkdan bîhodluk şerâbının serhoşu olarak düşerlerdi. Şevk harâreti gönüllere sülûk yolunun harâretini verirdi. Muhabbet câzibesiyle makâmları geçerlerdi.

Hazret-i Îşânın bâtınında latîflik ve belirsizliğin fazlalaşdığı son ze-

mânlarında, talebeler bâtınlarında cem'iyyet ve itminân bulup, ma'nevî yakınlık derecelerine ilerlerlerdi. Tarîkat esrârına kavuşmakla mümtâz olurlardı. Ba'zısına âlem-i misâl zâhir olurdu ve görünürdü. Ba'zısına ervâh ile münâsebet nasîb olurdu. Ba'zısı, nûrları seyretmeye dalardı. Ba'zısına tevhîd ve ma'rifet sırları zâhir olurdu. Ba'zısının bütün bu mertebelerle münâsebeti olurdu. Bir kimse de vardı ki, ilâhî makâmlara seyrini ve tarîkat-i Ahmediyyede yaygın olan şeyleri açıkca görürdü. Her makâmın ilmlerini, ma'rifetlerini, hâllerini ve vâridâtını ayrı ayrı açıklardı.

Gerçi o hazretin talebelerinin ekserîsi, tarîkatın makâmlarını keşfedemezlerdi. Ancak hepsi her makâmda, o makâmın hâlleri, keyfiyyetleri ve vâridâtını bâtınlarında tadarak ve vicdânî olarak bulurlardı. Fenâ ve bekâ ile şereflenip, Hakkı müşâhedeye dalarlardı. Bâtın nisbetinin genişlemesinde ve artmasında, gönülden ve dimâgdan düşüncelerin giderilmesinde terakkî gösterirlerdi. Kötü ve çirkin şeylerden tasfiye ve tezkiye, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin hâlinin sermâyesi oldu. Ta'âtlardan lezzet ve tad alırlar, bid'at ve günâhdan nefret ederlerdi. Sohbetlerinde ri'âyet olunan zâhir ve bâtın edebler ve görülen nûrlar ve bereketler, sâliklerin nefslerinde yapdığı ıslâh, önceki büyüklerin zemânında tâliblere elvermesi nâdir olurdu.

Meşâyıh-ı kirâm, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hakkında şöyle buyururlardı. Yalnızca sizin sohbetinizde bulunmakla Hak tâliblerine feyz, başkalarının himmet ve teveccühlerinde hâsıl olmamakdadır. Nitekim bir şahs onun huzûrunda bulunsa, mevrîd-i eltaf olurdu, ma'nevî hâllere kavuşurdu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hazret-i Hâce Mebrûru "rahmetullahi aleyh" görmeye gitmişdi. İnsanlar ona, meğer sen onların tarîkatını almışsın. Senin bâtınını bu tarîkatın nisbetleri kaplamış dediler. O da cevâben dedi ki: Hâyır, o tarîkata girmedim. Yalnız Îşânın huzûruna gidiyorum.

Buyurdular ki: Beyt:

Pâris (Sûfî) ile âşinâ olan demir,
Hemen altın sûretinde olmuş.

Bunun gibi, o hazretin hizmetcisi zikr halkasında bulunmazdı. Hazret-i Şeyhin "kuddise sirruh" huzûruna gitmişdi. İnsanlar ona, hazret-i Îşânın sohbetinin eserleri ve nûrları sana da ulaşmış. Allahü teâlâya şükr et dediler.

Allahü teâlâ, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine irşâd ve bâtınî nisbete kavuşdurmada büyük bir kuvvet ihsân etdi. Hazret-i Îşânın gıyâben yapdığı teveccühlerle de uzak beldelerde bulunan bu yolun sâlikleri terakkî ederlerdi. Huzûrunda bulunanların bir nûr parıltısı olarak kavuşdukları hâller, uzak mesâfelerde bulundukları zemân da onlara hâsıl olurdu. Hazret-i Şeyh Abdül Ehadın "rahmetullahi aleyh" torunlarından olan Şâh Behîk, Kâbil beldesinde idi. Hazret-i Îşânın Delhîden gıyâben yap-

dığı teveccühlerle yüksek makâmlara ve vâridâtlara kavuşdu.

Bunun gibi, diğer azîzler kendi maksadlarına ulaşdılar. O hazret, ihsân ve ikrâmları bol olduğu için, sâliki henüz sonuna kavuşamadığı makâmdan sıçratarak, dahâ yüksek makâma ulaşdırıp, azıcık bir iltifât ve teveccühle o makâmın hâllerini ve keyfiyyetlerini ona verirlerdi. Hattâ her makâmla münâsebet kurup, çok zikr ve murâkabe ile işi nihâyete ulaşdırırdı. Yüksek makâmların nûrlarından ve bereketlerinden nasîbdâr olurdu. Nitekim halîfesi Muhammed İhsân cezbe makâmının bitkinliğinden ve aşk ve heyecânından halkada bulunan ve zikr sâhiblerinin ma'iyet ve itminânına karışıklık verirdi. Onları husûsiyeti, bâtının itminân ve teskîni olan dahâ yüksek makâmlara sıçratır. O heyecân ve ızdırâb hemen gider, onların bâtın nisbeti başka bir tarzda hâllerin geldiği yer olurdu. Yüksek himmetini bütün vaktlerinde, tarîka-i Ahmediyyenin dünyâda revâc bulmasına ve tarîka-i müceddidiyyenin husûsiyyetlerinden olan yeni nisbetlerle cihânı aydınlatmaya sarf ederdi. Gerçekden o hâller ve makâmlar, hazret-i Îşânın yüksek teveccühleriyle sâliklerin ekserîsine elverdi. Bilinen vâridâtları ve hâlleri geçip, yüksek makâmlara ilerlediler. Îşâna olan ihlâsları kadar azîzân onların muhabbetine ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyâretine (görmeğe) kavuşuyorlardı. O ihlâs ve muhabbetle, cezbe ve ıstıfâ makâmlarında terakkî ediyorlardı. Binlerce insan, hazret-i Îşândan tarîkat almış, devâmlı zikr-i Hüdâ ile meşgûl olmuşlardır. İkiyüze yakın kimse tarîkat ta'lîmi icâzetine kavuşmuş, Allahü teâlânın rızâsını kazandıran yolu göstermekle meşgûl olmuşlardır.

Enbâleden elli kişi, makâmât-ı Ahmediyyenin nihâyetine erişip, erbâb-ı tarîkata rehber olmuşlardır. Bu tarîkatda devâmlı huzûr, fenây-ı kalb, tehzîb-i ahlâk, sünnete ittibâda istikâmet mertebesi hâsıl olmadan icâzet verilmez. Bu, icâzet makâmı mertebesinin en aşağısıdır. Bunun en ortası nefs latîfesinin fenâsının ele geçmesi, sâlikin varlığına "ene, ben" lafzının ıtlâkının, söylenmesinin yok olması ve nisbet nûrlarının dalga dalga olmasıdır. Bunun en yükseği, kalb ve nefs latîfesinin fenâ ve bekâ şerefi hâsıl oldukdan sonra, âlem-i halk latîfelerinin tehzîbidir. Çünki bu mertebede talebin karârsızlığı sükûnet bulur. Bâtının itminânının kemâli ve hevâyı bırakıp, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" getirdiklerine tâbi' olmak hâsıl olur. Bu mertebelerden biri hâsıl olmadan icâzet alacak olana icâzet vermek, aldatmak ve kendinden istifâde edecek olanı mahrûm etmekdir. Bundan Allahü teâlâ korusun! Hazret-i Îşânın halîfeleri, her tarafda, bu tarîkata irşâd ederlerdi. İlerde bu büyüklerden ba'zısı zikr edilecekdir. Allahü teâlânın lütfu ile hazret-i Îşânın zât-ı şerîfini bu yolun makâmlarına yükseltmekle ile şereflendirdi. Otuz sene hocalarının huzûrunda tarîkat ve hakîkatın nûrlarını ve bereketlerini kazanıp, kemâl ve kemâle erdirmenin en yüksek mertebesine ulaşdı. Otuz seneden çok mevlânın yolunun sâliklerini terbiye ile meşgûl olup, zemân sahîfesine güzel eserler (izler) bırakdılar "radıyallahü anh".

ONBİRİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin terki, zühdü ve vasflarının beyânı:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdular ki: Allahü teâlâ bize kâmil akl ve saltanât işleri ve memleket intizâmıyla ilgili geniş ve isâbetli görüş ihsân etmişdir. Herkesin hâline uygun olanı en güzel bir sûretde öğretebiliriz. Bu sebeble zemânın emîrleri mühîm işlerinde bizimle meşveret ederlerdi. Mühîm işlerinin nasıl iyi olacağını bize sorarlar ve aldıkları cevâba göre davranırlardı.

Buyurdular ki: Yüksek babamın verdiği terbiyenin bereketiyle, herkesin bakışından, onun insanlık cevherinin ve hâlinin ne olduğunu bilirim. İnsanların alnındaki tarîkat nûrundan, Cennetlik ve Cehennemlik kimdir diye se'âdet ve şekâvetini okurum.

Mubârek, kâmil bir zât olup, zühd ve tevekkül sâhibi idi. Dünyâdan ve dünyâ ehlinden son derece istignâ gösterirdi (uzak dururdu). Onların hediyyelerini az kabûl buyururlardı.

Zemânın pâdişâhı Muhammed Şâh, vezîr Kamerüddîn Hânı Mazher-i Cân-ı Cânâna gönderip, Allahü teâlâ bize mülk ve saltanat vermişdir. Her ne isterlerse hediyye olarak kabûl buyursunlar diye söyletdi. Cevâben buyurdular ki: Allahü teâlâ şöyle buyuruyor: **(De ki dünyâ metâı azdır)** (Nîsâ sûresi: 77). Allahü teâlâ yedi iklimin metâına az buyurmuş. Sizin yanınızda bulunan o, az olanın yedincisi olan Hindistân iklimidir. Sizin önünüzde tesavvuf ehlinin başı nasıl eğilir. Umerâdan biri dergâha birşeyler hâzırlatdı, dervîşlerin mâaşını ta'yîn edip, hazret-i Îşâna arz etdi. Fekat hazret-i Îşân kabul etmedi. Herkesin rızkı ilm-i ilâhîde takdîr edilmişdir. Vakti gelince mutlaka ulaşır. Fukarânın hazînesi olarak sabr ve kanâ'at yeter.

Bir gün şiddetli bir soğukda, eski bir ridâyı sırtına almışdı. Nevvâb Hân Fîrûzcenk de oradaydı. Bu durumu görünce gözü yaşardı. Yanındakilerden birine dedi ki: Biz âsîlerin bedbahtlığı nedir böyle? Huzûrlarında talebelik ve hizmetcilik yapmamız gereken büyükler hediyemizi kabûl buyurmuyorlar. Hazret-i Îşân buyurdu ki: Beyt:

Bizim fakîrliğimiz gül yapıldı,
Nâdân yalın ayağımıza geldi.

Bu fakîr, zenginlerden bir şey kabûl etmemek için oruc tutmakdayım. Şimdi güneş gurûba yaklaşmışdır. Eğer orucumu bozarsam on leh-

ke rupye vermek gerekir. Tâ ki komşu kadınların tenceresi kaynasın. Nevvâb Nizâmülmülk otuzbin rupye getirdi. Fekat kabûl edilmedi. İhtiyâc sâhiblerine Allah için dağıtın dedi. Buyurdular ki: Biz sizin malınızın evi değiliz. Bu işi burada değil evinizde yapın.

Afganistân kumandânlarından biri üçyüz altın lira gönderdi. Kabûl etmediler ve şöyle buyurdular: Gerçi hediyyeyi geri çevirmek men' olunmuşdur. Fekat onu almanın vâcib olduğuna dâir emr yokdur. Halâl olduğu kesin bilinen şeyleri almakda bereket vardır. Fakîr talebelerimden ihlâs ve ihtiyât ile hediyye getirenlerin hediyyelerini kabûl ediyorum. Umerâ ve zenginlerin altınları ekseriyâ şübheli olur. Onlarda insanların hakları bulunur. Hesâb günü hesâbından kurtulmak zor olur. Tirmüzînin "rahmetullahi aleyh" bildirdiği hadîs-i şerîfde şöyle buyrulmakdadır: **(Kıyâmet günü herkes, dört süâle cevâb vermedikce hesâbdan kurtulamıyacakdır. Ömrünü nasıl geçirdi. İlmi ile nasıl amel etdi. Malını nereden, nasıl kazandı ve nerelere harc etdi. Cismini, bedenini nerede yordu, hırpaladı?)** O hâlde hediyye alırken düşünmek zarûrîdir.

Ümerâdan biri hazret-i Îşâna hediyye gönderdi. O hediyyeleri kabûl etmedi. O zât ısrârla hediyyeleri tekrâr gönderdi. Hazret-i Îşân onlardan iki enbehi alıp, diğerlerini geri gönderdi. Fakîrin gönlü bu hediyyeyi almak istemiyor buyurdu. Tam o sırada bir bahçıvân huzûrlarına gelip, falanca emîr enbehlerimi zulm ile aldı ve onun bir kısmını size gönderdi. Zulme ma'rûz kaldım. Bana yardım ediniz, dedi. Hazret-i Îşân buyurdu ki: Sübhânallah! İşin sonunu görmeyenler, gasb edilmiş hediyyelerle fakîrin bâtınını karartmak istiyorlar. Allahü teâlâ onları afv etsin.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri zenginlerin yemeklerini az yirdi. Buyururdu ki: Bu insanların yemekleri bâtın nisbetini bulandırıyor. Bundan dolayı, yemeğin şerlisi zenginlerin yemeğidir, demişlerdir. Hattâ garîb kimselerin verdikleri ziyâfeti kabûl etmekde de, râhatsızlık duyarlardı. Çünki, bunların imkânları olmadığı için borç alıp, ziyâfet veriyorlardı.

Bir def'asında, iftâr vaktinde yabancı birinin yemeğinden bir ekmeği yârâna taksîm etdi. Kendileri de bir parça alıp, yidiler. Terâvîh nemâzından sonra şöyle buyurdular: Kıymetli kardeşlerim, o ekmek parçaları bâtın nisbetine te'sîr etdiğinden, herkes kendi bâtının hâlini söylesin. Bu fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) şöyle arz etdim. Zât-ı âliniz de yidiniz. Önce siz irşâd buyursanız. Buyurdular ki: Fakîrin bâtını bozuldu ve siyâhlaşdı. Nemâzın ve Kur'ân-ı Kerîm dinlemenin bereketiyle eski hâline döndü. Ben de hâlimi şöyle arz etdim: Şübheli lokma zât-ı âlinizin bâtınını bulandırır, nûr deryâsı olan gönlünüzü değişdirirse, bizim dar gönüllerimizin harâblığı nasıl anlatılabilir. Buyurdular ki: Lokma, bu yolda gideni muvaffak eder, tâ'at nûrunu artdırır.

Hazret-i Îşân fakîrliği zenginliğe tercîh etmişlerdi. Sabr ve kanâ'atı benimseyip, teslim ve rızâyı tabî'at edinmişdi. Acı tatlı başına gelen her-

şeyi Allahü teâlâdan bilir, hepsini hoş karşılardı. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem”, **(Allahım! Muhammedin “aleyhisselâm” âlinin rızkını yeterli kıl)** diye düâ etmesine uygun olarak, insanın ihtiyâc duyduğu şeylerden en zarûrî olanla kifâyet ederdi. Eshâbı hakkında da aynı düâyı yapardı. Çünki onların **isrâfa düşecek kadar zengin, borç isteyecek kadar da fakîr** olmasını istemiyordu.

Hazret-i Îşân halkın serveti en az olanı idi. Ölüm gelmeden önce ona hâzırlık yapardı. Buyururdu ki: Kulluk vazîfelerini yerine getirdikden ve zikr halkasından sonra, ölümü beklemede olmalı. Gönülde hiç bir arzû kalmayıp, hiçbir düşünceye bağlılık bulunmayınca, ölüm ilâhî bir hediyyedir. Allahü teâlâya ve dîdâr-ı Mustafâya “sallallahü aleyhi ve sellem” kavuşmaya vesîledir.

Her işinin hadîs-i şerîfe uygun olmasına dikkat ederdi. Buyurdu ki: İşlerimi ve hâllerimi, Habîb-i Hüdânın sünnetine “sallallahü aleyhi ve sellem” muvâfık ve fıkha uygun yaparım. Bizden ahkâm-ı islâmiyyeye uygun olmayan bir iş meydâna geldiğini gören bizi uyarır.

Hazret-i Îşân, insanları Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine uygun olarak, islâm âdâbını yerine getirmekde yardımcı olurdu. Selâm verirken eli başa kaldırmayı ve eğilmeyi men’ ederdi. Dâimâ dostun hasretinde idiler. Kendi meşâyıhına (hocalarına) bilhâssa, hazret-i Müceddide ihlâsı ve muhabbeti son derecede idi.

Buyurdular ki: Fakîr neye kavuşmuş isem hocalarıma muhabbetimin çokluğundan kavuşdum. Fakîrin amelleri nedir ki, kurb-i ilâhîye vesîle olsun. Makbûlleri ve yakınları sevmek, Allahü teâlânın kabûlüne en kuvvetli sebebdir. Sübhânallah! Çok yüksek ahlâk sâhibi idiler. Tevâzu’yu ve güler yüzlülüğü hiç kimseden esirgemezlerdi. Fazîlet ve takvâ sâhiblerine, mertebelerine göre ta’zîm ve hurmete ihtimâm gösterirlerdi. Emîr olsun fakîr olsun, hiçbir kâfire ta’zîmle kalkmamışlardır. Bir kerre kâfirlerin kumandânı Murahtânın kendisini ziyârete geleceğini duymuşdu. Meclisden kalkıp, meşgûl olmak için odanın içerisine gitdi. Murehtâ geldi ve biraz oturup, bekledikden sonra gitdi. Hazret-i Îşân onun gitmek için hâzırlandığını anlayınca odaya teşrîf etdiler. Eğer Murahtâya alâka göstermeseydi o incinirdi. Ta’zîmde bulunsaydı, ehl-i dünyâya ta’zîm, dinde noksanlığa sebeb olacağından, ona ta’zîm etmedi.

Hazret-i Îşân, tarîkat nûrlarını yaymakda ve talebelere teveccühde çok gayret sâhibiydiler. Talebelerine şu husûsları çokca hâtırlatırdı. Tarîkatın bereketiyle gönülde bir nûr, tâ’atda bir huzûr hâsıl olur. Huzûr ve âgâhlıkla yapılan bir tâ’atin kabûl edilmesi ümmîdi çokdur. Kalbe düşünce gelmeden kılınan nemâz, bu tarîkatın nûrlarını hâsıl eder.

Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânân, bir keresinde çok hastalanmışlardı. Sedirden kalkmaya güçleri yokdu. Talebeleri sedirin etrâfında murâkabe halkası yapıyorlardı. Âniden şu şi’ri okudular.

Beyt:

Hızır gıbtadan ölür yârin yüzüne,
Son def'a bakar ve yoluna gider.

Bu şi'r, hazret-i Îşâna çok te'sîr etdi. Sedirden aşağıya inip, sohbet etdiler. Sanki onda za'fiyet ve hastalık kalmamışdı.

Bir büyük, sevgi ve buğz işlerine, tayyı mekân, gaybdan bahs etmeye, zekâtın edâ şartları olmadan sultânlara boyun eğdirmeğe izn veriyordu. Bu zât hazret-i Îşâna hâlis altın elde etmek için bir iksir verdi. Hazret-i Îşân bâtın nisbetinin riyâ ile kirlenmesi ve dünyâ ehline yapışma ihtimâli vardır diye, kabûl etmediler. Böyle işlere rağbet eden ve kimyâ öğrenen tâliblerden hiç hoşnûd olmazdı. Buyururdu ki: Bunlar nasıl bir belâ ile karşılaşmış ki, tevekkülden ve mâsivâdan temâmen uzaklaşma derecesinden aşağı inip, fânî süslere meyl ediyorlar. Dünyâ ehli ile olanın, sohbetin bereketleri ve tarîkatin nûrlarına kavuşmasından ümmîdsiz olurdu. Buyururdu ki: Dünyâ ehli ile ihtiyâc ve zarûret mikdârı berâber olmakda zarar yokdur. Fekat niyyetin iyi olması ve bâtın nisbetini muhâfaza şartdır.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ dünyâya buğz eder. Hadîs-i şerîfde şöyle buyrulduğu gibi: **(Dikkat ediniz! Dünyâ ve içindekiler mel'ûndur. Ancak şunlar hâriç, Allahü teâlânın zikri, sevdikleri, âlimler ve ilm öğrenenler.)** Bu hadîs-i şerîfi Tirmüzî rivâyet etmişdir.

Sâlikin gönlünde, Allahü teâlâyı taleb ile dünyâyı taleb bir arada bulunmaz. Mâsivâyı terk etmek, boş maksadlardan ve benlikden yüz çevirmek îcâb eder. Böylece kabûl kapısı açılır.

Beyt:

Arzûyu bırak ki, ona merhamet gelsin,
Böyle yapmak gerekdiğini iyi anladım, bilesin.

Beyt:

Vahdetin hâlis mey'ini içse bir kimse,
Dünyâyı da ukbayı da unutur, o kimse.

ONİKİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sözleri:

Buyurdular ki: Îmân-ı mücmel, Allahü teâlâya, Resûlüne, Onun Allahü teâlâdan getirdiklerine inandım. Allahü teâlânın ve Resûlünün sevdiklerini severim, düşmanlarını sevmem, demekdir. Âhıretde kurtuluş için Îmân-ı mücmel kâfîdir. Her hükmü delîl ile isbât etmekden derin âlimler mes'ûldür. Müslimânların avâmı bununla mükellef değildir.

Buyurdular ki: Ehl-i beyt-i etharın imâmlarını sevmek, eshâb-ı kirâma ta'zîm ve hurmet etmek "radıyallahü anhüm" zarûrîdir. Doğru yol budur. Âhıretde sırât-ı müstekîm, köprü sûretinde zuhûr edecekdir. Dünyâda doğru yoldan ayrılmayanlar, âhıretde sırâtı dosdoğru geçeceklerdir.

Buyurdular ki: Bir keresinde edebsiz bir râfizî, hazret-i Ömer Fârûka "radıyallahü anh" dil uzatdı. Din gayreti ve seyyid-il-mürselînin eshâbına olan hurmetimiz, bizi o râfizîye karşı gazâba getirdi. O edebsizin başını hançerle yardım. Cânı yanarak hazret-i İmâm-ı Hasenin hurmetine, benim başımı bırakınız diye feryâd etdi. Hazret-i İmâmın ismini işitince gazâbım ve öfkem geçdi. O edebsizi afv etdim.

Buyurdular ki: Bütün evliyâya ta'zîm ve bütün meşâyıha muhabbet "rahmetullahi aleyhim" lâzımdır. Kendi pîri hakkında, fâide ve istifâde için en üstün olduğuna inanırsa, muhabbetin fazlalılığından dolayı İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin üstünlüğüne inanmak çok görülmez. Çünki, hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" yeni bir tarîkat bildirdiler. Kendi tarîkatının makâmlarını ve kemâlâtını çok yazdılar. Bu tarîkatın mensûblarından o makâmlara ve vâridâtlara kavuşan seçkin zâtlar binlerden fazladır. O makâmlarda hiç şübhe yokdur. Çünki binlerce âlim ve akllı kimselerin ikrârıyla tevâtür mertebesine ulaşmışdır. Hazret-i Müceddidin diğer evliyâya müsâvî olduğuna veyâ onun "radıyallahü anh" o büyüklerden "rahmetullahi aleyhim" üstün olduğuna i'tikâd etmemelidir. Çünki o büyükler İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin hocalarıdır.

Buyurdular ki: Bu zemânda azîmet ile amel etmek, takvâyı seçmek çok zordur. Çünki, mu'amelât yok olmuş, ahkâm-ı islâmiyyeye uygun amel sanki durmuşdur. Eğer fıkha ve fetvânın zâhirine uygun amel edilir, bid'atlerden sakınılırsa, büyük bir ganîmetdir.

Buyurdular ki: Simâ' rikkat hâsıl eder. Rikkat ise rahmet-i ilâhiyyeyi çeker. O hâlde rahmet-i ilâhiye sebeb olan şey niçin harâm olsun. Müzik âletlerinin harâm olduğunda ihtilâf yokdur. Ancak düğünlerde def mu-

bâhdır. Ney için ise, mekrûh denilmişdir. Bir gün Resûlullah “sallallahü aleyhi ve sellem” yolda giderken, mubârek kulaklarına bir ses geldi. Kulaklarını kapatdılar. Abdüllah bin Ömer “radıyallahü anhümâ” berâberinde idi. Ona dinlememesini emr etmediler. O hâlde ma’lûm oldu ki, takvânın kemâli böyle seslerden sakınmakdadır. Azîmet ile ameli ve rûhsatdan sakınmayı âdet edinmiş olan Nakşibendiyye büyükleri, simâ’dan sakınırlardı. Çünki ülemâ gınânın cevâzında ihtilâf etmişlerdir. Bunun gibi yine, takvâlarının kemâlinden zikr-i hâfîyi tercîh edip, zikr-i cehrîyi yapmamışlardır.

Buyurdular ki: Tevhîd-i vücûdî mes’elesi dinde herkese lâzım olan bilgilerden değildir. Ahkâm-ı islâmiyye ondan bahs etmemişdir. Sofiyye-i aliyye, onu keşf yoluyla bildirmişlerdir. Muhabbet hâllerinin çokluğundan dolayı ma’zûrdurlar. Tevhîd risâleleriyle meşgûl olmak ve (lâ mevcûde illallah) sözünün ma’nâsını düşünmekle tevhîd-i vücûdîye kavuşmanın ma’rifet ehli katında hiçbir kıymeti yokdur.

Ülemâdan biri, rü’yâsında şöyle gördü. Ülemâ ve sofiyye Server-i âlemin “sallallahü aleyhi ve sellem” huzûr-u se’âdetlerinde bulunuyordu. Ülemâ sofiyyeyi şikâyet etdi. Resûlallah “sallallahü aleyhi ve sellem” o büyükleri, Allahü teâlâya olan muhabbetlerinin çokluğundan ma’zûr görüp, sükût buyurdular.

Buyurdular ki: Bir kerre fakîre urûc vâki’ oldu. Açık bir nûr göründü. Kâinâtın bütün şeklleri o nûrda şekllendi. Hazret-i Şeyh-i Ekberin şu sözü hâtırıma geldi: Eşyâyı, tek bir maddede toplanmış a’râz olarak buldum. Esmâ ve sıfatlarının varlığın bâtını olan ilm mertebesinde ayrı ayrı zuhûr edip, varlığın zâhirine aks etdi ve maksûd olan eserlerin kaynağı oldu. Hakîkatde, o aynı birde gerçekleşmişdir. Ânîden beni bu mertebenin üstünde başka bir mertebe vardır diye uyardılar. Nitekim, sofiyyenin büyükleri şöyle buyurmuşdur. Varlık âleminin üstünde, melîk-i vedûd âlemi vardır. O hâlde sülûk esnâsında tevhîd ma’rifetleriyle karşılaşılır. Bundan sonra, telvînsiz islâmiyyetin zâhirine uygun olan bilgiler zâhir olur. Bu ilmler Evliyânın büyüklerinden nakl edilmiş olup, onların bunlardan terakkî etdikleri kesindir.

Buyurdular ki: Allahü teâlâ dilediği vakt, muhlîsleri ihlâsda sâbit kılar. Lütuf ve ihsânlarını artdırır. Feyzlerin akması ve müşkillerin halli mürşidin sûretinde rü’yâlarda görünür. Ba’zan o büyüğün latîfelerinden bir kısmı o büyüğün sûretinde görünüp, işlerin halline vâsıta olur. O büyüğün ba’zan bu durumdan haberi olur. Birisi fakîrin yanında siz Kâ’be-i mu’azzamadan nasıl geldiniz dedi. Ben Kâ’be-i mu’azzamaya gitmedim, dedim. Bana sizinle Mekke-i mükerremede görüşdüm. Şu ânda hâtırlayamadığım bir mısrayı okuyarak beni irşâd etmişdiniz, dedi. Böyle hâdiseler ucba ve iftihâra sebeb olmamalıdır. Çünki bizi ve sizi behâne yapdılar. Hakîkatde işlerin vekîli Allahü teâlâdır.

Beyt:

O gönüllerde kendini gösterir,
Bu ise dervîş hırkası diler.

Buyurdular ki: Bu yolda pîrlik ve mürîdlik sâdece bî'at, şecere ve külâhla olmaz. Mürşidin sohbetinde zikr-i kalbîyi öğrenmek, cem'iyyet ve Allahü teâlâya teveccühün hâsıl olması zarûrîdir.

Buyurdular ki: Tarîkatla meşgûl olmayı tercîh etmek muhabbet-i ilâhiyyenin çoğalması içindir. Ba'zan muhabbetin çokluğu, yalnız Allahü teâlânın ihsânı ve ikrâmı ile olur. Yoksa şartlarına uygun olarak devâmlı zikr etmelidir. Çünki, zikr olmadan gönül açılmaz. Zikr ederken keyfiyyet ve bîhodluk (kendinden geçmek) ele geçince, onu muhâfaza etmeye çalışmalıdır. Eğer bu keyfiyyet ve bîhodluk kaybolursa, tekrâr tam bir yalvarma ve acziyyetle zikr etmelidir. Bu şekilde meşgûl olmalıdır. Tâ ki keyfiyyet devâmlı olsun.

Buyurdular ki: Vaktleri zikr ve ibâdet ile me'mûr edip, müdrîkesini (aklını, gönlünü) mâsivâya yöneltmekden temizlemelidir. Îmân etdiğimiz Allahü teâlânın mubârek isminin ma'nâsından başkasına hiç teveccüh ve himmet etmemelidir. Tâ ki huzûr meleke olsun. İslâm, îmân ve ihsândan ibâret olan kâmil din hâsıl olsun. Gönle gelince, gönlü Allahü teâlâ ile berâber eylemelidir. Bu esnâda eğer, zevk, şevk ve başka keyfiyyetler ele geçerse, bu, inâyet-i ilâhiyyenin artmasındandır. Yoksa, işin aslı huzûr ve âgâhlık mertebesinin hâsıl olmasıdır.

Buyurdular ki: Gönül, Allahü teâlâdan başkasına yönelmekden kurtulmalıdır. Vâkı'alar ve rü'yâların o kadar kıymeti yokdur. Bu husûsda müphemlik, karışıklık çok olur. Ba'zan sünnet-i seniyyeye tâbi' olma nûru, ba'zan zikr nûru, ba'zan mürşidin nisbeti, ba'zan salevâtın çokluğu, ba'zan sadâta (büyüklere) hizmet, ba'zan hadîs-i şerîf dersi, ba'zan tasdîk ve ihlâs, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sûretinde vâkı'alarda görünür. Böylece râbıtalar evliyâ ile münâsebetdir. O büyüklerin sûretleri ile tasavvur olunur. Ba'zan meşhûr haberler ve sûreti görenin söyledikleri vâkı'a hâsıl eder. Bütün bu şa'bedeler gönle sürûr verir. Hakîkatde öyle bir şey yokdur. Ancak, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" ve evliyâyı görmekle bâtın hâlleri ve nûrları ve tâ'ate muvaffâkiyyet artar. Rü'yâlar gerçeğe uygun olursa, bu elbette büyük bir ni'metdir.

Buyurdular ki: Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görmek, tecelli-i sûrî denen rü'yet-i ilâhî, Allahü teâlânın ni'metidir. Derin münâsebet sebebiyle olan her kısmıyle müjdedir. Ni'met sâhiblerine ni'metleri âfiyet olsun.

Buyurdular ki: Düşünceler çoğaldığı vakt Allahü teâlâya ilticâ ve tazarrû etmelidir. Mürşidin sûretini, gözünün önünde tutup, onun vâsıtasıyla bâtınî hastalıkları izâle etmeli, gidermelidir.

Buyurdular ki: İhtiyâç ve kırıklık hâlini lâzım bilmelidir. İnsanlardan gelen eziyyet ve sıkıntılara tahammül etmeli ve sabrı âdet edinmelidir.

Beyt:

Fenâ mi'râcı nedir, bu yoklukdur?
Âşıkların mezhebi ve dîni yoklukdur.

Nazarı, bakışı yüksek tutmalıdır. İşlerin akışı Allahü teâlânın takdîriyle olduğunu bilip, niçin ve nasıl dememelidir. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hizmetcisi hazret-i Enes "radıyallahü anh" bir hizmetde kusûr yapsa ve ehl-i beyt onu kınasa, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" şöyle buyururdu: **(Ona hiçbir şey söylemeyiniz. Eğer mukadder olsaydı öyle olurdu.)**

Buyurdular ki: Bütün bu çalışmaların, uğraşmaların hülâsâsı, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yüksek ahlâkına uygun olarak ahlâkı güzelleşdirmekdir. Çünki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" büyük bir ahlâk üzeredir. Hadîs-i şerîfde buyruldu ki: **(Güzel ahlâkı temâmlamak için gönderildim.)** Nefy ve isbât zikriyle beşeriyyet sıfatları azalır. Bunun usûlü şöyledir. Kelime-i tayyîbeyi tekrâr ederken, lâ kelimesi ile her zemm olunan, ya'nî kötülenen huyu, ayrı ayrı yok etmeli. Onun yerine Allahü teâlânın muhabbetini sâbit kılmalı. Tâ ki o kötü sıfat yok olsun. Nefsin arzû ve isteklerinin aksine sülûk makâmlarını kazanmaya çalışmalıdır. Böylece kötü sıfatların beğenilen sıfatlara dönüşeceği kuvvetle ümîd edilir.

Buyurdular ki: Gerçek şu ki kötü sıfatlar tasfiye ve tezkiyeden sonra kırılır. Kötü sıfatların kökünü kazımak mümkün değildir. Nitekim hadîs-i şerîfde şöyle bildirilmişdir. **(Eğer dağın yerinden kopduğunu duysanız ona inanın. Bir kimsenin kendi huyundan vazgeçdiğini işitirseniz ona inanmayın.)** Âyet-i kerîmede meâlen buyruldu ki: **(Allahü teâlânın yaratdığı değişmez.)** (Rûm sûresi: 30) [Kötü huylar, islâmiyyete uydukca gizlenir. Dinden ayrılınırsa, tekrar meydâna çıkar.]

Emîr-ül-mü'minîn Ömer-ül-Fârûk "radıyallahü anh" buyurdu ki: Benim gadâbım (öfkem) gitmedi. Ancak bundan önce küfr için sarf olurdu. Şimdi islâmiyyeti koruma yolunda zuhûr etmekdedir.

Buyurdular ki: Nefsin fenâsı ve itminânından sonra teslîm ve rızâ, sâlikin vasfı olur. Kalbin fenâsında muhabbetin çokluğundan, işleri kullara nisbet etme hâli alınır. Sâlik, hakîkî fâilden başkasını görmez.

Buyurdular ki: Yimekde, içmekde, uyumakda, uyanıklıkda, amellerde ve ibâdetde i'tidâl, orta yol üzere olmak çok zor bir işdir. Vaktleri hayr-ül-beşerin "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnetine uygun olarak geçirmek için çok çalışmalıdır. Peygamberlere tâbi' olmak her işde i'tidâl sınırını elde etmek içindir. Hadîd sûresi 25.ci âyetinde meâlen, **(... Onlara kitâb ve terâzî gönderdik ki, bunlarla adâleti yerine getirsinler)** buyuruldu.

Bu âyet-i kerîme, kat'î bir nassdır. Bu husûsda buyurdular ki: Mebde-i feyyâza teveccühe devâm ile feyzler ve bereketler öyle akar ki, bâtın muhabbet nûrları ve keyfiyyetleri ile dolar ve taşar.

Buyurdular ki: Kendi amellerinin kusûrlarını gözünün önüne getirmek, illetsiz bağlı olmak, ezelî inâyeti görmek, bu yolun yolcularının alâmetidir. Bu yolda bulunanlar, çok amel yapsa da, ihtiyâçsızlık ve büyüklenme sıfatlarının kendilerinde bulunmasından korkarlar. Kendini kusûrlu görmekden dolayı özr dilemeyi, sağlam ve kuvvetli ümmîdini kabûle vesîle yapar. Az günâhı çok, az ni'meti sayısız görür. Devâmlı şükre ve rızâya yapışır.

Buyurdular ki: Bin kerre salevât okumak ve istigfâr okumak bu yolda bulunanların her zemânki hâlleridir. Hazret-i Müceddidin "radıyallahü anh" **(Mektûbât)**ından derse ikindiden sonraları devâm etmelidir. Böyle yapılırsa, se'âdet kapısı açılır.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin "radıyallahü an" **(Mektûbât)** kitâbı, şerî'at mes'elelerini, tarîkat sırlarını, hakîkat ma'rifetlerini, sülûkun nüktelerini, tesavvufun inceliklerini ve Allahü teâlâ ile berâber olma nûrlarını açıklamakdadır. Hizbü'l-bahr düâsı, sabâh akşam vazîfesi, hazret-i Hâcegânın hatmini, hergün müşkillerin halli için okumalıdır. Oniki rek'atlik teheccüd nemâzından ne kadarını kılmak mümkin olursa, İhlâs sûresini veyâ Yâsin-i şerîf sûresini okuyarak kılmalıdır. Dört rek'at işrâk nemâzı ve dört veyâ altı rek'at kuşluk nemâzı, zevâlde bir selâm ile dört rek'at nemâz kılmalıdır. Akşam nemâzının sünnetinden sonra altı veyâ yirmi rek'at, yatsının sünnetinden sonra dört rek'at nemâz kılmaya, ikindinin sünnetine ve abdest aldıkdan sonra kılınan nemâza (abdest tehiyyesine) devâm etmelidir. Bir iki cüz' Kur'ân-ı kerîm okumak, yüz def'a kelime-i temcîd (Lâ havle...), yüz def'a kelime-i tevhîd, sabâhleyin ve yatarken yüz kerre **(Sübhânellahi ve bi hamdihî)** demek, sahîh hadîs-i şerîflerde belli vaktlerde okunması bildirilen düâları okumayı vazîfe edinmelidir. Fekat bunları yaparken kalb huzûru mutlakâ lâzımdır.

Buyurdular ki: Alâmeti, mâsivâyı unutmak ve Allahü teâlâya devâmlı teveccüh olan fenânın hâsıl olması, bu yolda her ne kadar çabuk olsa da, o yüksek mertebe uzun müddet sonra ele geçer. Meşâyıh-ı kirâmın "rahmetullahi aleyhim" huzûrunda, otuz yıl tarîkat makâmlarını edindim. Otuz yıldan fazla da Allahü teâlâyı taleb edenlere, tarîkat telkîn etmekdeyim. Altmış senedir hazret-i Seyyidin "radıyallahü anh" teveccühleriyle, fenâ-yı kalb ile müşerref oldum. Bu müddet içerisinde tam bir gayret ile bâtın vazîfeleriyle meşgûl oldum. Şimdi fenâ-yı kalbî eserleri gerekdiği şekilde zâhir oluyor.

Buyurdular ki: Def'alarca kâmil fenânın zuhûrundan, bizim bu cihândan göçdüğümüz kesindir. O sırada bir kimse gelip, selâm verse, sanki kabre gelip, selâm vermiş gibi oluyor. Bir ân o hâlden uyanıyorum, he-

nüz diri olduğumu ve bu dünyâdan ayrıldığımı zannediyorum.

Buyurdular ki: Fenâ hâli zuhûr etdiğinde, kendi kusûrumu görmem o kadar çoğalıyor ki, insanlara hizmet ve hürmetim te'accüb edilecek derecede oluyor. Nitekim fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i şeyhin huzûrunda yelpâze sallıyordum. Beni son derece sert bir şeklde bundan men' etdiler. İkinci gün kalk yelpâzeyi salla diye emr etdiler ve buyurdular ki, dün nisbet-i fenâ zuhûr etmişdi. Bundan dolayı sizin istihzâ için yelpâze salladığınızı zannetmişdim. Onun için sert bir şeklde men' etdim. Bu sırada nisbet-i bekâiyye zâhir oldu. Azamet-i ilâhî ve kibriyâ ilâhî bâtında zuhûr etdi. Eğer bütün âlem, ta'zîmle kalksa, bu mertebenin hakkını edâ edemez.

Buyurdular ki: Muhabbet ve ma'rifet erbâbının bâtınlarına devâmlı gelen ilâhî tecellîleri tanımak çok zordur. Basîret nazarı keskin olmalı ki, tecelliyât keyfiyyetleri ayrı ayrı bilinsin.

Buyurdular ki: Tarîkat makâmları hâsıl oldukdan sonra, sâlikin ahvâli murakka' [birbirine eklenmiş yamalı] gibi muhtelîf tasvîrler olur. Ba'zan bir makâmın nisbeti zuhûr edip, kendini keyfiyyetler içerisinde nasîbli tutar. Ba'zan başka bir makâmın nisbeti parıltısını atıp, başka bir hâli ortaya çıkarır. Ahmediyye hânedânının mensûblarının nisbeti ona uygun kemâlâta ulaşır. Tecellîyi zâtînin belirsizlik ve latîfliğinden hâlleri idrâk etmesi çok zor olur. Çünki, letâfet ve safâ bütün aşağı makâmlarda müessir olup, keyfiyyetleri örter. Tarîkat çocuklarının gönlünü hoş eden vâkı'alar ve rü'yâlar da az olur. Orada cehâlet üstüne cehâlet ve sâdece bilinmezlik vardır.

Buyurdular ki: Hâlvetde bâtınî nisbeti muhâfaza etmek ve mebde-i feyyâza (Allahü teâlâya) devâmlı teveccüh etmekle meşgûl olmalıdır. Vaktleri zâhirî amelleri yerine getirmekle ma'mûr etmelidir. Çünki, amellerin nûru cem'iyyete, nisbetin safâsına, huzûr ve âgâhlığa sebebdir.

Buyurdular ki: Devâmlı murâkabe ile bâtın nisbetinde kuvvet ihsân olunan gözle, melek ve melekûtu görmekle gönüllerin okşanması ele geçer. Tehlîl zikrini çok yapmakla, fenây-ı sıfat-ı beşerîyyet, çok salevât okumakla güzel vâkı'alar, çok nâfile ile gönül kırıklığı, çok Kur'ân-ı kerîm okumakla nûr ve safâ hâsıl olur. Ma'nâsını düşünerek yapılan tehlîl zikri, tarîkatda fâidelidir. Kelime-i tehlîlin sâdece lafzını söylemek, âhıret sevâbının sermâyesi ve günâhlara keffâretdir.

Buyurdular ki: Nefy ve isbât zikrini nefes hapsiyle birlikde üçden az söylemek fâide vermez. Ne kadar fazla olursa o kadar fâideli olur. Hazret-i Hâce Nakşibend "radıyallahü anh", nefesin hapsini zikrin şartı olarak buyurmamışlardır. Fekat fâideli olduğunu söylemişlerdir. Devâmlı zikri, vukûf-i kalbîyi mebde-i feyyâza teveccühü kendi tarîkatının rûhu olarak bildirmişdir.

Buyurdular ki: Hoş derdemin önce gönül zikri ile olması zarûrîdir. Zikr kuvvetlenip, ism-i zâtın sesi hayâl kulağına ulaşınca, sonra her nefesde teveccüh ve zât-ı ilâhîye âgâhlık gerekir. Düşünceleri bâtından men' etmek için dahâ düşünce gelir gelmez gönlü tutmak gerekir. Tâ ki vesveseler ve hadîs-i nefs, vukûat çıkarmasın. Gönüle düşüncelerin hücûm etmesi feyzin gelmesine mâni' olur.

Buyurdular ki: İsm-i zâtı çok söylemek, nisbeti cezbe-i ilâhîyi hâsıl eder. Nefy ve isbât (zikri) sülûk için ve yolu kat' etmek için fâidelidir.

Buyurdular ki: Bâtınî hâllerin keyfiyyetlerini idrâk etmek, vilâyet mertebesinden nasîbdâr olmayı sağlar. Nübüvvet kemâlâtında bâtının vasfı olarak nekâret ve cehâletden başkası bulunmaz. Gerçi makâmât-ı fevkde latîflik ve belirsizlik lâzım ise de ba'zan idrâk eli ulaşır.

Buyurdular ki: Müceddidiyye nisbetinin latîflik ve belirsizliği insanların inkârına sebeb oluyor. Bundan dolayı, sâlikin seyri kemâlâta ulaşınca, hâtırıma tarîkatı terk etmesin diye tereddüd geliyor. İnşâallahü teâlâ eğer ömrüm vefâ ederse, sâlikleri aşağı makâmlardan yüksek makâmlara ulaşdıracağım. Maksad Allahü teâlâ ile olmakdır. Bu her makâmda hâsıl olur.

Buyurdular ki: Bürd-i yakîn ve tumânînet ateşden talebdir ki, Müceddidiyyenin yüksek makâmlarında ele geçer. Maksûdla nasıl olduğu bilinmeyen berâberlik peydâ olur.

Beyt:

Rabbin insanla nasıl olduğu bilinmeyen berâberliği var,
Hiçbir zevk, şevk ve huzûr buna ulaşamaz.

Buyurdular ki: Vüsûl yolu, nübüvvet kemâlâtına yakın olduğu için kapandı. Vilâyet yolu ise açık kaldı.

Bu âhır zemânda, istidâtlar makâmlara sülûkdan âciz kalmış, bunların maksûda ulaşması sanki imkânsız olmuşdur. Bundan otuz sene önce, tâliblerin seyri sür'atli olurdu. O zemân tâlibler iyi bir keşf ve vicdân sâhibiydiler. Şimdi ise fakîrin eshâbından sâdık bir talebe, ihlâsla ve iyi bir gayretle tarîkat feyzlerini elde ederse, uzun bir müddet sonra vilâyet-i kalbîye yâhud onun feyzine ulaşır. Müceddidiyyenin yüksek makâmlarına ulaşmak çok zor olmuşdur.

Buyurdular ki: Sâlikin makâmlara vâkı'a (gerçeğe) muvâfık olarak seyri demek olan keşf-i sahîh çok nâdirdir. Müjdeler vererek, Allahü teâlâya iftirâ etmemeli ve sâliki aldatmamalıdır. Hâllerin değişmesi vâridâtların gelmesi, devâmlı Allahü teâlâya teveccüh düşüncesinin dağınık olmaması ve vaktleri ibâdetle ma'mûr etmek ilâhî ni'metlerin temelidir.

Buyurdular ki: Şevk ve zevk erbâbının nisbetinin, sıcak ve tiz te'sîri vardır. Ehl-i kalbi çok mahzûz (nasîbli) yapar. Ehlûllahın yollarının hep-

sinde, taleb sâhiblerini cezbeden o nisbet-i şerîfenin keyfiyyetleri ve tasarrufları vardır. Nübüvvet kemâlâtına ve onun fevkine ulaşmak müceddidiyye yolunun hassâsıdır. Nübüvvet kemâlâtına ve onun fevkine ulaşmış olan itminân ve cem'iyyet ehlinin nisbetinden çok nûrlar gelir. Sâlik dahâ çok terakkî eder. Şevkin bîtablığının verdiği sıcak te'sîr, çok fâidelidir. Lâkin birinci asrda bilindiği gibi, cem'iyyet ve tumânînetin zuhûru olmuyordu. Bunun için Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" eshâbını bîtâbhâne hareketlerden men' ederdi. Çünki sayha ve nâra Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" asr-ı se'âdetlerinden sonra ortaya çıkmışdır.

Buyurdular ki: Zarûrî mes'eleleri bilmek, yâhud âlimlerin sohbetinde dinleyerek öğrenmek, amelin doğru olması için lâzımdır.

Buyurdular ki: Hadîs ilmi, tefsîr, fıkh ve sülûkun (tesavvufun) inceliklerini ihtivâ eder. Bu ilmin bereketleriyle îmân nûru artar. İyi amel yapmak ve güzel ahlâk hâsıl olur. Şuna şaşılır; muhaddislerin bildirdiği mensûh olmamış sahîh bir hadîs-i şerîf var. Râvîlerinin hâlleri biliniyor. Birkaç vâsıta ile Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" ulaşıyor. Hatâlı olması mümkin değil. Böyle bir hadîs-i şerîfle amel edilmiyor. Buna karşılık bir fıkh rivâyeti var. Onu kâdîler ve müftîler nakl etmiş. Onların âdil ve mazbut oldukları belli değil. Bu rivâyet ondan fazla vâsıta ile müctehîde ulaşıyor. Yanlış da doğru da olabilir. Böyle bir fıkh rivâyeti ile amel ediliyor. **(Rabbimiz! Eğer unutduk, yâhud kasdımız olmayarak hatâ etdikse bizi hesâba çekme ...)** (Bekara sûresi: 286)

Buyurdular ki: Nikâh peygamberlerin "aleyhimüsselâm" sünnetidir. Lâkin zemânımızda halâl kaybolmuş, cehâlet yayılmış. Evlâdın çoğu ilm ve edebden uzak olmuş. Bid'atin revâç bulması sebebiyle nikâh akdinde bozukluklar oluyor. Sâlikler için evlâ olan bekârlık ve tecriddir [halkdan uzak durmakdır]. Az bir rızk ile idâre etmek, Mevlâya ibâdetle meşgûl olmak, şehrde meşhûr olmamak, hiç mîrâs ve vâris bırakmamak, çok büyük ve şerefli bir ni'metdir.

Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîflerinde buyurdu ki: **(Katımda en gıbda edilen evliyâ, hafîfül-haz olan, nemâzdan nasîbi olan, Rabbine ibâdeti güzel yapan, gizlide ve insanlar arasında Rabbine itâ'at eden, parmakla gösterilmeyen, rızkı yetecek kadar olan ve buna sabr eden mü'mindir.)** Sonra eliyle iter gibi yapdı ve buyurdu ki **(Ölümü çabuk olup, ağlayanları ve mîrâsı az)**, Bunu İmâm-ı Ahmed, Tirmüzî ve İbn-i Mâce rivâyet etdi.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerine yapdığı aklı artdırıcı nasîhatleri:

Buyurdular ki: Verâ ve takvâ yolunu önde tut. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmayı candan kabûl et. Hâlini Kitâb ve sünnete göre ölç, eğer bunlara uygun ise, kabûle lâyık, muhâlifse merdûddur. Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdına sarılarak, hadîs ve fıkh öğren. Ulemânın sohbetinde uhrevî sevâb kazan. Gücün yeterse hadîs-i şerîf ile amele devâm et. Yoksa ba'zan onunla amel et. Tâ ki onun nûrundan mahrûm kalmayasın. Habîb-i Hüdâya tâbi' olmak niyyetiyle ve Allahü teâlânın rızâsını kazanmak niyyeti ile ameli tercîh et. Gönlü iki cihâna âid maksadlardan, düşüncelerden uzak tut. Amelin nedir ki, onu satışa arz ediyorsun. Gücün kimdendir ki, o gücü kendine âid zannediyorsun. Halvete yapış da, safâ hâlini ele geçir. Zîrâ dervîşin sermâyesi safâdır. Dünyâlıklardan elinde bulunanları elden çıkmak üzere tut. Çünki dünyâlıklar âhıretde geri bırakılacakdır. İbâdet ve zikr-i Hüdâ husûsunda kendini sıcak tut. Bu günün amelini yarına bırakma. Meşâyıha muhabbet husûsunda akîdenin derinliğini artdır. Çünki Allahü teâlânın dostlarıyla dostluk, Allahü teâlâya yakınlığa sebeb olur. Pîrin huzûrunda başkasına iltifât etme. Onun sohbetine devâm ederken nâfile ibâdeti artdır ki, vaktlerini sabr ve tevekkül ile geçirmen mümkin olsun. Başkasına sığınma düşüncesini aklından çıkar. İşini Allahü teâlâya havâle et. Ölümü yakın, Allahü teâlânın va'dinin doğruluğunu halvetin sermâyesi bil. Gönlünde tereddüd yoksa, uzlet gerekir. Çünki vakti gelince rızk ulaşır. Eğer ıyâl, çoluk-çocuk endîşesi kalbini meşgûl ediyorsa, sebeblere yapışmak Enbiyânın "aleyhimüsselâm" sünnetidir. Gönlün i'timâd etmediği belli şekilde tevekküle ve doğru yola aykırı değildir. Dervîşin sermâyesi, gönlün boş olması, kalbin cem'iyyeti, maksûdu intizâra bağlamak ve asl maksadı bekleyen bir gönüldür. Gönüldeki cem'iyyetin dağınıklığa düşmemesine, düşüncenin tek bir tarafa yönelmesine halel gelmemesine dikkat etmelidir. Kanâ'ati meslek edin. Hırs ve tama'ı gönülden çıkar. Yâr ve ağyâra ümmîd bağlama. Varlığı ve yokluğu bir tut, kimseye hakâret gözüyle bakma. Kendini herkesden aşağı ve âciz gör. Mevlâyı taleb yolunda kibri bir tarafa bırak. Gurûru elinden at. Şöyle demişlerdir: "Dervîşlik, kafasındakileri, düşünceleri bırakmak, aklına gelen düşüncelerden uzak durmak, düne ve yârına âid düşüncelerden kurtulmakdır." İbâdet ve tâ'atlarınla övünme. Kendi kusûrunu görmeyi ve kendini yok bilmeyi sermâye yap. Ne kadar yapılabilirse nefse muhalefet güzeldir. Fekat nefsde darlık ve tâ'atle oluşan şevkin zindeliğini artdırmayacak kadar da olmamalı. Ba'zan nefse yar-

dımcı olmalı. Çünki mü'minin nefsinin hoşnûtluğu sevâb kazanmaya sebeb olur. Bir kerre fakîrin nefsi mütemessîl olup, bana şöyle bir yemek yidirseler, her istediğim olsa diye arzû etdi. O sırada bunu yapması istenecek kimse yanımda yokdu. Bir müddet sonra nefsim yine aynı şeyleri istedi. O sırada orada birisi bulunuyordu. Fakîrin emriyle o yemeği hâzırladı. Hiçbir şeyle çözülmeyen bu müşkil çözüldü.

Buyurdular ki: Yemek eğer şükrü güzel yapmak niyyetiyle tatlandırılırsa, dahâ güzel olur. Çünki böyle tatlandırılmazsa, şükr gönlün derinliklerinden yapılmaz. Lezzetli yemeği su ile karışdırıp, tatsızlaşdırmak ni'meti ilâhîyi toprağa atmak olur. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" yemeği ona rağbet ederek yirdi. Eğer rağbet olmazsa ellerini geri çekmezlerdi. Bizim nefsimiz, hazret-i Cüneydin, Şiblînin "rahmetullahi aleyhimâ" nefsleri gibi değildir. Çünki onlar acı için de şükr ederler ve "Sabr yüzü ekşitmeden acıyı yudumlamakdır" derlerdi. Yalnız dil ile yapılan şükr de, sabrın bir şûbesidir. Çünki sabrın acılığı gönülde bulunmakdadır.

Evliyânın mezârlarını ziyâret etmek sûretiyle cem'ıyyet feyzini iste. Meşâyıh-ı kirâmın ervâh-ı tayyîbelerine Fâtiha ve salevâtın sevâbını hediyye ederek, Allahü teâlâ katında vesîle yap. Zîrâ zâhir ve bâtın se'âdeti bununla hâsıl olur. Fekat mübtedîlerin kalbi tasfiye etmeden, evliyânın kabrinden feyze kavuşması zordur. Bu sebeble hazret-i Hâce Nakşibend "kuddise sirrehul'azîz" şöyle buyurdular: Hak teâlâya mücâvir olmak, kabrlere mücâvir olmakdan evlâdır. [Bu sözün açıklaması şöyledir: Mübtedînin pîri hayâtda iken başka şeyhlerden feyz istemesi ve pîrinin yanında başkasına teveccüh etmesi uygun değildir. Bir yerden istifâde eden, her yerden istifâde eder. Her yerden istifâde etmek istiyen, hiçbir yerden istifâde edemez. Bu yolun büyüklerinin sâbit hükmü, meşhûr sözüdür. Hâlbuki mübtedînin kendi pîrine mücâvir olmadan Hak sübhânehüye mücâvir olması mümkin değildir.]

Düğün ve çerâgân (etrâfı lambalarla donatma) âdetlerine mukayyed olma. Çünki bu kalabalıkdan çadır istemek ve alış-veriş ve büyük küçük gözetme durumlarına sebeb olur. İhtiyâç sâhiblerine altın para vermek dahâ çabuk sevâb kazandırır.

Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" uymak husûsunda takvâ ve temizlik elbisesiyle süslen. Ehl-i sünnet ve cemâ'at i'tikâdına sarıl. Hevâ ve bid'atın zulmetinden uzak dur. Hâllerini dâimâ kitâb ve sünnete göre kontrol et. Eğer bunlara uygun düşerse makbûl, uygun düşmezse merdûddur. Mümkin olduğu kadar gördüğün sahîh hadîs-i şerîfe göre amele devâm et. Gücün yetdiği kadar onunla amel etmeye çalış. Bütün ömründe, bir kerre de olsa, sahîh hadîs-i şerîfin nûrundan mahrûm olma. Halvete yapışmak sûretiyle safâ hâlini elde etmeye çalışmalı. Bu fakîrin ömrü boyunca kazandığı şey safâ hâlidir. Bir kimse neye kavuşmuşsa safâ hâli sebebiyledir. Taleb yolunda sıcak ve dikkatli olmakdır. Beyt:

Yiğitlerin işi aydınlık ve sıcaklıkdır,
Alçakların işi hîle ve uğursuzlukdur.

Neyi tutarsan kısa ve öz tut. Nerede olursan ol Hak teâlâ ile ol. Böyle olmak, senin kadrini ve durumunu gözünün önünde tutar. Böylece gerçek değerin gözünün önünde olunca, biri seni medhedince ondan sevinmez, zem edince de kırılmazsın. Zîrâ böyle durumlarda insanın hâlinin değişmesinin en büyük sebebi kendi hâlini ve mertebesini bilmemesidir. Meselâ bir kimsenin mertebesi bir sîr (bir sarımsak başı kadar) ise öyle bilir ve kabûl eder. Bu durumda, eğer başka biri onun değerini bundan aşağı ve yukarı tutarsa, o kimsenin hâlinde bir değişiklik olmaz. Zîrâ o kat'î olarak değerinin ne olduğunu bildiği için, kendinin yarım sarımsak değerinde olduğunu söyleyen kimsenin inkâr eden birisi olarak kabûl eder. İki sarımsak başı değerinde olduğunu söyleyenin sözünün fazla olduğunu bilir.

Ayağını ahkâm-ı islâmiyye ve tesavvuf caddesi üzerinde doğru ve düzgün tut. Meşâyıha muhabbeti yüce ve muhkem bir dağ gibi tut. Pîrin huzûrunda başka bir kimseye müteveccih olmamalı, başka bir kimseye iltifât etmemeli. Bu iltifât ister şahsın kendisine, ister sözüne olsun. Şöyle nakl edilir: Muhammed Sâdıkın "kuddise sirruh" huzûrunda bir şahs onun mürîdlerinden birine hitâb etdi. O mürîd ona aslâ cevâb vermedi. O şahs hitâbda çok ısrâr edince, Muhammed Sâdık hazretleri mürîdine o kimseye cevâb olarak şu beyti söyle buyurdu:

Beyt:

Ben kaybolmuşum beni arama,
Kaybolmuşlardan bahs sorma.

Hayât yolunu tevekkül ağıyla bitirmeli. İhtiyâcını Allahü teâlâdan başkasına aslâ söylememeli ve aslâ Ondan başkasına sığınmamalı. Çünki tevekkül husûsunda teveccüh nazarı Hakdan tarafadır. Tevekkül dışında ise halk tarafınadır. İstekle olmadan belli bir sebebe küllî, ya'nî tam bir i'timâd olmazsa, tevekküle aykırı değildir. Şübheli olmayan fetihlerin (açılmaların) reddi de makbûl değildir. Bu zemân parçasında sırf tevekkül, cem'iyyetsizliğe sebeb olur. Hâlbuki sofiyyenin sermâyesi işte bu cem'iyyetdir. Yetecek kadar rızkın kuvvetiyle kanâ'at kuvvetlenir. Tama'ı kesmekle teşvîş hâli, ya'nî karışıklık giderilir. Allahü teâlâ bu fakîre iki ni'met ihsân etmişdir. Bunlarla hayâtım hoş geçmekdedir. Biri ihtiyacım olan şey vaktinde (derhâl) hâzır oluyor. İkincisi tama' fidanı gönül toprağında meydâna çıkmıyor.

Yârdan ve ağyârdan ümmîdsiz olmalı. Onların varlığını ve yokluğunu müsâvî saymalı. Beyt:

Arzû ve isteklerden ümmîd kesmek külfetimi giderir,
Her bağlı iş sonunda benim müşkilimi giderir.

İyi görmeye gücün yetdiğince, kedi ve köpek bile olsa hakâret gözüyle bakma. Tâ'at ve ibâdetine mağrûr olmamalı. Zîrâ ihtiyârı, ya'nî irâde ve isteği terk ve amelleri kusûrlu görmek, bu tarîkatda lâzım olan şeylerdendir. Beyt:

Günâha üzülmek, tâ'ate mağrûr olmakdan iyidir,
Ey hakîkatden uzak Mazher! Nemâzınla öğünme.

Mümkin olduğu kadar nefse muhâlefet iyidir, güzeldir.

Beyt:

Nefs ejderhâdır bu nasıl ölür,
Sâdece âletsizlik gammından.

Lâkin nefse o kadar muhâlefet ve inat yapmamalı. Çünki sonra ona darlık gelir. Fakr vefâkânın (yoksulluğun) ağır yüküne tahammül edemez. Tâkatsizlik gamdan gönül darlığı yolunu önde tutup, arsızlık ve serkeşlik yapmaya başlar. Asl maksâddan yüz çevirir. Bu sebeble zemân zemân nefsin arzûsunu yerine getirir. Onu arzûsuna ulaşdırır. Nihâyet nefs mü'min nefsidir. Mü'min bir kula hizmet gibi ona (onun nefsine) hizmet de sevâbdır. Ne isterse hemen ona vermeli. Hattâ ne ister ve temennî ederse, önce ona va'd etmeli. Eğer istediğinden vazgeçerse, zâten maksâd budur. Eğer vazgeçmezse yine va'dde bulunulur. Eğer vazgeçerse ne âlâ. Yine isterse aynı şeklde (isteğini, arzûsunu) tedrîcen unutuncaya kadar, onu (nefse) keşke ve ümmîd ediyorum ile oyalar. Ya'nî keşke isteğini yerine getirebilseydim, böyle olacağını ümmîd ediyorum ile mukâbele eder. Eğer nefsin arzûsundan hiç vazgeçmeyeceği hâllerinde gevşeklik olacağı bilinirse, nefs bir kerre doyurulur. Bir dahâ onu arzû etmeyinceye kadar, meşrû ve mubâh olmak şartıyla ne isterse yerine getirilir. Fakîrin nefsi bir kerre kendi misâli şeklini alıp, karşıma çıkmış, sütlac temennî edip, kim şu ân bana mîdem dolacak şeklde yidirirse, her ihtiyâcına kavuşsun, dedi. Bu durumu bir büyük zâta anlatdım. O zât bana çok teessüf etdi. Böyle bir durum başına gelirse beni haberdâr ediniz. Ona (senin nefsine) hizmet edeyim, dedi. Fakîr zahmet etmeyin, dedim. Bir müddet sonra nefsim aynı şeklde karşıma çıkdı. O zâta bu durumu haber verdim. Hemen bir sütlaç hâzırlayıp önüme getirdi. Onu yidirdi. Birkaç gün sonra o zât şöyle dedi: Gönlümde bir hâcetim vardı. Bir türlü hâsıl olmuyordu. Sütlaç hâzırlayıp, yidirmemin bereketiyle Hak sübhânehü ve teâlâ benim ihtiyâcımı giderdi.[1]

Tatsız yemeği şükr yapmak için bir çeşid maslahatdan dolayı tatlandırırsa bir zararı olmaz. Hattâ dahâ güzel olur. Tatlı ve lezzetli yemeği su ile karışdırıp, tatsızlaşdıranlara şaşılır. Zîrâ tatsız yemekden dolayı, şükr gönülden yapılamaz. Ancak dil ile yapılır ki, bu şükrün sûretidir,

[1] Buradan anlaşılıyor ki, bu kâmil nefsin hassasıdır. Ona hizmetle insanlar feyze kavuşur.

hakîkati değildir. Hattâ dil ile yapılan şükr, sabrın şûbesidir ki, buna habs-i nefs denir. Bu şükr etmemeye sebeb olur ve sünnet-i seniyyeye uymaya mâni'dir. Çünki nefse muhâlefet için bundan dahâ sert bir şey yokdur.[1]

Hak teâlâ bizi şeytânın çok ince olan mekr ve aldatmalarına o kadar vâkıf ve âgâh eyledi ki, eğer isteseler de benim sevdiklerimin buna güçleri yetmez. Ancak zorla olabilir. Bu da ayrı birşeydir. Bereketlenmek için gidilmesi gereken mezârları ziyâret ile ve onların pâk rûhları vesîle edilerek zâhirî ve bâtınî fütûhata tâlib olmalı. Hergün onların rûhlarına Fâtiha da okumalıdır ki, çok bereketlere vesîle olur. Tarîkata yeni başlayanların sayısız fütûhat için şeyhin sohbeti fâidelidir ve lâzımdır. Kabrleri ziyâret ve oralara komşu olmak, oralarda kalmak böyle değildir. Görmezmisin ki, insanlar Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kabr-i şerîfini ziyârete gidiyorlar. Ziyâret se'âdeti ile şerefleniyorlar. Fekat o hazretin bâtınî kemâlâtından nasîblenmeden geri dönüyorlar.

Beyt:

Îsâ aleyhisselâmın merkebi Mekkeye gitse de,
Geri dönünce merkebdir o yine de.

Ancak rûh latîfesi kuvvetli olan ve âlem-i emr ile tam münâsebeti olan bundan müstesnâdır. O hâlde böyle kimsenin ziyâretinde beis yokdur. Hattâ fâideli olacakdır. Zîrâ rûhî münâsebet olduğundan, mezâr sâhiblerinin bereketli nûrlarından, vâsıtasız elde eder, fâidelenir. Nitekim hazret-i Hâce Ubeydüllah-i Ahrâr "kuddise sirruh" şöyle buyurmakdadır: Ben, kırk gün hazret-i Hâce Behâüddîn Muhammed Nakşibendin "kuddise sirruh" halîfesi Hâce Alâüddîn Attârın "kuddise sirruh" huzûruna gitdim. Bir gün Hâce Büzürkün (Behâeddîn Buhârî hazretlerinin) tasarruflarının kemâlinin yüksekliğinden ve meclislerinin bereketlerinden bahs etdiler. Sonunda şöyle söylediler: Zemânımızın büyüklerinin sohbeti de ganîmetdir.

Buyurdular ki: Hazret-i Hâce Büzürk şöyle buyurdular: Büyükler buyurmuşdur ki: Diri kedi, ölmüş aslandan dahâ iyidir.

Şi'r:

Ey ihtiyâr kişi ne zemâna kadar kabrleri ziyâretle ömrü geçireceksin,
Bir diri kedi, ârif nazarında bir ölü aslandan dahâ iyidir.

Hazret-i Hâce Alâüddîn Attâr "rahmetullahi aleyh" buyurdular ki: Büyük hâcemiz buyurdu ki, Hak teâlâya mücâvir olmak, Onun yaratdıkları-

---

[1] Nitekim bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" huzûrunda bir kerre, bir kısm yemeği biraz değişik ve tatsız yapmışdım. Bunu görünce çok nâhoş oldular. Zâyi' etdiğin bu yemeğe mahsûs olan tecellî sizin boynunuzdadır. Böyle kolay hareketler güvenilir sofiyyenin âdeti değildir, buyurdu.

na mücâveretden evlâdır. Şu beyti mubârek dilleriyle çok söylerler idi.

Beyt:

Sen ne zemâna kadar mezârdakilere tapacaksın,
Büyüklerin doğru yolundan yürü.

Din büyüklerinin "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" kabrlerini ziyâretden maksâd Hak teâlâya teveccüh olmalıdır. Allahü teâlânın o seçilmiş kulu, ya'nî kabri ziyâret edilen zât Allahü teâlâya tam bir şekilde teveccühe vesîle olur. Aynı şekilde halka tevâzu' gösterirken de, hakîkatde Hak sübhânehüye tevâzu' gösterilmelidir. Allahü teâlânın kudret ve hikmetinin eserlerinin mazharı (zuhûr yeri) olduğunu düşünerek, bu maksâdla halka tevâzu' Hakka sübhânehü olduğu vakt makbûl olur. Bu ma'nâda olmayan tevâzu', tevâzu' değil bir san'at, ya'nî yapmacık bir iş olur. Büyük hâcenin sözü burada bitdi. Düğün ve diğerleri gibi âdet olan merâsimlere önem vermemeli. Çünki bunlara önem vermekde birçok çirkinlikler vardır. Bunlar şöyledir:

1– Âdet olan merâsimler, önem verilince, bunlara önem vermeyen bu yolun büyüklerine muhâlefet yapılmış olur.

2– Çadır istemek, satış ve başka şeyleri yapmaya mecbûr olmakdır.

3– Masraflarda ve aydınlatmada isrâf edilir.

4– İyi değerlendirilmesi gereken vakt zâyi' edilir.

5– İnsanların toplantılarında aşağı ve yukarı oturmalar ve izdihâm sebebiyle, makâm ve mevki' sâhiblerinin, zenginin ve fakîrin mertebeleri gözetmekde kusûr yapıldığından, şikâyet edilir.

6– Bu âdetlerin devâmı durumunda, altın borç alındığında, ba'zan ahkâm-ı islâmiyyede harâm olacak şekilde kâr ve fâide sağlama durumları oluyor. Zîrâ fitne dolu bu zemânda, fakîrlerin geçim sebebleri müsâvî tarzda değildir. Düğünlerde âdetleri terk etmeleri çok zordur. Mecbûren borç almaya muhtâç olup, âdete göre hareket etmekdedirler.

7– Meşrû' olmayan istemek makbûl değildir. Zîrâ **"Allahü teâlâ tayyîbdir, tayyîbden başkasını kabûl etmez."** Yine hadîs-i şerîfde şöyle bildirildi: Allahü teâlâ için verilen sadaka önce Hak sübhânehünün eline sonra fakîrin eline geçer. O hâlde böyle bir isteme Allahü teâlâya nasıl lâyık olur ki, onun sevâbı o büyüğe ulaşsın. Bundan dolayı meşâyıhın vefât yıl dönümünde hazret-i Şeyhin âdeti şöyledir: Vefât yıldönümü günü, ba'zan evlerinde, bugün her zemân yapılan yemeğe bir mikdâr ilâve yapmalı derlerdi. Yârândan huzûr-u şerîfinde bulunanlara bu gün işte burada biraz yiyin. Para az olsa da dilek husûsunda fâidesi birçok fâidelere kavuşulan diğer yollardan kat kat fâidelidir. Hizmetin kısmlarından, bedenle yapılan hizmetin fâidesi dahâ çabuk ve gönüle ulaşması bakımından dahâ öndedir. **(Hizb-ül-bahr)** düâsını her gün okumalısınız. Sabâh nemâ-

zından sonra **Kureyş sûresini yüzbir** veyâ onbir kerre okumalı. Öncesinde ve sonrasında **beş kerre salevât-ı şerîfe** okumalıdır. Şerri def' için tecrübe edilmişdir. Hazret-i Hâcelerin hatmi[1] ve hazret-i Müceddidin "radıyallahü anhüm" hatmi için de eğer sabâh nemâzından sonra toplanırlarsa, ona devâm etsinler. Çünki bu meşâyıhın devâmlı yapdığı şeylerdendir. Fâidesi çok, bereketi sayısızdır. Bu büyüklerin yolunda işin esâsı istikâmetdir. Çünki istikâmet, kerâmetin fevkindedir, ya'nî üstündedir.

Beyt:

İstikâmet ehline feyz iner Mazhar!
Bilmez misin tecellî, Tûr dağı etrâfında olur.

Bu yolda artık keşfe yol yokdur. Kerâmete i'tibâr yokdur. Vecd ve sima'ın bir değeri yokdur. Vefât yıldönümü kutlamalarının bir mevki'i yokdur. Bu hânedânın hilâfeti, secereye, külâha bağlı değildir. Bu büyüklere mürîdlik, bî'at ve merâsimlere bağlı değildir. Onların bâtınlarının cem'iyyeti yanında bilinen zevklere ve vecdlere i'tibâr yokdur. Kitâb ve sünnete uymak yanında örfe âid eserlerin ve hâllerin kıymeti yokdur. Bundan dolayıdır ki, hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" şöyle buyurmuşdur: (Sofiyyenin yolları arasında, tarîka-i aliyye-i Nakşibendiyyeyi tercîh etmek dahâ iyi ve dahâ münâsibdir. Çünki bu büyükler sünnete uymaya sarılmışlar, bid'atden kaçmışlardır. Eğer mütâbeat devletine sâhib olunursa,

---

[1] Hatm-i Hâcegânın usûlü: Hangi niyyet ve maksâd için okunursa, önce elleri kaldırıp bir def'a Fâtiha sûresini okumalı. Sonra Fâtiha sûresini besmele ile yedi kerre, sonra yüz def'a salevât-ı şerîfe, sonra İnşirah sûresini (Elemneşrahlekeyi) besmele ile yetmişdokuz kerre, sonra İhlâs sûresini besmele ile binbir kerre, sonra yine Fâtiha sûresini besmele ile yedi kerre, sonra yüz salevât-ı şerîfe, sonra Fâtiha okuyup, bu hatmin sevâbını bu hatmin kendilerine âid olan büyüklerin rûhlarına göndermeli. Zîrâ bu büyüklerin ismlerini ta'yînde ihtilâf vardır. Sonra bu büyükleri vesîle ederek maksâdların ve murâdların hâsıl olmasını Allahü teâlâdan istemeli. Maksâd hâsıl oluncaya kadar buna devâm etmeli. Çünki Allahü teâlâ her zoru kolaylaşdırandır. Bunu yâ bir kişi yalnız okur yâhud ne kadar olursa olsun, dahâ fazla kimse aralarında bölüşerek okur. Fekat paylaşanların sayısının tek olması evlâdır. Zîrâ "Allahü teâlâ tekdir, teki sever" ve "Allahü teâlâ nâsır ve mu'indir (yardım edendir)". Yüksek hocamızın dergâhında okunan hatmde, son Fâtihadan sonra düâ yüksek sesle okunur ki, bu meclisde okunan şeyler Nakşibendiyye büyüklerinin "rahmetullahi aleyhim" mubârek rûhlarına gönderilsin ve onlar vâsıtasıyla Hak sübhânehü ve teâlâdan imdât ve yardım istensin. Zîrâ zâhirî ve bâtınî fütûhât kapılarını hazret-i Mirzâ Sâhib ve onun yârânlarının hepsi açar.

Müceddidin "radıyallahü anh" hatminde, usûlü bütün murâdların hâsıl olması, din ve dünyevî müşkillerin izâlesi için tecrübe edilmişdir. Hazret-i Müceddidin hatminin usûlü şöyledir: Önce yüz def'a salevât-ı şerîfe, sonra ziyâdesiz beşyüz def'a "Lâ havle velâ kuvvete illâbillah", sonra yüz def'a salevât-ı şerîfe dâimâ okunur. Murâd hâsıl olur, müşkiller çözülür. **(Ma'lûmât-ı Mazherî)**

dervîşlik hâllerinden hiç bir şey bulunmasa da se'âdetdir. Eğer dervîşlik hâlleri bulunur, fekat mütâbeatda gevşeklik olursa, o hâlleri makbûl değildir. Bundan dolayı simâ' ve raksa cevâz verilmemiş, bunlardan meydâna gelen hâllere i'tibâr edilmemişdir. Hattâ cehrî zikr bid'at sayılarak men' edilmişdir. Hâsıl olan hâllere i'tibâr edilmemişdir. Bir gün hazret-i Îşânın ya'nî hazret-i Bâkî Billâhın "kuddise sirruh" yemek meclisinde bulunmuşdum. Hâcemizin muhlislerinden Şeyh Kemâl onların huzûrunda yemeğe başlarken Besmeleyi yüksek sesle söyledi. Bu hazret-i Îşânın hoşuna gitmedi. Bundan o derece râhatsız oldular ki, yemek meclisine gelmesine mâni' olun diye sıkı emr verdiler.)

Hazret-i Îşândan ya'nî hazret-i Hâcemden işitdim. Hazret-i Hâce-i Nakşibend zikr-i cehrîden men' etmek için Buhârâ ülemâsını toplayıp, hazret-i Emîr Gilâlin dergâhına götürmüşdü. Ülemâ hazret-i Emîre zikr-i cehrî bid'atdir, yapmayınız dediler. Hazret-i Emîr evet yapmayayım. Bu tarîkatın büyükleri zikr-i cehriyi men' husûsunda hep ısrâr ediyorlar. Artık simâ', raks ve tevâcüd husûsunda ne derler siz düşünün. Meşrû' olmayan vecdler fakîre göre istidrâc kabîlindendir. İstidrâc sâhiblerinden de hâller ve zevkler meydâna gelir. Âlemin sûretlerinin görüntülerinde meydâna gelen mu'âyene [bir şeyin hakîkatini anlamak için incelemek] husûsunda Yunan filozofları ve Hind berehmenleri de aynı şeyleri söylemekdedirler. Bu bilgilerin doğruluğu harâm ve şübhelilerden sakınmakla birlikde, islâmî ilmlere uygun olup, olmamasından anlaşılır.

Hazret-i Şeyh Seyfeddîn "kuddise sirruh", bir gece bir taht üzerinde teheccüd nemâzı için abdest alıyordu. Ansızın vecd ve simâ'ın zevkinden bîhodluk [kendinden geçme] hâli meydâna geldi. Bir kerre zemin üzerine düşdüler. Mubârek ellerine şiddetli bir darbe geldi. Sabâhleyin ayılıp kendine gelince ve insanlar onu ziyâret için hücûm edince şöyle buyurdular: Erbâb-ı simâ' bizi dertsiz bilir. Hâlbuki bir kerrecik simâ'dan dolayı o hâle geldim ki, neredeyse hayât ipim kesilecekdi ve rûh kuşum beden kalıbımdan uçup gidecekdi. Simâ'a çok meyl edenler nasıl hayâtda kalabilirler. O hâlde insâf etmeli, biz mi dertsizlerdeniz yoksa onlar mı? Fekat onlar ma'zûrdurlar. Çünki bizim içimizdeki derdden onların haberi yokdur. Gerçi zâhiren biz kül gibi sâkiniz. Lâkin bâtınımız dert ve gam ateşiyle yanmakdadır.

Beyt:

Herkesle birlikde herkesden bergirân,
Yakmak ve yapmak fakîrin dîni her ân.

Bu sebeble vecd ve simâ'a meyl etmiyorum. Gammımızı ve derdimizi havâs ve avâma göstermiyoruz. Zîrâ bizim tarîkatımız hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka "radıyallahü teâlâ anh" mensûbdur. O zâhiren tam bir temekkün, ya'nî sükûnet ve vakârla müzeyyen idiler. Bundan dolayı vaktlerinin çoğunda, ağızlarında taş parçası bulundururlardı. Sırdaşlarından

başkasının onun bâtın hâllerinden haberi olmazdı. Ancak vefâtından sonra öğrenirlerdi.

Hazret-i Ömer "radıyallahü teâlâ anh" hazret-i Ebû Bekrin "radıyallahü anh" evine teşrîf buyurmuşdu. Bir de bakdı ki, evinin duvarında yer yer yanık ve siyâh lekeler var. Bunun sebebini sordu. Onun gizli hâllerini bilenler şöyle söylediler: Ba'zan dert dolu gönüllerinden bir âh çekerlerdi. Ateşi evin tavanında yanık ve siyâh lekeler meydâna getirdi.

Beyt:

İçerden âşinâ ol dışardan yabancı,
Az bulunur cihânda böyle gidişât.

Tarîkat-i Nakşibendiyye büyüklerinden biri yolda gidiyordu. Ansızın kulağına simâ' geldi ve kendinden geçdi. Son derece bîtâb bir hâlde oturdu ve "Simâ'-ı beytül-mâl mühlîkdir [öldürücüdür]" buyurdu. Bundan dolayı simâ' harâm oldu. Fakîrin simâ' konusunda kuvvetli bir delîli vardır. Bundan simâ' erbâbının haberi yokdur. Bu mukaddimenin suğrası bedîhîdir. O da şudur: Simâ' rikkat meydâna getirir. Rikkat, rahmet-i ilâhîyi çeker. Netîce, simâ' rahmeti celb eder. Bütün bunlara rağmen, simâ' erbâbı, fakîri simâ' hâllerinin zevklerini münkir bilirler. Hâlbuki Allahü teâlâ fakîrin tabî'atına son derece bir i'tidâl, insâf ve zevke âid bir tad ihsân buyurmuşdur. Babam Kâdirî, dedem Çeştî olduğundan, Nakşibendiyye büyüklerinin silsilesine bağlı olsam da, tînetimde aşk ve âşıklığın tadı bulunduğundan, Çeştiyye büyüklerinin vecdlerinin ve zevklerinin inceliklerini güzel bulurum. Bu yüzden, onların hâllerini inkâra cür'et etmem. Zîrâ simâ' makâmında bu büyükler serhoşluk hükmüyle ma'zûrdurlar.[1] Sekrin galebesi zemânında, vecd ve hâlin zuhûrundan ma'zûrdurlar. Serây âdâbına vâkıf ve ondan haberdâr olan sahv erbâbının hareketleri ve hareketsizlikleri kâidesiz olmaz. Bilhâssa sünnete son derece uyan tarîka-ı Aliyye-i Nakşibendiyyeyi Müceddidiyye büyükleri, sünnete uymayan bir harekete aslâ müsâde etmezler. O hâlde, bu husûsda en sâlim yol, simâ'ı ne inkâr etmek ve ne de onu yapmakdır. Hazret-i Hâce-i Büzürk, Behâeddîn Buhârînin "Ne inkâr ederim, ne de bu işi yaparım" sözü, bu ma'nâyı te'yîd etmekdedir.

Mürîdde sineğin özelliği olmalıdır. Onu ne kadar kovsalar da gitmez. Şu söz Şeyhülislâm Abdüllah-i Ensârînindir: Hocanı incitenden incinmezsen, köpek senden dahâ iyidir. Eğer bir kimse tarîkata girmek için sana gelirse, hakkında onu yırtıcı aslandan dahâ az zararlı görmemelisin. Onun hizmetinin hakkını kaçırmak sebebiyle muâheze olunmakdan kork-

---

[1] Hazret-i Hâce Behâeddîn Nakşibendiyye "kuddise sirruh-ul akdes" nisbet edilen şu şi'r bunu te'yîd etmekdedir:

Diri gönüller ölü bedenler için câizdir,
Ölü kalbler, diri bedenler için yanlışdır.

malı ve titremeli. Kendini varlık kaydından, kendine tapınmakdan kurtarmalısın.

Kıt'a:

Cihândan ayrılırken, yolculuk eşyâsını açmakla kapamak aynıdır,
Hesâb günü düşüncesinden bu kadar gâfil olana.
Hadsiz rahmet, hesâbsız lütf yapdı,
Benlik kaydından kurtulmak ey Mazher, Hakka bağlanmak iledir,
Bir damlaydım, bir deryâ oldu beni şerâb yapdı.

Beyt:

Ey Mazher! Cihânda râhat bir yer arıyorsan, sen kendinden geç,
Bu perdenin arkasında başka bir yer vardır.

ONDÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı rü'yâları ve Evliyânın "rahmetullahi aleyhim" sözlerinden nakl etdikleri.

Buyurdular ki: Def'alarca, Habîb-i Hüdânın "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyâreti şerefine kavuşdum. Ya'nî, rü'yâda görmekle şereflendim. Hâlimde çok inâyetler gördüm. Bütün bunlar, o hazretin "sallallahü aleyhi ve sellem" se'âdetli ziyâretinde hâsıl oldu. File binmişlerdi. Ondan inip, "Geliniz şânlarımızı birleşdirelim" buyurdular. Bu rü'yânın ta'bîri hiç hâtıra gelmiyor.

Buyurdular ki: Bir kerre Server-i kâinâtın "aleyhi efdalüssalâtü vettehıyyât" cihânı süsleyen cemâliyle müşerref oldum. O hazret ile o kadar çok yakındık ki, Mubârek nefesi bana geliyordu. Bu esnâda susamış idim. Serhendli pîrzâdeler de oradaydılar. O hazret onlardan birine su getirmesini emr etdi. Bu fakîr: Yâ Resûlallah! Onlar benim pîrzâdelerimdir diye arz etdim. Buyurdular ki: "Onlar bizim emrimize uyarlar, buyurdu. Sonra pîrzâdelerden biri suyu getirdi. Ben kanıncaya kadar içdim. Sonra, yâ Resûlallah! Zât-ı âliniz, hazret-i Müceddid-i elf-i sânî hakkında ne buyurursunuz, diye arz etdim. Buyurdular ki: "Onun gibi ümmetim arasında başka kim vardır". Yine yâ Resûlallah! Onun Mektûbâtı mubârek nazarlarınızdan geçmiş midir, diye arz etdim. "Eğer birşey hâtırınızda ise okuyunuz" buyurdular. Bu fakîr de: "Allahü teâlâ verâ-ül-verâdır. Sonra verâ-ül-verâdır" ibâresini okudum. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" çok memnûn oldular. Bundan çok hoşlandılar. Yine okuyunuz buyurdular. Tekrâr aynı ibâreyi arz etdim. Dahâ güzel buldular. Bu hâl uzayıp gitdi. Sabâhleyin o azîzlerden biri geldi. "Bu gece rü'yâmda sizin güzel bir rü'yâ gördüğünüzü gördüm. O rü'yâ nedir dedi. Fakîr bu rü'yâmı ona anlatdim. Çok hayret etdi.

Buyurdular ki: O hazretin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ne-

fesinden ve sohbetinden kendimi başdan başa nûr içinde buldum. Uyanık iken olan hâllerden dahâ güzel olan bu rü'yânın te'sîriyle, birkaç gün hiç susuzluk hissetmedim ve bir şeye arzûm olmadı.

Buyurdular ki: Rü'yâmda geniş bir sahrâ gördüm. Pek çok Evliyâ orada murâkabe halkasında idiler. Halkanın ortasında hazret-i Hâce Nakşibend iki dizi üzerine ve Seyyidüttâife hazret-i Cüneyd dizlerini dikip elleriyle bağlayarak oturmuşdu. Seyyidüttâifenin üzerinde, mâsivâdan geçme ve fenâ hâlleri görünüyordu. Herkes oradan kalkdı. Nereye gidiyorlar diye sordum. Birisi, emîr-ül-mü'minin Alî Murtezâyı "radıyallahü anh" karşılamaya gidiyoruz, dedi. Sonra, hazret-i Emîr-ül-mü'minîn teşrîf buyurdular. O sırada berâberinde kilime bürünmüş başı açık, ayağı yalın, saçı birbirine karışmış bir şahs göründü. Hazret-i Alî "radıyallahü anh" tam bir tevâzu' ve hurmetle o şahsın elini eliyle tutdu. O esnâda, bu kimdir, dedim. Oradakilerden biri, Tâbi'înin en üstünü Üveys-i Karnîdir, dedi. Orada son derece nûrânî berrâk bir oda peydâ oldu. Bütün azîzler (orada bulunan büyükler) o odaya girdiler. Nereye gitdiler, dedim. Birisi, bugün hazret-i Gavs-üs-sakaleynin vefât yıldönümüdür. Hazret-i Alî "radıyallahü teâlâ anh" bu yıldönümü sebebiyle teşrîf etdiler.

Buyurdular ki: Bâtın nisbetinde, fenâ ve yokluğun zuhûr etdiğini görünce ve sâlik, kendinden geçme ve istiğrâk hâli ile vasflanınca, kendini rü'yâda ölü olarak görür. Başkalarının farkına varmamak ve şu'ûrsuzluk onun ayrılmaz vasfı olur. Fakîre, hazret-i Seyyidin "radıyallahü teâlâ anh" teveccühleriyle, fenâ-i kalb hâsıl olduğu, mâsivâya alâkaların kesildiği, gönülden hevânın kaybolduğu günlerde, rü'yâda başımın vücûdumdan ayrıldığını gördüm. Fekat dilim ile kelime-i tayyîbeyi söylüyordum.

Yine rü'yâmda şöyle gördüm. Güyâ ölmüşüm. İnsanlar techîz ve tekfînimi yapıyorlardı. Sonra cenâze nemâzımı kılıp, hazret-i Hâce Kutbüddîn "rahmetullahi aleyh" mezârı tarafına defn için götürdüler. Cenâzemi kabre koyup, kabrime toprak atıncaya kadar rûhum da onlarla berâber idi. Ben bir duvârın başına oturmuşum. Münker ve Nekr melekleri, hadîs-i şerîfde bildirildiği şeklde gelip, dişlerini kabre vurup, kabre girdiler. O sırada rûhumun bedenimle irtibâtı peydâ oldu. Melekler süâl-cevâbdan sonra gitdiler. Ben kabrimde son derece râhat olarak uykuya daldım.

Yine şöyle bir rü'yâ gördüm. Bu dünyâdan çıkmışım. İnsanlar techîz ve tekfînden sonra, cenâzeyi kaldırmak istediler. Cenâze ansızın havâda uçup gitdi. İnsanlar cenâzemin peşinden gidiyorlar. Benim rûhum da onlarla berâber gidiyordu. O esnâda kendime âit bir rubâi aklıma geldi. Rubâi:

Gözün ve kulağın teşvîşini izhâr etme,
Hoşluk ve şamata sermâyesi olma.
Kendi ayağınla kabr başına gitmeli,
Ey cevheri pâk olan! Omuzu yüklü olma.

Buyurdular ki: Cenâb-ı Emîr-ül-mü'minîn ve nisbet-i aliyye-i Nakşibendiyyenin baş kaynağı olan hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka "radıyallahü anh" aşırı muhabbetimden dolayı, insanlık îcâbı, bâtınî nisbetimde bir perdeleme olduğunda, bizzat o hazrete mürâce'at ederim. Onların iltifâtiyle bende hâsıl olan bulanıklık gitmekdedir. Bir kerre onları medh eden bir kasîde söylemişdim. Fakîrin hâline çok inâyet edip, tevâzu' ile, (Biz bu medhlere lâyık değiliz) buyurdular.

Buyurdular ki: Bizim nisbetimiz Cenâb-ı Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Alî Mürtezâya "kerremallahü vecheh" ulaşır. Fakîrin, o cenâba özel niyâzım vardır. Bedenî bir râhatsızlığım olduğunda, o hazrete teveccüh ediyorum. Şifâ sebebi hâsıl oluyor. Bir kerre ona bir kasîde arz eyledim. Onun matla'ı şöyleydi:

Âgâhlık gözünün ışığı Emîr-ül-mü'minîn Haydâr,
Yedullahın parmağının ıslaklığı Emîr-ül-mü'minîn Haydâr.

O hazret, bu kasîde sebebiyle iltifât etdi.

Buyurdular ki: Mubârek Ehl-i beyt imâmlarına "radıyallahü anhüm" sevgi, îmâna sebeb olur. Tasdîk ve yakînin devâmının sermâyesidir. Bu büyüklere "radıyallahü anhüm" muhabbetden başka hiçbir amel kurtuluş vesîlemiz değildir. Sonra şu şi'ri okudular.

Şi'r:

Bizim mazharımız bir ta'ât yapmadan toprağa gitdi,
Kendi kurtuluşunu bu türâbın sevgisine bırakdı.

Buyurdular ki: Hazret-i Müceddidin "radıyallahü teâlâ anh" ma'rifetleri, ona âid ince bilgiler, kitâb ve sünnete uygundur. İ'tirâz olan yerlerde kendileri bizzat cevâb vermişdir. Bu cevâblar ehl-i insâf yanında kâfîdir. Evliyânın söylediği ve ehl-i zâhirin i'tirâz etdiği birçok sözün ma'nâsı te'vîlsiz olmuyor. Böyle sözlerde hâlin galebe çalmasından veyâ lafzlar kasd edilen ma'nâya yardımcı olmadığından ve ma'nâyı ifâde etmediğindendir. Yâhud emr-i ilâhî veyâ emr-i ilâhîyi izhâr etmekden dolayı böyle söylenmişdir diye yapılan te'vîl, İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin kelâmlarında da geçerlidir.

Şeyh Abdülhak Muhaddis "rahmetullahi aleyh" başlangıçda İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin, ba'zı ma'rifetlerine, ya'nî bildirildiği ince bilgilere i'tirâzlar yazmış, fekat sonunda bu i'tirâzlardan ictinâb etmişdir. Hazret-i Hâce Bâkî Billahın "rahmetullahi aleyh" halîfesi Hâce Hüsâmeddîne şöyle yazmışdır: (Bu günlerde fakîrin Meyân Şeyh Ahmedin "sellemehullah" zâtına olan gönül saflığım haddinden fazladır. Tarîkata ri'âyet, insâf ve aklın hükmü bir tarafa, Meyân hakkında insanlık ve yaratılışdan olan perde kalmamışdır. Zâten böyle büyükler hakkında böyle şeyler olmamalı. Zevk, vicdân ve hâlin galebesi yoluyla içime öyle bir şey düşdü ki, dil onu ifâde edemez. Kalbleri ve hâlleri çe-

viren Allahü teâlâyı tesbîh ederim. Zâhire bakanlar uzak görseler de, durum nedir ve hangi minvâl üzeredir bilmiyorum.)

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) derim ki: Abdülhak Dehlevînin, beşeriyyet îcâbı perdeler aslâ kalmamışdır sözünden, i’tirâzların, hakkı izhârdan ve insâfdan dolayı değil, nefsâniyyetden kaynaklandığı anlaşılmakdadır. O hâlde düşünmeden ve tahkîk yapmadan, ya’nî araşdırıp, incelemeden i’tirâz edenlerin durumları da böyledir. Eğer İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin sözlerine insâf nazarı ile bakılırsa, hiç i’tirâz olmaz.

Hazret-i Şeyh Abdülhak Dehlevî “rahmetullahi aleyh”, i’tirâzlarını yazdığı risâlesinin sonunda şöyle yazmışdır: (Fakîr, sizin bütün bu ma’rifetleri ve makâmları yazmanız, Allahü teâlâ tarafından mı yoksa kendiliğinden söylediği sözler mi olduğu hakkında gayb âlemine teveccüh etdim. Bunun üzerine **(Eğer yalancı ise, yalanı kendi aleyhinedir.)** meâlindeki âyet-i kerîme kalbime ilhâm edildi.

Bu âyet-i kerîme Fir’avn ve Fir’avnın adamları hakkında şübhenin giderilmesi ve Mûsâ aleyhisselâmın haklılığını isbât hakkında nâzil olduğu açıkdır. O hâlde hazret-i Şeyhin “rahmetullahi aleyh” inkârından vazgeçmesi ve bu âyet-i kerîmenin bâtın-ı şerîfine konması i’tirâzların giderilmesi konusunda iki delîldir.

Buyurdular ki: Pâdişâhdan İmâm-ı Rabbânî hazretlerine sıkıntı ulaşması, onun Enbiyây-ı kirâma “aleyhimüsselâm” mütebâ’atlarının kemâline delîldir. Yûsüf aleyhisselâm zindanda i’tikâf yapdılar. Seyyid-ülmürselîn “aleyhi efdalüssalât” mihsâbda inzivâ buyurdu.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin sevenleri, i’tirâzları ve şübheleri giderme husûsunda risâleler yazmışlardır. Şübhelerin giderilmesi husûsunda en iyi risâle Mirzâ Muhammed Beg Bedahşînin risâlesidir. O bu eserini Mekke-i mükerremede yazmışdır. Dört hak mezhebin müftîlerine mührletmişdir. [**(Atıyyet-ül-vehhâb)** risâlesidir.]

Buyurdular ki: Feyz-i ilâhî sonsuzdur. Her Evliyânın isti’dâdına göre zuhûr etmekdedir. Allahü teâlâ sonra gelen büyüklere hikmet-i bâligâsı, ya’nî yüce hikmeti sebebiyle, bir takım kemâlât ihsân etmişdir ki, öncekilerden bu ilmler ve feyzler bildirilmemişdir. Enbiyânın “aleyhimüsselâm” birbirine üstünlüğü vardır. Evliyâ için de birinin diğerine üstünlüğü vardır. Hazret-i Müceddidin mümtâz olduğu makâmlar, tarîkatından istifâde edenler, o derecelere ve makâmlara ulaşdıklarından, o ilmleri ve keyfiyyetleri ikrâr etdiklerinden dolayı, o makâmda artık şübhe kalmamışdır. Çünki haber-i mütevâtir sıdk ve yakîni ifâde eder. O makâmlara ulaşmayan kimsenin, bunları uzak görmesi, kendi cehlinden olup, ma’zûrdur. Hârik-ul’âde hâllerin zuhûru şart değildir. Eshâb-ı kirâm “radıyallahü anhüm” hiçbir velînin ulaşamayacağı yüksek derecelere sâhib olmakla berâber, kendilerinden hârik-ul’âde hâller, şevk, zevk ve istiğrâk hâlleri çok görül-

memişdir.

Bir şahs, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine, size göre hazret-i Gavs-üs sakaleyn ve hazret-i Müceddid-i elf-i sânîden "radıyallahü anhümâ" hangisi dahâ üstündür diye sordu. Buyurdular ki: Her ikisi de, mürşidimdir. Her ikisi de fakîre rahmet-i ilâhî bulutundan yağmur yağdırmışdır. Benim susuzluğumun gitmesi için onlardan biri de kâfîdir. Ancak yüksekliğe hangisi dahâ yakındır, bilmiyorum.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyid Nûr Muhammed Bedevânî hazretlerinin pîri hazret-i Hâfız Muhammed Muhsîn, istifâde için hazret-i Şeyh Muhammed Ma'sûmun "rahmetullahi aleyh" huzûruna gitdi. Muhammed Ma'sûm hazretleri buyurdular ki, sizin büyükleriniz bizim büyüklerimizi inkâr ederler. Siz, inkâra mı ikrâra mı geldiniz. İnkârdan dolayı, özr dilemek için cevâbını verdi. Sonra onların sohbetlerine devâm edip, kemâl derecesine ve başkalarını kemâle erdirme derecesine kavuşdu.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Hazret-i Müceddidin "radıyallahü anh" torunlarından âlim ve çok amel sâhibi olan hazret-i Şeyh Muhammed Ferrûh hacca gitdiler. Seyyid Muhammed Berzencî, hazret-i Müceddidi inkâr husûsunda pek şiddetli idi. Bu zât Medîne-i münevverede bulunuyordu. Mekke-i mükerremeye gidip, Şeyh Muhammed Ferrûhu ilzâm için, ilmî münâzaralara girip, susdurmak istedi. Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri şöyle düâ etdi: Allahım ben arab değilim, o ise arabdır. Sonra harem-i mubârekde mücâdele münâsib değildir. Beni onun sıkıntısından muhâfaza eyle. Allahü teâlâ onun düâsını kabûl etdi. Seyyid Muhammed Berzencî şiddetli hastalandı. Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kabr-i se'âdetini ziyâretle müşerref olup, Hindistâna dönmek üzere bir gemiye bindi. Seyyid Muhammed Berzencî iyileşince, bir kayığa binip, gemiye gitdi. Ona yetişip, gemide hazret-i Müceddidin ma'rifetleri hakkında münâzara ve mübâhese etmek istiyordu. Bu esnâda Şeyh Muhammed Ferrûh hazretleri: Allahım! Dilediğin şeyle beni ondan koru diye düâ etdi. Bunun üzerine Seyyid Muhammed Berzencînin bindiği kayık batdı. Evliyâyı münkîr olan, lâyık olduğu şeye kavuşdu.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehad, kendi babasından ve amcasından istifâde etmişdi. İki büyüğün nisbetini birbirine müsâvî görürdü "rahmetullahi aleyhim". Nisbet-i Sa'îdî ve nisbet-i Ma'sûmiyye arasında fark görmezdi.

Buyurdular ki: Bana göre bu iki büyük müsâvîdir. Tıbkı imâmeye bitişik iki tesbîh tânesi gibi. Fekat Allahü teâlâ, bu iki büyüğün nisbetleriyle bize bir imtiyâz bahş etmişdir. Nisbet-i Sa'îdîde hillet (dostluk) makâmına uygun olan izmihlâl (yok olma) ve bîhodluk çokdur. Nisbet-i Ma'sûmîde ise, mahbûbiyyet makâmına münâsib olan safâ ve parlaklık sayısızdır. Nübüvvet kemâlâtında ve diğer makâmlarda nisbet-i Sa'îdiyyenin kuv-

veti fazladır. Vilâyet husûsunda ise nisbet-i Ma'sûmiyye dahâ kuvvetlidir. Bu iki sâhibzâdenin dışında başka kimse, hazret-i Müceddide mahsûs makâmlarla müşerref olmamışdır "rahmetullahi aleyhimâ".

Buyurdular ki: Tâliblere ilk tevbeyi telkîn etdiğim zemân, tevbe-i nasûh husûsunda ısrâr ve mübâlağa gösterirdim. Bir gece pîrim hazret-i Şeyhi "radıyallahü teâlâ anh" rü'yâmda gördüm. Fakîrin hâline inâyet buyurdular. Orada çok konuşan biri vardı. Ona da teveccüh buyurdular. Onda şaşkınlık hâli görüldü. Kalkıp, çalgısını kırdı. Dîne uymayan hâlinden tevbe etdi.

Buyurdular ki: Tevbe usûlü şöyledir: Bâtın nisbeti tâlibe gâlib gelince kendini gösteriyor. O tevbede ısrâr etdiğim günden beri tevbe-i nasûhda ısrârdan vazgeçdim. Çünki kısaca tevbe kâfîdir. Tevbe-i nasûh zemânı gelince hâsıl olmakdadır.

Buyurdular ki: Âlimlerden bir cemâ'at fakîre, Nakşibendiyyenin diğer tarîkatlara ne üstünlüğü var da, onu tercîh etdiniz diye sordular. Şöyle cevâb verdim. Bu yol Kitâb ve sünnete uygundur. Bu kat'îdir. Kat'î olan şeye uygun olan şey de kat'îdir. Bu tarîkatdaki vazîfeleri devâmlı yapmakdan sünnete uymak hâsıl olur. Şerî'ate (sünnete) uymak ile ise, bu tarîkatın nûrları artar. Bir kerre iblîs, kuru melay sûretinde görünüp, bana şöyle dedi: Sizin mîzâcınızda aşk ve heyecân gâlibdir. Tabî'atınız âşikâne şi'rlere rağbet etmekdedir. Hâl böyleyken, simâ'a yer olmayan, keyfiyyet (hâl) bulunmayan bir tarîkatı niçin tercîh etdiniz. Ona şöyle cevâb verdim. Akîde ve muhabbet, Allahü teâlânın yüce hikmetinin gereğidir. Bunun üzerine şöyle dedi. Bu durumda ortada bir mecbûrîlik var. O zemân onun inatcı süâlinden dolayı öfkelendim. Saçından tutup, başına elimle vurmak istedim. Lâkin o ânda kayboldu.

Buyurdular ki: Bir gece hazret-i Seyyidin pîri hazret-i Şeyh Seyfeddîn "rahmetullahi aleyhimâ" teheccüde kalkdı. Bu sırada kulağına ney sesi geldi. Kendinden geçip düşdü. Mubârek eline bir darbe geldi. Buyurdular ki: İnsanlar bize dertsiz diyorlar. Hâlbuki dertsiz onlardır. Çünki simâ'ın te'sîrine sabr gösteriyorlar.

Buyurdular ki: Bu yolun büyüklerinden biri yolda gidiyordu. Bir simâ' sesi kulağına geldi. Tahammül edemeyip, oturdu. Gönül harâretinin keskinliği baş kâsesini (başını) yardı. (Bu sebeble) simâ' helâk edicidir. Bundan dolayı simâ' harâm oldu.

Buyurdular ki: Hazret-i Seyyidin pîri hazret-i Şeyh Seyfeddînin dergâhında "rahmetullahi aleyhimâ" hergün yüz dervîş istifâde için toplanırlardı. Herbirinin isteğine göre yemek pişerdi. Bütün bu ni'metlerle berâber, sâlikler yüksek makâmlara ulaşıyorlardı. Çünki bu tarîkat mürşidin himmet ve teveccühüdür. Bu tarîkat erbâbından biri yemeği azaltmak isteyince, pîri ona şöyle buyurdu: Bu tarîkatın feyzlerinin hâsıl olmasında böyle işlere ihtiyâç yokdur. Çünki bizim büyüklerimiz, işin esâsını vu-

kûf-i kalbîye ve mürşidin sohbetine devâm üzerine binâ etmişler, kurmuşlardır. Zühd ve meşakkatli mücâhedelerin semeresi hârik-ul'âde hâller ve tasarruflardır. Devâmlı zikr, teveccüh ilallah ve sünnet-i seniyyeye ittibânın netîcesi, nûrların ve bereketlerin çokluğudur. Zâhire bakan avâm hârik-ul'âde hâllerin görülmesine i'tibâr eder. Ma'nâdan haberi olan havassın murâdı ise, kalbin tasfiyesi ve nisbet mâallahdır.

Buyurdular ki: Hazret-i Hâfız Sa'dullahın pîri Muhammed Sâdık hazretleri "rahmetullahi aleyhimâ", hazret-i Gavs-üs-sakaleynin "radıyallahü teâlâ anh" yüksek evlâdından birini görmeye gitdi. Fekat sâhibzâdelik düşüncesiyle, o gelince, ona hürmet için ayağa kalkmadı. Muhammed Sâdık hazretleri onun edebe ri'âyet etmemesinden dolayı nâhoş oldu. Ancak onun himmet etmesiyle Nakşibendiyye yolunu ondan almak ve iyi hâllere kavuşmak için kendisine ısrârlı bir şekilde talebde bulundu. Fekat akrabâları onun bu tarîkata dönmesini hoş karşılamadılar ve: Kendi yüksek babalarınızın yolunu bırakıp, başka bir yolu seçdiniz dediler. O da onlara şöyle cevâb verdi: Allahü teâlâya Kâdirî yolu ile de, Çeştî yolu ile de kavuşulur. Aradığımı nerede bulursam onu almak için koşarım.

Buyurdular ki: Bir kerresinde edebsiz bir kadın, Şeyh Abdül Ehad hazretlerine münâsib olmayan şeyler söyledi. Sabretdiler. Gayret-i ilâhiyyenin ondan intikâm için harekete geldiğini bildirdi. Orada bulunanlardan birine, onun başına bir tokat vurmasını emr etdiler. O şahs bundan çekindi. Edebsizlik eden kadın ise düşüp öldü. Emri yerine getirmekden çekinen şahsa, o kadının kanı (ölmesinin vebâli) senin boynundadır. Şâyet sen bizim emrimize uysaydın, o edebsiz can vermezdi. Selâmetde kalırdı. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri bunu anlatdıkdan sonra: Meşâyıhın emrini duraklamadan, beklemeden yerine getirmelidir. Zîrâ onların emrinde hikmetler gizlidir.

Buyurdular ki: Şeyh Abdül Ehad hazretlerinin halîfelerinden Şâh Gülşen "rahmetullahi aleyhimâ" son derece zühd ve riyâzet sâhibiydi. Bu, hazret-i Cüneydin "rahmetullahi aleyh" dergâhındaki sâliklerin gıbta edeceği derecede idi, denebilir.

Îşân (Şâh Gülşen) şöyle dedi: Bende yimek düşüncesi üç gün geçdikden sonra peydâ olurdu. Açlık şiddetlenince ağaçların yapraklarını, yâhud salatalık ve kavun-karpuz kabuklarından ne bulursa, onları temiz su içinde yıkayıp yirdi. Otuz seneden beri omuzunda taşıdığı eski bir kilimi vardı. Bir def'asında orucunu açmak için şiddetli sıcakda, havuz suyu istedi. Birisi şöyle arz etdi. Burada bir kuyu vardır. Suyu soğuk ve tatlıdır. Bunun üzerine: Biz bu kadar seneden beri bu mescidde kalıyoruz. Fekat burada bir kuyu bulunduğu aslâ hâtırıma gelmemişdir, buyurdu. Çok susadıklarında havuz suyundan içerdi.

Bir kerre bir şahs ona hediyye olarak bir kese altın gönderdi. Hemen kalkıp, hac bize farz oldu buyurdu. Çok kısa bir müddet sonra dön-

dü. Bir dilenci benden para istedi. Bir kese altını ona verdim. Haccın farziyyeti benden düşdü, buyurdu.

Bir def'asında zekât vermek istedi. Çünki, her farzın edâsında Allahü teâlâya husûsî yakınlık hâsıl olmakdadır. Ne zemân zekât nisâbı malı olsa maksadın (kurb-ı has) hâsıl olması için, hem zekâtı hem de nisâba ulaşan malı, Allah için fakîre verirdi. Zîrâ altın nisâbı nedir ki, dervîşlerin hazînesi bâbullahdır, ya'nî Allahü teâlânın kapısıdır.

Buyurdular ki: Medâriyye dervîşlerinden bir cemâ'at raks ediyorlar ve gürültü koparıyorlardı. Gönül gözüyle gören bir zâtın kalbinden: Bu bid'atcıların arasında kemâl ehlinden biri olacak diye geçdi. Onlardan biri yaklaşıp şu beyti okudu.

Beyt:

Cihânın hâksarlarına hakâretle bakma,
Ne biliyorsun, belki bunlar arasında süvârî vardır.

Buyurdular ki: Hiç kimseyi inkâr etmemeli. O zemân hakîkatın ma'nâları zâhir olur.

Buyurdular ki: Nevvâb Mükerrem Hân "rahmetullahi aleyh", Muhammed Ma'sûm hazretlerinden "rahmetullahi aleyh" istifâde edip, bâtınî kemâlâta kavuşmuş idi. Bir gün Sultân Alemgîr Muhammed Evrengzîb ona: Kaç yaşındasınız diye sordu. O da dört yaşındayım. Büyük pîre hizmetim kadar yaşım var. Gerisi, vebâl-i âhıretdir (Âhıretde benim için sıkıntı ve zahmetdir).

Beyt:

Benim vaktlerim yâr ile geçen vaktlerdir,
Geri kalan fâidesiz ve gafletdir.

Buyurdular ki: Nevvâb Muhammed Hânın yemek ziyâfetinde çok tekellüfler bulunurdu. İsrâf derecesine ulaşırdı. Lâkin hazret-i Seyyid "radıyallahü teâlâ anh" bütün bu ihtiyât ve takvâlarına rağmen, ba'zan onun tekellüfle verdiği yemeği yirler ve şöyle buyururlardı: Onların bu yemeğinin bereketiyle bâtın nûrum o kadar artıyor ki, sanki yemek yimemişim. Nevvâb Mükerrem Hân iki rek'at nemâz kılmış, hazret-i Îşân Muhammed Ma'sûma olan muhabbetinin çokluğundan ve her şeyine âid nisbet nûrlarının zuhûru sebebiyle kendisi nûr olmuşdu.

Mesnevî:

Bâkır muhabbetden altın oluyor,
Acılar muhabbetden tatlı oluyor.
Sirkeler muhabbetden mey oluyor,
Diken muhabbetden gül oluyor.

Buyurdular ki: Îşân kendi pîrine: Sizin muhabbetiniz Allahü teâlânın

ve Resûlünün “sallallahü aleyhi ve sellem” muhabbetine gâlib gelmekdedir. Bu ise bende infi’âle (râhatsızlığa) sebeb oluyor, diye yazdı. Kendisine cevâb olarak: Pîrin muhabbeti Allahü teâlânın ve Resûlünün “sallallahü aleyhi ve sellem” muhabbetinin aynıdır. Pîrin bâtınında bulunan kemâlât-ı ilâhiyyeyi cezbe sebeb olur.

Beyt:

Akl gözü şaşı olunca,
Önce ma’budun pîrindir.

Buyurdular ki: Nevvâb Mükerrem Hânın vefâtı sırasında teberrüken hazret-i Hâce-i Ahrârın “kuddise sirruh” külâhı onun başına konuldu. Bunu firâset nûruyla anlayıp: (Onu alın! Yerine üstâdımın külâhını geçirin! Çünki, beni se’âdetlere kavuşduran odur) dedi.

Buyurdular ki: Nakşibendiyyenin önceki büyüklerinin nisbetinin nûrları ile nisbet-i Ahmediyyenin nûrları arasında farklar vardır. Keyfiyyetlerde de farklılıklar vardır. Pîr, kendinden istifâde edenlere iltifâtda bulunur. Bu teveccüh, pîrin pîrlerinkinden az zâhir olur. Çünki burada bedenlerinin yakınlığı sebebiyle aralarında kuvvetli bir berâberlik meydâna gelmekdedir.

Buyurdular ki: Bir gün hazret-i Şeyh, hazret-i Seyyidin ve Nevvâb Mükerrem Hânın “rahmetullahi aleyhimâ” mezârlarını ziyârete gitdi. İkisinin kabrleri aynı yerdedir. Her iki mezâra teveccühden sonra: Her iki büyüğün nisbeti aynı. Lâkin hazret-i Seyyidin fark ve verâ nisbeti, nûrâniyyetde ve parlaklıkda bambaşkadır.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh Abdül Ehadden “rahmetullahi aleyh” iki kimse tarîkat aldı. Biri Kâdirî tarîkatı, diğeri Nakşibendiyye tarîkatı. Hazret-i Şeyh Abdül Ehad “rahmetullahi aleyh” şöyle buyurdular: Hazret-i Gavs-ül a’zamın mubârek rûhu teşrîf edip, kendi hânedânına (tarîkatına) mürîd olan (şahsın) misâlî sûretini, hazret-i Hâce Nakşibend de teşrîf buyurup, o da kendi tarîkatına bağlanan şahsın misâlî sûretini berâberinde getirdi. “Rahmetullahi aleyhim.”

Buyurdular ki: Allahü teâlâya tevessülde, tarîkat meşâyıhından herbiri habl-i metîn (sağlam dayanak) olup, kurb, ya’nî ma’nevî yakınlık mertebelerine kavuşdururlar. İstifâde eden kimse, feyz elde ederse, büyük se’âdetdir. O büyüklerden biri olur. Bu büyüklerden her birinin kavuşduğu müjdeye ortak olur ve o azîzlerin inâyeti, yardımı kendisine yönelir.

Buyurdular ki: Gavs-üs-sakaleynin kendi tarîka-i aliyyesine bağlananlara teveccüh etmesi çok ma’lûmdur. Gavs-üs-sakaleynin bu tarîkata mensûb olanlardan bir kimseyle görüşünce, ona çok teveccüh etmekdedir. Aynı şekilde hazret-i Hâce Nakşibend de kendi mensublarına inâyet, yardım ederler.

Maglân sahrâda uyurken, atlarını ve yüklerini hazret-i Hâcenin himâyesine havâle ederler, gaybdan yardımlara kavuşurlardı. Bu bâbda hikâyeler çokdur. Onları yazmak sözü uzatır.

Buyurdular ki: Sultân-ül-meşâyıh Nizâmeddîn Evliyâ "rahmetullahi aleyh" mezârını ziyâret edenlere çok inâyet buyururlardı. Aynı şeklde Şeyh Celâl Pânipûtî de kendini ziyâret edenlere teveccüh ederlerdi. Hâce Kutbüddînin müşâhede etdiği şeylere dalıp, kendinden geçmesi çokdur. Hazret-i Hâce Şemsüddînin mâsivâya hiç teveccühü yokdur. "Rahmetullahi aleyhim."

Bu satırları yazan fakîr derim ki: Pânipûtdan ayrıldığım gün, ayağımı gözüm gibi yapıp tam bir edeble hazret-i Şemseddîn Türkün ziyâretine gitdim. Benim hâlime inâyet buyurdular. Mâsivâyı terk etmiş olmama rağmen, bana öyle bir inâyet buyurdular ki, kıymetli teveccühleri gönlümü o kadar hazlandırdı ki, Dehlîye kadar o inâyetlerinin te'sîrini kendimde hissetdim. Günlerce o hâllerle dolu oldum.

Buyurdular ki: Bu büyüklerin nisbetinin arz ve kuvveti o derecededir ki, dil onu ifâde etmekden âcizdir. Hattâ bu azîzlerin ve önce gelen sofiyyeyi aliyyenin bâtınî nisbetleri karşısında, biz insanların bu yoldan nasîbimiz yokdur, denebilir.

Birgün kendi talebeleriyle hazret-i Hâce Nakşibendin mubârek rûhuna teveccüh etdiler. Sonra Sübhânallah! Ne kuvvetli nisbet, hazret-i Hâceden cezbe zuhûr etdi. Niçin olmasın ki, bu hânedânın büyük hâcesi onlardır. Bu satırları yazan fakîr derim ki: Ben o esnâda hocamın huzûrunda idim. Hazret-i Hâce tarafından öyle bir nisbet hâsıl oldu ki, sanki damarlarımız boşalıp, nûrlar ve keyfiyyetlerle doldu. Başımızı murâkabeden kaldırdığımızda, hazret-i Hâcenin teveccühü kalmamış, ma'mûr gönüllerimiz sanki boş ve nûrsuz kalmışdı. Bâtınlarımızdaki bu nûrlar ve keyfiyyetler, hakîkat semâsının ortasındaki o güneşlerden gelen parıltıdır. "Radıyallahü teâlâ anhüm."

Buyurdular ki: Pânipûtde, İmâm-ı Bedreddînin "rahmetullahi aleyh" mezârı başında murâkabe yapmışdık. O kadar teveccüh etmeme rağmen, nisbetden bir eser zâhir olmadı. Ancak uzun bir müddet sonra, onların nisbeti, bir ânda gâyet latîf bir şeklde zâhir oldu. Bundan Îşânın sülûkunun safiyyesi bilinen tarzda olmadığı anlaşıldı. Allah yolunda şehîdlik mertebesine kavuşdular. Bir kerrede, bir ânda kurb mertebelerine seçilme yoluyla kavuşdular. Allah yolunda cânlarını fedâ eden şehîdlerin hâlleri de böyledir. İnâyeti, ilâhî cezbeleri bir ânda onları kurb makâmına ulaşdırır.

Buyurdular ki: Hadîs âlimi olan Şâh Veliyyullah Dehlevî "rahmetullahi aleyh" yeni bir yol bildirmişlerdir. Ma'rifet sırlarını ve kapalı bilgileri tahkîkde husûsî bir tarzları vardır. Bâtını bu ilmlere ve kemâlâta sâhib olmakla berâber, Rabbânî âlimlerdendir. Zâhir ve bâtın ilmlerini kendinde toplayan ve yeni bilgiler ortaya koyan birkaç âlim vardır.

Buyurdular ki: Hizmet evliyâsını biz biliyoruz ve onlarla buluşup, görüşmemiz oluyor. Lâkin onları açıklamamıza Allahü teâlâ râzı değildir. Ordunun kutbu ile Nâdîr Şâh görüşmüşdü. Bir iş için Lâhor kâdîsinin mührü lâzım olmuşdu. Ona bu durumu söyledim. Kısa bir müddet içinde orada kâğıdı kâdînin mührü ile mührletip getirdi. Biraz gecikmişdi. Gelince kâdînin meşgûliyyeti olduğu için gecikdim. Yoksa bir ânda gidip gelebilirdim, dedi.

Bir kerresinde fakîr bir kimsenin kızının nikâhı için, bir mikdâr altın lâzım olmuşdu. Gece yarısı kaleye gitdi. Sultân Mahmûd Şâh her gece kimsesiz fakîrlere sarf etmek için içinde bin rupye bulunan bir keseyi başucunda tutardı. Hizmet Evliyâsından olan o zât, bu keseyi alırken pâdişâhın haberi oldu. Onu hırsız zannetdi. O zât pâdişâha: Benim vâsıtamla cânınızı kurtardınız. Ayrıca altın isterim dedi. Pâdişâh bu kadar kâfîdir, dedi.

Buyurdular ki: Bu zât gizlice gelir halkaya otururdu. Onu kimse görmezdi. İnsanların kendisinden istifâde etmesi için sohbet ve safâ Evliyâsının herkes tarafından bilinmesi lâzımdır. Uzlet Evliyâsının ise, sırların ortaya çıkmaması için gizlenmesi zarûrîdir.

Bir def'asında elinde ok ve yay bulunan iri yarı bir genç, hazret-i Îşânın (Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin) huzûruna geldi. Hazret-i Îşân ona hurmetle kalkıp, "Sizsiniz" buyurdu. O bir müddet oturup gitdi. Hazret-i Îşân: Bu genc ebdâldandır. Senbehl beldesinin muhâfazası ona havâle edilmişdir. Kısa bir müddet için buraya bizi görmeye gelmiş buyurdu.

Bir gün buyurdu ki: Dehlî beldesinin kutbu falanca mahâllede ikâmet eden Keşmîrli birisidir. Bu sırada Muhammed İhsân, bana onun adını ve nişânını söyleyiniz dedi. Esrâr meydâna çıksın mı istiyorsunuz buyurdu. Bir def'asında bir azîz asker kıyâfetinde hazret-i Îşânın huzûruna geldi. Nereden geliyorsunuz buyurdu. Şu ânda Ecmîrden geliyorum. Talebelerinize, mensûblarınıza, sevenlerinize Necîb Hânın muhâfazası için İhlâs sûresinin vird edinmelerini emr etmenizi söylemekle emr olundum, dedi. Bunun üzerine hazret-i Îşânın emriyle eshâbı, İhlâs sûresini vird edindiler. Necîb Hân, küffârın şerrinden mahfûz oldu. Hazret-i Îşân çoğu zemân melâike-i kirâmı, ervâh-ı tayyîbeyi, bâtın nûrlarını, baş gözüyle görürdü.

Bir kerre, Îşânın huzûrlarında bulunuyordum. Bu esnâda huzûrunda bulunanlar için, bunlar kimlerdir, buraya gelmişler, dedi. Burada kimse yokdu diye arz etdim. Yalnız siz görmüyorsunuz buyurdular. Hakîkat şu ki herkes gaybî şeyleri keşf edemez. Ancak, gayb âlemlerini görmek, bu yolda şart değildir. Yapılacak iş, devâmlı Allahü teâlâya yönelmek ve Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmakdır.

Buyurdular ki: Devâmlı Allahü teâlâya yönelmekden ve meşâyıh-ı kirâma "rahmetullahi aleyhim" muhabbetden başka, dahâ ümmîdlendi-

rici bir amelimiz yokdur.

Buyurdular ki: Her amelin bir keyfiyyeti vardır. Nemâz bütün keyfiyyetleri kendisinde toplamakdadır. Kur'ân-ı Kerîm okumak, tesbîhât, salevât-ı şerîfe ve istigfâr gibi zikrlerin nûrlarını ihtivâ eder. Eğer nemâzın edebleri hakkıyle yerine getirilirse, birinci asrın (asr-ı se'âdetin) hâllerine benzeyen en sağlam ve doğru hâller nemâzda hâsıl oluyor.

Bu satırları yazan fakîr, Allahü teâlâ ona afvıyla mu'âmele buyursun, derim ki, nemâz mü'minin mi'râcı olunca, bâtın için nemâzda urûc (yükselme) hâsıl olur. Latîfeler yukarıdan gelen nûrlardan nasîbini alır. Bütün bu hâllerin hâsıl olması için, nemâzda ta'dîl-i erkâna ri'âyet, huşû' ve hudû' zarûrîdir.

Buyurdular ki: Kur'ân-ı mecîdi okumak, bâtının safâsına ve kalbdeki kabz hâlinin gitmesine sebeb olur. Ayrıca harflerde terdîl ve sesi güzelleşdirmek gerekir. Kur'ân-ı kerîmi cehr-i mutavassıt, sesi biraz yükselterek okumak, zevkler hâsıl eder.

Buyurdu ki: Ramezân-ı mubârekde bâtın nisbetinin terakkîleri çok olur. Orucda, gîbet ve yalandan sakınmak vâcibdir. Yoksa oruc açlıkdan öteye gitmez. Bu ayın rızâsı için ve orucu hakkıyla tutmak için gayret etmeli.

Buyurdular ki: Büyüklerden biri Ramezân-ı şerîf ayını âbid bir kimse sûretinde gördü. Siz oruc tutanlardan râzı mısınız diye sordu. Oruc dedi ki: Orucun hakkını zâyi' etmek sûretiyle beni üzdüler. Yalnız Huccetullah Nakşibend (Muhammed Ma'sûm hazretlerinin ikinci oğlu) "rahmetullahi aleyhimâ", hastalık sebebiyle oruc tutamadı. Fekat buna rağmen çok üzüldü. Onun bu üzüntüsü diğer insanların orucundan dahâ hoş geldi.

Buyurdular ki: Bu mubârek ayın nûrları ve bereketleri Şa'bân ayının ilk günlerinden i'tibâren görülür. Sanki Ramezân ayının feyzli hilâli doğmuş gibi olur. O kadar belirir ki, parlak bir dolunay olur ve bu ayın nûrları cihânı aydınlatır. Ramezân ayının ilk gecesinden i'tibâren öyle anlaşılır ki, ilâhî feyzler güneşi bulut perdesinden çıkıp, parlar. Bu sebeble azîzler mûbarek Ramezân ayında her tarafdan gelip toplanırlar. Şaşılacak sohbetler olur. Terâvîhde Kur'ân-ı Kerîm dinlerken şaşılacak hâller meydâna gelir. Ba'zan terâvîhden sonra Eshâbıyla murâkabe yaparlar, güzel hâller hâsıl olurdu. Kadr gecesi olması muhtemel olan gecede, bu gece çok bereketler akar, çok tecellîler zâhir olur, buyururlardı. Böyle bir gecede çok düâ ederlerdi. Bu hâllerin keyfiyyetleri yazı ile anlatılamaz.

Buyurdular ki: Kadr gecesi, bedeliyyet tarzında, tek gecelerden birinde olur. Yirmiyedinci gecesi kat'î değildir. Ancak gecede çok düâ etmek, insanlar arasında bu geceyi ihyâda yapıla-gelen nemâz kılmak sebebiyle çok bereketlere kavuşulur. Ba'zan Kadr gecesi yirmiyedinci gecede olur.

Buyurdular ki: Bu günlerin cem'iyyet ve huzûru, bütün senenin zahîresi olur. Eğer bu ayda bir kusûr ve gevşeklik olursa, bunun izi bütün sene kalır. Bu durum tecrübe ile sâbitdir. Bu fakîr, hocamdan şöyle işitdim. Eğer bu ay cem'iyyet ve ta'âtle geçerse, diğer aylarda bu güzel hâl ve cem'iyyet devâm eder. Bu ma'nâ hadîs-i şerîfden istifâde edilerek söylenmişdir.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh "rahmetullahi aleyh" her sene Ramezân-ı şerîfin son on gününde i'tikâf yaparlardı. Tarîkat icâzetine erişenlere bu günlerde teberrük hırkasını verirlerdi. Bâtınî terakkîlere kavuşabilmeleri için, bugünlerde insanların, talebelerinin, bâtınî terakkîlerden nasîblenmeleri için, murâkabe halkasında mutlaka bulunmaları üzerinde önemle dururlardı. Ramezândan sonra buyururlardı ki, orucun bereketiyle, azîzlerin nisbetleri çok nûrlu ve pek parlak oldu. Âh! Keşke senenin temâmı Ramezân olsaydı. Gerçi her zemân tutulan orucda safâ hâsıl olur. "Onun mükâfatını ben veririm" va'dinin bereketlerinden hâli değildir. Lâkin diğer oruclar Ramezân-ı şerîf orucunun keyfiyyetlerine sâhib değildir.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Hadîs-i şerîfde buyruldu ki: **(Oruc benim içindir, onun sevâbını ben veririm)** şeklindedir. Bu durumda orucun rü'yetde tam bir te'sîri vardır. "Ne mutlu oruc tutanlara."

ONBEŞİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ba'zı kerâmetleri:

Allahü teâlâ Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine lütf ve ihsânıyla makâmât-ı ilâhiyye husûsunda sahîh keşf ihsân buyurmuşdur. Çünki onun keşfle bildirdiği bilgiler hakîkate muvâfık idi.

Buyurdular ki: Hazret-i Şeyh bana sizin bilgileriniz ve vicdâniyyâtınız, tam olarak sahîhdir. Kıl ucu kadar aykırılık ve muhâlefet yokdur, buyurdu. Bu sebeble hazret-i Îşânın talebelerinin ve sevenlerinin keşf varsa, makâmlara olan seyrini açıkca görürlerdi. Hazret-i Müceddidin "radıyallahü teâlâ anh" beyân buyurdukları gibi, her makâmda o makâma uygun hâlleri, bâtınlarında bulurlar.

Buyurdular ki: Fakîrin keşf ve vicdânı dâimâ kendi hocalarınınkine uygun düşerdi. Yalnız bir kerre fakîrden bir yanılma meydâna geldi. Şöyle ki, hazret-i Şeyh bir büyük hakkında: Kemâlâta sizin sebebinizle ulaşılmış buyurdu. Bu fakîr de onun bu sözünün aksini arz etdim. Sizin görüşünüz hatâlıdır. Bizim ki doğrudur buyurdular. Lâkin birkaç gün sonra hâlime inâyet buyurup: Sizin görüşünüz doğru idi, ben hatâ etdim, buyurdular.

Buyurdular ki: Fakîr, sâlike makâmları müjdelerken, çok düşünürüm. Yoksa o makâmın nûrları sâlikin bâtınında zâhir olur. Sonra (kalbime) ilhâm gelmesini beklerim. Müteâkiben (sâlikin) hâllerinde meydâna gelen değişiklikleri sorarım. Eğer ilhâm bu işe uygun ise ve onun bâtınında yeni hâller ve keyfiyyetler ortaya çıkarsa, bundan sonra, sana o makâmla münâsebet hâsıl olmuşdur diye, ona o makâmın müjdesini veririm. Böyle müjde vermem vukûf arzıyle ya'nî ben senin böyle bir makâmla münâsebetinin hâsıl olduğuna vâkıf oldum, şeklinde müjdelerim. Yoksa, bâtın nisbetinin önceki evliyânınki gibi hâsıl oldu şeklinde değil. O zemân onun bâtın nisbeti ile önceki evliyânın bâtın nisbetlerinin müsâvî olması lâzım gelir ki, burada maksad bu değildir. Yine sâlike şöyle derim: Şâyet zikr ve murâkabeye devâm edersen, o makâmın fütûhâtından (o makâmda ele geçenlerden) fâidelenirsin. Tâlibler zevkler ve keyfiyyetlerle birlikde, Allahü teâlâya yönelmeyi, mürşidlerinin sohbetlerinden elde etmişlerdir. Halvete oturup, vaktlerini ibâdetlerle ma'mûr ederek ilâhî makâmlara terakkî etmişlerdir. Mebde-i feyyâzda (Allahü teâlâda) buhl (cimrilik) yokdur. Kusûr sâliklerin himmetlerindedir.

Bu satırları yazan fakîr derim ki: Önceki büyükler, mücâhede adımıyla makâmların ve sülûkun en ince noktasına kadar yürüyerek, vilâyet yoluna ulaşmışlardır. Senelerce meşakkatli riyâzetlerle sülûklarını temâmlamışlardır. Kuvvetli hâller ve Evliyâlık eserleri en güzel şekliyle onlarda görülmüşdür. Bu yolda mürşidin cezbesi (çekmesi) ve teveccühü ile makâmlara icmâlen, ya'nî kısaca münâsebet hâsıl olur. Münâsebetin derecesine göre, makâmların nûrları ve bereketleri zuhûr eder. Fekat bu yolda bulunanların, bir ömrü geçirdikleri zikr ve ibâdetlere yapışmakla hevâdan tasfiye, gayra yönelmeyi giderme, nefsî rezâilden tezkiye, keyfiyyetler ve hâllerle itmi'nân, hâllerinin semeresi olur. Harik-ul'âde hâller, mücâhedelere bağlıdır. Vilâyet yakınlığının şartı değildir.

Buyurdular ki: Allahü teâlânın bu fakîr hakkında, şükrü ifâde edilemeyen yüce ni'metlerinin en büyüklerinden biri şudur: Allahü teâlâ bu zemânda fakîrin makâmât-ı ilâhîyyeyi keşfinin hakîkate uygun olmasını, bu zemânda tâlibleri irşâd eden bu hânedânın büyüklerinden bu yolun sülûkunu sonuna kadar yapmayı ihsân etdi. Hazret-i Îşân firâset nûruyla bunu anlayıp: Eğer siz inanmıyorsanız rûhu zuhûr edip, bu hâdisenin doğruluğuna şâhidlikde bulunması için önceki din büyüklerinden birine arz ediniz. Eğer Server-i âlem "sallallahü aleyhi ve sellem" tasdîk buyurursa, tasdîk işi dahâ kolay olur. Hazret-i Îşân Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek rûhuna Fâtiha okuyup, talebeleri ve sevenleri ile Allahü teâlâya yöneldi. Bu esnâda murâkabe yapanlarda gaybet hâli hâsıl oldu. Server-i kâinâtı "aleyhi efdalissalât" görünüp, "Mirzâ sâhibin müjdelerinin hepsi doğrudur" diye inkârcıları inkârlarından men' etdi.

Hazret-i Şeyhden "rahmetullahi aleyh" yüksek makâmlara kavuşan Şâh Abdülhafîz "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: Ben hazret-i Îşândan

istifâde etdim. Bana kuvvet hâsıl olması için size her makâmın teveccühlerini yeniden yapayım buyurdu ve vilâyet-i kalbî için bir kaç kerre teveccühde bulundu. Fakîr bir gün bu makâmın murâkabesini bırakıp, diğer makâma yönelmiş olarak huzûrlarında oturdum. Beni bundan men' edip, "Sana gönüle müteveccih ol" dedim. Sen niçin diğer makâma teveccüh ediyorsun buyurdular. O günden i'tibâren fakîr Mazher-i Cân-ı Cânânın "rahmetullahi aleyh" keşfinin çok doğru olduğu husûsunda yakîn hâsıl oldu.

Ahmed Hân Zübeyrin halîfesi Şâh Mu'ızüddîn, hocasının emriyle makâmlarla alâkalı noksanlıklarını gidermek için Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Hazret-i Îşân ona teveccüh etdikden sonra, senin nisbetin öyle bir makâma ulaşmışdır ki, hocan sana şöyle bir müjde vermiş buyurdu. Onun hocasının keşfini ikrâr etdi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden tarîkat makâmları alan Mîr Behâdır, ondan istifâde eder ve derdi ki: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda teveccüh edilmesi gereken makâmı bırakıp, başka makâmda murâkabede bulundum. Hazret-i Îşân beni men' edip: Himmet teveccühünü dağıtma. İşte bu makâma teveccüh et. Senin için aşağı makâmlar da münâsibdir. Lâkin himmet terakkî için olmalıdır, buyurdu.

Şeyh Muhammed İhsân, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin "rahmetullahi aleyh" hocası Hâfız Muhammedin mezârına doğru murâkabede bulundu. Ağzından gayr-ı ihtiyârî: Siz hazret-i Mirzâ sâhibin müjdelerinin doğruluğu hakkında ne buyurursunuz, sözü çıkdı. O zât mezârından çıkıp, hepsi doğrudur, buyurdu. Hazret-i Îşânın keşflerinin doğruluğu ile ilgili böyle şâhidler çokdur.

Onun müjdelerinin doğruluğuna kuvvetli delîl, her makâmda sâlikin hâllerinin, tarîkatın imâmı Müceddid-i elf-i sânîye "radıyallahü anh" uygun olarak değişmesidir. Hazret-i Îşânın talebeleri bu özellikle mümtâzdırlar ve bâtınlarında keyfiyyetler bulurlar.

Hazret-i Îşânın, keşf-i kevnî, keşf-i kulûb ve keşf-i kubûrla alâkalı bildirdikleri de, aynı şekilde gerçeğe uygundur.

Muhammed Kâsımın birâderi, Mazher-i Cân-ı Cânânın huzûrunda şöyle arz etdi. Muhammed Kâsım Azmâbâdda habs edilmiş. Onun kurtulması için teveccüh buyurmanız lâzım. Biraz sükût edip, alıkonulmamış, arasında dellâllar ile kavga olmuş. Fekat hayrla geçmiş, yârın yâhud ertesi gün geleceğine dâir mektûb göndermiş buyurdu ve aynen öyle oldu.

Gulâm Mustafâ Hânın zevcesi gıyâben teveccüh için oturuyordu. Teveccüh sebebiyle, durumunu öğrenmek için, hergün bir şahsı huzûr-ı şerîfe gönderiyordu. Bir gün gönderdiği şahs iznsiz gelip, o hanım efendi yapdığı teveccüh sebebiyle feyz gelmesini beklemekdedir diye arz etdi. Hazret-i Îşân biraz sükût etdi ve sonra, iznsiz gelip, yalan söyleme, o ha-

nım efendi şu ânda uyumakdadır, buyurdu. O şahs kusûrunu i'tirâf etdi.

Bu fakîr bir gün hazret-i Îşânın huzûrunda bulunuyordum. Şeyh Gulâm Hasene teveccühden sonra şöyle buyurdular. Sen gayr-ı müslîmlerin puta tapınırken yapdıkları yemekden yimişsin. Çünki senin bâtınından küfr zulmeti geliyor. O şahs dedi ki, Hindû birinden bir şey yimişdim. Bu zulmet ve bulanıklıklar ondan dolayıdır. **[Se'âdet-i Ebediyye: 623]**

Hazret-i Îşân, Mevlevî Gulâm Muhyiddîne bir iş için izn verdiği sırada, önünüzde bir duvar gözüküyor. Umarım yoldan dönersiniz buyurdu. Mevlevî Gulâm birkaç ay sonra dönüp geldi.

Yine Molla Nesîme izn verirken, bir dahâ buluşmamız, görüşmemiz, görünmüyor buyurdu ve öyle oldu.

Buyurdular ki: Azîzânın kalblerine gelen düşünceler hangi konuda olduğunu, onlardan dahâ iyi bilirim. Fakîr, niçin bize bildirmiyorsunuz diye arz etdim. Bunun üzerine settârlık, gizleyicilik perdadârlığından uzaklaşılır, buyurdu.

Bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda oturmuşdum. Edebe ri'âyet etmeyen yaşlı bir kimse gelip, Cân-ı Cânânın şöhretinin rahmânî olup olmadığını görmeye geldim, dedi. Hazret-i Îşân o şahsın bu sözlerinden râhatsız oldu. Ben kendi kendime, dervîş olan böyle sözler için kızar mı dedim. Bu düşüncemi anlayıp, öfkeyle böyle düşüncelerden uzak dur, bizi inkâr mı ediyorsun, buyurdu.

Mîr Alî Asgâr şöyle anlatmışdır: Henüz sakalım çıkmamışdı. Hazret-i Îşânın ayağını öpdüm. Bana iltifât edip, başımı iki eliyle kaldırdı. Bu sırada gönlümden, yüzüm tüysüz diye, elini yüzüme değdirdi diye geçdi. Bu kötü düşünceden dolayı gönlümde değişiklik meydâna geldi. Oniki sene sonra o düşüncemi açıkladılar. Ben bu açıklamasından sonra, iki şeye hayret etdim. Biri gönlümden geçen düşünceyi bilmesi, diğeri hâfızasının kuvveti.

Hâfız Muhammed İhsân şöyle anlatmışdır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine, çocuğuma ism koymasını arz etdim. Gönlümden çocuğuma Muhammed Hasen ismini koyar ise iyi olur diye geçdi. Hâtırımdan bu düşünce geçer geçmez, oğlunuzun isminin Muhammed Hasen olmasına karâr verdim, buyurdu.

Gulâm Askerî Hân da şöyle anlatmışdır: Hazret-i Îşân gönlümden geçeni bilip, oğlumun adını Gulâm Kâdir koydu.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri "kaddesallahü sirrehül'azîz" bir gün fâhişe bir kadının kabri yanında oturmuşdu. Kabre teveccüh eyledi. (Ya'nî hâtırına başka birşey getirmeyip; yalnız onu düşündü.) Bu mezârda Cehennem ateşi var. Kadın ateşin alevinden dolayı kıvranıyor. Kadının îmânlı olmasında şübhe ediyorum. Rûhuna hatm-i tehlîl sevâbı bağış-

layacağım. Îmânı varsa, afv olur buyurdu. Hatm-i tehlîlin sevâbını bağışladıkdan sonra, elhamdülillah îmânı varmış, kelime-i tayyîbe te'sîrini gösterip, azâbdan kurtuldu buyurdu. **[Se'âdet-i Ebediyye: 1018]**

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki: Hadîs-i şerîfde şöyle bildirilmişdir: **(Bir kimse, kendisi için veyâ başkası için yetmiş bin aded kelime-i tevhîd okursa, günâhları afv olur.)**

Bir gün hazret-i Îşân, Nüvvâb Emîr Hânın kabri başında murâkabede bulundular. Afv ve magfiretine sebeb, seyyidliği ve halkın onu kınaması ve aleyhinde konuşmasıdır. Resûl-i Ekremin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek nesline mensûb olması şerefdir. Onu kınayanların, aleyhinde konuşanların amellerinin sevâbları, onun amel defterine yazıldı.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî) derim ki: Birisi, hazret-i Şeyh Muhyiddîn Ekberi rü'yâda gördü. Minberde va'z ediyordu. Evliyâ, Enbiyâ aleyhimüsselâm orada bulunuyordu. Enbiyâ aleyhimüsselâmın sizin meclisinizde bulunması hayrete şâyân bir şeydir, dedi. Bu mertebeye siz azîzlerin ihsân ve ikrâmlarıyla kavuşdum. Sizin benim hakkımda yapdığınız gîbet ve kınamalarınız sebebiyle sevâb ve rahmet-i ilâhî bana peşpeşe geliyor, buyurdu.

Edebsiz biri, hazret-i Îşânın keşflerini kabûllenemeyip, inkâr yoluyla, benim dostlarımdan birinin yatdığı şu kabrin hâli nasıldır, biliniz dedi. Bir mikdâr sükût etdikden sonra, yalan söyleme, bu kabr bir kadına âiddir buyurdu. O şahs, hazret-i Îşânın keşfini denemek istemişdim, diyerek özr diledi.

Bir şahs, bu günlerde vefât eden yakınımın durumunun iyi olmadığı anlaşılıyor. Günâhlarının afvı için düâ buyurunuz, diye arz etdi. Hazret-i Îşân o vefât eden kimsenin afvı için Allahü teâlâya yalvarıp, istigfâr etdikden sonra, himmet ve düâ buyurdu ve vefât eden o kimse afv ve magfiret olundu. Vefât eden şahsı akrabâları rü'yâda gördüler. Hazret-i Îşânın düâsıyla beni afv etdiler, dedi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin düâsı ve himmetiyle çok ihtiyâç sâhibi murâdına kavuşdu. Ölmek üzere olan hastalar şifâya kavuşdu.

Buyurdular ki: Biz dervîşleriz, tedâviye gücümüz yetmez. Ancak yüksek hocalarımızı vesîle ederek hastalıkları gideririz. Allahü teâlânın yardımıyla hastalar şifâ bulur.

Mîr Alî Asgârın annesi hastalanmışdı. Hazret-i Îşân onun hastalıkdan kurtulması için teveccüh etdiler. Henüz şifâ vakti gelmedi diye ilhâm olundu. Birkaç gün sonra evine teşrîf etdiler. Hasta uzak mesâfedeydi. İlhâm-ı gaybî ile hastanın şifâ bulma vakti geldi buyurdular. Gıyâben, onun şifâ bulmasına himmet etdi ve hasta o ânda şifâya kavuşdu.

Pîr Alî çok hastalanmışdı. Hiçbir ilâç ona fâide vermiyordu. Haz-

ret-i Îşân hastalığının gitmesi için teveccüh etdiler ve sıhhate kavuşdu.

Hazret-i Îşânın komşusu şiddetli hastalanmışdı ve ölmek üzere idi. Hazret-i Îşân, yâ ilâhî! Onun vefâtına tahammül edemem. Ona şifâ ihsân eyle diye düâ etdi. Düâsı kabûl olunup, hasta iki üç gün içinde sıhhatine kavuşdu. Hasta sâhibleri onun iyileşmesine hayret etdiler. Çünki ölüleri diriltmek, hazret-i Îsâ aleyhisselâmın mu'cizesidir.

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki, bedeninde bir hastalıkdan dolayı ölmek üzere olan bir kimsenin, hazret-i Îşânın teveccühleriyle şifâ bulmasına niçin şaşılsın. Onun teveccühleriyle rûhânî hastalıkların şifâsı hâsıl olmakdadır. Ölü kalbler, o hazretin inâyetleriyle ebedî diriliğe kavuşdular. Mâsivâdan kurtulup, fenâ ve bekâ derecelerini elde etdiler. Şeyh diriltir ve öldürür sözü, hazret-i Îşânın hâli idi. Sünnet-i nebeviyyeyi "sallallahü aleyhi ve sellem" ihyâ eder, bid'âtları kaldırırdı. Nefsin kötülüklerini yok ederdi. Kalblere iyilikleri yerleşdirirdi. Allahü teâlâ onu en iyi mükâfatla mükâfatlandırsın.

Gulâm Mustafâ Hânın eceli gelmişdi. Dermânsızlıkdan başı göğsüne düşdü. Aklı başından gitdi. Hazret-i Îşân onun bu hâlden kurtulması için düâ ve himmet etdi. Gücü, hisleri ve aklı yerine geldi. Konuşmaya başladı.

Hazret-i Îşândan tarîkat alan Askerî Hânın vâlidesi bir gün, murâkabeden sonra, huzûruna gelip, eteğine yapışdı. Kızımın çocuğu olacağı müjdesini vermedikçe, eteğinizi bırakmam dedi. Hazret-i Îşân biraz sükût etdikden sonra, gönlünüzü hoş tutunuz, râhat olunuz. Allahü teâlâ kızınıza çocuk ihsân edecek. Allahü teâlâ inâyetiyle, buyurduğu gibi oldu. O çocuk gençliğinin ilk zemânlarında, Çeştîyye tarîkatına girmek istedi. Hazret-i Nakşibend "radıyallahü teâlâ anh" o gence rü'yâsında: Ey genç! Benim evimden nereye gidiyorsun buyurdu ve onun hâline teveccüh buyurdu. Gencin kalbi zikr etmeye başladı. Hâllere kavuşdu. Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânâna "kuddise sirruh" gelip, Nakşibendiyye yoluna girdi.

Bir gün buyurdular ki: Bir kerre azıksız ve bineksiz yola çıkmışdım. Her konakladığım yerde, Allahü teâlâ tanımadığım kimseler vâsıtasıyla ihtiyâçlarımı gideriyordu. Yolda ansızın şiddetli yağmur yağmağa başladı. Hava soğukdu. Arkadaşlarım eziyyet çekdiler. "Yâ Rabbî! Yağmuru etrafımıza yağdır. Arkadaşlarım ile ıslanmadan, gideceğimiz yere varalım", diye düâ etdim. Düâmız kabûl olundu.

Hazret-i Îşânın gadâbı ve gayreti, Kahhâr olan Allahü teâlânın kahrının bir nümûnesi idi.

Buyurdular ki: Önceleri benden tarîkat alan kimseleri, herkesin arasından benden bahs etmeyiniz diye, ismimi açıklamakdan men' etmişdim. Bir gün hâfız Sa'dullah "rahmetullahi aleyh" Muhammed Refî'a; siz

tarîkatı kimden aldınız diye sordu. Büyüklerimden aldım diyerek, o hazretin yüzüne fakîrin ismini tutuyordu. Bu söz gayretime dokundu. Son derece râhatsız oldum. Hazret-i Ebû Bekr-i Sıddîka "radıyallahü anh" kadar tarîkat meşâyıhı "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" ondan yüz çevirdiler. O şahs iki üç gün içinde öldü. Bunun gibi hazret-i Îşâna karşı edebsizlik yapan birkaç kişi de küstâhlıklarının cezâsını çekdiler.

Buyurdular ki: Fakîrin mîzâcı nâzik ve son derece gadâblıdır. Bu durum irşâd için uygun değildir. Gadâb okumu köreltmesi için, senelerce Allahü teâlâya yalvardım. Fekat gadâb gerekdiği şeklde gitmedi. Gadâblandığım kimseye gadâbım zarar veriyor. Onun bâtın nisbetini yok ediyor.

Buyurdular ki: Yalnız kızmakla, kızılan kimsenin nisbeti, kayan yıldız gibi kendi makâmından inmekdedir. Azıcık rızâmızla ise, gönlümüzün hoşnûd olduğu kimsenin nisbeti ise, sıcak hava gibi yukarı yükselmekdedir.

Hazret-i Îşânın keşf ve kerâmetlerine âid nakller çokdur. Burada iki üç naklle yetinildi. Çünki kerâmetin esâsı Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" doğru tâbi' olmakdır. Tâlibleri Allahü teâlâya yakınlık mertebelerine ulaşdırmak ve böyle büyük kerâmetlerin hazret-i Îşândan meydâna gelmesi güneşden dahâ açıkdır "radıyallahü teâlâ anhüm".

Her ne kadar da'vete icâbet sünnet ise de, bu zemânda niyyetler bozuk olduğundan ve şartlar mevcûd olmadığından, da'vete icâbet etmemek evlâdır. Zîrâ zemânın insanları büyük bir meşgûliyyet içindeki geçim darlığından dolayı, ma'zûrdur ve güçsüzdürler. Böyle kimseler nasıl ziyâfet verebilirler. Tekellüfle, sıkıntıya düşerek, borç alıp ziyâfet veriyorlar. Bu şekldeki ziyâfetin meşru' olmadığı ma'lûmdur. Fakîr dahâ çok bu şekldeki ziyâfetlerin zararlarını tecribe ve firâset nûru ile anladım ve bunu terk etdim. Çünki, **(Mü'min bir delikden iki kerre sokulmaz)** sahîh hadîsdir. Fakîrin yalvarma ile yapılan da'vetleri kabûl husûsunda, şartları vardır.

Birincisi: Da'vet eden kimsenin eşrâfdan ve asîl bir kimse olması.

İkincisi: Mallarına harâm mal karışma şübhesi olan zenginlerle berâber olmaması.

Üçüncüsü: Da'vet eden kimsenin biraz iyi hâl ve takvâ sâhibi olması.

Dördüncüsü: Harâmı halâlden ayırabilmesi.

Beşincisi: Da'vete yakın zemân içinde gasb ve soygun işlerinin yapılmamış olması.

Altıncısı: Da'vet, ihlâsla ve hâlis bir niyyetle olması.

Fakîr, da'vet sâhibinin bizi memnûn edeceğini kalben bilirsem, bu da'veti kabûl ederim. Zîrâ Hak sübhânehü ve teâlâ, bize öyle bir firâset vermişdir ki, onun nûruyla bize gizli incelikler açık olur. Bu akîdenin

aksi makbûl değildir. Fakîr insanların, şâki mi sa'îd mi olduğunu alınlarından bilirim. Hâlleri gizli olmakla berâber, ebdâli ebdâl olmayandan ayırd ederim.

Fakîr, dostlarımdan, talebelerimden ümmîdsiz değilim. İki şey müstesnâ: Biri, onların zenginlerle berâber olmaları. Ancak düzgün niyyetle ve nisbeti muhâfaza etmek şartıyla, lüzûmu kadar zenginlerle görüşmekde mahzûr yokdur. İkincisi, pîrân hakkında i'tikâdlarının bozuk olması. Dünyâ, Allahü teâlânın sevmediğidir. Dünyâ yaratılalıdan beri Allahü teâlâ dünyâya rahmet nazarı ile bakmamışdır. Şâyet baksaydı, kâfirler sivri sinek kanadı kadar dünyâlığa kavuşmazdı. Belki temâmı îmân edenlerin hissesine düşerdi. Elhamdülillah ki, zemânımızın zenginlerinin biz dervîşlerle irtibâtı yok. Yoksa onların ne hâli kalır, ne de boş vakti.

Nitekim Hâce Muhammed Hâşim-i Keşmî, hazret-i Müceddidin "radıyallahü teâlâ anh" makâmları husûsunda şöyle buyuruyor: Bir gün bu fakîr, Hâce Bâkîbillahın halîfelerinden Hâce Hüsâmeddîn Ahmedin huzûrunda bulunuyordum. Orada bulunanlardan biri, ümerânın dervîşlerle irtibâtları yok. Bu tâifeye hurmet etmiyorlar. Hâlbuki dahâ önceki ümerâ hürmet ederdi diye şikâyetde bulundu. Bunun üzerine hazret-i Hâce şöyle buyurdu: Ey birâder! Böyle olmasını Allahü teâlânın hikmetlerinden bil. Zîrâ önceki dervîşler, dünyâdan ve dünyâ ehlinden o kadar sakınırlardı ki, zenginler onlara irtibât yolunu açsalar da, zenginlerin sohbetinden dahâ fazla sakınırlardı. Hâlbuki, bu zemânın dervîşleri ekseriyyetle şöyledir: Ümerâ ve zenginler ile berâberlik ve muhabbet yolunu açınca, ister istemez onların fakr ve inzivâsında tam bir gevşeklik gösterir. O hâlde, Allahü teâlâ keremiyle bu dervîşleri koruyor. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ayağını basdığı yere, hazret-i Sıddîk-ı Ekber "radıyallahü anh" başını koymuşdur. Hazret-i Sıddîk-ı Ekberin "radıyallahü teâlâ anh" ayağını koyduğu yere, hazret-i Müceddid "radıyallahü teâlâ anh" başını koymuşdur. Hazret-i Müceddidin "radıyallahü anh" basdığı yere, fakîr başımı koymuşumdur. Ya'nî fakîr, aslâ bu yolda tasarruf yapmadım. İki şey müstesnâ: Birisi, teveccüh sırasında bir çeşid beden hareketi. İkincisi: Nefes sayısınca teveccüh etmek. Bu da ba'zı tarîkat büyüklerinden alınmış olup, hareket esnâsında teveccühün, teveccüh olunan kalbe te'sîri kuvvetle ve sür'atle ulaşır. Nefes sayısında yârâna teveccüh ederken müsâvâta ri'âyet olunur. Yine bu amelden tâliblerin isti'dâtlarının farklı olduğu anlaşılmakdadır. Fakîrin, izhâr etdiğim zevklerim ve mevâcidim, kemâl da'vâsında olduğuma ve nefsimi tezkiyeye haml olunmamalıdır. Belki tahdîs-i ni'met bir emr olup, onunla me'mûrum. Âyet-i kerîmede meâlen **(Rabbinin ni'metlerini an)** (Duhâ sûresi: 11) buyuruldu. Sôfî kendine gelen ilâhî ni'metlerden birini gizlerse, o ni'metin hakkını zâyi' etmiş olur. Meselâ, uzun boylu olan bir kimse kendini tanıtırken kısa boylu olduğunu söyliyemez. Eğer kısa boyluyum derse yalan söylemiş olur.

ONALTINCI BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin fânî dünyâdan ebedî âleme intikâli:

Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânâna "kuddise sirruh" vefâtından bir müddet önce, refîk-i a'lâyı görme arzûsu, kuvvetlendi. Gönlünün bu cihân ehline teveccüh etmesinden sıkıldığını izhâr etdi. Her an müşâhede etdiklerine dalması artıyordu. İbâdetlerini artdırdı. O günlerde tarîkat erbâbı dahâ da kalabalıklaşdı. Bölük bölük gelip, tarîkata girdiler. Zikr ve murâkabe halkaları tam bir cem'iyyetle tâliblerin huzûrlarını artdırıcı oldu. İki vaktde yüzden fazla kimse mubârek sohbetinde hâzır bulunuyordu. Mubârek teveccühlerinin bereketleri ve nûrlar tam bir şeklde terakkî ediyordu. Molla Nesîme memleketine gitmesi için izn verdi. Ona, artık tekrâr görüşmemiz görülmüyor buyurması, hazret-i Îşânın intikâl vaktinin yaklaşdığını bildiriyordu. Bu söz, gönülleri mahzûn etdi ve gözlerden yaşlar akdı. Molla Abdürrezzâka ise şöyle yazdılar. Ömr yetmişi geçdi. Yakınlık vakti erişdi. Bizi hayr düâ ile hâtırlayınız. Aynı şeklde, diğer talebelerine, kaçınılmayan hâdise olan ölümden bahs eden birkaç yazı yazdı.

Bir gün, mü'mine şükrü lâzım olan ilâhî ni'metleri açıklarken şöyle buyurdular: Allahü teâlâ lütf ve inâyetleriyle fakîrin her arzûsunu nasîb eyledi. İslâm-ı hakîkî ile şereflendirdi. Çok ilm nasîb eyledi. Sâlih amel üzere istikâmet ihsân etdi. Tarîkatın gereklerinden olan keşf ve kerâmet nasîb eyledi. Bu fakîri dünyâ ve dünyâ ehlinden uzak tutdu. Gönlümde kendinden başkasını yok etdi. Kurb-ı ilâhîde yüksek yeri olan şehâdet-i zâhirîden (şehîdlikden) başka, gönlümde başka hiçbir arzû kalmadı. Büyüklerimin ekserîsi şehâdet şerbetini içmişlerdir.

Lâkin fakîr güçsüz bir pîrim. Gücüm son derece az. Bu zemânda kuvvet ve cihâd nasîb olmuyor. Şehîdlik mertebesinin ele geçmesi zâhire göre imkânsız gibi görünüyor. Ölümü dost tutmayan kimseye şaşılır. Ölüm, Allahü teâlâya kavuşmaya vesîledir. Ölüm, Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyârete vesîledir. Ölüm, evliyâ ile görüşmeye sebeb olur. Ölüm, azîzân ile görüşmeye vesîle olması sebebiyle insanı mesrûr eder. Fakîr, din büyüklerinin ervâh-ı tayyîbelerini ziyârete müştâkım. Fakîrin gerçekleşmesi zor bir arzûsu vardır. O da dîdâr-ı Mustafâyı "sallallahü aleyhi ve sellem" ve Halîl-i Hüdâ hazret-i İbrâhîmin cemâlini görmekle şereflenmemdir. Emîr-ül-mü'minîn Sıddîk-ı Ekberi, imâm-ı Hasen-i Müctebâyı, Seyyidü't-tâife hazret-i Cüneydi, hazret-i Hâce Nakşibendi ve hazret-i Müceddidi "radıyallahü teâlâ anhüm ecma'în" görmekle şereflenip, feyzyâb olmamdır. Bu büyüklere karşı hu-

sûsî bir muhabbetim vardır.

Allahü teâlâ, hazret-i Îşânın bu arzûsunu nasîb eyledi. Onu şehîdlik mertebesine erişdirdi. Zâhirî şehîdlik ile, sôfiyye ıstılâhında fenâ-fillah mertebesini elde etmek olan bâtınî şehâdeti onda birleşdirip, onu a'lây-ı illiyyîne yükseltdi.

Hicrî 1195 [m.1781] senesinin Muharrem ayının yedisi Çarşamba gecesi, gece bir mikdâr geçdikden sonra, ba'zı kimseler gelip, hazret-i Îşânın kapısını çaldılar. Hizmetci, ba'zı kimseler ziyâretinize gelmişler dedi. Gelsinler buyurdu. Üç kişi içeri girdi. Onlardan biri moğol idi. Hazret-i Îşân yatak odasından çıkıp karşılarında durdu. Moğol olan kimse, Mazher-i Cân-ı Cânân siz misiniz dedi. Evet buyurdu. İçeri giren diğer iki kişi de evet odur, dediler. Moğol, hazret-i Îşâna hücûm edip, hançerle vurdu. Hançer darbesi kalbine yakın bir yere isâbet etmişdi. Yaşlılığın verdiği za'îflik ve güçsüzlük ile hazret-i Îşân yere yıkıldı. Bu haber etrâfa yayıldı. Cerrâh tabîb getirdiler. Sabâhleyin Nevvâb Necef Hân frenk olan cerrâhdan durumu sordu. Bu büyük cinâyeti işleyen eşkiyânın kim olduğu bilinmiyor. Yakalandığında kısâs yapılacak diye haber gönderdi. Hazret-i Îşân ise şöyle buyurdu. Eğer Allahü teâlâ sıhhat bulmamı dilerse, yara her hâlükârda iyileşir. Ayrıca cerrâha ihtiyâç yokdur. Bu suçu işleyen şahs yakalanırsa, biz ona hakkımızı halâl etdik. Siz de onu afv ediniz buyurdu. Bu hâdiseden sonra, üç gün dahâ yaşadılar. Za'fiyeti hergün artıyordu. O dereceye varmışdı ki, mubârek sesi işitilmiyordu. Üçüncü gün, Cum'a günü sabâh nemâzından sonra bu fakîre (Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine) nemâzlarım kazâya kaldı. Bütün bedenim kana bulanmış. Başımı kaldırmaya tâkatım yok. Bir hastanın eğer başını kaldırmaya gücü yoksa, kaş işâreti ile nemâz kılamaz. Bu mes'elede siz ne biliyorsunuz diye süâl etdiler. Mes'ele, buyurduğunuz gibidir diye arz etdim. O gün öğleye doğru ellerini kaldırıp, hazret-i Hâce Nakşibendin "kuddise sirruh" böyle bir hâlde iken, Fâtiha-ı şerîfeyi okudukları gibi, bir müddet Fâtiha okudu. İkindi vakti huzûruna girdim. Akşama ne kadar zemân kaldı buyurdular. Dört çeyrek diye arz etdim. Dahâ akşama var buyurdu. Muharrem ayının dokuzunda akşam nemâzı vakti iki üç def'a derin nefes aldıkdan sonra mubârek rûhu ebedî âleme intikâl etdi. "Radıyallahü teâlâ anh." Allahü teâlâ onu en iyi mükâfatla mükâfatlandırsın!

Hazret-i Îşân kendi vefât târîhlerini (ebced hesâbına göre) çok söylemişlerdir. Bunlardan iki tânesini yazacağız. Biri **(Onlar Allahü teâlânın in'am etdikleriyle berâberdir)** (Nisâ sûresi: 69) meâlindeki âyet-i kerîmedir. İkincisi hadîs-i şerîfdir. Eshâb-ı kirâmdan "radıyallahü anhüm" biri hakkında söylenmişdir. Hadîs-i şerîf şöyledir: **(Medh olunmaya lâyık yaşadı. Şehîd olarak vefât etdi.)**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefât etdiği gece bir azîz rü'yâsında, Kur'ân-ı kerîmin yarısının göke doğru uçarak gitdiğini, dîn-i metînin bereketlerinde azalma meydâna geldiğini gördü. Bu satırları yazan fa-

kîr (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) derim ki: Bu rü’yânın ta’bîri hazret-i Îşânın hayâtda iken söylediği sözün doğruluğunu gösterdiği şeklinde yapılabilir. Zîrâ hazret-i Îşân: Bizim vefâtımızdan sonra tarîkat makâmları duracak buyurmuşdu. Bu hânedânın ehlinin nisbeti, en son terakkî etse, nihâyet vilâyet-i kalbîye kadar ulaşır. Hazret-i Îşânın intikâlinden sonra onaltı sene geçdi. Onun halîfelerinin talebelerini gördüm. Uzak memleketlerden tarîkat mensûblarının hâllerini işitdim. Eğer vilâyet-i kalbî hâllerine ve keyfiyyetlerine ulaşmış iseler, ganîmetdir. Yüksek makâmların hâlleri anlaşılamaz. Oralara ulaşmak çok zordur. Her şeyin doğrusunu Allahü teâlâ bilir.

Başka biri de rü’yâsında şöyle gördü. Gökde parlayan ve dünyâyı aydınlatan güneş, sanki yere düşdü de bütün cihânı karanlık kapladı.

Gerçekden hazret-i Îşânın mubârek varlığı insanların emniyyetine ve refâhına vesîle idi. O vefât eder etmez, çeşid çeşid hâdiseler çıkdı. Kıtlık ve vebâ hastalığı, tam üç sene her tarafı mahv etdi. Hindistânda kaşınma ve çiçek hastalığı yayıldı. İnsanlar üç sene bu hastalıkdan perîşân oldular. Çok insan öldü. Dünyâyı karışdıran fitneler zuhûr etdi. Necef Hân ve çevresindekiler bu karışıklıklara sebeb oldular ve suçlulara göz yumdular. Necef Hân da kısa zemânda öldü. Mâ’iyyetinde bulunan devlet adamları ise, birbiriyle mücâdele ederek ölüp, gitdiler. O zâlimlerden kimse kalmadı. Gerçi hazret-i Îşân, kendi kanlarını heder ederek kâtilini afv etmişdi. Fekat, Allahü teâlânın dostlarına zarar gelmesinden dolayı gayreti, mazlûmların intikâmını ve haksızlığa uğrayanların hakkını almak içindi.

Şi’r:

Hiçbir kavmi Hüdâ rüsvâ etmez,
Bir gönül sâhibi dert ile yalvarmadıkca.

Bu kaçınılmayan hâdiseler, hazret-i Îşâna hemen hemen temâmen ma’lûm olmuşdu. Nitekim dîvânında şöyle buyurmakdadır. Beyt:

Benim mezârımın taşında gaybdan bir yazı buldular,
Bu maktûlün yabancılıkdan başka kusûru yokdu diye.

O hazretin vefât etdiği gecenin gündüzünde, altı aydan beri hiç yağmur yağmadığı hâlde, o kadar yağmur yağdı ki, her tarafda rahmet suyu akdı. Mubârek mezârı üzerine o derece çok nûrlar ve bereketler akdı ki, ziyâretcilerin gönüllerini aydınlatdı. Hazret-i Îşânın rûhânî teveccühleri, mezâr-ı şerîflerinin nûrlarından alabilenlerin hâlini kaplamakda ve bâtınlarında terakkî hâsıl etmekdedir.

Fakîrden (Abdüllah-i Dehlevî “kuddise sirruh”) kalb mertebesinde teveccühler alan Mirzâ İbrâhîm Beğ, hazret-i Îşânın mezâr-ı şerîfini ziyârete gitmişdi. Hazret-i Îşân onun dimâg latîfesine teveccüh buyurdular. Bu teveccühün te’sîri onda üç ay devâm etdi.

Asâlet Hânın çeşid çeşid dağınıklıklardan dolayı, bâtın hâllerinde za'îfleme olmuşdu. Seneler sonra hazret-i Îşânın kabrini ziyârete gelip, rûhâniyyetinden teveccüh buyurmasını istedi. Yarım günden fazla kabri başında rûhâniyyetine müteveccih olarak oturdu. Önceki hâlleri tekrâr düzeldi. Sanki bâtınında hiç za'îfleme olmamış gibi döndü.

Bir dervîş, hazret-i Îşânın mezârını ziyâretim sebebiyle çok nûrlara ve fâidelere kavuşdum, dedi.

Bir gün hazret-i Îşâna: Bugün bu hizmetcinizin hâline teveccüh buyursanız diye arz etdim. Talebimi kabûl etdiler. İyi bir terakkîye kavuşdum.

Hazret-i Îşânı ziyâret edip, huzûrlarından ayrıldığımda, bâtın hâllerinden iyi anlayan bir azîz bana, bugün hâllerinde terakkî olduğu anlaşılıyor dedi. Niçin olmasın ki, fakîre çok kuvvetli teveccüh buyurdular dedim.

Bu tarîkatdaki makâmların sâhibleri, kavuşdukları her makâmda, hazret-i Îşânın mubârek mezârını ziyâret bereketiyle, bâtın nûrlarında terakkî ederler. Büyüklerden biri şöyle buyurmuşdur. Hazret-i Îşânın mezâr-ı şerîfinin bâtınlara tam bir te'sîri vardır. Bu şehrde, Tarîka-ı Ahmediyyede nisbetinin nüfûzu bu derece yüksek ve kuvvetli bir mezâr yokdur.

Bir şahs, hazret-i Îşânın mubârek mezârı başında ikâmet etdi. Bir gece nemâz için kalkmak husûsunda kusûr işledi. Hazret-i Îşân mezârından çıkıp, onu îkâz etdi. Sen beni vefât etmiş zan ediyorsun. Hâlbuki senin bütün hâllerin bana ma'lûmdur. Kalk nemâz kıl, buyurdu. Hazret-i Îşânın muhlîslerinin hâllerine iltifâtı çokdur.

Mevlevî Naîmullah mühim bir işi yapmakdan âciz kalmışdı. Hazret-i Îşân "radıyallahü anh" rü'yâda görünüp, bu işi biz yapacağız, buyurdu. Ertesi gün o mühim iş güzel bir şekilde hâlloldu.

Hazret-i Îşân Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" zevcesi:

Hazret-i Îşânın zevcesi son derece iffet ve ismet sâhibi idi. Tarîkatı o hazretden aldı. Onun mubârek sohbeti bereketiyle huzûr ve âgâhlık mertebesine ulaşdı. Sâlihâ kadınları irşâd için icâzet alıp, gönüllere sıcak te'sîr yapdı. Güzel ve müjdeli rü'yâlar görürdü. Bir gece Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kendisine son derece ihsânda bulunduklarını gördü. Bu sebeble bâtın hâlleri artdı. Hattâ o rü'yâyı gördüğü yerden bir müddet hoş koku yayıldı.

Hazret-i Müceddid "radıyallahü anh" ona teveccüh buyurdular. Onun yüksek teveccühlerinin bereketlerine kavuşdu.

Hazret-i Îşân buyurdu ki: Zevcemde cünûn hâli peydâ olmuşdu. Fakîre az muvâfakât ediyordu. Bu sebeble bâtınında bir gevşeklik meydâna geldi. Bâtınî nisbetinin te'sîri ve sıcaklıkları örtüldü. Lâkın fakîr onun cünûn hâlinden dolayı olan hareketlerini afv etdim. Çünki aklı olmayan

ma'zûrdur. Beni gönülden sevenler de fakîre hürmeten ona yardımcı oldular ve fakîr için zarûrî bir şey olduğunu bilenler, onun kendilerine karşı olan muhâlefetlerine sabr ve tahammül etdiler. Böylece çok fâidelere kavuşdular. Bu fakîre ihsân ve iyilikde bulundukları için, Allahü teâlâ onları en hayrlı mükâfatla mükâfatlandırsın!

VASIYYETNÂME

Bismillâhirrahmânirrahîm

Hamd ve salâtdan sonra fakîr Cân-ı Cânân Muhammedî Müceddidî, islâmiyyetin hükmünü ikrâr edenin ikrârı sahîhdir ve mu'teberdir. Fakîrden tarîkat alan sevdiklerime birkaç vasıyyetim var: Fakîrin cenâzesinin techîz ve defninde, sünnetden en ufak bir şeyi bırakmasınlar. Sonra mezârım üzerine türbe yapmasınlar. Hayâtda iken de bu âdetden uzak idim. İnsanlara Allahü teâlânın ism-i şerîfini öğretirdim. Bu kadar yeter.

Sevenlerimin hepsine vasıyyetim şudur ki, son nefeslerine kadar sünnete uymaya çalışsınlar. Allahü teâlâdan başkasını hakîkî maksûd bilmesinler. Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" başkasını uyulacak kimse bilmesinler.

Dervîşlerin ma'lûm rüsûm ve âdetlerinden, dünyâ ehlinden sakınınız. Dînî ilmlerle meşgûliyyetden kendilerini ma'zûr görmesinler. Allahım, onları muvaffak eyle!

ONYEDİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinden ba'zısı:

Hazret-i Îşânın halîfeleri çokdur. Bu sahîfeler onların ahvâlini yazmaya yetmez. Hazret-i Îşânın halîfelerinden bir kısmını anlatacağım. Lâkin o azîzlerin hâllerinin ve vâridâtının tafsîlâtına muttali' değilim. Onların hâllerini kısaca yazacağım. Bu vesîle ile hazret-i Îşânın mubârek sohbetleri hâtıra geliyor. O hazretin müjdelerine muvâfık olarak anlatacağım halîfelerinin makâmlarının ismi ma'lûmumdur. Bu büyüklerin bâtınlarındaki keyfiyyetleri ve nûrları da kendi vicdânımla anlıyorum. Lâkin makâmlarının ismlerini tafsîlâtlı olarak yazmak zarûrî değildir. Kısaca anlatmak kâfîdir. Bir şahsın bâtınî hâlleri, istigrâk, sekr, şevk, zevk ve tevhîd hâllerinin zuhûruna münhasır değildir. Eshâb-ı kirâmın "radıyallahü teâlâ anhüm" büyüklerinden böyle hâller ve fazla hârik-ul'âde hâller bildirilmemişdir. Hâlbuki onlar, Allahü teâlâya yakınlık makâmlarında bütün evliyâdan öndedirler. Ancak o büyüklerin bâtınlarına gelen hâller anlaşılamaz. Bu yolun mensûblarının hâlleri çeşidli makâmlar sebebiyle farklıdır. İtmi'nânın hâsıl olmasında huzûr melekesi, nisbet-i mâallah, tehzîb-i ahlâk ve sünnete mütebe'atın yerleşmesinde müsâvîdirler. Onlarda sekr, zevk, şevk,

istiğrâk, bîhodluk ve vâridât-ı tevhîd gibi ma'lûm hâller, bu yolun büyüklerinin tahkîkine ve bu yolda bulunanların kalb latîfesinde kavuşdukları bilgilere uygundur. Diğer latîfelerin bilgileri ve hâlleri başka birşey olup, o makâmlara ulaşmadan, onları tasdîk tasavvur edilemez. Çünki o keyfiyyetler yenidir ve ma'lûm ve meşhûr olanın takdîmidir. **(Onlar Onu ilm olarak ihâtâ edemezler.)** (Tâhâ sûresi: 11) meâlindeki âyet-i kerîme, bu makâmların delîli, kaynağıdır.

1– Hazret-i Mîr Müslimân "rahmetullahi aleyh"**:**

Bu diyârın sahîh nesebli seyyidlerin büyüklerindendir. Dünyâ ile alâkayı kesip, sebebleri terk ederek Allahü teâlânın râzı olduğu şeylerle meşgûl olmuşdur. Zâhir ve bâtın ilmlerini hazret-i Îşân ile birlikde tahsîl etmişdir. O hazretin yüksek hocalarının "radıyallahü anhüm ecma'în" sohbetlerine kavuşup, tarîkat makâmlarına ulaşdı. Hazret-i Îşândan da istifâde etdi. Lâkin Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona çok hurmet gösterirdi. Çünki pîrân-ı kibârın iltifâtlı nazarlarına kavuşmuşdu. Ona iltifât nazarıyla nazar ederlerdi. Sâliklerin kadr-ü kıymeti, büyükleri ziyâret ve onlardan istifâde ile hâsıl olur. Mîr Müslimânın, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine tam bir bağlılığı vardı. Nitekim hazret-i Îşân ona şöyle yazmışdır: "Eski ahidleri hâtırlamakdan öyle bir hâl hâsıl oluyor ki ve yalnızlıklarıma öyle acıyorum ki, yazıyla anlatılamaz.

Şi'r:

Allahü teâlâ, sizinle başbaşa olduğumuz zemânı,
Ve aşk ağzının üns bağçesinde güldüğü vakti tâzelesin.
Gözler sevinçli hâlde bir müddet durduk,
Fekat gözlerden yaş akarak sabâhladım.

En başta gelen hizmetcilerinden Şeyh Ahmed işinde dikkatlidir. Onun kalb latîfesi beden kaydından çıkmış, lâkin bu şahsın istî'dâdı za'îfdir. Düşe kalka maksûda erişir. Allahü teâlâ menzîl-i maksûda ulaşdırsın. Hak teâlâ o hazrete bizim büyüklerimizin "radıyallahü teâlâ anhüm" usûlü olan kalb ve beden hastalıklarını giderme gücünü vermişdir. İnkisâr yoluyla kendinizi bu iş husûsunda ma'zûr tutunuz. Feyzullah Hân hergün huzûrunda oturup, beşyüz nefes mikdârınca onun hastalığını gideriniz. Hicâza gitme maksadınız mubârekdir. Lâkin bu güzel işi biraz düşündükden sonra yapmalı ki, kimsenin dînen hakkı zâyi' olmasın.

Mîr Müslimân vefât edince, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri çok üzüldü. Nitekim Mîr Mübîn Hâna şöyle yazmışlardır: Mîr Müslimânın vefât haberi ile alâkalı olarak bende meydâna gelen şeyleri nasıl yazayım.

Beyt:

Yâr gitdi, biz ayak izi gibi yere düşmüşüz,
Gölge olaydı keşke bu duyulmayan düşüş.

2– Hazret-i Mevlevî Muhammed Senâullah Pânipûtî:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin en önde gelen halîfelerindendir. Nesebi oniki vâsıta ile hazret-i Şeyh Celâl Kebîr Evliyâ-yı Çeştîye "rahmetullahi aleyh" ulaşır. Onun nesebi de Emîr-ül-mü'minîn hazret-i Osmâna "radıyallahü teâlâ anh" ulaşır.

Senâullah Pânipûtî hazretleri, Rabbânî âlimlerin özü ve bargâh-ı ilâhiyyeye yakın olanlardandır. Aklî ve naklî ilmlerde son derece derin âlimdir. Fıkh ve usûl-i fıkh ilmlerinde ictihâd derecesine ulaşmışdır. Fıkh ilminde geniş bir kitâb yazmışdır. O kitâbda her mes'elenin kaynağını, delillerini ve dört mezheb müctehidlerinin tercîhi olan kavli bildirmişdir. Kendi nezdinde dahâ kuvvetli olduğu sâbit olan kavlleri **(Me'haz-ül-akvâ)** adıyla müstakil bir kitâb hâlinde yazmışdır. Usûl-i fıkh ilminde de kendi nezdinde seçilmiş kavlleri yazmışdır. Önceki müfessîrlerin kavllerini ve kendi rûhânî latîfesine Allahü teâlânın ihsân etdiği te'vîlleri ihtivâ eden geniş bir tefsîr yazmışdır. Tesavvufa dâir ve hazret-i Müceddidin "radıyallahü teâlâ anh" ma'rifetlerini delîlleriyle beyân eden risâleler yazdı.

Senâullah Pânipûtî hazretlerinin zihninin açıklığı, tabi'atının güzelliği, düşüncesinin kuvveti, aklının selâmeti vasf edilemeyecek kadar yüksekdir.

Tarîkatı hazret-i Şeyhuşşuyûh Muhammed Âbidden "kuddise sirruh" alarak, o zâtın teveccühleriyle fenâ-i kalb mertebesine ulaşdı. Yine o zâtın emriyle, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Onun yüksek terbiyesi ile makâmât-ı Ahmediyyenin hepsine kavuşdu. Seyrinin çok sür'atli olması sebebiyle ve kendi aslına kavuşma şevkinin çokluğundan, bu tarîkatın sülûkunun hepsini elli teveccühle temâmladı.

Sekiz yaşında zâhirî ilmleri öğrendi ve tarîkat hilâfeti alıp, ilm ve bâtın feyzi ile meşgûl oldu. Herkes onun irşâdına rağbet etdi. Hazret-i Îşân tarafından Alem-ül-hedy (hidâyet nişânı) diye anıldı. Çocukluğunda ceddi hazret-i Şeyh Celâl Pânipûtîyi gördü "rahmetullahi aleyh". Hazret-i Şeyh Celâl Pânipûtî ona çok iltifâtda bulunup, mubârek alnını onun alnına sürdü. O günlerde hazret-i Gavs-üs-sakaleyni rü'yâda görmekle şereflendi. O hazret ona tâze hurma verdi.

Bir keresinde Emîr-ül-mü'minîn Alî Mürtezâyı "kerremallahü vecheh" rü'yâda gördü. Ona gülerek, sen benim nezdimde Hârûn aleyhisselâmın Mûsâ aleyhisselâma olan durumu gibisin buyurdu. Hazret-i Îşân bu rü'yâyı şöyle ta'bîr etdi. Fakîrin sûreti büyük ceddim Alî Mürtezânın "radıyallahü anh" sûretinde görünüp, sizi bu sözlerle müjdelemiş. Fakîrden sonra tarîkat hilâfeti size geçebilir.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefâtından sonra, hazret-i Gavs-üs-sakaleyni görmüş. Teşrîf edip, hazret-i Îşân için tâziyede bulunmuşlar.

Senâullah Pânipûtî hazretleri, hazret-i Îşânın vefâtına çok üzüldü. Hazret-i Îşân onu çok medh ederdi. Onun nisbeti ile fakîrin nisbeti müsâvîdir. Onun arz ve kuvvetdeki farklılığı fakîrin zımnindedir. Fakîr de hazret-i şeyhin "kuddise sirruh" zımnindedir. Fakîre gelen her feyze o da ortakdır. Onun iyisi ve kötüsü fakîrin iyisi ve kötüsüdür. Zâhirî ve bâtınî kemâlât onda toplandığından, insanların en azîzidir, kıymetlisidir. Fakîrin gönlüne onun heybeti geliyor. Salâh, takvâ ve dindârlığının çokluğundan rûh-ı mücessemdir. İslâmiyyetin yayıcısı, tarîkatın nûrlandırıcısı ve melek sıfatlıdır. Melekler ona ta'zîm ederler.

Fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) hazret-i Îşândan işitdim. Buyurdu ki: Eğer Allahü teâlâ kıyâmet günü benim dergâhıma ne hediyye getirdin diye sorarsa, Senâullah Pânipûtîyi getirdim diye arz ederim.

Bir gün huzûrlarında bulunuyordum. Zikr ve murâkabe halkası kurulmuşdu. Hazret-i Îşân gelip, siz ne amel yapıyorsunuz ki, melekler size hürmetden dolayı yer açıyorlar, buyurdu. Gerçek şu ki, bu fakîr hazret-i Îşânın talebelerinin büyüklerini gördüm. Onların hâllerini idrâkden âcizim. Fekat onun zâtında toplanan tarîkat-ı Ahmediyye bereketlerini ve feyzlerini hiçbirinde görmedim. Bu sebeble derim ki, fakîrin i'tikâdına göre, bu zemânda, bu kemâlâtda Müceddidiyye yoluna mahsûs nisbetin yüksekliğine erişmekde onun gibisi yokdur.

Hazret-i Îşânın halîfeleri arasında o pek çok fazîletlerle mümtazdır. Fekat hazret-i Îşânın vekîlliği açıkca kimseye geçmedi. Hâlbuki Senâullah Pânipûtî hazretlerinin makâmları, keşfi ve kurb-ı ilâhî derecelerinin keyfiyyetlerini tatması sahîh idi. Nâiblik, vekîllik, tâlibleri tarîka-i Ahmediyyenin gâyelerine kavuşdurmakdır. Hazret-i Îşân def'alarca, fakîrin talebeleri arasında bizim makâmımıza oturacak bir kişi yok diye hayflanıp, üzüntülerini bildirdiler.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî "kuddise sirruh") derim ki: Tarîkata girmekden maksad, kalbi mâsivâya tutulmakdan tasfiye etmek, Allahü teâlâyı tanıma hâlinin devâmlı olması, nefsi kötülüklerden tezkiye ve ahlâkı güzelleşdirmekdir. Zikrin, keyfiyyetler ve hâllerle meşgûliyetin bereketiyle, istiğrâk ve sekr sebebiyle muhâbbet artar. Elhamdülillah, bu ma'nâyı tâlibler uygun bir şekilde hazret-i Îşânın halîfelerinin sohbetinde elde ediyorlar. Bu fakîr böyle istifâde edenleri gördüm. Huzûr ve cem'iyyet (kalbin dünyâ meşgalelerinden kurtulması) hattâ envâr-ı fevka (yukarıdan gelen nûrlara) sâhibdirler. Hulâsâ, Senâullah Pânipûtî hazretleri, zâhirî ve bâtınî kemâlât ile mevsûfdur. Vaktlerini ibâdet ve ta'âtla ma'mûr ederdi. Yüz rek'at nemâz kılmayı vazîfe edinmişdi. Teheccüd nemâzında Kur'ân-ı kerîmi temâmen okurdu. Zemânında mütedeyyin âlimler azaldığı için, kâdîlik vazîfesini kabûl etdi ve bu vazîfeyi gereği gibi yürütdü. Sonu düşünmeyen kâdîlerin ma'lûm âdetleri onda aslâ görülmezdi.

Bir kerresinde onun mührünü taşıyan bir şahs, birisinden bir şey almışdı. Bunu öğrenince onu ta'zîr etdi, cezâlandırdı. Aldığı şeyi de sâhibine geri verdi. Kâdîlik vazîfesini bu şekilde yerine getirmek onun özelliği olduğu meşhûrdur.

Mektûbları çokdur, bunlardan birkaç satır şöyledir:

(Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine): "Azîmâbâd sâkinlerinden Civânî diye tanınan Şeyh Aynüddîn, mevcûd hâlini terk edip, birkaç günden beri tarîkata girdi. Bir mektûb vesîlesiyle zât-ı âlinizin huzûruna çıkacak. Kalbinde bir aydınlık hâsıl olmuş. Henüz dahâ yola çıkmamış. Gönlü kırık ve merhamet olunacak, acınacak bir kimsedir. Ona teveccüh buyurunuz. Alî Rızâ Hân tarîkatı fakîrden almışdır. Beş latîfesi zikr etmekdedir. Nefy ve isbâta da başlamışdır. Sizin kalkanınıza girecek. Onun kalb latîfesine teveccüh zarûrîdir. Çünki önce bu latîfenin işine bakılır."

Senâullah Pânipûtî hazretlerinin talebelerinden Pîr Muhammed, Seyyid Muhammed ve Kehyâ, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine gelip, tarîkat nisbetlerine kavuşdular.

3– Mevlevî Fadlullah "rahmetullahi aleyh"**:**

Mevlevî Senâullahın büyük birâderidir. Zâhirî ilmleri tam öğrenmişdi. Tarîkatı, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden aldı. Sohbetlerinden çok istifâde etdi. Hazret-i Şeyhin mubârek teveccühleriyle tarîkat makâmlarına ulaşdı. Çok zikr ederdi ve dâimâ Allahü teâlâya yönelmiş hâldeydi. Onun vefâtı sebebiyle Mevlevî Senâullah çok üzüldüler. Bir gece Mevlevî Senâullah rü'yâda: "Ey birâder! Niçin bu kadar üzülüyorsun." Âyet-i kerîmede meâlen: **(Dikkat ediniz, Allahü teâlânın evliyâsına korku yokdur. Onlar mahzûn da olmazlar)** (Yûnüs sûresi: 62) buyuruldu. Bu âlemde bize öyle râhatlıklar ve ni'metler ihsân edildi ki ne anlatılabilir, ne de hesâb edilebilir.

4– Mevlevî Ahmed "rahmetullahi aleyh"**:**

Mevlevî Senâullahın büyük oğludur. Hazret-i Îşânın seçkin talebelerindendir. Zâhirî ilmleri muhterem babasından ve zemânın diğer âlimlerinden okudu. İlm tahsîl ederken, geceleri kitâb okuyarak geçirirdi. Yimeye içmeye meyli azdı. Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Kırâ'et ve tecvîd ilminde çok mâhirdi. Her gün yirmibir cüz' okurdu. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, murâkabe ve zikre çok önem verirdi. Hergün otuzbeş bin def'a zikr-i tehlîl yapardı. Sabâhdan dahve-i kübrâya kadar murâkabede otururdu. Hazret-i Îşânın yüksek teveccühleriyle çok zikr ve murâkabe ile yüksek makâmlara ve yüksek vâridâtlara erişip, tarîkat icâzeti aldı. İnsanlara zikr ve murâkabeyi telkîn edip, onları Mevlânın yoluna girmekle meşgûl etdi. Hazret-i Îşânın ona inâyeti çokdu. Onun terakkîsi için gıyâben teveccüh buyururdu. Bir mektûbunda şöyle buyurmakdadır: "Bu güne kadar size teveccühümüz kesintisiz oldu ve devâm edecekdir. Sizin terak-

kîniz uzun sürecekdir. Risâlet kemâlâtının tecellîleri zemân zemân zuhûr ediyor. Sabâh-akşam erkeklere ve kadınlara irşâd halkası kurmanızdan dolayı çok sevindik. Kuvvetli ümmîd peydâ oldu. Allahü teâlâ iki cihân fütûhatı nasîb eylesin."

Başka bir yerde de şöyle buyurmakdadır: "Allahü teâlâya hamd olsun. Kâ'benin hakîkatine teveccüh oluyor. İki üç günde Kur'ânın hakîkatine dâhil oluyor."

Mevlevî Ahmed zikr ve ibâdetlerde son derece gayretliydi. Tarîkatın bütün yüksek makâmlarına ulaşıp, yüksek bir şâna ulaşdı. Bütün bunlarla berâber zâhir ve bâtın kemâlâtında "evlâd babanın sırrıdır" sözü onun hakkında tam uygundur. Otuz yaşında iken, gençliğinde vefât etdi. Babası onun vefâtının sebebini şöyle açıklamışdır. Ben onu aşırı bir muhabbetle seviyordum. Allahü teâlâ gayret-i ilâhiyyesinin çokluğundan, dostlarının kalbinde kendinden başkasının muhabbetini bırakmıyor. Bu sebeble onu bu dünyâdan aldı. Benim kalbimde de, kendi muhabbetinden başka muhabbet bırakmadı.

O insanların en cesûru idi. Kâfirlerle def'alarca cihâd edip, Allah yolunda gazâ yapanlar mertebesine ulaşdı. Bir def'asında kazaklardan bir gurub hücûm edip, hizmetcisinde bulunan eşyâlarını alıp gitdiler. Tek başına yaya olarak onları ta'kîb edip, kılınçlı kalkanlı yirmi süvâriden eşyâlarını geri aldı. "Allahü teâlâ cesûr kimseyi sever" sözü onun vasfı idi.

5– Şeyh Sıbgatullah "rahmetullahi aleyh"**:**

Mevlevî Senâullah hazretlerinin ikinci oğludur. İlm tahsîl edip, din kitâblarını müte'âlâ etmişdi. Tarîkatı babasından aldı. Genç yaşda vefât etdi.

6– Mevlevî Delîlullah:

Senâullah hazretlerinin üçüncü oğludur. Fıkh ilmini tahsîl etdi. Üsûl ve ma'kûl ilmlerini de okudu. Tarîkatı babasından aldı. Allahü teâlâ ona selâmet versin.

Senâullah hazretlerinin zevcesi kendisinden feyz aldı. Bu yolun büyüklerinin nisbeti olan fenâ ve bekâ derecelerine ulaşdı. Tarîkatı ta'lîm için icâzet aldı. Vaktlerini kıymetlendirmesi, ta'ât, zikr ve murâkabe vazîfelerini yapması sebebiyle Allahü teâlâ indinde makbûllerdendir. Senâullah hazretleri bu afîfe zevcesine bir mektûbunda şöyle buyurdu: Eğer hanımlara nasîb olur da sizden teveccüh isterlerse, bu husûsda icâzetlisiniz. Fâideli olacak. Bu yolun büyüklerinden ümmîdimiz kuvvetlidir. Size zemân zemân teveccüh ediyorum. Terakkîniz ma'lûm oluyor. Allahü teâlâyı zikre, Resûlullaha tâbi' olmaya sıkı sarılınız. Hak sâhiblerinin haklarına ri'âyet ediniz ve güzel ahlâkdan ayrılmayınız. Çünki bunlar dünyâ ve âhıretde hayrla yâd edilmeye ve iki cihânda murâda kavuşmaya vesîledir.

7– Şeyh Muhammed Murâd:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ilk talebelerindendir. Tarîkatı ondan aldı. Otuzbeş sene hergün bir def'a zikr halkasında bulundu. Sohbetin bereketiyle tarîkatda bildirilen makâmlara ulaşarak, yüksek bir nisbete kavuşdu. Feyz menbâı hocasına öyle husûsî bir yakınlığa kavuşdu ki, hocasının talebeleri arasında onun gibisi yokdu. Hocası evinin hizmetlerini görmekle onu vazîfelendirdi. Talebeler arasında nisbet yüksekliğinde hiçbir kimse ona denk değildir. Talebelik san'atı ticâreti ondan başkasına elvermedi. Bu sebeble kemâlât onun zâtında toplandı. Çünki Şeyh için, ilm, akl-ı selîm, keşf-i sarîh, sahîh vicdân, nisbet şerefi, tecemmül-i zâhirî, fakr ni'meti ve kanâ'at lâzımdır.

Mevlevî Naîmullah şöyle yazmışdır: Şeyh Muhammed Murâdın düâsı müstecâb idi. Bu husûs def'alarca tecrübe ile sâbitdir. Herşeyi Allahü teâlâ bilir. Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Düânın müstecâb olması için, bâtınî kemâlât gerekmez. Allahü teâlânın azâmeti karşısında tam teslîmiyyet îcâb eder. Düânın kabûl olmasının şartı; halâl yemek, doğru sözlü olmak ve ihlâsdır. Düânın kabûl olunmasında bu üç şartın tam te'sîri vardır. Bu fakîre göre Şeyh Muhammed Murâdın öyle bir nisbeti vardı ki, herkes anlayamaz. Allahü teâlâ ona selâmet versin.

8– Şeyh Abdürrahmân:

Şeyh Muhammed Murâdın birâderlerindendir. Hazret-i Îşânın teveccühleriyle yüksek hâllere kavuşdu. Nisbet-i mâallah hâllerine dalmışdı. Kâdî Senâullah hazretleri buyurdu ki: O nisbetin keyfiyyetlerine kavuşdukdan sonra, onu gören kimse gayr-i ihtiyârî ta'zîm ve hurmet ederdi. **"Onlar görüldükleri zemân Allahü teâlâ hâtırlanır"** sözü onun hâli idi. "Rahmetullahi aleyh."

9– Mîr Alîmullah Kenkûî "rahmetullahi aleyh"**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ilk talebelerinden ve halîfelerinin büyüklerinden olup, hazret-i Îşânın ma'rifet yayan cemâline âşık olanlardan idi. Hazret-i Îşânın sohbetini idrâk eden bir zât idi. Onun emri üzerine, devâmlı huzûrlarında bulunarak, tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunu temâmlayıp, yüksek hâllere ve varîdâta kavuşdu. Devâmlı sekr hâlinde idi. Müceddidiyye yolunda sahv, uyanıklık hâli nisbetleri bile ondaki bu hâli örtemiyordu. Muhabbet-i ilâhiyyenin zuhûru ile dolu ve kendinden geçmiş bir hâlde idi. Huzûr ve âgâhîlik bâdesinin zevkine dalmışdı. Hep ehl-i muhabbetden bahs ederdi. Âşikâne hâdiseler sebebiyle ağlayıp, gözyaşı dökerdi. Bu onun kıymetini dahâ da artdırırdı. Gönlünün yanıklığından inlemeleri, insanları şaşırtıp, telâşa düşürürdü. Onun sohbeti, Allahü teâlâya muhabbet şevki verirdi. Yüzünde nisbet-i mâallah nûrları parlardı. Kuvvetli bir istiğrâka ve sürekli bîhodîliğe sâhib idi. Mazher-

i Cân-ı Cânân hazretlerine muhabbeti son derecede idi. Muhabbetinin çokluğundan hocasına “Kurbanın olayım” sözünü selâm yerine gönderirdi.

Memleketinden, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini ziyârete gelirken yolda çok sıkıntılarla ve zorluklarla karşılaşınca, hazret-i Îşânın menkîbelerini anlatırdı. Böylece kendisini bir canlılık ve coşma hâli kaplar, çöllerde korkusuzca yol alırdı.

Bir def’asında rü’yâsında hazret-i Gavs-üs-sakaleyni “radıyallahü anh” gördü. Kalkıp ayaklarını öpdü. Allah için bu ne hâldir buyurdu. Bunun üzerine, ey Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem torunu! Bu, biz fakîrler için bir se’âdetdir diye arz etdi. Bu söz üzerine, hazret-i Gavs-üs-sakaleyn memnûn olup, ona çok iltifâtda bulundu.

Bir gece rü’yâsında Çeştîyye yolunun büyüklerinden Genc-i Şeker hazretleri, Şeyh Ferîd ve Şeyh Abdülkuddüs “rahmetullahi aleyhim” gibi büyükler teşrîf etdiler. Onun bâtınından, Nakşibendiyye nisbetini alıp, kendi yollarının nisbetini verip, gitdiler. Bundan sonra Nakşibendiyye yolunun büyüklerinden hazret-i Müceddidi elf-i sânî, Mazher-i Cân-ı Cânân “kaddesallahü esrârehümâ” gibi zâtlar teşrîf etdiler. Onun kalbinden Çeştîyye nisbetini çekip, aldılar. Yine Nakşibendiyye nisbeti ile kalbini ma’mûr etdiler. Bu şekilde nisbet alıp, vermeleriyle büyükleri görmekden dolayı kendisini öyle bir hâl kapladı ki, kendinden geçip, hiç gücü ve tâkâtı kalmadı. Sabâhleyin Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gelip, bu hâdiseyi arz etdi. Hazret-i Îşân onu, hocası hazret-i Şeyh Kuddüsün “kaddesallahü sirrahu” huzûruna götürdü. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdu ki, vallâhi biz onun hâlini Şeyh Kuddüs hazretlerine hiç arz etmeden, firâset nûru ile anlayıp, şöyle buyurdu. Büyükler bunun hâline tasarruf edip, kendi nisbetlerinin keyfiyyetini vermişler. Fekat Nakşibendiyye büyükleri gelip, kendi hânedânlarının nisbetini tekrâr ihsân etmişler. Bu yolun makâmlarına kavuşdurmuşlar. Bu hâl doğru ve yerindedir. Hülâsâ, o isti’dâdının ve tînetinin coşmasının sıcaklığı sebebi ile Çeştîyye nisbetinin harâretinin te’sîrleri zevkine vardı. O hâller Mevlânın yolunun tâliblerinin gıbda etdiği hâllerdir.

Mîr Alîmullah Kenkûînin ömrü, muhabbet coşkunluğu ile geçdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hayâtda iken vefât etdi. Zevcesi de hazret-i Îşândan tarîkat alıp, Allahü teâlânın muhabbetinin bâdesiyle doldu.

Vefâtından sonra, hocasına rü’yâda görünüp, şöyle dedi: Melekler beni ayakda karşılayarak, Allahü teâlâya kavuşdurdular. Şimdi nihâyetsiz nûrlar içinde ve kendimden geçmiş bir hâlde, maksûd güzeline kavuşdum. Bana rahmet ve ma’firet kapıları açıldı. Elhamdülillah sümme elhamdülillah.

10– Şeyh Murâdullah Ârif Gulâm Kâkî “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin büyüklerindendir. İlm ve amelde yüksek bir dereceye sâhibdi. O, hazret-i Şeyhin yetişdirilmek üzere Mazher-i Cân-ı Cânâna havâle etdiği kimselerden idi. Hazret-i Îşânın yetişdirmesinin bereketiyle, tarîkat makâmlarının nihâyetine ulaşdı ve hilâfete kavuşdu. Bengalde tâliblerin mürâce’at etdiği zât oldu. O memleketde şöhreti gönülleri çekdi. Onun üstün ahlâkının esintileri ve kemâl sıfatlarının güzel kokuları, cihâna yayıldı. Pek çok kimse sermâye-i cem’iyyete ve âgâhlığa onun vâsıtasıyla kavuşdu. Bârgâh-ı ilâhîde makbûllerden olup, Allahü teâlâyı yâd [zikr] ile meşgûl oldular. Bunlardan güzel hâller sâhibi Muhammed Gavs, Muhammed Dânîş, Muhammed Dervîş onun talebelerinden olup, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden feyz aldılar.

Muhammed Dânîş, o hazretin inâyeti ile, bâtın nisbetini fenâ-i kalb ve fenâ-i nefs derecelerinden dahâ yukarı ulaşdırarak, fenâ-i nefsin özelliği olan huzûr, âgâhlık, istihlâk ve izmihlâl hâllerine kavuşdu. Hoş hâller sâhibi idi.

Muhammed Dervîş, bâtında çok terakkîlere ulaşarak, nisbet kemâlâtıyla şereflendi. Bu zât talebelere fâideli olması için hindce bir tefsîr yazmayı arzû etdi. Hazret-i Îşân bundan men’ edip, tarîkatın nûrlarını yaymak vesîlesiyle ihlâs ve ihsân mertebesi hâsıl olur. Vaktleri bunun için harcamalıdır. Zikr ve murâkabeden başka bir iş ile, meşgûl olmamalıdır, buyurdu. Bu zât, hazret-i Îşândan önce vefât etdi.

11– Hazret-i Şeyh Muhammed İhsân “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin meşhûr talebelerinden ve kâmil halîfelerindendir. Hâfız Muhammed Muhsînin oğludur. Nesebi Şeyh Abdülhak hazretlerine “rahmetullahi aleyhim” ulaşır. İlk gençlik yıllarında, akîdesinde bir inhirâf ve zâhirde doğru yoldan ayrılma hâli görüldü. Rü’yâsında Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini gördü. Sütlaç yiyordu. Kalanını ona verdi. Bundan sonra onun mubârek elinde tevbe etmekle ve talebe olmakla şereflendi. Bu yolda istikâmet ve sebâtla şereflendi. Pek çok ilerlemelere kavuşdu. Tarîka-i Ahmediyyenin makâmlarının sonuna ulaşıp, bâtının, âgâhlılık nûrlarıyla nûrlandırdı. Onun nisbetinde cezbe (aşk ve muhabbet) kuvvetli idi. Vilâyet-i kalb seyrinde bîtablık ve bîhodluk (kendinden geçme hâli) sayhâları çokdu. Şevkin harâretinden, bâtınının çarpıntısının sıcaklığından kış mevsiminde pamuklu elbiseye ihtiyâc duymazdı. Muhabbet cezbelerinin çokluğundan, Allahü teâlânın mubârek ismini ve simâ’ sesini duymaya tâkat getiremezdi.

Bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bereketli huzûrunda feryâd edip, kendinden geçdi. O hazret buyurdu ki: “Sizin nisbetinizde zevk ve şevk iyice peydâ olmuş. Eğer böyle cezbe sıcaklığı, aşk ve muhabbet hâlleri size yetiyorsa, bizim sohbetimizi terk edin. Yoksa bu şekilde

feryâd ve nâra sizin zararınıza sebeb olmasın. Şu ânda zikr ve murâkabe sebebiyle melâike-i kirâm toplanmışdı. Sizin feryâdınızdan dolayı dağıldılar. Onlardan biri sizin tarafınıza sert sert bakıyor. Eğer bâtınını bize havâle edersen, bu çalkantılı, ızdırâblı makâmdan, tumânînet makâmına kavuşursun. İtmi'nân nisbeti birinci asra benzemekdedir. Riyâ şâibesinden uzakdır." Bunun üzerine o, kölenizin sükûnetsizlik ve tumânînetle işim yok. Maksûdum, Allahü teâlânın rızâsını kazanmakdır, diye arz etdi. Sonra hazret-i Îşân, onu üst makâma atlatdı. O makâmın hâlleri akdı. Bîtâblıklar gidip itmi'nân hâsıl oldu. Fekat istî'dâdı îcâbı onun ateşi yine kaldı. Zemân zemân gayr-ı ihtiyârî feryâd edip, kendinden geçerdi.

Bir gün birisi onun yanında Mevlevî Senâullah Senbehlînin mâaşı şübheli yoldan gelmekdedir, dedi. Bunun üzerine buyurdular ki: Hazret-i Müceddidin sînesinden, nisbet nûrları seli gelmekdedir. Bunlar bulanıklıkları giderir. Bu sözü duyar duymaz, pekçok feyz geldi. O bir âh çekip, kendinden geçerek düşdü.

Bir kerresinde şu şi'ri işitince kendinden geçdi.

Meyhâneden gitdim, fekat düâ ediyordum,
Bu kapıda kalayım, mest olanların bilmecesi mededdir.

Böyle muhabbet hâlleri onu muzdarîb yapıyordu. Çoğu zemân âşıklara âid na'meler onu kendinden geçirirdi. Tâliblerin gönüllerindeki diriliği artdıran ve sâliklerin canlarına bekâ bahş eden aşkdır, aşk.

Beyt:

Gönlü aşkla diri olan aslâ ölmez,
Âlem defterinde, devâm edeceğimiz yazılıdır.

Şi'r:

Taklîdden tahkîke varmış bir aşkın yoksa,
Yakalarını yırt, başına toprak saç.

Beyt:

Bizim işimiz aşk, yükümüz aşk,
Hayâtımızın hülâsâsı aşkdır.

Şeyh Muhammed İhsân "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: Şâh Dîranî yağması sırasında, yağmacılardan biri, bizim sokağa girmesin diye, sokak kapımın üzerinde dikkatlice bekliyordum. Allahü teâlânın lütuf ve ihsânıyla gece vaktine kadar oraya kimse gelmedi.

Birgün karnı ağrıyan birisi, hiç iyileşmeyen bu hastalığından kurtulması için, himmet buyurmasını arz etdi. Allahü teâlânın ism-i şerîfi onun dilinden kulağına ulaşır ulaşmaz, feryâd edip hastalığı o ânda gitdi.

Buyurdu ki: Kâfirlerin gâlibiyyeti sebebiyle Molla Rahîmdârın aske-

rinin kırıldığı vakt, fakîr de o ordunun içinde bulunuyordum. O dehşetli zemânda, fakîrin kalbine kâfirlerin gâlib gelecekleri doğdu. Ancak o sırada soğukdan, baskından ve kâfirlerin katllerinden hiç haberim olmadı. Azîzânın teveccühüyle korundum.

Buyurdu ki: Tarîkata girdiğim günlerde çok fakîr düşdüm. Peşipeşine gelen üç fakîrlikden birini biliyorum. Birgün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hâlimi sordu. Sıkıntımı arz etdim. Bu duruma üzüldüler. Biraz un ve kürte-i hâs verdi. Teberrüken verdiklerinin bereketiyle fakîrlikden kurtuldum. Altı ay boyunca huzûrumda bulunacaksın, buyurdu. Hazret-i Îşândan se'âdeti elde etdim. Bu sebeble çok feyzler hâsıl oldu. Öyle ki, hiçbir riyâzet ve mücâhededen böyle terakkîler nasîb olmaz.

12– Şeyh Gulâm Hasen "rahmetullahi aleyh"**:**

Şeyh Muhammed İhsânın birâderlerindendir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yakın talebelerinden ve sevdiklerindendir. Hazret-i Îşânın çok inâyetlerine ve yardımlarına kavuşmakla mümtaz idi. Tarîkatı o hazretden alıp, bu yolda yüksek makâmlara ulaşdı. Vaktlerini Allahü teâlâyı zikr etmekle ma'mûr ederdi.

13– Şeyh Muhammed Münîr "rahmetullahi aleyh"**:**

Şeyh Ferîd Genc-i Şeker hazretlerinin "rahmetullahi aleyh" torunlarındandır. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Tarîka-i aliyye-i Çeştîyye ile meşgûl olup, bu yolun zevklerine ve şevklerine kavuşdu. Tarîka-i Nakşibendiyyeye hazret-i Îşânın vâsıtasıyla girdi. Onun kıymetli ve mubârek sohbetlerine sarıldı. Tarîkatın yüksek makâmlarına ulaşdı ve icâzet aldı. Kuvvetli nisbet ve yüksek hâller sâhibiydiler. Kanâ'at ve tevekkül ile dâimâ Allahü teâlâyı zikr ederdi. Hazret-i Îşân buyurdular ki: Onun nisbeti çok kuvvetlidir. Eğer zemânın kutbu olsa, ondan istifâde eder. Sülûku sırasında bütün gece murâkabe yapardı. Murâkabesinin çokluğundan sahîh keşf ve vicdân sâhibi idi. Talebeler hep ona gelirlerdi. Zikr halkalarında tam bir cem'iyyet hâsıl olurdu. Ancak ömrü vefâ etmedi. Hazret-i Îşân hayâtda iken, iç hastalığından vefât etdi. Hazret-i Îşân onun vefâtına çok üzüldü. Nitekim Mevlevî Senâullah Senbehlîye şöyle yazdılar. Şeyh Muhammed Münîr, tarîkat yârânımızın çoğundan mümtaz idi. Zilhicce ayının ondokuzunda vefât etdi. Çok üzüldüm. Fekat yaşımız i'tibâriyle, bizim de vefâtımız yakın olduğu için tesellî buldum.

14– Hâce İbâdullah "rahmetullahi aleyh"**:**

Hazret-i Hâce Nakşibendin "radıyallahü teâlâ anh" torunlarındandır. Tarîkatı Şeyh Muhammed Münîrden aldı. Onun vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine kavuşdu. Onun yüksek teveccühleriyle, yüksek makâmlara erişdi. Tarîkatı ta'lîm için icâzet aldı. Hazret-i Îşân şöyle buyurdu: Vefâtından seneler geçmesine rağmen, onun nisbeti çok kuvvetlidir.

15– Hâcı Cemâleddîn “rahmetullahi aleyh”**:**

Şeyh Muhammed Münîrin talebelerindendir. Hazret-i Îşânın mubârek sohbeti bereketiyle, yüksek bir nisbete kavuşdu. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâret edip, kanâ’at köşesinde yâd-ı Mevlâ ile vaktlerini ma’mûr eyledi.

16– Mevlevî Kalenderbahş “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin en hâlis ve önde gelen talebelerindendir. Dînî ilmlerde âlim idi. Aklî ilmleri de tahsîl etdi. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Tarîkatı hazret-i Îşândan aldı. Onun yüksek teveccühleriyle tarîkat makâmlarının nihâyetine ulaşdı. Tarîkat ta’lîmi için kendisine icâzet verildi. İlm öğretmekle ve irşâdla meşgûl oldu. Tıb ilminde de mahâret sâhibi idi. Beden ve kalb hastalıklarının ilâcını söylerdi. Hazret-i Îşâna tam bir ihlâsı ve bağlılığı vardı. Onun has musâhibi (yakını) idi. Mubârek Ramezân ayında, terâvîhde Kur’ân-ı kerîm okurdu. Tertil ve güzel sesle Kur’ân-ı kerîm okurdu. Hazret-i Îşân onun kırâ’etinden çok hoşlanırdı. Her sene memleketinden hazret-î Îşânı ziyârete gelir, huzûr hâlinin nûrlarını elde ederdi. Bu ziyâretleri hazret-i Îşânın vefâtına kadar devâm etdi.

17– Mîr Naîmullah “rahmetullahi aleyh”**:**

Hazret-i Îşânın halîfelerinin büyüklerindendir. Hazret-i Hâcı Muhammed Efdâlin sohbetine kavuşdu. Onun halîfesi Şeyh Muhammed A’zamın huzûrunda bulundu. Hazret-i Îşânın sohbetine devâm ederek, tarîka-i Ahmediyyenin sülûk makâmlarını temâmlayıp, tarîkat ta’lîmi için icâzet aldı. İlm, edeb ve güzel ahlâk sâhibi idi. Hazret-i Îşâna tam bir sevgi ve muhabbeti vardı. Tarîkat ta’lîmi ile ve dînî ilmleri öğretmekle meşgûl oldu. Kur’ân-ı kerîmi ezberledi. Kırâ’et ve tecvîd ilmini Kârî Abdülgafûrdan öğrendi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri terâvîhde onun okuduğu Kur’ân-ı kerîmi dinlemekden çok hoşlanırdı.

Bir gün şöyle buyurdular: Mevlevî Kalenderbahş ve Seyyid Naîmullah, güzel ahlâk sâhibi oldukları için, fakîrin kendilerinden hiçbir vakt hoşnûdsuz olduğu vâki’ değildir.

Bir gün hazret-i Seyyid Naîmullaha hitâb edip, sizler Allah yolunda bize gelmek için atdığınız her adımı bizim gözümüz üzerine (başımız, gözümüz üstüne) koyuyorsunuz. Sizler memleketlerinizden gelmeseydiniz, murâkabe halkası cem’iyyetsiz ve bereketsiz olurdu. Mîr Naîmullah, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri hayâtda iken vefât etdi.

18– Mevlevî Senâullah Sebnehlî “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. Zâhirî ilmleri tahsîl edip, hadîs-i şerîf ve Kur’ân-ı kerîm ilmlerini, büyük hadîs âlimlerinden olan Şâh Veliyyullahdan “rahmetullahi aleyh” okudu. Ta-

rîkatı hazret-i Şeyhin (Seyyid Nûr hazretleri) halîfesi Hâce Mûsâ Hân hazretlerinden “rahmetullahi aleyhimâ” alıp, zikr ve murâkabeye devâm etdi. Hâce Mûsâ Hânın emriyle bâtınî kemâlâtı, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden elde edip, sülûk makâmlarının nihâyetine kavuşdu ve tarîkatı ta’lîm için icâzet aldı. Senbehl şehrinde ilm öğretmek ve tesavvufda rehberlik yapmakla meşgûl oldu. İlm, amel, sabr ve istikâmetle mevsûf, güzel ahlâk ve üstün vasflarıyla tanınmışdır.

Buyurdu ki: Hadîs-i şerîf ve tefsîr dersleriyle meşgûl olmakdan, çok nûr ve safâ hâsıl oluyor. Bu yola bağlılık nisbeti kuvvetleniyor ve terakkî hâsıl oluyor.

Buyurdu ki: Bir def’asında ümerâdan birinin yemeğinden birazcık yimişdim. Bâtın hâllerim kayboldu. Ne kadar tevbe edip, yalvardıysam da o hâller aslâ tekrâr hâsıl olmadı. Gerçi, devâmlı olan nisbet keyfiyyetleri yine vardır, devâm etmekdedir. Ancak, eski hâlleri ve zevkleri hiç bulamıyorum.

(Nefehat) kitâbının sâhibi şöyle demiş: Bu tâifeden biri buyurdu ki: Susuzlukdan bir askerin suyunu içmişdim. Bu yüzden bütün bâtın hâllerim zâyi’ oldu. Otuz senedir o bulanıklığın eseri devâm etmekdedir.

Mevlevî Senâullah Sebnehlî, bir gece Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” rü’yâda gördü. Hâline inâyet buyurup, yevmiyesini bir rubye olarak ta’yîn etdi. Aynısı vâki’ oldu. Bu rü’yâyı gördükden sonra, zenginlerden birisi zarûrî ihtiyâclarına sarf etmesi için, kendisine bir rubye yevmiye mâaş bağladı.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona bir mektûbunda şöyle yazdı: “Nerede olursanız olun, Allahü teâlâ sizinle berâberdir. Siz oraya gidib bu fakîrin vazîfesini yapınız. Çünki orada anlayış sâhibi bir âlim ve nisbet sâhibi bir dervîş yokdur. Gönlü toparlayıp, kendi işinizle meşgûl olmalıdır. Gönülde dağınıklığa yer vermemelidir. Vaktleri zâhiren ve bâtınen dînî fâideler vermeye sarf etmelidir. Allahü teâlâ size bir ni’met vermişdir. Onun şükrü işte budur.

Cüneyd-i Bağdâdî “kuddise sirruh” buyurdu ki: Şükr, ni’meti verenin beğendiği yere sarf etmekdir. İnşâallahü teâlâ darlık çok çabuk genişliğe döner.

Şi’r:

Hiç bir zorluk yokdur ki kolay olmasın,
Yiğit olanda, korku olmasın.

Eğer gaybdan bir şey ta’yîn edilirse, onu sıkılmadan, çekinmeden kabûl etmelidir. Zîrâ istemeden verileni almak tevekküle mâni’ değildir. Bilhâssa bu zemânda böyle bir şeye i’timâd etmemek (böyle bir imkânın bulunmaması) gönül dağınıklığına sebeb olur. Yalnızca tevekkül, cem’iy-

yetsizliğe sebeb olur. Hâlbuki sôfiyyenin sermâyesi cem'iyyetdir.

Allahü teâlâ, sünnet-i nebeviyyeye "aleyhissalâtü vettehıyye" uyanları ve Müceddidiyyenin yüksek dergâhının dervîşlerini zâyi' etmeyecekdir. Tarîkatı öğretmeye ve din kitâblarını okumaya önem veriniz. Vaktleri bu işe sarf etmenin iki cihânda fethlere sebeb olacağını biliniz. Hatm-i Hâcegânı ve hatm-i hazret-i Müceddidiyi "radıyallahü anhüm" her gün sabâh halkasından sonra mutlakâ yapınız. Allahü teâlâdan ümidvâr olunuz. Ondan gayrısından birşey beklemeyiniz. Murehta kâfirlerinin fitnesinden endîşe etmeyin. İnşâallahü teâlâ sevdiklerimize bir zarar gelmeyecekdir. Fakîri hâzır biliniz."

Hâcı Muhammed Yâr, tarîkatı ondan alıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühleriyle huzûr ve âgâhlık nisbetine kavuşdu. Tekrâr Mevlevî Naîmullahın huzûrunda sohbetlere katıldı.

19– Seyyid Ahmed Alî "rahmetullahi aleyh"**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerindendir. Onun huzûrunda istifâde edip, nisbet-i kalbî cezbelerine tutuldu. Cezbelerin çokluğundan bîtâb düşüp, uykuyu ve yimeyi terk etdi. Vaktlerinin çoğu sekr hâlleri ile dolu idi. Mazher-i Cân-ı Cânânın güzel terbiyesi ile, kendine geldi ve fenâ-i nefs mertebesine kavuşdu. Tarîkat ta'lîmi icâzetine sâhibdir. Nisbet-i mâallah keyfiyyetleriyle kendinden geçmişdi.

20– Mîr Abdülbâkî "rahmetullahi aleyh"**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin büyüklerindendir. Senelerce sohbetinde bulunup, feyz aldı. Tarîkat makâmlarının nihâyetine ulaşdı. Güzel ahlâk sâhibi idi. Âlem-i misâl ile tam bir irtibâtı vardı. Hazret-i Îşân, sevenleri bir iş için mürâce'at edince, ona istihâre yapmasını emr ederdi. Bilgileri gerçeğe uygun idi. Beş def'a Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" ziyâretle (görmekle) şereflendi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" inâyetlerine kavuşmakla mümtaz oldu.

21– Halîfe Muhammed Cemîl "rahmetullahi aleyh"**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin yüksek halîfelerindendir. Çocukluğunda, babasıyla hazret-i Îşânın teveccühüne kavuşdu. İlm tahsîli ve tıb kitâblarıyla meşgûl oldu. Buyurdu ki, Allahü teâlâ, ilmden çok şeyler elde etdikden sonra, hazret-i Îşânın teveccühü bereketiyle bu fakîre kendi yolunu taleb arzûsunu ihsân etdi. Maksûda kavuşmak için pekçok dervîşin huzûruna gitdim. Hiçbirinde gönlüm huzûr bulmadı. Nihâyet Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna vardım. Uğruna meşakkatler çekdiğim murâdıma, ancak orada kavuşdum. Yüksek teveccühleriyle tarîkat makâmlarına ulaşıp, icâzet ve hilâfetle şereflendim.

Halîfe Muhammed Cemîl "rahmetullahi aleyh" tehammül, temkin ve ahkâm-ı islâmiyyeye uymakda ve tarîkatda istikâmet üzere bulunmakda

çok metîn idi. Tarîkat-ı Ahmediyyenin sülûk makâmlarının sonuna kadar kuvvetli nisbet sâhibi idi. Zâhir ve bâtın hastalıklarının ilâclarını bilmekde mümtaz idi. Hocası hayâtda iken vefât etdi.

22– Hazret-i Şâh Behîk “rahmetullahi aleyh”**:**

Hazret-i Müceddidin “radıyallahü teâlâ anh” torunlarındandır. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühleriyle yüksek ecdâdına mahsûs olan nisbetden çok pay alıp, bâtın işinde kemâle erdi. Hazret-i Îşândan icâzet alıp, insanları Allah yoluna irşâd etdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sünnetine ve tarîka-i Ahmediyyeye ittibâda istikâmet sâhibi idi. Vefâtından sonra, Serhenddeki mubârek zâtların kabrlerini tahrîb eden sekhân kâfirleri, onun na’şını kabrden çıkarmak istediklerinde, eliyle kâfirlerden birinin başına vurdu. O kâfir hemen öldü. Bunu gören arkadaşları korkup, kaçdılar. Bu ve benzeri hâdiselerden sonra, kâfirler Serhenddeki mezârlara zarar vermekden vazgeçdiler.

23– Mevlevî Abdülhak “rahmetullahi aleyh”**:**

Şâh Behîkin birâderlerindendir. Tarîkatı Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden alıp, bâtın nisbetinde fenâ-i kalb mertebesine kavuşdu. İyi hâller sâhibi idi. Zâhirî ilmleri okuturdu. Genç yaşda vefât etdi.

24– Şâh Muhammed Sâlim “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. On yıl hazret-i Îşânın sohbetinde feyz alıp, tarîkatda sülûk makâmlarını temâmladı. Tarîkat ta’lîmi icâzetine kavuşup, Hak âşıklarını irşâd ile meşgûl oldu. Çok kimse onun teveccühleriyle huzûr ve âgâhlık mertebesine ulaşdı. Hazret-i Îşânın âdâb ve üsûlü üzerine istikâmet edindi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona yazdığı bir mektûbda şöyle buyurdu: “Biz âfiyetdeyiz. Siz ahkâm-ı islâmiyyeye yapışmaya ve tarîkatla meşgûl olmaya dikkat ediniz. Çünki, nefsin kemâli kendini yok görmekdedir. Varlık ise, Allahü teâlâya mahsûsdur. Tesavvuf ehlinin ve âlimlerin sohbetine sarılınız. Zemânın sıkıntılarına sabr ediniz. Çünki dünyâ mü’minin zindânıdır. Râhatlık va’di âhıretdedir. Allahü teâlânın ni’metlerine şükrü vâcib biliniz. Bir kimse tarîkat için size mürâce’at ederse, ona hizmet etmeli, ondan herhangi bir hizmet istememelidir. Kendi sevgi ve muhabbetinden dolayı yaparsa bu müstesnâdır. O hâlde, daralmaya lüzûm yokdur. Nerede olursanız olun, dâimâ Allahü teâlâ ile olunuz. İstikâmet üzere olunuz. Bu yolun büyüklerini seviniz. Vesselâm.”

25– Şâh Rahmetullah “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Muhabbetinin ve ihlâsının kemâli ile mümtaz idi. Sinhidden bu yola girmek için çıkıp, nerede bir tesavvuf ehli gördüyse huzûruna gitdi. Hadîs âlimlerinin büyüklerinden, Şâh Veliyyullah hazretlerinin sohbetine kavuş-

du. Nihâyet, hazret-i Îşânın yüksek dergâhına ulaşıp, dört sene mubârek sohbetinden feyz aldı. Sülûk işini, tarîkat makâmlarının sonuna yaklaşdırdığı sırada, icâzet aldı. Zâhirde eziyyet, hakîkatde rûhun râhatlığı olan nefse karşı, sert mu'âmelelerden hoşlanırdı. Sabr ve kadere rızâ onun âdeti idi. Allahü teâlâyı zikr, mâsivâyı terk etme hâli üzere olup, fakr ve kanâ'atde istikâmet üzere idi. Zemânın kumandânları ona mâaş vermek istiyorlardı. Fekat o kabûl etmiyordu. Onun evini, geceleri Allahü teâlâyı zikr aydınlatır. Gündüzleri de Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmak kuvvet kaynağı olurdu. Senelerce mütevâzi' ve sâde bir şeklde yaşadı. Sohbetinde pekçok Hak âşığı toplanmışdı. Murâkabe halkalarında tam bir cem'iyyet ve âgahlık hâsıl olurdu. İki kişiye tarîkat icâzeti verdi. Şâh Hüday-ı Bahş onun talebelerinden olup, iyi hâlli bir zâtdır. Mirzâ Muzafferin "rahmetullahi aleyh" huzûrunda da bulunmuşdur. Sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna kavuşdu. Bundan sonra kurduğu zikr ve murâkabe halkalarında cem'iyyet hâsıl oldu. Bir müddet sonra vefât etdi. Muhammed Ekber tarîkatı ondan aldı. Sonra Mirzâ Muzaffer hazretlerinin sohbetinden feyz alıp, tarîkatda ilerledi. Mütâkiben Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin de teveccühlerine kavuşdu. Bu fakîr (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) ile çok berâberliği oldu. Kendini kaybetdiren hâllere kavuşup, bâtın nisbeti meşgûliyyeti azaldı. Allahü teâlâ onu ve beni râzı olduğu işlerde muvâffak eylesin.

26– Muhammed Şâh "rahmetullahi aleyh"**:**

Tarîkatı hazret-i Şeyh Seyyid Nûrun halîfesi Sôfî Abdürrahmândan alıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Onun terbiyesi bereketiyle, tarîkat makâmlarının sonuna kadar yaklaşıp, Hak âşıklarını irşâd için icâzete kavuşdu. Kendi evinde, cem'iyyet hâliyle zikr ve murâkabe halkası yapardı.

27– Mîr Mubîn Hân "rahmetullahi aleyh"**:**

Seyyidlerin büyüklerinden ve Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerinden ve en çok sevdiklerindendir. Zâhir ve bâtın kemâlatıyla süslenmişdi. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, tarîkat makâmlarının sonuna kadar ulaşdı. Tarîkat ta'lîmi icâzeti alarak, Hak âşıklarını irşâd ile meşgûl oldu. Pekçok kimse onun sohbeti bereketiyle huzûr ve cem'iyyete kavuşdu. Hazret-i Îşânın huzûrunda, derin bir muhabbet ve ona tâbi' olmakda yüksek bir gayret ve azîm elde etdi. Bu sebeble Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hakkında şöyle buyurdu: "Mîr Mubîn, Allahü teâlânın evliyâsındandır. Cân-ı Cânân-ı sagîrdir." Onun güzel hâline dâir bundan dahâ güzel bir ifâde bulunamaz.

Pîr Muhammed, Mîr Mubîn Hânın talebelerindendir. Hazret-i Îşânın inâyetleriyle, bâtın nisbeti fenâ-i latîfe-i nefse kadar ulaşdı. Hâdiseler ile alâkalı sahîh keşf sâhibi oldu. Geleceğe âid haberleri iddiâ ve cesâretle söylerdi. Söylediği gibi çıkardı. Melekleri ve rûhları açıkca görürdü ve gör-

düğünü de söylerdi. Şöyle anlatmışdır: Bir gün kış mevsiminde, sabâh vakti, denizde gusl ediyordum. Kurtlar gelip, denizin kenârında durdular. Yüzme bilmiyordum ki, onlardan denize doğru kaçayım. Hocam Mîr Mubîn Hâna teveccüh etdim. O esnâda elinde sopa ile geldiğini ve kurtları kovaladığını gördüm.

28– Mîr Muhammed Mu'în Hân "rahmetullahi aleyh"**:**

Mîr Mubîn Hânın birâderidir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine muhabbet ve bağlılıkda diğerlerin çoğundan önde idi. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, icâzete kavuşdu. Edebli ve güzel ahlâk sâhibi idi. Nitekim, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri kendisine yazdığı bir mektûbda şöyle buyurmakdadır: "Sizden zuhûr eden insanlık edeblerinin başkalarında da olduğunu söylemek haksızlık olur. Apaçık ortadadır ki, Allahü teâlâ sizi bundan dahâ üstün kılmışdır. Bugün şevvâl ayının onuncu günüdür. Binlerce menâkıb sâhibi ve bu dünyâdan intikâl ederken bir düâcı yâdigâr bırakıp giden, yüksek babanızın tâziyesi için geliyorum. Tâziye yazmamı istiyorsun, bunda tekellüf vardır. Çünki, o ve biz aynı yaşda olduğumuzdan, yolculuğumuz, birkaç adım önce ve sonra olsa da berâberdir. O şimdi vefât etmiş olsa da, birkaç nefes farkla biz de aynı kâfilede berâberiz.

Beyt:

Bugün akrânların gitmesinden haber olmasa da,
Yârın meclisimizde bizden hiçbir eser kalmayacak.

Za'fiyetimiz o dereceye vardı ki, hayâtdan bir nasîbimiz kalmasa da, zikr halkasına ancak yatarak katılabiliyoruz. Bununla berâber, sôfînin yaşaması, hem kendisi için, hem de başkaları için ganîmetdir. Allahü teâlâ sizin makâmınızı sıçrama yoluyla vilâyet-i kübrâya ulaşdırdı. O tâze afîfe hoş istî'dâtlıdır. Bağlılık ve ihlâs husûsunda insanlara rehberdir. Mîr Mekhû nübüvvet kemâlâtı seviyesine ulaşmışdır. Mîr Mubîn Hân gerçekden şeyhdir. Bu günlerde sabâh ve akşam zikr halkası güzel oluyor. Hoş istî'dâtlı kimseler bir araya geliyor. Allahü teâlâ izn verir de, ıstılâhî seyr ve sülûka temâmen ulaşırsınız. Sizin yeriniz boşdur. Bu âhır ömrde feyzler ve bereketler o kadar geliyor ki, yazmak mümkin değildir. İhsânlarından dolayı Allahü teâlâya hamd olsun. Vessalâtü vesselâmü alâ Resûlihî ve âlihî.

29– Mir Alî Asgâr Örf Mîr Mekhû "rahmetullahi aleyh"**:**

Mîr Muhammed Mubîn Hânın akrabâsındandır. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerinin en önde gelenlerindendir. Zâhir güzelliği, bâtın tadlılığı ve yüksek edebler sâhibi idi. Tarîkatı hazret-i Îşândan alıp, bâtın sülûkunda nihâyete yaklaşdı. Tarîkat makâmlarındaki hâllere erişdi. Hocasına o kadar bağlı idi ki, devâmlı râbıta hâlinde idi. Bu sebeble hocasına gelen yüksek vâridâtın kendisine de aksetmesiyle hoş vaktler geçirirdi. Nitekim büyükler şöyle buyurdu: "Ma'nevî hâllere kavuşmakda

hocaya muhabbet ve râbıta asldır.” Bu, zikr ve murâkabeden dahâ çabuk kavuşdurucudur.

Mîr Alî Asgâr ilâhî feyzlere kavuşmuş ve âgâhlık nûrlarına mazhar olmuşdu. İnsanları irşâd için icâzetli olup, onlara zikr ve murâkabe telkîn ederdi. Mürşidâbâd şehrinde etrâfına pekçok talebe toplanıp, ehl-i kalb olan bir cemâ'at meydâna gelmişdi. Halâl kazanç sağlamak için ticâret yapardı. Bu işlerle meşgûliyyet, onu vaktlerini ibâdetle ma'mûr etmekden alıkoymuyordu. Nûr sûresi 37.ci âyetinde meâlen, **(Öyle kimseler vardır ki, ne bir ticâret, ne de bir alış-veriş onları Allahı anmakdan alıkoymaz)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme onun vasfı idi. Bir müddet sonra vefât etdi.

30– Muhammed Hasen Arab “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen talebelerindendir. Kuvvetli mücâhede sâhibi idi. Devâmlı oruc tutardı. Hergün kırk bin def'a dil ile kelime-i tevhîd söylemeyi, onbin def'a kalben nefesini tutarak nefy ve isbât zikri yapmayı, bin kerre de İhlâs sûresini, salevât-ı şerîfe ve istigfâr okumayı vazîfe edinmişdi. Cum'a sûresi 10.cu âyetinde meâlen, **(Allahı** (her hâlinizde) **çok zikr edin ki,** (dünyâ ve âhıret se'âdetine kavuşup, azâbdan) **kurtulabilesiniz)** buyuruldu. Bu âyet-i kerîme onun vasfı idi. Geceleri ibâdetle, gündüzleri Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda hizmetle geçirirdi. Tutduğu orucların, gece ibâdetlerinin ve çok zikr etmesinin bereketi ile sahîh keşf ve selîm bir vicdân sâhibi olmuşdu. Tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunu üç senede temâmlayıp, hilâfete kavuşdu. Memleketine dönüp, Hak âşıklarının etrâfında toplandığı kimse oldu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hakkında şöyle buyurmakdadır: “Bütün ömrümde fakîrin yanına, Allahü teâlânın rızâsını taleb eden ve bu yolda gerçekden gayret gösteren bir kişi gelmişdir. O da Muhammed Hasen Arabdır.” Bu söz onu anlamaya yeter.

31– Muhammed Kâim Keşmîrî “rahmetullahi aleyh”**:**

Hâce Mûsâ Hânın talebelerindendir. Maksada kavuşmak için çok yolculuk sıkıntıları çekmiş, pek çok tesavvuf erbâbının sohbetinde bulunmuşdur. Devâmlı oruc ve gece ibâdetiyle meşgûl oldu. Allah yolunda nefsiyle çok mücâdele etdi. Hâce Mûsâ Hânın emriyle Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Hazret-i Îşânın güzel terbiye etmesiyle üç senede tarîkat makâmlarını geçdi. Tarîkat ta'lîmi icâzeti aldı. İlk hocası Hâce Mûsâ hazretlerini görmek için Buhârâya gitdi. Onu ölüm döşeğinde buldu. Onun vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin teveccühüne kavuşdu. Bu teveccüh bereketiyle, o beldede kabûl gördü. Pekçok kimse tarîkata girmek için kendisine mürâce'at etdi. Fekat, orada gönlü râhat etmedi. Bir kerresinde şöyle bir rü'yâ gördü. Medîne-i münevverede bir bağçede idi. O bağçeye Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden gelen bir nehr vardı. O nehrin suyu ağaçlara ve güllere tâzelik veriyordu. Bu

sebeble ona Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ravda-i mutahharasını ziyâret arzûsu gâlib geldi ve hacca gitdi.

Şöyle derdi, iki oğlum var, birinin Kâ’beye mücâvir olmasını, birinin de Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mescidine mücâvir olmasını adadım.

32– Hâfız Muhammed “rahmetullahi aleyh”**:**

Hâce Mûsâ Hânın dostlarındandır. Onun emriyle Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden istifâde etdi. Bir def’asında, kendisinde kurtulması çok zor bir kabz hâli meydâna geldi. O hâlden bir türlü kurtulamıyordu. Fenây-ı nefs latîfesi yakınına kadar yükselmişdi. Hâce Nakşibendi “radıyallahü anh” gördü. Kendisine: Evlâdım! Neyin eksik ki, o kadar daralıyorsun. İşin aslı, kalbi düşüncelerden tasfiye ve nefsi kötü şeylerden tezkiyedir. Bu ni’met ise sana nasîb olmuşdur.

Hâfız Muhammed, uzun bir müddet sonra, bir hizmetde bulundu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun hâline bakıp, merhamet etdi ve bugün sizin kabzınızın kalkma zemânıdır, buyurdu. Onun bâtınına teveccüh etdi. Senelerce çözülmeyen düğüm, hazret-i Îşânın gönüllerdeki ma’rifeti artdıran teveccühleriyle çözüldü. Onun gönlündeki önceki daralmaları gidermek için feyz geldi.

Şi’r:

Hizmet seni, yüksekliğin en üst tabakasına çeker.

Hazret-i Hâce Ubeydullah-i Ahrâr “kuddise sirrehul’azîz” şöyle anlatmışdır. “Biz neye kavuşduysak, hizmet ile kavuşduk. Vakf hamâmlarında, yirmiden fazla dervîşe hizmet edip, keseledik. Dervîşlerin memnûniyyeti sebebiyle bizim gönlümüz de ma’rifet suyu ile yıkandı. Mâsivâ kirlerinden temizlendi.”

Hâfız Muhammed, hazret-i Müceddidi inkâr eden o zemânın âlimlerinden olan bir kimseden hadîs-i şerîf öğreniyordu. Hazret-i Müceddidin mubârek rûhu “radıyallahü anh”, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini, ona teveccüh etmekden men’ buyurdu. O teveccüh halkasına geliyordu. Fekat, hazret-i Îşân ona teveccüh etmiyordu. Ona şöyle buyurdu: Sohbet hakkı ve sizin eski hizmetleriniz bizce ma’lûm. Ancak pîrân-ı kibârın rızâsı olmadığı için, size teveccüh etmiyorum. O günlerde aklını kaybetdi. Zincire vurdular. Deliliği sebebiyle coşkulu şeyler söylüyordu.

Şi’r:

Nakşibendiyye şaşılacak kâfile reîsleridirler,
Kâfileyi gizlice hareme götürürler.

Hâfız Muhammed, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bir teveccühüyle delilikden kurtuldu. Allahü teâlâ onu afv etsin.

33– Mevlevî Kutbüddîn “rahmetullahi aleyh”**:**

Zâhirî ilmleri tahsîl etdi. Bu yolun büyüklerinin sohbetine kavuşdu. Bu yolun büyüklerinden bir zâtın huzûrunda, zikr dersi aldı. Hazret-i Hâce Mûsâ Hânın sohbetine kavuşdu. Yedi sene Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetlerine devâm etdi. Bâtınî sülûkda fenây-ı kalb, fenây-ı nefs ve bu iki makâmın hâllerine ve vâridâtına kavuşdu. Muhammed Zübeyr hazretlerinin halîfeleri, Hâce Ziyâullah, Şâh Abdül’adl, hazret-i Şeyh Muhammed Âbid “rahmetullahi aleyh” ve Şâh Abdül’hâfızın sohbetlerinde bulunup, nisbetini kuvvetlendirdi. Hazret-i Îşânın sohbetlerine de devâm edip, yıllarca feyz aldı. Yüksek makâmlara kavuşdu. Müceddidiyye yolu sülûkunun sonuna yaklaşdı. Kendini yok bilme hâli ona galebe çaldı. Güzel ahlâk sâhibi ve yumuşak huylu bir kimse idi. Ömrünün sonunda bâtın nisbeti yokluğu gâlib geldi ve kendini kaybedip, vefât etdi.

34– Mevlevî Gulâm Yahyâ “rahmetullahi aleyh”**:**

Zemânının derin âlimlerinden, hoş sohbetli ve fazîlet ehlinin önde gelenlerindendir. Yüksek ahlâk sâhibi idi. Kur’ân-ı kerîmi ezberleyip, zâhirî ilmlerle meşgûl oldu. Aklî ilmlerle alâkalı kitâblara fâideli hâşiyeler yazdı. Olgun tabi’atlı ve gâyet zekî idi. Kâdirîyye tarîkatını o yolun büyüklerinden bir zâtdan aldı. Yıllarca zikr ve bâtınî vazîfelere devâm etdi. Sabr ve kanâ’at hâli üzere idi. Zenginlerden uzak dururdu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kemâlâtının şöhreti onun gönlünü cezb etdi. Bu sebeble memleketi Purpdan gelip, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini ziyâretle şereflendi. Ondan Nakşibendiyye tarîkatını alıp, bu yolun sülûk makâmlarını elde etmek için gayret etdi. Altı ay boyunca hiçbir keyfiyyet ona ulaşmadı. Fekat bâtınî vazîfeleri yapmakda herkesden önde oldu. Çünki, Allahü teâlânın ni’metlerinin ilki Onu zikr etmekdir. Hâller ve keyfiyyetler, Allahü teâlâyı zikr ile meşgûliyyete devâm etmenin meyvelerindendir. Eğer dünyâda Sofiyyenin ahvâlinden bir şey ele geçse, amellerin karşılığının yeri olan âhıretde, amel ve ihlâsın keyfiyyetleri zuhûr eder.

Şi’r:

Sen dilenciler gibi ücret için kulluk yapma,
Ki, hâce kendini köle terbiyecisi bilir.

Birisi şöyle demişdir: “Ağlamakdan lezzet almak, ağlamanın bedeli, karşılığıdır.”

Başka biri de: “Nemâzda lezzet şirkdir” buyurmuşdur. Hikmet-i ilâhî, birini zikrlerin keyfiyyetleriyle lezzetlendiriyor. Diğerini esrâr ilmiyle şereflendiriyor. Birini de zikr ve tâ’atla mümtaz kılıyor. Her üçü de dergâh-ı ilâhînin makbûllerindendir. Bu sebeble şöyle buyurulmuşdur: “Bizden ba’zısı âlim, ba’zımız câhil.” Nitekim esrâr ilmi, hakâik ilmi ve tecelliyât-ı ilâhiyyenin tafsîlâtını müşâhede etmek nâdirâtdandır. Bâtınî hâlleri bilmemek de son derece azdır. İşin aslı, muhabbet ve Allahü teâlânın

râzı olduğu şeyleri yapmaya muvaffak olmakdır. Allahım! Bizi sevdiğin ve râzı olduğun şeylerde muvaffak eyle.

Mevlevî Gulâm Yahyâya, inâyet-i ilâhî ile tarîkat hâlleri ve keyfiyyetler gelmeye başladı. Nakşibendiyye nisbeti cezbelerine kavuşdu. Beş sene Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbet-i şerîfinin feyzlerinden istifâde edip, seyr-i sülûkda tecelliy-i zâtîyi dâimîye ulaşdı. Tarîkat ta'lîmi için icâzet alıp, sâlimen ve çok şeyleri elde etmiş olarak memleketine döndü. Orada büyük bir kabûl ve hurmet gördü. Talebeler istifâde için huzûruna geldiler. Zâhirî ilmlerin dersini vermeyi bırakıp, bâtın hâlleriyle meşgûl oldu. Bir köşede Allahü teâlâya teveccüh ederek, günlerini geçirdi. Hâllerin gelmesinden ve bâtınî nisbet galebesinden dolayı başka şeylerle meşgûl olmaya fırsat bulamadı. Fekat ömrü vefâ etmedi. Kâdirî yolundan şeyhi olan zât hasta olmuşdu. Onun hastalığının geçmesi için teveccüh etdi. Hastalık kendisine geçdi ve o hastalıkdan vefât etdi. Bu sebeble Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri üzüldü. Nitekim bir azîze şunları yazdı. "Mevlevî Gulâm Yahyânın vefât yarasının merhemi yok. Bu hâdise gönlümüzü dağladı. Ancak "İnnâ lillah ve innâ ileyhi râciûn" gönlümüzü râhatlatdı. Sabrdan başka çâre yok. Çünki yârın biz de gideceğiz.

Mevlevî Gulâm Yahyâ, vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd mes'elesine dâir bir risâle yazıp, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin nazârına sundu. Hazret-i Îşân beğenip, o kitâbın yaprağına şunları yazdı: "Allahü teâlâya hamd, Resûlüne salât ederiz. Aklî ve naklî ilmlerin mütehassısı olan ülemânın reîsi Seyyid Gulâm Yahyâyı Allahü teâlâ istediği yüksekliklere ulaşdırdı. Çünki bu fakîre tarîkat kardeşi olduğu için, fakîrin işâretiyle vahdet-i vücûd ve vahdet-i şühûd mes'elesinin tasvîrine dâir muhtasar bir kitâb yazıp, gözden geçirtdi. Gerçekden son derece icâzlı olmasına rağmen kâfî ve maksadı ifâde etmekdedir. Allahü teâlâ onu en hayrlı karşılıkla mükâfâtlandırsın. Mutâbakât sağlama mes'elesine gelince, bu zarûrî değildi. Çünki, iki keşf arasında mutâbakât sağlamak tekellüfden hâli değilse de onda maslahat, fâide vardır. Bu fâide, iki büyük cemâ'atın ya'nî vahdet-i vücûd ehli ve vahdet-i şühûd ehli arasını bulmakdır. Allahü teâlâ insâflı olan ve haddi aşmayan kula rahmet eylesin. Hidâyete tâbi' olanlara selâm olsun!"

Bu satırların müellîfi (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) derim ki: Bu iki mes'elenin arasında mutâbakâtı sağlamak hâl erbâbına göre muhâldir. Bu iki mes'eleden biri, bir makâmın tabi'atından hâsıl olmakda, diğeri ise, başka bir makâmdan meydâna gelmekdedir. Her iki meşrebin hakîkat olduğu âşikârdır. Müceddidiyye yolunda ilm ve vicdanla seyr eden kimseye bu ma'nâ açıkdır.

35– Mevlevî Gulâm Muhyiddîn "rahmetullahi aleyh"**:**

Seyyidlerdendir. Nesebi sahîh olup, hazret-i Gavs-üs-sakaleyne "radıyallahü teâlâ anh" ulaşır. Aklî ve naklî ilmlerde âlim idi. Kur'ân-ı kerîmi

ezberlemişdi. Hadîs ilminde mâhir idi. Zâhid, âbid, mâsivâdan alâkasını kesmiş, tevekkül makâmına ulaşmışdı. Allahü teâlânın rızâsını kazanmak arzûsunun çokluğu sebebiyle, tanıdıkdan ve yabancıdan alâkasını kesip, zemânın meşâyıhı ile birlikde oldu. Büyüklerin inâyet nazarlarından nasîbini alıp, zikrle ve ehlullahın yollarıyla meşgûl oldu. Kalbî zevklere kavuşdu. Fekat, bu yola olan susuzluğunun çokluğundan tesellî bulmadı. (Elde etdikleriyle râhatlamadı.) O, Mevlevî Gulâm Yahyâ ve Mevlevî Abdülhak, bir gün Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna varıp, tarîkata girmek istediklerini arz etdiler. Hazret-i Îşân onlardan iki büyüğü kabûl edip, Mevlevî Gulâm Yahyâya, sizde yalnız kalma hâli görülüyor. Siz biraz dahâ tesavvuf ehli arayın buyurdu. İki sene Dehlîde ve nerede bir tesavvuf ehli zât duyduysa huzûruna gitdi. Hiçbirinde gönlü tesellî bulmadı. Nihâyet Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Altı sene sohbet-i şerîflerine devâm edip, tecelliyât-ı sıfat ve şu'ûnâtı geçdi. Tecelliyât-ı zâtiyye-i dâimîye kadar ulaşdı. Tarîkat ta'lîmi için icâzet aldı. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona icâzet hırkasını verirken, size rü'yâda gaybdan müjde gelecek buyurdu.

Mevlevî Gulâm Muhyiddîn fakîre (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri) dahâ sonra şöyle anlatdı. Büyüklerden birini rü'yâda gördüm. Vedduhâ sûresini sonuna kadar, benim üzerime okudu. Bu hâl hidâyet, terakkîler ve rızâ makâmının hâsıl olduğuna müjdedir.

Mevlevî Gulâm Yahyâ şöyle anlatmışdır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldiğim günlerde, Gavs-ul A'zamın onun yerinde oturduğunu gördüm. Yine bir def'asında, hazret-i Gavs-üs-sakaleynin teşrîf etdiğini gördüm. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri odadan niyâz hediyyesini götürüp, huzûra sundu. Bu hâdiseyi görünce, bende Kâdirî feyzinin de, bu yolda mevcûd olduğu kanâ'ati hâsıl oldu. Çünki, Gavs-ül A'zamın "radıyallahü anh" teveccühünün feyzi, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sûretine girip, bana iki def'a göründü.

Güvenilir kimselerden şöyle işitdim. Mevlevî Gulâm Muhyiddînin hocası Mevlevî Bâbullah, hazret-i Gavs-us-sakaleynin nûrlu mezârını ziyâret etmek istemişdi. Hazret-i Gavs-üs-sakaleyn ona rü'yâsında şöyle buyurdu: Torunlarımdan Gulâm Muhyiddîn sizin yanınızda talebedir. Onu görmek beni görmekdir. Kabrimi ziyâret için yolculuk sıkıntısına lüzûm yokdur.

Mevlevî Naîmullah şöyle yazmışdır: Bir def'asında, teberrüken Mevlevî Gulâm Muhyiddînin gömleğini giymişdim. Öyle feyzlere ve bereketlere kavuşdum ki, dahâ önce böyle hâllere hiç kavuşmamışdım.

Mevlevî Gulâm Muhyiddînin huzûruna Evrenkâbâdda feyz isteyen çok talebe toplanmışdı. Sohbetlerinden herkes istifâde etdi. Bir müddet orada kalıp, hacca gitdi. Harameyn-i Şerîfeyni ziyâret etdi. Ba'zan Kâ'be-i muazzamada, ba'zan Medînede mescîd-i Nebîde hoş vaktler geçirdi.

36– Mevlevî Naîmullah Behrâiçî “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin halîfelerinin önde gelenlerindendir. Aklî ve naklî ilmlerde mütehassıs idi. İlm tahsîli sırasında tesavvufla meşgûl olmak istedi. Rü’yâsında bu ni’metin ele geçmesinin kâmil ve mükemmil, yetişmiş ve yetişdirebilen bir şeyhin sohbetine bağlı olduğu, fekat henüz vaktin gelmediği müjdelendi. İlm tahsîlinden sonra, bahsi dahâ önce geçen Muhammed Cemîlin halîfesinden Nakşibendiyye yolunu aldı. Sonra Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Onun sohbetine devâm edip, dört senede bu yolun yüksek makâmlarına kavuşdu. Tecelliyât-ı dâimîye erişdi. İcâzet ve hilâfet alarak, memleketine döndü. Talebelerin mürâce’at etdiği kimse oldu. Sohbetinde gönül dağınıklarından kurtulma ve huzûr hâli hâsıl olurdu. Nakşibendiyye âdâbına ve sünnet-i seniyyeye uymakda kemâl mertebesinde idi. Yüksek ahlâk sâhibi idi. Sabr ve kanâ’at hâli üzere, vaktlerini Allahü teâlâyı zikr ile ma’mûr ederdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri ona inâyet ve teveccühde bulundu. Nitekim kendisi şöyle yazmışdır: Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri fakîr hakkında buyurdular ki: Sizin dört yıl sohbetiniz, başkalarının oniki yıl sohbetine eşitdir. Sizin nisbetinizin nûrundan, sohbetinizin feyzinden âlem aydınlanacakdır. Size Allahü sübhânehü ve teâlâ iki cihân fethlerini kolayca ihsân edecekdir. Allahü teâlâ ona bu yükseklikleri sebebiyle selâmet versin. Kerâmetullahın ve Esedullahın onun talebelerinden olduğunu işitdim. Bu zâtlar iyi hâller sâhibi seçkin kimselerdi.

37– Mevlevî Kelîmullah Bengâlî “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin önde gelen halîfelerindendir. Tarîkatı ondan alıp, senelerce bâtınî feyzler elde etdi. Kemâlât nisbetine kavuşdu. İcâzet alıp, memleketine döndü. Şöyle anlatırdı: Hazret-i Müceddidin “radıyallahü teâlâ anh” Mektûbât-ı şerîfesini okumam sebebiyle bende, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine karşı muhabbet ve kuvvetli bir bağlılık hâsıl oldu. Kıymetli sözlerinin nûrlarıyla, hocamın derin mevzû’lara âid îzâhlarından dolayı gönlümde devâmlı bir huzûr ve âgâhlık hâli meydâna geldi. Bir def’asında, Mürşidâbâdın kâdîsının evine ziyâfete gitmişdim. Onun yemeğini yir yimez, kalbimden huzûr ve safâ hâli kayboldu. Gönlümde bulanıklıklar meydâna geldi. Öyle ki, hiçbir amelimle bundan kurtulamıyordum. Belki bir büyüğün teveccühü bereketiyle, önceki huzûr ve safâ hâli tekrâr geri döner diye, içimde Allah adamlarının sohbetine gitmek için, şiddetli bir arzû hâsıl oldu. Büyük zâtların huzûruna gitdim. Hiç birinin huzûrunda gönlümde cem’iyyet ve âgâhlık hâsıl olmadı. Nihâyet Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gitdim. Nûr saçan yüzünü dahâ görür görmez, gönlümde bir itmi’nân, huzûr ve râhatlık hâsıl oldu. Kendisinden Nakşibendiyye tarîkatını aldım. Fakîrin hâline teveccüh buyurdu. Onbeş gün boyunca bâtınımda, o teveccühün te’sîrini buldum. Bana buyurdular ki, sizin latîfeleriniz güzel ilerlemekdedir. Susdum, bir şey söylemedim. Bir gün yolda gidiyordum. Gön-

lümde ansızın hareketlenme meydâna geldi. Allah ism-i şerîfinin zikrini duyup, kendimden geçdim.

Bu satırları yazan fakîr Abdüllah-i Dehlevî derim ki: Mevlevî Kelîmullahın zikr sebebiyle kendinden geçmiş hâlini bizzat gördüm. Zikrden dolayı olan hareket yolun başında bulunana hoş geliyor. Fekat işin aslı, Allahü teâlâya devâmlı teveccüh ve zihnin mâsivâdan uzak olmasıdır.

Mevlevî Kelîmullah buyurdu ki: Zor bir işden dolayı âciz kalmışdım. Bunu hâlledecek hiçbir çâre bulamıyordum. Bu hâcetimin hâsıl olması için, hazret-i Müceddidin "radıyallahü anh" hatmini okumaya başladım. Bunun üzerine şöyle bir rü'yâ gördüm. Şiddetli fırtına ile coşup taşan bir denizde kâğıddan bir gemi ile dalgalara karşı yol almak istiyordum. Son derece ızdırâblı bir hâlde idim. Böyle bir durumda sâhile ulaşmak mümkün değildi. Gaybdan bir şahs bana, korkma, senin gemin hazret-i Müceddidin yardımıyla varacağın yere ulaşır dedi. Bir de bakdım ki, fırtına sâkinleşmiş, gemi tam bir korunma ile gideceği yere ulaşmışdı. Bu rü'yâdan iki üç gün sonra müşkilim hâlloldu. Fakîr, bir hâcetim olduğu zemân, imâm-ı Rabbânî hazretlerini vesîle ediyorum. İşlerim gaybdan kolaylıkla hâlloluyor. "Rahmetullahi aleyh."

38– Mîr Rûhul-emîn "rahmetullahi aleyh"**:**

Sûnîpat kasabası seyyidlerinin büyüklerindendir. Bir büyük zâtdan Kâdirî tarîkatını alıp, bâtınî vazîfelerle meşgûl olmaya devâm etdi. Şettâriyye yolu zikrlerinden ba'zısını, bu yolun büyüklerinden bir zâtdan alarak, şaşılacak vâridâta kavuşdu.

Buyururdu ki, ism-i zâtın, (Allah ism-i şerîfinin) zikri, beni o kadar kapladı ki, her yerde Allah mubârek ismini görüyordum. Bir def'asında şöyle gördüm: Kıble tarafındaki duvar yarıldı. Kâ'be-i şerîf açıkca göründü. Evliyânın rûhlarını baş gözüm ile görüyordum. Kalb harâreti ve şevkine kavuşdum. Fekat, gönlümde bir türlü itminân (huzûr ve sükûnet) hâsıl olmuyordu. Nihâyet, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gitdim. Ondan sonra cem'ıyyet, kalbimde toparlanma, tumânînet, huzûr, sükûn hâli hâsıl oldu. Arzûladığım şey elime geçdi.

Mîr Rûhul-emîn, senelerce Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden istifâde etdi. Tarîkat icâzeti makâmına kavuşup, bu yolda ilerledi. Nisbeti kemâl mertebesine kadar ulaşdı. Kuvvetli istikâmet sâhibi idi.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri buyurdu ki: Mîr Rûhul-emîn, "Muhammedî meşrebdir." Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Ömrünün sonlarına doğru Kur'ân-ı kerîmi ezberlemeye başladı. Hıfzını temâmlamadan vefât etdi. Süyûtînin "rahmetullahi aleyh" **(Şerhussudûr)** kitâbında bildirdiği bir hadîs-i şerîfde: **(Hıfzını temâmlamadan vefât eden kimseye melekler bir elma verir. Onun kokusunu duyar duymaz Kur'ân-ı kerîm temâmen ezberine girer)** buyuruldu.

Mîr Rûhul-emînin oğlu Mîr Gulâm Hüseyn, tarîkatı Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden aldı. Rü'yâsında büyüklerden birini görüp, babam Mîr Rûhul-emînin hâli nasıldır diye sordu. O da bizim civârımızda Kur'ân-ı kerîm okuyor diye cevâb verdi. Süyûtî 'rahmetullahi aleyh" **(Şerhussudûr)** kitâbında, kabrdeki ölülerin Kur'ân-ı kerîm okuduğuna dâir çok haberler nakl etmişdir. Hadîs-i şerîfde: **(Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz. Nasıl ölürseniz öyle diriltilirsiniz)** buyuruldu. Mîr Rûhul-emînin de kabrinde Kur'ân-ı kerîm okuduğu muhtemeldir. Ölülerin kabrlerinde Kur'ân-ı kerîm okuması, bu tilâvetden haz almaları sebebiyledir. Onların böyle okuması, mükellef olmalarından dolayı değildir. Çünki mükellefiyet yeri dünyâdır.

Büyüklerden bir zât Cennetde nemâz yoksa ben orayı istemem demişdir. Böyle söylemekle nemâz ve münâcâtın lezzetinin, âhıret lezzetinden dahâ fazla olduğunu bilip, ibâdeti arzû etmişdir. Cennetde arzû edilen herşey olur. Fekat, Allahü teâlânın rızâsının ele geçmesi herşeyden kıymetlidir.

39– Şâh Muhammed Şefi' "rahmetullahi aleyh"**:**

Tarîkatı büyüklerden birinden aldı. Dahâ sonra hazret-i Îşânın sohbetine devâm edip, tesavvufda yüksek makâmlara kavuşdu. Tecelliyât-ı zâtiyyeye kavuşup, Allahü teâlâyı zikr ile vaktlerini ma'mûr eyledi.

40–41– Muhammed Vâsıl ve **Muhammed Hüseyn:**

Bu yolun büyüklerinden bir zâtdan zikr ve murâkabe alıp, sekiz yıl onun sohbetinde cem'iyyet nûrları elde etdiler. Sekr hâlleri meydâna geldi. Bütün geceyi kendinden geçmiş olarak murâkabe ile geçirirlerdi. Hocalarının vefâtından sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna gidip, tarîkat feyzlerini almakla meşgûl oldular. Bundan kısa bir müddet sonra Muhammed Vâsıl vefât etdi. Hazret-i Bâkîbillahın "kuddise sirruh" yakınına defn edildi.

Muhammed Hüseyn ise, senelerce Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetine devâm edip, güzel terakkîler ve keyfiyyetler elde etdi. Vilâyet-i kalbî seyrinde âşıkâne şi'rler okurdu.

Beyt:

Senin naz hançerin sâdece beni öldürmedi,
Allah bilir ki, o bütün cihânı öldürdü.

Okuduğu şi'rlerle gönülleri coşdurur ve zevk hâsıl ederdi. Sülûk seyrini, kemâlât nisbetine kadar ulaşdırdı. Kalbî nisbete âid istiğrak ateşi bulununca, Müceddidi nisbetinden o kadar pay alamazdı. Bir gün fakîr Abdüllah-i Dehlevî onun hâline teveccüh edip, her makâmın keyfiyyetlerinden onu haberdâr etdim. Bana dedi ki, her makâmın keyfiyyetlerinin hâllerine ayrı ayrı kavuşdum. Ancak kemâlât nisbetini anlayamıyorum. Ona dedim ki, tarîkatın imâmı hazret-i Müceddid, bu yüksek nisbetin netîce-

sinin cehâlet ve belirsizlikden başka bir şey olmadığını söylemişdir. Çünki, tecelliyât-ı zâtî anlaşılamaz. Bundan sonra, bir müddet dahâ sabr ve tahammülle hazret-i Îşânın sohbetine devâm etdi. Gün geçdikce o letâfet ve bîrenlik hâli kuvvet kazandı. Bu makâmda iyice yerleşdi. Şikâyetleri şükr hâline döndü. Tarîkat icâzeti alarak memleketine gitdi.

42– Şeyh Gulâm Hüseyn Tehânîserî:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin tecrübeli ve seçkin talebelerinden idi. Bütyâle beldesindeki Pencâb denilen yerde fıkh ilmi tahsîl etdi. Şeyh Gulâm Kâdir Şâh Kâdirîden Kâdirîyye yolunu aldı. Yedi sene Muhammed Mîr hazretlerinin sohbetinde bulundu. Şeyhuşşüyûh Muhammed Âbid hazretlerinin halîfesi Sûfî Abdürrahmânı gördü. Onun teveccühlerine kavuşdu. Çok zikr yapardı. Her gün haps-i nefs ile beş bin nefy ve isbât zikri yapardı. [Ya'nî, Lâ ilâhe illallah söylerdi.] Buna yedi sene devâm etdi. Sonunda cem'iyyet hâline kavuşup, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna geldi. Senelerce sohbetine devâm etdi. Yüksek teveccühleriyle tarîkatın sülûk mertebelerinde ilerledi. Bâtınî seyr ve sülûk işini, ism-i zâhir tecellîlerinden geçirip, bâtın mu'âmelesini ism-i bâtın tecellîlerine ulaşdırdı. Bu sebeble habs-i nefes harâretlerinin ve vilâyet keyfiyyetlerinin onun nefsinde izleri vardı. Kendisinde şevk artdıran harâret, azâdlık ve tekellüfsüzlük hâli çokdu. Bâtın hâllerini anlamakda onun keşfleri sahîh idi. Rampûr şehrinde afganlılar ondan tarîkat aldılar ve onun teveccühleriyle kalb yanmalarına kavuşdular.

Fakîr Abdüllah-i Dehlevî, onun talebelerinin, sohbetinin keyfiyyetlerinden ve bereketlerinden istifâde etdiklerini gördüm. Talebelerinden iki seçkin kimseyle görüşdüm. Dervîşlik, Allahü teâlâ ile olmakdır. İnsanın se'âdeti, ömrünü Allahü teâlâyı anmakla ve sünnet-i seniyyeye uymakla geçirmesinde ve bunu hayâtının sermâyesi yapmasındadır.

Şeyh Gulâm Hüseyn Tehâniserî, hacca gitdi. Elhamdülillah Harameyn-i şerîfeynin ziyâreti şerefine kavuşup, selâmetle döndü.

43–44– Mevlevî Abdülkerîm ve Mevlevî Abdülhakîm:

İlm tahsîlini temâmladıkdan sonra, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin şöhretini işitip, Purebden nûrlu huzûruna geldiler. Ondan tarîkat-ı Nakşibendiyyeyi aldılar. Birkaç yıl feyz alarak, huzûr ve agâhîlik nûrlarına kavuşdular. İcâzet makâmına ulaşdılar. Talebeleri irşâd için izn alarak, memleketlerine döndüler.

Mevlevî Abdülkerîm, o sıralarda gazâ ile meşgûl oldu. Mevlevî Abdülhakîm ise, inzivâya çekilerek, mâsivâyı terk edip, kanâ'at köşesinde Allahü teâlâyı zikrle meşgûl oldu. Günün yarısında birazcık katıksız ekmek yir, tenhâda zikrle meşgûl olurdu. Bu sebeble onun nisbeti çok kuvvetli hâle geldi. Çok kerâmetleri zuhûr etdi. Zenginlerden biri onbeş bin rubye hediyye getirdi. Sizin elinizle bî'at etmek istiyorum, dedi. Züh-

dünün son derece olmasından, bunu kabûl etmedi. Bir def'asında cüzzâm hastalığına yakalanan bir kimse, onun abdest suyundan ıslanan toprağı teberrüken bedenine sürdü ve abdest suyundan içdi. Birkaç gün içinde iyileşdi. Buna benzer kerâmetleriyle çok sevildi. Mürâce'at edilen kimse oldu. Onun hâllerine ve amellerine, biz geride kalan ve bir işe yaramaz kimseler, gıbda ederiz. Gönlün mâsivâya bağlanmakdan kurtulması ve hâlden yüz çevirip, Hakkın yâdıyla meşgûl olması ne büyük se'âdetdir. Allahü teâlânın dostlarının maksûdu budur.

45– Nevvâb İrşâd Hân "rahmetullahi aleyh"**:**

Mazher-i Cân-ı Cânânın "rahmetullahi aleyh" husûsî talebelerindendir. Mekârîm-i ahlâk ile mevsûf idi. Hazret-i Îşâna muhabbet ve i'tikâdda yüksek bir şân sâhibi idi ki, herkes o dereceye ulaşamaz. Çok meşgûliyyeti olmasına rağmen, hazret-i Îşânın muhabbeti ve sohbeti sebebi ile, bu hânedânın nisbetini elde etdi. Tarîkatda irşâd icâzeti aldı. O hazrete lâyık hizmetleri yerine getirerek, husûsî bir yakınlığa ve berâberliğe kavuşdu. Zafer Alî Hân, onun oğludur. Hazret-i Îşândan tarîkat aldı. Yakın bir zemân önce, ebedî âleme göçdüler.

46– Gulâm Mustafâ Hân "rahmetullahi aleyh"**:**

Hazret-i Şâh Veliyyullah-i Muhaddisin "rahmetullahi aleyh" talebelerindendir. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin güzel terbiye etmesiyle büyük pay alıp, hânedân-ı Ahmedî nisbetine kavuşdu. Bâtın nisbetinin sülûkundan tâ tecelliyât-ı zâtiyye-i dâimîye ulaşarak, tarîkat ta'lîmi için icâzet aldı. Bir kaç kimse ile meşgûl olup, Hak teâlânın zikrine kavuşdurdu. Yumuşak huylu idi. Mazher-i kemâlât-ı ilâhî olan, ta'zîm-i halk-ı Hüdâ onu temâmen istilâ etmişdi. En aşağıda bulunan bir hizmetcisine bile ömrü boyunca sen diye hitâb etmemişdir. Herkese saygı ifâdesi ile hitâb ederdi. Hizmetcilerinin ücretlerini verirken, hak etdiklerinden fazlasıyla verirdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûrunda tam bir ihlâs ile bulunurdu. Râzı olunan hizmetleri yerine getirerek, Allah indinde kabûliyete kavuşdu. Çünki, dervîşlere hizmet eden feyz ve bereketlere onlarla ortakdır. **(Malın iyisi müslimânın iyisine ne güzel yakışır)** sözü onun vasfı idi. Vefâtından sonra Mazher-i Cân-ı Cânân hazretleri onun mezârını ziyârete gitdi. Uzun müddet murâkabede kaldıkdan sonra başını kaldırıp, Sübhânallah! Eğer bu fakîrin mezârının bu mezâr gibi envâr-ı ilâhî ile mahfûz olacağı yakînen ma'lûm olsa, dergâhın üzerine çıkar, yüksek sesle vefâtımı isterdim, buyurdu. Bu derece ma'rifet ve rahmetin zuhûru onun ihlâsının güzelliğindendir.

47– Âhûn Nûr Muhammed Kandehârî "rahmetullahi aleyh"**:**

Din ilmlerinde yetişmişdi. Tarîkatı Âhûn fakîrden alarak, o yoldan tarîkat ta'lîmi için icâzete kavuşdu. Sînesinde bir yanma ve kalbinde bir erime vardı. Gönül derdinden bir dürlü sükûnet bulamıyordu. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin huzûruna kavuşarak, ondan nakşibendiyye ta-

rîkatını aldı. Senelerce sohbetin feyzlerini elde etdi. Tarîka-i Ahmediyyenin sülûkunda nihâyete yaklaşıp, nisbet-i nûrâniye ulaşdı. Halvet ve inzivâyı tercîh etdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin vefâtından sonra şöyle buyurdu: O hazretin (Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin) vefâtından sonra, nâiblik makâmı, tarîkatı yayma vazîfesi bana ulaşdı. Hazret-i Muhammed Ma'sûmdan ve Hâce Nakşibendden "kaddesallahü esrârehümâ" üveysîlikle, yeni bir nisbete kavuşdum. Bâtınî feyz verme ni'meti, hâne-i magldan hâne-i efgana intikâl edip, tâliblerin hâllerinin parlaklığını artdırdı. Hazret-i Muhammed Zübeyr ve bu hânedânın meşâyıhının huzûrunda sohbete katılan bir şahs şöyle derdi: Îşânın bâtınının bereketleri ve nûrları çok fazlaydı. Sanki içerisinde su bulunmayan berrâk bir nûr akan nehr gibiydi. Tarîkat almak için huzûrlarına gelen birçok kişi de şöyle derdi: Îşânın huzûrunda çok feyzler hâsıl oluyordu. Bu sebeble hakkında: Hazret-i Îşânın huzûrunda uzun zemânda hâsıl olan feyz ve makâmları geçmek, onun yanında tâliblere az bir teveccühle hâsıl oluyordu. Hülâsâ tarîka-i Ahmediyye üzere ilm, amel ve vaktlerini muhâfaza etmekle süslenmişdi. Fekat ömrü vefâ etmedi. Kısa bir müddet içinde vefât etdi. Allahü teâlâ onu magfiret eylesin.

48– Molla Nesîm:

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin seçkin halîfelerindendir. Tarîka-i Ahmediyyede bâtınî sülûku, hazret-i Îşânın teveccühleriyle nihâyete yaklaşdırdı. Kemâlât mertebesine kadar bütün makâmları geçdi. Tesavvufda, makâmları kısa zemânda geçme yoluyla, Allahü teâlânın dilediği makâmlara kadar ilerledi. Güzel hâller sâhibi idi. Her sene memleketinden Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin bereketli huzûruna gelerek tarîkat nûrlarına kavuşurdu. Hazret-i Îşâna muhabbeti ve ihlâsı en ileri derecede idi. Onun müsâdesi olmadan hiçbir iş yapmazdı. Bir def'asında kusmak üzere iken, boğazını tutarak, hazret-i Îşânın huzûruna geldi. Eğer izn olursa kusacağım dedi. O hazrete kemâl derecesinde tâbi' olması sebebiyle Allahü teâlânın makbûl kullarından oldu.

Huzûruna gelen talebeler, teveccühünün bereketiyle, cem'iyyet ve huzûra kavuşurlardı. Güvenilir bir kimseden şöyle işitdim: Bir def'asında, bir şahsa, tam bir cezbe ile teveccüh buyurmuşdu. O kimse, bu teveccühe tâkat getiremedi. Uzun müddet ızdırâblı ve kendinden geçmiş bir hâlde kaldı. Sonunda o hâl üzere vefât edip, rahmet-i Hakka kavuşdu. Çok bereketler sâhibi ve varlığı büyük bir ganîmet idi. İlm öğretmekle ve tarîkat ta'lîmi ile hoş bir ömr geçirdi.

49– Molla Abdürrezzâk "rahmetullahi aleyh"**:**

Fıkh ve üsûl ilminde tam bir mahâret sâhibi idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin mubârek sohbetlerine devâm ederek, iyi hâllere kavuşdu. Allahü teâlâya yaklaşdıran derecelerde ilerleyip, kemâl derecelerine ulaşdı. Tarîkat ta'lîmi için icâzet alıp, zâhir ve bâtın ilmlerinin feyzlerini sa-

çarak, güzel bir hayât sürdü.

50– Molla Celîl “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetlerine senelerce devâm ederek, bâtın nûrlarına kavuşdu. Bâtın nisbetinde kemâlâta ulaşarak, tarîkat ta’lîmi için icâzet aldı. Allahü teâlâyı zikr ile hoş vakt geçirdi. Allahü teâlânın nasîblendirdiği kimselerin gönüllerine zikr-i ilâhîyi yerleşdirdi.

Molla Abdüllah “rahmetullahi aleyh”**:**

İlm ve edebde seçkin ve sâlih bir zât idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sohbetinin bereketiyle huzûr ve agâhî erbâbından oldu. Birkaç gün Molla Nûr Muhammed ile sohbet etdi. Sonra memleketine dönüp, çok zikr ve mücâhede ile kalb hâllerinde derinleşdi. Etrâfında çok talebe toplanıp, onun teveccühleriyle huzûr ve cem’iyyete kavuşdular. Onun vefâtından sonra, kendisinden tarîkat ta’lîmi için icâzet almış olan birâderi yerine geçdi. Sohbet ve zikr halkasını eski sıcaklığında devâm etdirdi. O da vefât edince, bir büyük zât yerine geçdi. İnsanlar onun huzûrunda toplandı.

52– Molla Teymûr “rahmetullahi aleyh”**:**

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinden tarîkat aldı. Fenâ-i kalbî makâmına ulaşarak, huzûr ve agâhîlik hâllerini ömrünün sermâyesi yapdı. Molla Nûr Muhammed ile sohbet etdi. Memleketinde meşakkatli riyâzât yaparak, bâtın nisbetini muhâfaza için üstün bir gayret gösterdi. Nisbet-i zevk, şevk ve istigrâk peydâ oldu. Talebelerin mürâce’at etdiği bir zât oldu. Pekçok kimse onun elinde inâbet yapdı. Onun mubârek bâtınının sıcak te’sîrleri sebebiyle, nice çılgın kâfirler müslimân oldu. Onun iltifât-ı şerîfi ile tarîkat revâç buldu. Onun sohbetinin çekiciliği ile, râfizîler, ehl-i sünnet ve cemâ’at i’tikâdına geçerek, Allahü teâlâyı zikr ile meşgûl oldular.

Şevk sâhibi talebeler, Molla Nesîmin sohbetinde cem’iyyet ve tumânînetden bir şey elde edemeyip, onun sohbetine gelirler ve maksadlarına kavuşurlardı.

Elhamdülillah! Elhamdülillah! Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin talebelerinden, Molla Evliyâ, Molla İbrâhîm, Şâh Lütfullah, Molla Seyfeddîn, Muhammed Hân, Hâce Muhammed Ömer, Hâce Yûnüs, Şeyh Kutbüddîn, Şeyh Muhammed Emîn, Şeyh Gulâm Hüseyn ve diğer azîzler, Allahü teâlâya yaklaşdıran makâmlarda seçilmiş kimselerden olup, mâsivâdan yüz çevirdiler. Rahmetullahi aleyhim ecma’în.

ONSEKİZİNCİ BÖLÜM

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin sevenlerinden ba'zılarına yazdığı mektûbları:

Birinci Mektûb:

Efendim! Fakîrden birkaç def'a haseb ve nesebimi yazmamı istemişdiniz. Zarûrî bir şey olmadığı için, üzerinde durmuyordum. Fekat şimdi müsâmahânızın çokluğundan haseb ve nesebim hakkında kısaca yazıyorum. Biliyorsunuz, hakîkatde, bu fakîrin varlığının sermâyesi, başlangıçda bir damla ve sonunda bir avuç toprakdır. Bu âcizin nesebi; Muhammed bin Hanefiyyenin vâsıtasıyla Alî Mürtezâya "aleyhittehiyye ve's-sena' " ulaşır. Fakîrin dedelerinden biri olan Emîr Kemâleddîn, yaklaşık hicrî sekizyüz yılında Tâifden, Türkistâna geldi. O bölgenin hâkimlerinden olan Serdâr Aluskaşkalanın kızı ile evlendi. Serdârın oğlu olmadığı için o bölgenin hâkimiyyeti Kemâleddînin çocuklarına geçdi. Hümâyûn Sultân Hindistânı sûr efganlılarının elinden kurtarınca, o hânedândan soyları üç vâsıta ile Emîr Kemâleddîne ulaşan Mahbûbhân ile Babahân adındaki iki kardeşi berâberinde getirdi. Bu iki kardeşin ahvâli Tevârih-i Ekberî adındaki kitâbda yazılıdır. Bu büyüklerin anne tarafından nesebi Emîr Sâhibkıranın [Timûrun] hânedânına ulaşır. Fakîrin nesebi dört vâsıta ile Babahâna ulaşır. Babam, Ekber Sultân zemânında isyânın müsebbîbi olan adı geçen hânın suçu sebebiyle tenzîli rütbeye girifdâr oldu. Bir ömrü Sultân Evrengzibe hizmetle geçirip, sonunda dünyâyı terketme ni'meti ile şereflendi. Kâdirîyye tarîkatı halîfelerinden bir büyükden istifâde edip, hicrî binyüzotuzda vefât etdi.

Fakîr, hicrî 1113 de doğdum. Onaltı yaşında yetîm oldum. Yirmi yaşında iken himmet kemerini bağlayıp, dünyâdan elimi çekdim. Başımı fakr yoluna koydum. Babam hayâtda iken, o devrde okunan ilmleri okudum. Hadîs kitâblarını Şeyhül-muhaddisîn Şeyh Abdüllah bin Sâlim Mekkînin talebesi Muhammed Efdâl Siyâlkûtîden okudum. Kur'ân-ı kerîmi Şeyhülkurrâ Şeyh Abdülhâlıkın talebesi Hâfız Abdürresûl Dehlevîden okudum. Hırka ile birlikde Nakşibendiyye tarîkatının zikrini ve icâzet-i mutlakâyı iki vâsıta ile Kayyûm-i Rabbânî Müceddid-i elf-i sânîye "radıyallahü anh" ulaşan Seyyid Nûr Muhammed Bedevânîden "radıyallahü anh" aldım. Fekat bir ömrü onun huzûrunda geçirdim. Onun vefâtından sonra bu tarîkate mensûb müteaddîd şeyhlerden istifâde etdim. Nihâyet Şeyhüşşüyûh Muhammed Âbid Senamînin "radıyallahü anh" feyzli dergâhına gitdim. Bir müddet onun huzûrunda yetişip, Kâdirîyye, Sühreverdiyye ve Çeştîyye tarîkatlarından hırka ile icâzet aldım. Bugün ya'nî hicrî 1185 târîhine kadar

bu büyüklerin tasdîkiyle otuz seneden beri Hak tâliblerini terbiye ile meşgûl olmakdayım. Allahü teâlâ Habîbinin "sallallahü aleyhi ve sellem" bereketiyle bu fakîre hayrlı âkıbet nasîb eylesin!

İkinci Mektûb:

Tarîka-i Ahmediyyenin mensûblarına yapılan bir i'tirâzı gidermek hakkındadır. Bu yolda bulunanların hâllerinin, yüksek makâmların bulunduğuna dâir sözlerine uygun olduğunu bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! İki şübhe yazmışsınız. Biri, Serhend büyüklerinin halîfeleri yüksek makâmlar da'vâsında bulunmakdadırlar. Hâlbuki önceki evliyâda böyle şeyler meydâna gelmemişdir.

Diğeri ise: Onlar mürîdlerine yüksek müjdeler veriyorlar. Hâlbuki durumları o yüksek müjdelere delâlet etmemekdedir. O dervîşlerin önceki büyüklerle müsâvî hattâ onlardan üstün oldukları lâzım gelir. Bu ise doğru değildir, denilmekdedir.

Birinci şübhenin cevâbı: Biliniz ki, önceki büyükler de, fenâ mertebesine ermekle berâber, yüksek kemâlât da'vâsında bulunmuşlar. Tesavvuf ehlinin kitâbları böyle sözlerle doludur. Hülâsâ bu tâifeden bir cemâ'at böyle şeyleri izhâr etmekle, açıklamakla me'mûrdur. Onlardan bir topluluk sekr hâlinin gâlib gelmesi sebebiyle ma'zûrdurlar. O hâlde onlar hakkında bu her iki ihtimâlden biri câiz görülebilir. Peygamberlikden başka hiçbir kemâl asâleten son bulmadı. Allahü teâlâ hakkında cimrilik mümkün değildir. O hâlde bu büyükler hakkında hüsn-i zanda bulunmaya ne ma'nî vardır. Netîcede onlar sâlih müslimânlardır. Kemâl eserlerinin zuhûrundan murâd, eğer kerâmetin fevkinde olan istikâmet ise, bu ma'nâ bu yolun açık ve kuvvetli delîllerinden olur. Za'îf delîllere i'tibâr yokdur. Eğer maksâd avâmın i'tibâr etdiği hârik-ul'âde hâller ve mükâşefeler ise, bunlar tesavvuf ehlinin sözbirliği ile evliyâlığın şartlarından olmazsa olmazlarından değildir. Bütün ümmetin en üstünleri olan Sahâbe-i kirâmdan böyle şeylerin çok az meydâna geldiği ma'lûmdur. Bu yolun mücâhede ve riyâzetleri, Sahâbe-i kirâm ve tâbi'în-i i'zâmda olduğu gibi, kitâb ve sünnete uymak olunca, bu yolda bulunanların zevkleri ve mevâcidleri de bu cemâ'atin zevklerine benzemekdedir. Âyet-i kerîmede meâlen: **"Mümterînden** [şübheye düşenlerden] **olma"** [En'âm sûresi: 114.cü âyeti] buyurulmakdadır.

İkinci şübhenin cevâbı: Kemâl sâhiblerinin bâtınî durumlarını anlamak kolay bir iş değildir. Bilhâssa bu yolun nasıl olduğu bilinemeyen nisbetini herkes anlayamaz. Fekat doğru firâset sâhiblerine gizli değildir. Tâ'at ve riyâzetin çokluğu, zevk, şevk, tecerrüd ve ınkitâın ifrâtı demek olan zâhirî sebeblerde ihlâs ve riyâ sâhibleri, hak ve bâtıl ehli ortakdır. Ba'zan günâhların meydâna gelmesinden ma'sûmlardan başkası mahfûz değildir. Gerçek şu ki: Nübüvvet zemânından uzaklaşıldığı ve kıyâmet yaklaşdığı için, zâhir ve bâtın işlerinde tam bir za'îflik meydâna gelmişdir. Fekat

bu müjdeler aslsız değildir. Bu büyüklerin müjdeden maksadları, mürîdin o makâmdan bir pay aldığını bildirmekdir. Yoksa meşhûr evliyâ gibi o makâmdaki kuvvete ve yükseğe erişdiklerini bildirmek değildir ki, bundan o büyüklerle müsâvî oldukları anlaşılsın. Fekat kâbiliyyetli bir kimse, bir ömr boyunca bu işe ciddiyetle ve gayretle sarılırsa, o büyüklerin kavuşduğu ni'mete kavuşmuş olması imkânsız değildir.

Beyt:

Rûhu'l-kudüsün feyzi yine imdâd ediyor,
Başkaları da Mesîhin yapdığını yapıyor.

Biliniz ki, bu büyüklerin nisbeti in'ikâsîdir. Tıpki güneşin ışığının aynada yansıması gibidir. Mürşidin nûrlarının mürîdin kalb aynasına gelmesi in'ikâsın (yansımanın) hakîkate dönüşmesi, mürîdin kemâle ermesi ve erdirebilme mertebesine ulaşması için bir fırsat lâzımdır. O hâlde ba'zan makâmın aksi mürîdin bâtın aynasına düşer. Fekat henüz o makâm tahakkuk etmemiş, gerçekden o makâma kavuşmamışdır.

O makâm sâdece kalb aynasına aks etmişdir. Mürşid keşf-i dakîk ve nazar-ı tahkîk ile sâdece mürîde o makâmı müjdeler. Ayrılıkdan, aksin kaybolmasından sonra aynı hizâda olma ve aksleşme şartıyla zuhûr etmiş olan o nisbet örtülü kalır. Sonra eserleri zuhûr etmez. Bu hatâlar bu zemânda çok revâç bulmuş olup, pîrler arasında nisbet-i keşfîye kavuşan azdır. Mürîdlerin makâm müjdesini isteme ve irşâd icâzetini alma husûsundaki himmetleri za'îf olduğu için, bir tahammülsüzlük içindedirler.

Üçüncü Mektûb:

Nisbet lafzının tesavvuf ehlinin ıstılâhında ne ma'nâya geldiğini sormuşsunuz. Nisbet, arabîde iki taraf arasındaki alâka demekdir. Tesavvuf ehlinin ıstılâhında ise, Allahü teâlâ ile yaratdıkları arasındaki alâkadır. Kelâm âlimleri buna sâniiyyet, yaratıcılık ve masnûiyyet, yaratılmışlık demekdedirler. Gilâlin (testi yapanın) testiye nisbeti de böyledir. Kitâbın ve sünnetin zâhirinden böyle anlaşılıyor. Sofiyye eğer vahdet-i vücûd ehli ise, bu nisbete vahdetde kesret diyorlar. Suyun dalgalar ve kabarcıklar sûretinde zuhûr etmesi gibi. Vahdet-i vücûd ehli bu kesret i'tibârîdir. Mevcûd vahdet-i hakîkî, mutlak su değildir, derler. Vahdetde kesret ta'bîrinin hulâsâsı, mahlûkun Hak ile aynı olduğunu savunmakdır. Bu ma'nâyı çeşidli te'vîller ve misâllerle meşrû' ve ma'kûl göstermeye çalışıyorlar. Eğer ehl-i tesavvuf şühûdiyyeden ise nisbeti, aslın zılla nisbetidir derler. Güneşden yayılan ışıkların güneşe nisbeti gibi. Zıl burada tecellî ma'nâsındadır. Ya'nî bir şeyin ikinci derecede zuhûrudur. Bu zıllî kesret de güneşin vahdet-i hakîkîsinin mahalli olamaz. Nisbetin birinci ta'rîfi ile ikinci ta'rîfi arasındaki fark şudur: Her ne kadar zıllın kendi aslından başka ayrı bir hakîkatı olmayıp, o asl ikinci mertebede zuhûr etmiş, kendini zıl olarak ortaya çıkarmış olsa da. Ancak birinin, diğerinin aynı olduğunu söylemek burada doğru olmaz. Deniz ve dalgalar için böyle söyle-

mek doğru olur.

O hâlde şuhûdiyye denen tesavvuf ehli, tevhîd akîdesine bir zarar gelmemesi için, bu nisbet ta'bîri ile bir bakıma asl ile zıllın birbirinden ayrı olduğunu söylemekdedirler. Böyle olduğu Kitâb ve sünnetden kolayca çıkarılabilir. Nisbetin asl ile zıllın aynı olduğu ma'nâsının îzâhını vahdet-i vücûd ehli sofiyyenin kitâblarından öğrenmek lâzımdır.

Vahdet-i vücûd ehline göre nisbetin îzâhı ise şöyledir: Bu büyüklere göre mümkinâtın hakîkatleri ilm-i ilâhîde ademlerden (yokluklardan) ve varlıklardan ibâretdir. Şöyle ki, ademler izâfîdir. Ya'nî adem-ül-ilm (ilmin yokluğu), cehl ile kudretin yokluğu acz ile ifâde edilmesi gibi bu ademler izâfî olup, birbirinden farklı ma'nâlardadırlar. Bunlar ilm-i ilâhîde mevcûddurlar. Ademlerin mukâbili olan sıfat-ı hakîkiyyenin görüntüleri olmuşlar. O sıfatların nûrları bu görüntülere aks etmiş, bu karışım teayyünât-ı âlemin aslı olmuşdur. Şühûdiyye ehline göre a'yân-ı sâbite ilm-i ilâhîde izâfî ademlerden ve sıfât-ı hakîkiyyenin zıllerinden mürekkebdir. Hâricî hakîkînin zıllı olan hâricî zıllînin aynasında hâricî eserlerin aslı olmuşdur. O hâlde a'yân-ı hâriciyye (hâricî varlıklar) şühûd ehline göre zıllî olarak vardırlar. Hakîkî varlıkla değil, hâricî zıllîde var olurlar. Hakîkî varlığın tahakkuk etdiği hâricî hakîkîde değildir. Âlemde varlık zıl ve aks olarak ne varsa hepsi Allahü teâlâdandır. O hâlde Allahü teâlâdan başka hakîkî varlık yokdur. İşte tevhîd inancı budur.

Adem, şerrin ve noksanlığın kaynağı, varlık hayr ve kemâlin aslı, âlem de yokluk ve varlıkdan mürekkeb, hattâ adem onun aslı varlık ise onda emânet olunca, ister istemez âlem güzellik ve çirkinliğin mecmûn olacakdır. Ancak güzellikler varlıkdan, çirkinlikler ise âlemin adem tarafından meydâna gelmekdedir. Buna göre sâlik, kuvvetli istî'dâdı cezbe-i ilâhînin zıllı olan meşâyıhın cezbi ile seyr-i ilmî ile imkân derekesinden vücûb derecesine doğru, hadîs-i şerîfde bildirildiği üzere Hâlık ile mahlûk arasında bulunan zulmânî ve nûrânî perdeleri geçer. Hakîkat güneşinin nûrlarının sâlikin aynasında zuhûr etmesine mâni' olan bu perdelerin kalkmasıyla zâhir ile mazhar arasında meydâna gelen nisbet-i muhâzâtın bereketleri tam olarak görünür. Bu nûrlar o aynayı görünmez hâle getirir. Bu hâle nisbet-i fenâî derler. Fenâdan sonra Allahü teâlânın ihsân etdiği varlığın her makâma uygun hâle getirilmesi gerekir. Fenâdan sonra sâlikin beşerî varlığını ayakda tutup, şerî'at ahkâmını yerine getirebilmesi için, Allahü teâlânın ihsân etdiği varlığın her makâma uygun hâle getirilmesi gerekir. Buna nisbet-i bekaî derler. Sâlik zulmânî ve nûrânî perdeleri temâmen yırtar, tecelliyât-ı sıfat ve şüyûnâtı geçer, sırf tecelli-i zât ile müşerref olursa, Nebîlerin ulaşdığı mertebeye ulaşır. Kötülüğün meydâna gelmesi ihtimâli bulunmaması demek olan ismet mertebesine kavuşur. İmkân derekesinden vücûd derecesine doğru kat'etdiği mesâfeye göre, sırf şer olan ademden ileriye geçer. Allahü teâlâya dahâ yakın olur. Adem zulmetleri varlık nûrlarının kaplamasıyla yok olunca, dahâ çok hayr kayna-

ğı olur. Fekat ba'zan şerrin meydâna gelmesi ihtimâli ile velî ve nâib-i nebî olur. İnsanları ıslâh ve terbiye eder. "Enbiyâ ma'sûm, evliyâ mahfûzdur" sözünün ma'nâsı budur.

Şühûdiyye ehlinin ıstılâhındaki nisbetin zuhûrunun ma'nâsı kısaca sofiyye-i müceddidiyye meşrebine göre böyledir.

Dördüncü Mektûb:

İlm-i huzûrî ile ilm-i husûlî hakkındadır.

Efendim! Huzûrun devâmlılığına sebeb olan fenânın hâsıl olmasından sonra, ba'zan Allahü teâlâdan gaflet hâsıl oluyor. Bunun sebebi nedir diye soruyorsunuz.

Biliniz ki, bu şübhe, karışdırma sebebiyledir. Şöyle ki: Huzûr, ilm-i hudûrî ve husûlî olmak üzere iki kısmdır. Hudûrî, bu ilme sâhib olanın kendisinden ayrılmayan özellik veyâ kendisidir. Kişinin kendisini ve kendisinde meydâna gelen şeyleri bilmesi böyledir. İlm-i husûlî, bilinen şeylerin akl ve duyu organları vâsıtasıyla zihnde şekllenmesidir. Seyr-i ilmî ile imkân derekesinden vücûb derecesine yükselen sâlikin bu ilmi, ilm-i hudûrî kabîlindendir. Husûlî değildir. Ârifin ilm-i hudûrîsi dâimâ Allahü teâlâya tealluk eder. Sofiyyeye göre eşyânın varlığı zıllîdir. Hakîkî değildir. Ya'nî görünen bu kesret, vücûd-u hakîkînin zılleridir. Hâricde o tek varlıkdan başkası yokdur. Çokluk, vücûdun şüyûnâtının çokluğundandır. Zıl kendinin zıl olduğundan haberdâr olmadığı müddetce varlığı yalnız kendine mahsûs zanneder. Sâlik ben derken o vehmî varlığa işâret eder. Sâlik, tesavvuf ehlinin ıstılâhı olan kat-ı mesâfe denilen ve hadîs-i şerîfde bildirilen Hâlık ile mahlûk arasındaki zulmânî ve nûrânî perdeleri geçip, kendi aslına kavuşunca, kendini o aslın zıllından başka bir şey görmez. Kendi varlığını ve ona bağlı olan şeyleri Allahü teâlâdan emânet olarak bilir. Zıllın kendi başına bir hakîkatı olmadığını hattâ o aslın ikinci mertebede zıl sûretinde zuhûr etdiğini idrâk eder. O zemân kendisine ben derken o benin zıl değil, asl olduğunu anlar. Ondan sonra ene (ben) diyenin ilm-i hudûrîsi asla bağlanır. Artık ben deyince, önceki asl kasd edilir. Sonra da asla tâbi' olarak ikinci derecede zıl kasd edilir. Bu durum devâmlı olunca buna devâm-ı huzûr denir. Fenâ gerçekleşdikden sonra, bu huzûr artık kaybolmaz. Eğer ba'zan bu hâlde gevşeklik görülürse bu ilm-i huzûrîye sâhib olanın ilminde meydâna gelir. İlm-i huzûrînin kendisinde değil.

İnsanlarının işlerinin yürümesi his organlarına bağlı olduğu için, his organları devâm etdiği müddetce ârifin ilm-i husûlîsi avâmınki gibidir. Bu ilm, Allahü teâlâya ulaşamaz. Çünki his organları o yüce makâma erişemez. Bu şübhelerin kaynağı şudur: Âlimin ilmini unutması, ilm-i hudûrîde za'îflik zannedilip, devâmlı huzûr hâli yokdur denmesinden dolayıdır. Hazret-i Ömer Fârûk "radıyallahü anh" Nemâz kılarken orduyu techîz ediyorum" buyurmuşdur. Bununla her iki ilme işâret etmişdir. Çünki ordunun techîzi, ilm-i husûlî ile ilgili nemâzdaki huzûr, ilm-i huzûrî kâbi-

lindendir. Hazret-i Ömerin “radıyallahü anh” nemâzını huzûr hâlinden uzak olarak kılmayacağı ve cihâda âid tedbîrinin sebeblerinin düşüncesi meydâna gelmeyeceği açıkdır. O hâlde her iki ilm, biraraya gelmedikce, her iki işin aynı anda meydâna gelmesi mümkin değildir. Yoksa ikinci halîfenin “radıyallahü anh” sözünün ma’nâsı olması, mümkin değildir. Bu ma’nâyı iyi anla.

Beşinci Mektûb:

Hazret-i Müceddidin “kuddise sirruh” sözleri hakkındaki şübhelere cevâb vermekdedir.

Mes’ûd ve bahtiyâr kardeşim! Aklsızların zannınca Müceddid-i elf-i sânînin “radıyallahü anh” kıymetli sözleri hakkında vârid olan şübhelerin cevâblarını soruyorsunuz. Bu konuyu inceledim. Biliniz ki, bu i’tirâzlar ya cehâlet, yâhud da hased sebebiyledir. Bu inkâr âdeti, taassûb ehlinin eskiden beri âdetidir. Şeyh-ül-Ekberi “radıyallahü anh” ve diğer büyükleri senelerce yazılarıyla tekfîr etmişlerdir. Hazret-i Müceddid mektûblarında bütün bu şübhelerin cevâblarını yazarak onların müdâhalelerini gidermişdir. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin torunlarından hazret-i Şâh Yahyâ bu husûsda geniş bir kitâb yazmışdır. Hazret-i Mevlevî Ferrûh Şâh “radıyallahü anh” **(Keşf’ül-gıtâ an vech-il-hatâ)** adlı muhtasar bir kitâb yazmışdır. Yine imâm-ı Rabbânî hazretlerinin sevenlerinden Mevlânâ Muhammed Türkî, Şeyh Kürdînin talebesi Muhammed Berzencînin kitâbına geniş süâl ve cevâbları ihtivâ eden **(Atıyyet-ül-vehhâb el-fâsıla beynel-hatâ ves-sevâb)** adında bir kitâb yazmış ve bunu arab diyârındaki dört mezhebin âlimlerinin mührleriyle tasdîk ve tescîl etdirmişdir.

Onların hasedlerinin sebebi, imâm-ı Rabbânî hazretlerinden bilinmeyen ma’rifetlerin zuhûr etmesidir. Bu bilgiler birinci ve ikinci asrda her tarafa yayılmış, hayrla yâd edilen ilk üç asrdan sonra unutulmuşdur. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” temiz tînetinin bakiyyesi olan, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin temiz tînetiyle tekrâr ortaya çıkmışdır. İnsâf şunu gerekdirir ki, önce bu sözleri söyleyenin şânına, hâline baksınlar. Eğer kitâb ve sünnete uyuyorsa ve işlerinin ve sözlerinin ekserîsi şer’î’at terâzîsiyle tartılmış ise, o zemân onun sözlerinin şübhe etdikleri yerlerini açık olan yerlerine göre te’vîl etsinler. Yâhud da zâhirî ve bâtınî ilmleri bilen bir âlime sorsunlar. Böylece işin esâsını anlayıp, onu ma’zûr görsünler. Çünki tesavvuf ehli için pekçok mâzeretler vardır. Ba’zan hâl galebe çaldığında, söyledikleri sözler maksadlarını ifâde etmeye yetmiyor. Ba’zan vehm ve hayâl karışması sebebiyle keşfle elde edilen bilgilerde hatâ meydâna geliyor. Onlar bu hatâda ictihâddaki hatâlarda olduğu gibi ma’zûrdurlar. Ba’zan da onların ıstılâhlarına, kasd etdikleri ma’nâlara vâkıf olunamadığından da, onların sözleri hakkında şübhe meydâna geliyor. İşte bütün bu sebeblerden dolayı o büyüklerin sözlerine i’tirâzı terk etmek lâzımdır. Bilhâssa hazret-i Müceddidin sözlerine i’tirâz temâmen fuzûlî ve lüzûmsuzdur. Çünki onun tarîkatı, sünnet-i se-

niyyeye ittibâ üzerine kurulmuşdur. Onun eserleri sünnete ittibâyı bildiren nasîhatlarla doludur.

Ehl-i tesavvufu inkâr etme fitnesinin sebebi, en çok tevhîd-i vücûdîyi inkâr etmek ve tevhîd-i şühûdîyi isbât etmekden kaynaklanmakdadır. Çünki dörtyüz seneden beri, ya'nî hazret-i Şeyh İbn-i Arabîden "radıyallahü anh" imâm-ı Rabbânî "radıyallahü anh" hazretlerine kadar insanlar, devâmlı vahdet-i vücûd mes'elesini işitmişler ve bu husûsda düşüne gelmişlerdir.

İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin tevhîd-i vücûdîye i'tirâzı, zâhir ulemâsının i'tirâzı gibi değildir. Bilâkis tevhîd-i vücûd ehlinin söylediği makâmı kabûl ediyor. Şu kadar var ki, asl maksadın bu makâmın üstünde olduğunu söylemişdir. Hâricî hakîkîde mevcûd olan vücûd-i hakîkînin vahdetini bozmayacak tarzda Hâlık ile mahlûkun birbirinden başka olduğunu isbât ediyor. Fekat tevhîd-i vücûdî ehli böyle demiyor. Onlar Hâlık ile mahlûkun aynı olduğunu söylüyorlar. Vahdet-i vücûd ile vahdet-i şühûd mes'elesinin dahâ geniş açıklaması bundan sonraki mektûbda yazıldı. Vesselâm.

Altıncı Mektûb:

Şübhelere cevâb hakkındadır. Allahü teâlâya hamd ve Resûlüne salât olsun. Fakîr Cân-ı Cânân tarafından, Mevlevî Sâhib Mihribân sellemehurrahmân bilsinler ki, hazret-i Kayyûm-i Rabbânî Müceddid-i elf-i sânînin "radıyallahü anh" yüksek sözlerine dâir şübheleri ihtivâ eden iltifâtkâr ve uzun mektûbunuz geldi.

Kıymetli efendim! Bu şübheler imâm-ı Rabbânî hazretlerinin ıstılâhlarına vâkıf olmamakdan doğmuşdur. Eğer nasîb olursa, üç cildlik **(Mektûbât)**ını mütâlea ediniz. Bu şübheler gidecekdir. Fakîre bu şübhelerin cevâblarını yazınız diye emr etdiğinizden, bu emre uymak için birkaç satır yazıyorum.

Bilmek lâzımdır ki, tesavvuf büyükleri vücûd lafzını üç ma'nâda kullanmışlardır. Birincisi; emr-i imtizâî ve ma'kûl-i sânî olan, meydâna gelmek ve olmak ma'nâsındadır. İkincisi vücûd-i münbasitdir. Birinci ma'nânın çıkış kaynağıdır. Zâhir-i vücûd diye ifâde edilir. Bu her iki vücûd da Allahü teâlânın zâtından sonra gelir. Zât bu her iki vücûd ile de eserlere kaynak olamaz. İlklerin ilki, başlangıçların başlangıcı olan vücûddur. Ehl-i tevhîdin zannına göre bu vücûd zâtın aynıdır. Zât bu vücûd ile eserlere menşe', kaynak olur.

İmâm-ı Rabbânî hazretleri buyuruyorlar ki, Allahü teâlânın zâtının kendisi yaratdıklarının menşe'idir. Vücûd ve zât, her ikisi hakîkatde bir olunca, eserlerin meydâna gelmesini ister. Vücûd nisbet etmeli ister zâta, maksad aynıdır. O hâlde ihtilâf lafzîdir. Teselsülün burada hiç yeri yokdur. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin, Allahü teâlânın zâtına vücûd lafzını söy-

lemekden sakınması, birinin diğeri yerine söylenilmesinden sakınması ihtiyâtından dolayıdır. Çünki şerî'atde böyle söylenilmemişdir. Allahü teâlânın sıfatları ve ismleri tevkîfîdir.

Hakîkat-ı Kâ'benin, hakîkat-ı Muhammedîden üstün olduğuna dâir olan diğer iki şübhe **(Mektûbât)**ın üçüncü cildi okununca gider. Bunların cevâblarını yazmak uzun sürer.

Hazret-i Gavs-üs-sakaleynin, "Benim iki ayağım her velînin boynu üzerindedir" sözünün te'vîli husûsunda yazdığınıza gelince, eğer kendi zemânındaki evliyâyı kasd etmiş ise, bu sözünden dolayı ona bir noksanlık gelmez. Ancak kendinden öncekileri bu hükmden istisnâ etmek edeben gerekir. Çünki öncekilerden ba'zıları, onun hem dedeleri, hem de hocalarıdır. **"Evveli mi hayrlıdır, yoksa sonu mu bilinmez"** hadîs-i şerîfi gereğince, sonrakileri istisnâ da câizdir. Takdîm ve te'hîr izâfî bir şeydir. Çünki her sonra gelenden sonra bir sonra gelen vardır. Bu takdîrde Gavs-ül-A'zamdan sonra geleni ondan üstün tutmak mümkündür.

Fakîre iltifâtkâr mektûbunuzda hak ile bâtıl arasını ayırmam için emr etdiniz. Me'mûr ma'zûrdur. Allahım bize hakkı hak bâtılı bâtıl olarak göster, vesselâm.

Yedinci Mektûb:

Hazret-i Gavs-üs-sakaleynin ve hazret-i Müceddidin üstünlüğü bildirilmekdedir.

Allahü teâlâya hamd ve Resûlüne salât ve selâm olsun. Kayyûm-ı Rabbânî Müceddid-i elf-i sânî ile Mahbûbu Sübhânî Şeyh Abdülkâdir Geylânînin "radıyallahü teâlâ anhümâ" birinin diğerine üstünlüğünü süâl eden iltifâtkâr mektûbunuz geldi.

Kıymetli efendim! Üstünlük cüz'î ve küllî olmak üzere iki kısmdır. Süâlin cüz'î üstünlük husûsunda olmadığı açıkdır. Küllî üstünlüğün esâsı Allahü teâlâya yakınlığın çok olmasıdır. Bu ise bâtın ile ilgilidir. Aklla anlaşılmaz. Ancak menâkıbın azlığı ve çokluğundan bir işâret maksada götürebilir. Fekat kat'î birşey söylenemez. Nakl, Kitâb, sünnet ve birinci asrın icmâ'ından ibâretdir. Her iki büyüğün Kitâb ve sünnetin geldiği ve icmâ'ın vuku' bulduğu zemândan sonra yaşadıkları ma'lûmdur. Şerî'atin bu üç kaynağında bu husûsda bir bilgi yokdur. Bu husûsda keşfin ise hatâlı olması muhtemeldir. Bir mes'elede muhâlefet edene huccet gerekmez. Pîrâna muhabbetde taşkınlıkdan uzak olmayan mürîdlerin sözlerine i'tibâr edilmez. Bu her iki büyüğün kemâlâtını iyi bilen ve ikisinin de küllî üstünlüğüne göre kat'î hükmde bulunan keşf sâhibinin sözüne de i'tibâr edilmez. O hâlde en sâlim yol, bu işi Allahü teâlâ bilir demek ve böyle lâzım olmayan şeyleri konuşmamakdır. Her iki büyüğün fazîletlerini söylemek gerekir. Bu husûsda edeben ağzı açmamalıdır. Bu mes'ele dînin zarûrî

mes'elelerinden değildir ki, bunlardan bahs edilsin. Bizim imâm-ı Rabbânî hazretlerine âşıklıkdan dolayı dîvânelikden bahs etmemiz doğru değildir.

Şi'r:

Aslâ az ve çok hakkında konuşmamalı,
Ayağı sınırdan ileri koymamalı.
Bütün âlem cemâl-i ezelînin aynasıdır,
Bakmalı, fekat konuşmamalı.

Sekizinci Mektûb:

Hazret-i Müceddidin birbirine zıt gibi görünen sözünden iki ma'nânın birbirine uygunluğu bildirilmekdedir.

Kıymetli efendim! Şöyle yazıyorsunuz, mümkinâtın hakîkatleri mes'elesinde hazret-i Müceddidin keşfi şudur: İlm-i ilâhîde kemâlât-i ilâhiyyenin tafsilâtından ibâret olan, vâhidiyyet mertebesinde her kemâl sıfatının karşılığında o sıfatın izâfî ademi bir varlık ve farklılık peydâ etmişdir. Meselâ, ilm sıfatının karşılığında cehl diye ta'bîr edilen adem-ül-ilm, kudret sıfatının karşılığında acz ile ifâde edilen adem-ül-kudretin bulunması gibi. Başkalarını da buna kıyâs ediniz. Bu mukâbele ile temâyüz eden bu ademler, o sıfatların nûrlarına ve zıllerine mahâl olup, teayyünât-ı âlemin aslları ve mümkinâtında hakîkatleri olmuşlardır. Bu imtizâc sebebiyle o hakîkatler cetveli üzerine olan mümkinâtın a'yânı hâriciyesi işlerin kaynağı olmuşdur. Bunlar var olmaya da yok olmaya da elverişlidir. Bu sebeble hayr ve şerrin kaynağıdırlar. "Peygamberlerin "aleyhimüsselâm" teayyünâtının aslları sıfatlardır" sözü, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin keşfidir. Buradaki sıfatlar, bahsi geçen zıllerin aslıdır. Varlıkları lâzımdır. O hâlde bu büyüklerin hakîkatlerine ulaşmak lâzımdır. Hâlbuki bu büyükler de mümkinâtdırlar. Mümkinin hakîkatı imâm-ı Rabbânî hazretlerinin tahkîkine göre ebedî değildir. Bu ma'nâların arasını bulmak nasıl olur diye soruyorsunuz.

Kıymetli efendim! İlm-i ilâhîde birbirinden farklı ademler ve mukaddes sıfatların varlıkları arasında birbirine karşılık sâbit olunca, ademler sıfatların zuhûr etdiği yer oldukları gibi sıfatlar da o ademlerin görüldüğü yerler olmuşlardır. Fekat burada iş aksinedir. Burada sıfatlar madde yerinde, ademler de sûretler yerindedir. Bu durumda adem ciheti za'îf, vücûd ciheti kuvvetli olmuşdur. Bu sebeble peygamberler ma'sûmdurlar ve onlarda aslâ şer bulunmaz. Onların vücûd-ı hâricîyeleri adem ve vücûdun her ikisine de elverişlidir. Onların hakîkatlerine ademin bu kadar te'sîri varlıklarının mümkin olması için kâfîdir, vesselâm.

Dokuzuncu Mektûb:

Tesavvuf ehlinin, "Sôfî kendini frenk kâfirinden dahâ aşağı görmedikce, frenk kâfirinden dahâ aşağıdır" sözünün ma'nâsını bildirmekdedir.

Soruyorsunuz ki: Büyüklerden biri, sôfî kendini frenk kâfirinden dahâ aşağı bilmedikce, frenk kâfirinden dahâ kötüdür, diyor. Bu söz nasıl doğru olur. Çünki sôfî elbette mü'mindir. Ba'zan muttakî bir âlim de oluyor. Kendinde bulunduğu zemân kendi vasflarını bilmekdedir. Bir kimsenin diğerine üstünlüğünün esâsı taşıdığı özelliklerden dolayıdır. Yoksa zâtı ve hakîkatı i'tibâriyle değildir. O hâlde sôfî, frenk kâfirinin küfr ve günâhlarla, kendisinin ise, îmân ve diğer fazîletlerle muttasıf olduğunu bildiği hâlde, kendini frenk kâfirinden nasıl aşağı tutabilir. Eğer böyle bir zorlama ile kendini aşağı bilirse, kendi fazîletlerini onun rezâletlerinden dahâ aşağı bilmiş olur ki, böyle inanmanın bozukluğu aklen ve şer'an gâyet açıkdır.

Kıymetli efendim! Hazret-i Müceddidin mezhebine göre, mümkinâtın hakîkatleri izâfî ademlerden ve sıfât-ı hakîkiyyenin zıllerinden meydâna gelmekdedir. Ya'nî o ademler ismler ve sıfatlara karşılık olmak sebebiyle ilm-i ilâhîde bir varlık kazanmışlar, ismlerin ve sıfatların zuhûr etdiği yerler olmuşlardır. Âlemin teayyünlerinin aslları olmuşlardır. Hâricî hakîkînin zıllı olan hâricî zıllîde Allahü teâlânın yaratmasıyla zıllî bir varlık olmuşlardır. Adem ve vücûdun bu mürekkebliği, biraraya gelmesi sebebiyle hayr ve şerrin menşei olmuşlardır. Ademi zâtî olmaları bakımından şerri kesb etmişler, ademleri zıllen var olmaları bakımından da hayrı kesb etmişlerdir. Varlık âleminde ne zemân bir kimse güneşin ışığı ile dolu olan bir aynaya baksa, ilk önce ışıkları görür, aynayı görmez. Çünki ayna güneşin ışıklarının parıltısı ile görülmez olur. Yine bir kimse aynada kendine baksa, aynaya ilk bakışda kendini görür. Çünki onun bakışı aynanın kendisine değildir. O hâlde Sôfî kıymetli ve kıymetsiz şeylere bakarken varlık cihetinden bakıyor. Varlık ise, hayrın kaynağıdır. Kendisine ise kendi aslı adem cihetinden bakıyor. Adem ise, şerrin kaynağıdır. Bu sebeble kendini her türlü hayr ve kemâlden uzak görüyor. Varlık cihetinden kazanılan ve âriyet olarak bulunan hayr ve kemâli kendine âid bulmaz. İster istemez kendini frenk kâfirinden ve aşağı olan diğer şeylerden dahâ kötü bilecekdir. Bundan anlaşılıyor ki, bu sözü söyleyenin maksadı şudur: Kâmil olan sôfî hayr ve kemâli aslâ kendisine nisbet etmez. Onu kendisine emânet bilir. Tam fenânın ve sahîh şühûdun hülâsâsı budur. Eğer sôfî kendine emânet olan varlık ve nûrlar cihetinden bakarsa ve adem olan aynalık yönü ona gizli kalırsa, ben güneşim der. İşte Hüseyn bin Mansûrun (enelhak) demesinin sırrı budur. Gerçi o kendini görmekde ma'zûr idi. Fekat görmede hatâ etdi. Sekrin galebesi sebebiyle varlık ciheti ile yokluk cihetini birbirinden ayıramadı. Bu yolun sâliklerinden çok kimsede böyle hatâlar meydâna gelmekdedir. Habîbinin "sallallahü aleyhi ve âlihi ve sellem" bereketiyle Allahü teâlânın korudukları müstesnâdır.

Onuncu Mektûb:

Bu mektûb, şiddetli belâya mübtebî olan velînin sabr etmesi ve o belânın giderilmesi için düâ etmemek fazîletli olduğu hâlde, Eyyûb aley-

hisselâmın belânın kalkması için düâ yapması sebebiyle, onun sabrından şübhenin giderilmesi hakkındadır.

Büyüklerden biri, hazret-i Eyyûb aleyhisselâmın başına gelen musîbete benzeyen şiddetli bir musîbete mübtelâ oldu. Başka büyük bir zât da onu ziyârete gitdi. Hâlin nasıl diye sordu. Şöyle cevâb verdi: Hâlimi görüyorsun, henüz “Yâ Rabbî bana bir zarar dokundu” demedim. Henüz Eyyûb aleyhisselâm gibi canımdan bezmedim. Emân istemedim. Bu durumda bu velînin sabr makâmı Eyyûb aleyhisselâmın sabr makâmından dahâ yüksek olduğu anlaşılıyor. Sabr makâmı çok yüksek bir makâm olduğundan, bundan velînin nebîye üstünlüğü lâzım geldiği anlaşılmakdadır. Bu şübheyi giderir misiniz, diye yazmışsınız.

Cevâb: Kıymetli efendim! İlk bakışda böyle bir şübhe meydâna geliyor. Fekat iyi düşünülürse, böyle bir şübheye lüzûm yokdur. Şöyle ki, gerçi Eyyûb aleyhisselâm **(Yâ Rabbî bana gerçekden hastalık isâbet etdi. Sen merhamet edenlerin en merhametlisisin)** (Enbiyâ sûresi: 83) ve yine **(Gerçekden şeytân beni zorluk ve eleme uğratdı)** (Sâd sûresi 41) dedi. Bu âyet-i kerîmeler, zâhiren onun başına gelen musîbetden dolayı âciz kalıp, sabr etmediğini gösterse de, gizlileri bilen Allahü teâlâ **(Gerçekden biz onu sabrlı bulduk. O ne güzel kuldu. Şübhesiz o temâmen Allaha yönelmişdi)** (Sâd sûresi: 44) buyurmakdadır. Buradan şu anlaşılmakdadır. Eyyûb aleyhisselâmın zâhiren sabr göstermemesi de sabrla ilgili başka bir inceliği ihtivâ etmekdedir. Yoksa Allahü teâlâ, onun sabrsızlığı açık olmakla birlikde onun sabrlı olduğunu bildirmiş olur ki, böyle bir şey düşünmek mümkün değildir.

Buradaki incelik şudur: Eyyûb aleyhisselâm, mallarının, evlâdının helâk olması, şiddetli hastalık, fakîrlik ve insanların kendisini aşağılaması gibi belâlara uzun müddet sabr gösterdi. Ancak rahmet-i ilâhînin ulaşması vakti geldiğini görünce ve bu musîbetin kalkmasının yalvarmaya ve inlemeye bağlı olduğunu bilince, sabr makâmını geçip, bütün makâmların üstündeki rızâ makâmına ulaşdı. Sabrsızlık ârına sabr etdi. Yalvarmaya ve inlemeye başladı. Bu edebinin karşılığında **“O ne iyi kul idi”** diye medh edildi. “O gerçekden evvâb idi” makâmına kavuşdu. Evvâb kelimesi Evb kelimesinden türemişdir. Ya’nî nefsin hevâsı olan sabra senelerce dönmedi. Bilâkis, Hakkın rızâsına rücu’ etdi, döndü. Elhamdülillah, Hak teâlâ onun imdâdına yetişdi. Onun hâlinin görünüşü sabrsızlık olmakla berâber, Allahü teâlâ onun bâtınına bakıp, onun sabrlı olduğunu bildirdi. **(Gerçekden o, temâmen Allaha yönelmişdi)** (Sâd sûresi: 44) buyurdu.

Hazret-i Şeyh-i Ekber “radıyallahü anh” **(Füsûs)** kitâbının Eyyûb aleyhisselâm ile ilgili bölümünde buyurdu ki: “Sabr, nefsi başkasına şikâyetde bulunmakdan men’ etmekdir. Hazret-i Eyyûb aleyhisselâm, başkasına şikâyetde bulunmayıp, hâlini Allahü teâlâya arz etdi. Bu i’tibârla o, sabrı terk etmiş olmadı.” Bu açıklama bu şübheye cevâb olamaz.

Çünki o velî de, başına gelen musîbetin kalkması için tazarrû ve niyâzda bulunmadı. Bu sebeble o velînin sabrının Eyyûb aleyhisselâmın sabrından fazla olduğu şübhesi kalkmamakdadır. Hâlbuki burada maksad, velînin nebîden üstün olduğu şübhesini gidermekdir. Nübüvvet ve ubûdiyyet kemâlâtının zevkinden ve rızâ makâmının kemâlinden habersiz olan bu bîçâre velî, sekr hâli sebebiyle her söylediğinde ma'zûr idi. Vesselâm.

Onbirinci Mektûb:

Bu mektûb, zikr-i cehrîyi ve zikr-i hâfîyi bildirmekdedir. Allahü teâlâya hamd ve Resûlüne salât olsun.

Ma'lûmdur ki, hanefî âlimlerinden bir kısmı, zikr-i cehrîyi inkârda ileri gitmiş ve harâm olduğuna fetvâ vermişlerdir. Hadîs âlimlerinden ba'zısı ise, zikr-i cehrînin meşru' olduğunu isbât edip, zikr-i hâfîden üstün olduğunu söylemişlerdir. Her iki taraf ifrât ve tefrîte düşmüşler ve insâfla konuşmamışlardır. Bu mevzu'nun iyice düşünülüp, muhâkeme edilmesi ve düzeltilmesi gerekiyor. Bilinmelidir ki, zikr sözünün ma'nâsı, hâtırlamak demekdir. İki kısma ayrılır. Biri kalbin haberi olmadan yalnız dil ile zikrdir. Bu zikr mu'teber değildir. Gafletin kısımları içine girer. İkincisi, yalnızca kalbin zikridir. Tesavvuf erbâbının ıstılâhında buna zikr-i hafî denir. Tesavvuf ehlinin murâkabeleri bu zikre dayanır. Bu zikr bütün tarîkatlarda yapılır. Bu da iki şekilde olur. Ya sıfatlar düşünülmeden sâdece zât zikr edilir. Yâhud da sıfatlar da düşünülerek zikr edilir. Bu her iki kısm zikr, meâl-i şerîfi, **(Sabâh ve akşam içinden yalvararak ve korkarak âşikâre** (içden hafîf) **bir sesle Rabbini an** (düâ ve zikr et)**. Gâfillerden olma.)** olan, A'râf sûresinin ikiyüzbeşinci âyet-i kerîmesinden alınmışdır. İkincisi, zikr edileni, verdiği ni'metler ve Ona âid şeyleri düşünerek hâtırlamakdır. Bu yol eserden müessire gitme yoludur. Şerî'at lisanında buna tefekkür denir ve yakînin artmasını sağlar. Kitâb ve sünnet bunun fazîletleriyle doludur. Üçüncü kısmı, zikr-i lisânînin zikr-i kalbî ile berâber olmasıdır. Zikrin en kâmil kısmı budur. Bunun da iki şekli vardır. Birincisi, zikr edenin, zikr sırasında zikri sâdece kendisinin işiteceği kadar yapmasıdır. Şerî'at lisanında zikr-i hafî budur. Bu zikr meâl-i şerîfi **(Rabbinize yalvararak ve gizlice düâ edin, muhakkak ki, Allah bağırıp, çağırarak haddi aşanları sevmez)** olan, A'râf sûresinin 55.ci âyet-i kerîmesinden alınmışdır.

Zikr-i hafînin ikinci kısmı, zikri başkalarına duyurmakdır. Buna şerî'at lisanında zikr-i cehrî denir. Bu zikr, ba'zı husûsî yerlerde bir hikmete binâen zikr-i hafîden efdaldir. Mutlak olarak değil. Nitekim ezânda, kırâ'atin açıkdan okunduğu nemâzlarda durum böyledir. Buralarda sesli okumakla, uyuyanlar ve gâfiller uyandırılmakdadır. Zikr-i hafîdeki hikmet ise, amelin kabûlüne mâni' olan şöhret ve riyâ fesadından kurtulmakdır. Zikr-i hafînin, zikr-i cehrîden üstün olduğu Kitâb ve sünnet ile sâbitdir. Hattâ, **(Siz sağıra ve gayb olana düâ etmiyorsunuz)** hadîs-i şerîfinin ma'nâsından da zikr-i cehrînin men' edildiği anlaşılmakdadır. Zikr-i cehrî, husûsî şekllerle yapılan murâkabeler, Kitâb ve sünnetden alınmamış,

belki tarîkat büyükleri ilhâm yoluyla bildirmişlerdir. Şerî'at bunlardan bahs etmemekdedir. Bunlar mübâh olan şeylerdir. Bunlarda fâide vardır. İnkârı zarûrî değildir. Kitâb ve sünnetle sâbit olmayanlardan dahâ üstün olduğu açıkdır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" Alî bin Ebî Tâlibe kelime-i tayyibeyi cehr ile ta'lîm buyurmuşdur.

Böyle olduğu Evs bin Şeddâdın bildirdiği hadîs-i şerîfle sâbitdir. Çünki hadîs-i şerîfin başında bildirildiği üzere, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hazret-i Alîye kapıyı kapamasını emr etmiş, ondan sonra zikri ta'lîm buyurmuşdur. Bu durum genel olarak zikri gizlemeyi bildirmekdedir. İhtilâf, cehrî zikrin câiz olup olmamasında değildir. Bilâkis birinin diğerine üstünlüğündedir. Zikr-i cehrînin, zikr-i hafîye mutlak üstünlüğünü söylemek nassları inkârdır. Zikr-i cehrînin bütün kısmlarını inkâr da böyledir. Çünki ba'zı yerlerde cehrî zikr meşru'dur. Yapılmakda olan murâkabeler ma'nâsına, zikr-i hafînin sünnet olduğunu isbât etmek, yine sonraki asrlarda revâc bulan zikr-i cehrînin meşru' olduğunu isbâta çalışmak da, boşuna uğraşmakdır. Çünki isbât edilecek şey, zikrin fazîletidir. Ba'zı kimselerin birbirine üstünlük taslayarak yapdıkları münâzara iki taraf için de makbûl değildir. İfrât ve tefrît beğenilmeyen bir şeydir. Orta hallî olmak güzeldir. Sözün en hayrlısı, az ve maksadı ifâde edenidir. Hidâyete tâbi' olanlara ve Muhammed aleyhisselâma tâbi' olmaya sarılanlara selâm olsun.

Onikinci Mektûb:

Bu mektûb, simâ'ı bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! Simâ' mes'elesinde fıkh âlimleri ve tesavvuf büyükleri "rahmetullahi teâlâ aleyhim ecma'în" arasında kuvvetli bir ihtilâf vardır. Fıkh âlimleri, ifrâta mâni' olması için simâ'ın mutlak harâm olduğunu, tesavvuf ehli ise, zevkin ve hâlin artmasına vesîle olduğu için, mutlak halâl olduğunu söylediler. Doğrusu şudur: Simâ' iki kısmdır. Biri, fitne mahalli olmayan yerde bir şahsın şer'an mahzûrlu bir şey karışdırmadan, veznli bir sesle inşâd etmesidir. Bundan, dinleyenlerin bâtınında bir fesad meydâna gelmez. Belki kalbde bir sevinç veyâ hüzün hâsıl olur. Bu kısm simâ' elbette mubâhdır. Çünki iki mubâhdan meydâna gelmekdedir. Biri veznli söz, diğeri veznli sesdir. O hâlde niçin mubâh olmasın. Yine nikâh gibi dînî işlerin yapılmasını kolaylaşdırmak ve büyüklerin teşrîfini sağlamak için, ilk asrda simâ' yapılmışdır. Ümmet arasında takvâ sâhibleri ve ülemâ ba'zan simâ' yapmışlardır. Böyle olduğu hadîs kitâblarından anlaşılmakdadır. Yalnız bu iş, büyüklerden rastgele meydâna gelmiş olan ve yapılması zarûrî bir iş değildir.

İkinci kısm simâ'a sonradan gelenlerin ekserîsi rağbet etmiş ve ona ciddî olarak sarılmışlar. Meşru' olmayan şeyleri de ona karışdırmışlardır. Bu kısm simâ', mubâh olmayan şeyler karışdığı kadar, mekrûhlukdan harâmlığa kadar varır. Sözbirliği ile harâm olan şeylerin mubâh olduğuna i'ti-

kâd etmek küfre düşürür. Kemâl erbâbından bir cemâ'atin mubâh olan simâ'a da rağbet etmemesi, zevk ve tabî'at i'tibâriyledir. Şer'î ahkâmdan olduğu için değildir. Meselâ şerâb içen, tatlı mezeye rağbet etmez. Bununla berâber bunlardan biri, diğerinin mezesine bir şey demez. Bunun gibi Çeştîyye büyüklerinin yolunun zevki, şerâb zevkine benzemekdedir. Na'melerin verdiği coşkunlukdan zevk alıyorlar. Sükûtdan, sessizlikden böyle zevk almıyorlar. Nakşibendiyye büyüklerinin yolunun zevki, afyonun bulunmasına uygundur. Sükûtdan haz alırlar. Hareketlilikden haz almazlar. O hâlde bu ihtilâfın menşei, zevkden ve tabî'atdan kaynaklanmakdadır. Şer'î bir sebebden değildir. Bütün hak tarîkatların büyükleri dîne tâbi'dirler. Hevâ ve tabî'atlarına tâbi' değildirler. Yine hepsi mubâh olan şeylerden de sakınmakda sözbirliği etmişlerdir. Her iki tarafda bulunan câhillerin sözlerine i'tibâr yokdur. İfrât ve tefrît yasakdır. Bu mes'elenin tafsîlâtı Hüccet-ül-islâm imâm-ı Gazâlî, Şeyh-üş-şüyûh Sühreverdî ve diğerleri gibi tahkîk ehli olan derîn âlimlerin yazdıkları geniş kitâblardan öğrenilmelidir. Elhamdülillah, bu fakîr mubâh olmayan simâ'dan tevbe etdim. Mubâh olan simâ'yı ise terk etdim. Simâ'ın mubâh olması veyâ olmaması husûsunda Kitâb ve sünnete tâbi'yim. Zevk ve vicdânla ilgili bundan fazlasını konuşmak zarûrî değildir.

Tesavvuf ehlinin kitâblarında, doğru hâl sâhiblerinin ve yüksek makâma kavuşmuş olanların, mubâh olan simâ'dan dolayı can verdikleri bildirilmekdedir. Tesavvuf ülemâsının zevklerine vâkıf akl-ı selîm ve sahîh zevke sâhib olan kimseler, bu kadar açıklamayı kâfi' görür. Sözlerin en hayrlısı az ve maksadı ifâde edenidir. Vesselâm.

Onüçüncü Mektûb:

Bu mektûb cebr ve ihtiyâr mes'elesini bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! Cebr ve ihtiyâr mes'elesinde ülemâ çeşidli şeyler söylemişlerdir. Bu husûsda zihnin tatmînkârsızlığı hâlen devâm etmekdedir. Çünki akl, ba'zı temel dînî bilgileri anlamakda kâfi' değildir. Eğer kâfi' olsaydı, kulların işlerini ıslâh için vahyin gelmesine ihtiyâç kalmazdı. Bilinmelidir ki, kulun müstakil ihtiyâr sâhibi, işlerini tercîhde serbest olduğunu ve sırf cebrî işlerini yapmakda mecbûr olduğunu iddia etmek, Kitâb ve sünnetde bildirileni inkâr etmek olur. Zîrâ kulların işleri, kendi bedenleri gibi Allahü teâlâ tarafından yaratıldığı, âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîflerde açıkca bildirilmişdir. O hâlde kulun işlerini yapmakda temâmen serbest olduğu nasıl söylenebilir. Diğer tarafdan, işlerinde temâmen mecbûr olan kimsenin hesâba çekilmesi de zulm olur. Zulm ise, şer'an ve aklen, hâşâ Allahü teâlâ için söylenemez. O hâlde kul işlerinde niçin temâmen mecbûr olsun.

İşlerimizin gayr-i ihtiyârî bir hareket olmadığı, bilâkis bilerek, isteyerek, güç kullanarak yapıldığı gâyet açıkdır. İhtiyârın, tercîh etmenin işlerdeki payı ve ihtiyârî fi'lin ma'nâsı budur. Fekat bu üç kuvvetin ya'nî ilm,

irâde ve kudretin ortaya çıkması bizim ihtiyârımızda değildir. Kul istediği zemân Allahü teâlâ dilerse yaratır. İşte kulların işlerindeki cebrin payı ve mecbûr olmanın ma'nâsı budur. Tam ihtiyâr ve sırf cebr bulunmadığına göre, kulun işi bu ikisi arasındadır. [**(Müjdeci Mektûblar)**, 1.ci cild, 289.cu mektûba bakınız!] Nitekim imâm-ı Zeynel'âbidînin "radıyallahü anh" imâm-ı Hasen-i Basrî "radıyallahü anh" hazretlerinin süâline verdiği meşhûr cevâbdan, kulun fi'linin cebr ve tam bir ihtiyâr ile olmadığı, bu ikisinin arasında kesb diye ifâde edilen emr-i mutavassıt işte budur. Bu kesb lafzı, kulların fi'llerinden başka bir şey için söylenemez. O hâlde anlaşıldı ki, bizim işlerimiz cebr ve ihtiyâr ile karışıkdır. Bu kadarcık za'îf bir tercîh edebilme, kulun mükellef olmasının sebebidir. Allahü teâlânın rahmetinin gadabını geçmesi, kulun ihtiyârının za'îfliği sebebiyle olduğu söylenmişdir. Hâlbuki bunun dışında Allahü teâlânın hiçbir sıfatı diğerini geçmemişdir.

Allahü teâlânın fi'lleri ilm, irâde ve kudret ile olur. Bu i'tibârla kulların fi'lleri bir cihetden Allahü teâlânın fi'llerine benzemekdedir. Kulun fi'lleri, irâdesi dışında bir titreme değildir. Böyle olunca, kulun işlerinden dolayı hesâba çekilmesi adâlete aykırı değildir. Bu sebeble, sofiyyeye göre kulun işlerinde ihtiyârının payının var olduğunu söylemek mümkündür. Çünki onlara göre, Allahü teâlânın varlığı kâinâtın her zerresinde tam zuhûr etmişdir. Çünki Allahü teâlânın yüce varlığı basît-i hakîkîdir, parçaları yokdur. Bu sebeble herşeyde herşey vardır, buyuruldu.

İhtiyâr (irâde), Allahü teâlânın sıfatlarından bir sıfat olduğuna göre, bu sıfatın zuhûr etdiği her yerde, husûsen yeryüzünde, halîfe olarak yaratılma makâmıyla müşerref olan insanda, az da olsa ihtiyâr sıfatından bir pay bulunur. İşte emr ve nehy ile kulun mükellef olması bu ihtiyârdan dolayıdır. Yaratılmışların en üstününe salât ve selâm olsun. Hidâyete tâbi' olanlara selâm olsun!

Ondördüncü Mektûb:

Bu mektûb, Hind kâfirlerinin âyinleri hakkındadır.

Hind kâfirlerinin arab müşrikleri gibi aslı olmayan bir dinleri var. Veyâ dinlerinin aslı var, fekat nesh edilmişdir. Onların geçmişleri hakkında nasıl i'tikâd etmeli diye soruyorsunuz. Bu husûsu inceleyerek doğru ve kısa bir şekilde yazıyorum.

Biliniz ki, Hindlilerin eski kitâblarından anlaşılan şudur: Allahü teâlâ rahmetiyle insan nev'ini yaratmaya başladığı vakt, onların dünyâ ve âhıret se'âdetleri için emr ve yasakları ihtivâ eden ve dört kısmdan meydâna gelen ve Bîd denilen bir kitâbı melek vâsıtasıyla gönderdi. Onların müctehidleri o kitâbdan dört mezheb kurdular. Îmânın esâslarını bu kitâbdan çıkardılar. Îmân bilgilerini anlatan ilme, dehrûm-i şayister ya'nî ilm-i kelâm demek olan fenn-i îmâniyân denildi. İnsanları da dört fırkaya ayırdılar. O kitâbdan dört yol çıkarıp, her fırkaya o yollardan birini tahsîs etdi-

ler. Amel ile ilgili bilgileri de o kitâbdan çıkardılar. Bu ilme kereme-i şayister ya'nî fıkh ilmi ma'nâsında fenn-i ameliyât denildi. Ancak onlar ahkâmın neshini inkâr etdiler. Hâlbuki, her asrda gelen insanların tabi'atlarına göre işlerde değişiklik olacağını câiz görmek zarûrîdir. Bu aklın gereğidir. Âlemin uzun ömrünü dört kısma ayırıp, herbirine cuk adını vermişler. Her cukda yaşayanlar için, o dört defterden bir yaşama tarzı çıkarmışlar. Sonra gelenlerin yapdıkları değişiklikler mu'teber değildir. Onların bütün fırkaları Allahü teâlânın bir olduğuna inanıyorlar. Âlemin sonradan yaratıldığını biliyorlar. Âlemin yok olacağını, iyi ve kötü işlerin karşılığının görüleceğini kabûl ediyorlardı. Aklî ve naklî ilmlerde riyâzât ve mücâhedelerde, ma'rifetler ve keşfler husûsunda çok derin idiler. Onlardan seçkin kimseler, insan ömrünü dört kısma ayırmışlar. Birinci kısmını ilmlerin öğrenilmesine, ikinci kısmını geçim sağlamaya ve çoluk çocuk sâhibi olmaya, üçüncü kısmını amelleri düzeltmeye ve nefsin ıslâhına, dördüncüsünü insanın kemâlinin zirvesi olan dünyevî alâkalardan irtibâtı kesip, âhırete yönelmeye ve âhıretde kurtuluş için sarf ediyorlar. Dinlerinin kuralları son derece düzenlidir. Bundan anlaşılıyor ki, din onları terbiye etmiş ve sonradan bu dînin hükmü kaldırılmışdır. İslâmiyyetde hükmü kaldırılan dinler olarak yehûdîlik ve nasrânîlik bildirilmişdir. Hâlbuki böyle çok nesh edilmiş ve hükmü kaldırılan din olmuşdur. Âyet-i kerîmede meâlen **(Hiçbir ümmet yokdur ki, içlerinde Cehennem ile korkutucu bir peygamber geçmiş olmasın)** (Fâtır sûresi: 24) buyuruldu. Diğer âyet-i kerîmelere göre de, Hindistâna da nebîler ve resûller gönderilmişdir. Bunların kitâblarında o peygamberlerle ilgili bilgiler vardır. Onların kitâblarından kemâl ve kemâle erdirme mertebesine sâhib oldukları, rahmet-i ilâhî buralara da ulaşmışdır. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" peygamberliğinin bildirilmesinden önce, her kavme kendilerine gönderilen peygambere tâbi' olmaları mutlaka gerekli idi. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bütün insanlara peygamber olduğu bildirilmesinden ve islâmiyyetin bütün dinlerin hükmünü kaldırmasından sonra, herkesin Ona îmân etmesi şart oldu. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânından günümüze kadar geçen zemânda Ona îmân etmeyen herkes kâfirdir.

İslâmiyyet, meâlen **(**(Ey Resûlüm) **Gerçekden biz senden önce peygamberler gönderdik, onlardan kimi sana haber verdik, kimini de sana haber verip anlatmadık)** (Mü'min sûresi: 78) buyurulan bu âyet-i kerîme hükmünce peygamberlerden çoğunun ahvâlini bildirmemişdir. Hindistânda gelen peygamberler hakkında sükût evlâdır. Bize, onlara tâbi' olanların kurtulacakları husûsunda ve küfrü, helâkları husûsunda kesin konuşmak lâzım değildir. Fars milleti hattâ islâmiyyetden önceki her memleket halkı hakkında, taassub karışdırmadan hüsn-ü zanda bulunmalıdır. Çünki islâmiyyet onlar hakkında bilgi vermemişdir. Onların kitâbları ve hükmleri i'tidâl yoluna uygundur. Evlâ olan böyle inanmakdır. Kat'î delîl olmadan bir kimseye kâfir demeyi kolay bilmemelidir. Onların putperest-

liğinin hakîkatı şudur: Allahü teâlânın emriyle dünyâda tasarruf sâhibi olan ba'zı melekler veyâ vefât edip, bedenleri ile bağlantıları kesildikden sonra, dünyâdaki tasarrufları devâm eden ba'zı kâmil kimselerin rûhları, yâhud onların Hızır aleyhisselâm gibi devâmlı hayâtda bulunan ba'zı diri kimselerin resmlerini yapıp, onlara yöneliyorlar. Bir müddet sonra onlarla irtibât kuruyorlar. Din ve dünyâ işlerini bu münâsebete bağlıyorlar. Onların bu işi tesavvuf ehlinin yapageldiği râbıta zikrine benzemekdedir. Sôfî kendi pîrinin sûretini düşünür ve böylece feyze kavuşur. Bu râbıta ile hindlilerin yapdıkları arasındaki fark şudur: Zâhirde şeyhin sûretini heykel şeklinde yapmazlar. Bu sebeble sôfîlerin yapdıklarının arab müşriklerinin yapdıkları ile bir alâkası yokdur. Çünki onlar, putların ilâhî tasarrufa bir vâsıta değil, bizzat tasarruf sâhibi olduğunu söylüyorlardı. Putları yeryüzünün, Allahü teâlâyı da gök tanrısı olarak biliyorlardı. Bu ise şirkdir. Hindlilerin secdesi selâm secdesidir. İbâdet secdesi değildir. Onların âdetlerinde anneye, babaya, hocaya selâm yerine secde edilir. Onların tenâsüh inancı küfrdür. Vesselâm.

Onbeşinci Mektûb:

Bu mektûb nemâzda parmak kaldırmak hakkındadır.

Hazret-i Müceddid-i elf-i sânî "radıyallahü anh" bir mektûbunda nemâzda parmak kaldırmayı men' etmişlerdir. Hâlbuki siz onları sevdiğinizi söylediğiniz hâlde, nemâzda parmağınızı kaldırıyorsunuz. Seven sevdiğine tâbi' olmalıdır diye yazmışsınız.

Kıymetli efendim! Allahü teâlâ kullarına Kitâb ve sünnete uymalarını farz kılmış ve Ahzâb sûresi 36.cı âyetinde meâlen: **(Allah ve Resûlü bir işe hükm verdiği zemân mü'min bir erkekle mü'min bir kadın için kendi işlerinden dolayı Allahın ve peygamberinin hükmüne aykırı olanı seçmek hakkı yokdur)** buyuruldu. Resûlullah da "sallallahü aleyhi ve sellem" şöyle buyurmuşdur: **(Sizden birinizin hevâsı benim getirdiğime tâbi' olmadıkca kâmil bir mü'min değildir.)**

Hazret-i Müceddid-i elf-i sânî "radıyallahü anh" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" kâmil bir nâibidir. Tarîkatını Kitâb ve sünnete tâbi' olmak üzerine kurmuşdur. Ülemâ nemâzda parmağı kaldırmayı isbât için sahîh hadîs-i şerîfleri ve hanefî fıkhının rivâyetlerini ihtivâ eden risâleler yazmışlardır. Hattâ hazret-i Müceddidin küçük oğlu Şâh Yahyâ "radıyallahü anh" da bu husûsda bir kitâb yazmışdır.

Nemâzda parmak kaldırmayı men' eden hiçbir hadîs-i şerîf yokdur. Hazret-i Müceddidin parmak kaldırmayı terki, ictihâdı sebebiyledir. Neshe uğramamış olan sünnet müctehîdin ictihâdından öndedir. Parmak kaldırmaya dâir sünnet bulundukdan sonra, onu hazret-i Müceddid terk etdiği için, terk etmek ma'kûl değildir. Hâlbuki hazret-i Müceddid, sünneti terk etmekden çok sakındırmışlardır ve kendileri de hanefî mezhebindedir. İmâm-ı Ebû Hanîfe "radıyallahü anh" hadîs-i şerîf mevcûd

olunca benim mezhebim odur. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sözü bulununca benim sözümü terk ediniz buyurmuşdur. O hâlde, hazret-i Müceddidin parmak kaldırmayı terki husûsunda şu söylenebilir. Onun bu işi ictihâdı sebebiyledir. Sahîh hadîs-i şerîflere uymasında hiçbir değişiklik yokdur. Eğer hazret-i Müceddid o kadar geniş ilmine rağmen parmak kaldırma ile ilgili hadîs-i şerîfden haberleri olmadığı için kaldırmamış denirse, cevâben derim ki, hazret-i Müceddid zemânına kadar bu kitâblar ve eserler, hind diyârında meşhûr olmamışdı. O bu kitâbları görmemişdi. Yoksa parmak kaldırmayı aslâ terk etmezdi. Çünki onlar bu ümmetin büyükleri arasında sünnete ittibâya en çok sarılanıdır.

Eğer Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bu işden râzı olmadığını keşf yoluyla anladığı için terk etmişdir denirse, cevâben derim ki, keşf tarîkat işlerinde mu'teberdir. Şerî'at ahkâmında mu'teber değildir. Bununla berâber, o mektûbda keşf delîl gösterilmemişdir. Burada yine şöyle denebilir. Bu cüz'î muhâlefet, onun Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" ittibâya son derece teşvîkleri olan küllî kâideye ri'âyetleri sebebiyledir. Böyle bir netîce hâsıl olmuşdur. Vesselâm.

Onaltıncı Mektûb:

Bu mektûb, hadîs-i şerîf ile amel hakkındadır.

Hadîs-i şerîf ile amel ve bir mezhebden diğer mezhebe geçmek hakkında ne buyurursunuz diye soruyorsunuz.

Kıymetli efendim! Hadîs-i şerîf ile amel husûsunda Medîne-i münevvereli muhaddis, Şeyh Muhammed Hayât bir risâle yazmış. Onun fârisî olarak hulâsâsı şöyledir. Allahü teâlâ Kur'ân-ı kerîmde meâlen **(**(Resûlüm) **Şöyle de: Eğer siz Allahı seviyorsanız, hemen bana uyun ki, Allah da sizleri sevsin ve günâhlarınızı bağışlasın...)** (Âl-i İmrân sûresi: 31) buyurdu. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" de **(Sizden birinizin hevâsı benim getirdiklerime tâbi' olmadıkca, îmân-ı kâmil mü'min olmaz."** buyurdu. Bu hadîs-i şerîf sahîhdir. Onu Ebü'l-Kâsım bin İsmâ'îl bin Fadl İsfehânî Kitâb-ul-mihaccede yazmakdadır. İmâm-ı a'zam Ebû Hanîfe "radıyallahü anh" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîfi ve Sahâbe-i kirâmın sözü bulununca, benim sözümü bırakınız, buyurmuşdur. Yine Onun "radıyallahü anh": "Sahîh hadîs benim mezhebimdir" diye buyurduğu meşhûrdur. O hâlde, hadîs ilminde ihtisâsı bulunan, nâsih ve mensûhu ve kuvvetli ile za'îfi birbirinden ayırabilen bir kimse, hadîs-i şerîfle amel ederse, İmâm-ı a'zamın mezhebinden çıkmış olmaz. Çünki İmâm-ı a'zamın "radıyallahü anh", "Hadîs-i şerîf varsa o benim mezhebimdir, sözü bu konuda açık bir delîldir. Böyle birisi, hadîs-i şerîf varken, bunu bildiği hâlde onunla amel etmezse, İmâm-ı a'zamın "radıyallahü anh", Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîfi bulununca, benim sözümü terk ediniz, sözüne muhâlefet etmiş olur. Resûlullahın "sallallahü aleyhi vesellem" bütün hadîs-i şerîflerini bilen bir âlimin

bulunamıyacağı açıkdır. Nitekim İmâm-ı a'zamın "radıyallahü anh" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hadîs-i şerîfi bulununca benim sözümü terk ediniz" sözü, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bütün hadîs-i şerîflerinin kendisine ulaşmadığını, belki onların bir kısmına ulaşamadığını göstermekdedir. Niçin böyle olmasın. Hülefâ-i râşidîn bu ümmetin en âlimi oldukları ve devâmlı Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetinde bulundukları hâlde, onların bile ulaşamadığı hadîs-i şerîfler olmuşdur. Böyle olduğunu, hadîs ilmini bilen herkes bilir. Ümmetin ferdlerine Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmaları vâcibdir. Bu imâmlardan herbirine ittibâ vâcib değildir. Müslimânlar istediği müctehidin mezhebini seçmekde serbestdir. Hadîs-i şerîfle ameli, müctehidin mezhebinden yüksek tutan kimsenin delîli varsa, onu getirir. Fekat dört mezhebden, birinden diğerine geçmeye gelince, bu tafsilât ister. İmâm-ı Süyûtî "rahmetullahi aleyh" **(Cezîlül-mevâhib fî intikâlil-mezâhib)** adında bir kitâb yazmışdır. Bunun hulâsâsı şudur: Bir mezhebden diğerine intikâl etmek câizdir. İmâm-ı Râfiî böyle olduğunu kesin olarak ifâde etmiş, imâm-ı Nevevî de onun peşinde gitmişdir.

(Ravdâ) kitâbında şöyle denilmişdir: Mezheblerin tedvîninden sonra, acabâ mukallide bir mezhebden diğer mezhebe geçmek câiz midir?

Deriz ki: Her iki müctehidin ahvâlini öğrenen mukallidin zannı, ikinci taraf dahâ âlimdir şeklinde gâlib olunca, birinci mezhebden ikinci mezhebe geçmek câiz, hattâ vâcibdir. Eğer serbest yapsak yine câizdir.

Mukallidin birkaç hâli vardır. Bunlar aklen dört hâldir. Çünki mukallid ya avâmdır ya âlimdir. Bu iki durumda ya'nî mukallid avâm veyâ âlim olunca, onun bir mezhebden diğerine geçmesi için, ya dînî ya da dünyevî bir sebeb vardır. Eğer mukallid avâm, fıkh bilgisinden yoksun, mezhebinin isminden başka bir şey bilmiyorsa ve onun diğer mezhebe geçmekden maksadı mal veyâ makâm elde etmekse onun diğer mezhebe geçmesi en hafîf bir durumdur. Çünki bu intikâli hakîkatde intikâl değil, bir başlangıçdır. Ya'nî o henüz bir mezhebe yeni geçmekdedir.

Eğer mukallid, âlim ve fakîh ise, dünyevî bir maksad için diğer mezhebe geçiyorsa, onun durumu çok mes'ûliyetli bir işdir. Çünki o dünyevî bir maksad için mezhebini değişdirmesi, mezheblerle oynamakdır. Bu câiz değildir.

Eğer mukallid, kendi mezhebinde fakîh (âlim) ise, dînî bir sebebden dolayı diğer mezhebe geçiyor ve geçeceği mezhebi delîlleri kuvvetli olduğu için, tercîh etmiş ise, onun ya'nî böyle bir kimsenin o mezhebe geçmesi vâcibdir. Bir rivâyete göre câizdir.

Eğer mukallidin başka mezhebe geçmesi dînî ve dünyevî hiçbir sebebi yoksa, belki her iki mezhebden yalnız amel etmeyi kasd ederse, böyle bir intikâl âmî (câhil) için câizdir. Âlim olana câiz değildir. Zîrâ o bu mezhebin fıkhını belli bir müddet içinde öğrenmiş, diğer mezhebe geçince o

mezhebi öğrenebilmek için ayrı bir ömr gerekir. Bu yüzden o mezhebe geçince maksad olan amelden geri kalabilir. O hâlde onun mezheb değişdirmeyi terk etmesi evlâdır.

Hanefî olmayan bir kimsenin, hanefî mezhebine geçmesi câiz, aksi câiz değildir demek, sırf taassûbdur. Delîli yokdur. Zîrâ bütün mezheb imâmları hakîkatde berâberdirler. Eğer hanefî mezhebini ya da başka bir mezhebi, diğerine takdîm etmekde nass ya'nî âyet-i kerîme ve hadîs-i şerîf olsaydı, o mezhebi taklîd etmek ümmetin her ferdine vâcib olurdu. Diğerini taklîd etmek câiz olmazdı. Böyle bir şeyin olması icmâ-ı ümmete muhâlifdir. Hanefî mezhebinde olan Câmî-ül-fetâvânın sâhibi şöyle demekdedir: Erkek veyâ kadının şâfi'î mezhebinden hanefî mezhebine geçmesi ve aksi câizdir. Fekat diğer mezhebe temâmen geçmelidir. Sâdece ba'zı mes'elelerde geçmemelidir. Halef ve selefden çok kimse bir mezhebden diğerine geçmişlerdir. Eğer böyle geçmek câiz olmasaydı, onlar bu işi yapmazlardı. Bunun aksini söyleyen delîlsiz konuşmuş olur ki, makbûl ve ma'kûl değildir. Hidâyete tâbi' olanlara selâm olsun!

Onyedinci Mektûb:

Ehl-i sünnet vel-cemâ'atin Eshâb-ı kirâm "radıyallahü anhüm" hakkındaki i'tikâdını bildirmekdedir.

Eshâb-ı kirâmdan Mu'âviye bin Ebî Süfyân, yardımcıları ve ona tâbi' olanlar "afallahü anhüm ve radıye anhüm" hakkında nasıl i'tikâd etmek lâzım diye yazmışsınız.

Biliniz ki: Ehl-i sünnet ülemâsı, Eshâb-ı kirâm hazretlerinin arasındaki ihtilâfları, onların asrları, asrların en hayrlısı olduğu için, onlar hakkında lâzım gelen hüsn-i zanna göre te'vîl ediyorlar. Te'vîli mümkün olmayan husûsları, Allahü teâlâya havâle ediyorlar. Ta'n ve kötülemeyi yasak biliyorlar. Zîrâ, asr-ı se'âdete yakın oldukları, onların ahvâline muttali' oldukları ve hazret-i Alî Murtazâya muhâlefet edenlerin hatâ etdiklerini söyledikleri hâlde, haklarında hayrla şâhidlik yapılan üç asrda, hiçbir hadîs âlimi ve müctehîd, bu topluluğu ta'n etmeyi câiz görmemişdir. Şâm ordusu ile Kûfe ordusu arasında muhârebe olmuşsa da bu, birbirlerini kâfir bildiklerinden dolayı değildir. Bu husûs, mu'teber kitâblarda yazılıdır.

Emîr-ül-mü'minîn Osmânın "radıyallahü anh" şehâdeti fitnesinin temeli budur. Zîrâ ihtilâf sırasında Eshâb-ı kirâm üç kısma ayrıldı. Bir kısm hak halîfe olan Alî bin Ebî Tâlibin tarafını tutdu. Bir kısmı Şâm emîrinin tarafına gitdi. Üçüncü kısm hiç bir tarafa gitmediler. Şübhesiz ki, o asrın hadîs âlimleri ve müctehidleri bu üç kısmın hepsinin rivâyet etdikleri hadîs-i şerîfler üzerine binâ etmezlerdi. Eğer bu âlimler onlar hakkında ta'nı ve kötülemeyi revâ görselerdi, islâm dîni zarar görürdü. O hâlde, o büyükleri kötülemekden sakınmakda dînî bir hikmet vardır. Buna ilâveten, Hayr-ül-beşerin "aleyhisselâtü vesselem" sohbetinin hurmeti gözetil-

miş olur. Eğer bu dediklerimizi kabûl etmeyen muhâliflerimiz, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yakınlık hurmetini gözetmek dahâ zarûrîdir. (Ya'nî biz Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" akrabâsı olan hazret-i Âişeye sevgiden dolayı ona muhâlefet edenleri kötülüyoruz derlerse), biz de, fekat Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" akrabâsı, muhâliflerinin fâsık olduğunu söylememişdir, deriz. O zemân aralarındaki ihtilâfın yalnız nefretleşmeden kaynaklandığı lâzım gelir ki, en hayrlı asrın ehli hakkında bu hatânın böyle bir düşünceden kaynaklandığını düşünmek son derece hakîkatden uzak ve çirkindir. O hatâ ictihâdî de olsa, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yakınlarını sevmek bütün ümmete vâcibdir. Arada istikrâhda (çirkin görme) olma, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" akrabâsının eziyyetine rızâ göstermiş olunur. Artık bu mes'eleden bahs etmek münâsib değildir. Bu mevzu'da son derece üzülüp, susmak evlâdır. Şî'a fırkası i'tikâd yolundan ayrıldılar ve aslsız haberlere i'timâd etdiler. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek sohbetinde temizlenmiş olan Eshâb-ı kirâmın nefslerini, kendi habîs nefslerine kıyâs etdiler. Gitgide, islâmiyyeti bize ulaşdıran Kitâb ve sünneti nakl eden Eshâb-ı kirâmı tekfîr etme felâketine düçâr oldular. Bilmediler ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" son peygamberdir. Bütün insanlara peygamber olarak gönderildi. Onun dîni diğer bütün dinleri nesh etdi ve kıyâmete kadar bâkîdir. **(Biz seni âlemlere rahmet olarak gönderdik)** (Enbiyâ sûresi: 107) meâlindeki âyet-i kerîme, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hakkındadır. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" hayâtda olduğu müddetce, Onun sohbetinde bulunmuş, O hayâtda olduğu müddetce mallarıyla, canlarıyla, vefâtından sonra da islâmiyyeti yaymak için bir an geri durmayan Eshâb-ı kirâm "radıyallahü anhüm" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" yardımıyla elbette küfr tehlikesinden kurtulmuşlardır. Onlar önce gelenler hakkında böyle bir iddi'âda bulununca, Allahü teâlâdan nasıl rahmet ümmîd edecekler ve Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" nasıl şefâ'at bekleyecekler. Önceki peygamberlerin ve onların ümmetlerinin hâlleri ve bu ümmetin evliyâsının hâlleri gizli değildir. Büyüklerden biri vefât etdikden sonra, onun sevenlerinin hepsinin mürted ve münker oldukları, o büyüğün âl ve evlâdına düşman oldukları hiç işitilmiş ve görülmüş müdür. Bu durumda ümmetin ıslâhından maksad olan Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" bî'setinin ne fâidesi olur. Yine bu durumda ya'nî iş onların dediği gibi olsaydı, en hayrlı asr, en şerli asr olurdu. Allahü teâlâ şî'aya insâf nasîb eylesin. Vesselâm.

Onsekizinci Mektûb:

Bu mektûb, ehl-i sünnet vel-cemâ'at i'tikâdını kısaca beyân etmekdedir. Allahü teâlâya hamd ve Resûlüne "sallallahü aleyhi ve sellem" salât ve selâm olsun.

Yazmışsınız ki, şî'a ile ehl-i sünnetin Sahâbe-i kirâm ve ehl-i beyt

"rıdvânullahi aleyhim ecma'în" hakkındaki ihtilâflarından gönül râhat değildir. Zîrâ bu konuda ehl-i sünnet i'tikâdı haberlere dayanmakdadır. Haberlerin doğru ve yalan ihtimâli vardır. Yalnız mütevâtir haberler kat'iyyet ifâde ederler. Böyle mütevâtir haberler çok azdır. Onun için bu konuda mütma'in olmanın ilâcı nedir?

Kıymetli kardeşim! Bu mes'ele zarûriyâtı dinden ve îmânın şartlarından değildir. Kısaca, Allahü teâlânın varlığına ve birliğine inanmak ve nübüvveti tasdîk etmek, âhıretde kurtuluş için kâfi'dir. İcmâlî îmân kurtarır. Kelime-i tayyîbenin ma'nâsına inanmak kâfi'dir. Çünki onun ma'nâsını tasdîk ve ikrâr ile kişi müslimân olur. Sahâbe-i kirâm ve ehl-i beyt "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sohbetinde bulundukları, Resûlullaha güzel hizmet etdikleri ve ehl-i beyt oldukları için onlar hakkında genel olarak hüsn-i zanda bulunmak ve onları sevmek de yeter. O büyüklerin hâllerinin tafsilâtını târîh kitâblarından okumak, fitne heyecânı meydâna getirmekdedir. Ehl-i sünnet mezhebine göre, ismet mertebesi peygamberlere "aleyhimüsselâm" mahsûsdur. Sıddîklardan ve evliyâdan da olsa, peygamberlerden başkası bu mertebeye sâhib olamaz. O hâlde, o büyüklerden ba'zan ba'zı muhâlif işler meydâna gelebilir. Fekat o da hemen afva uğrar. (Ya'nî onlar hemen afva sebeb olacak işler yaparlar ve böylece afva kavuşurlar.) Bâtınları son derece temizdir. Kalbleri o muhâlif iş sebebiyle hâsıl olan istenmeyen şeylerden tasfiye bulur. Habîs kimselerin kendilerine kıyâs edip, o büyükler arasında devâmlı kin ve düşmanlık olduğunu söyleyip, bundan dolayı noktayı dâire (pireyi deve) yapmalarına i'tibâr edilmez.

Biliniz ki, Eshâb-ı kirâmın büyüklüğünü, üstünlüğünü kabûl etmemek, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" varlığının te'sîrini inkâr etmek ve Onun peygamberliğinin fâidesiz olduğunu söylemek anlamına gelir. Fakîr, bir gün bu mes'ele üzerinde düşünüyordum. Helâk edici olan bu şübhelerden kurtarması için Allahü teâlâya yalvardım. Bu sırada fakîrin kalbine şu cümleler geldi: Allahü teâlâya kendi katındaki gibi, Resûlullaha Rabbinin katındaki gibi, onun Âline ve Eshâbına Resûlullahın katındaki gibi inandım de.

Biliniz ki, bu yüksek ma'nâlar, bütün ihtilâflarının mertebelerinin fevkindedir. Bu mes'eleyi Allahü teâlânın ilmine havâle etmek, işin doğrusudur. Hiçbir fırkanın bu konuda konuşmaya mecâli yokdur. Verdiği ni'metlerinden dolayı Allahü teâlâya hamd, Resûlü Muhammed aleyhisselâma ve âline salât ve selâm olsun.

Ondokuzuncu Mektûb:

Hadîs-i şerîfe göre oniki halîfenin kureyşden olacağı bildirilmekdedir.

Yazmışsınız ki, hadîs-i şerîfde Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem": **(Benden sonra, kureyşden oniki halîfe gelecek)** buyurmuşdur.

Ehl-i sünnet, bu onikiden dördünün hilâfet-i hâssayı derûhde etdikleri, Eshâb-ı kirâmın seçmesiyle halîfe oldukları, diğer sekizinin ise, hilâfete güç ve kuvvetle hâkim olduklarını kabûl ediyor. Şî'a da oniki imâmdan bahs ediyor. Bu mes'elede sizin i'tikâdınız nedir?

Kıymetli kardeşim! Hak olan doğru olan Ehl-i sünnetin söylediğidir. Biliniz ki, hilâfet lafzı umûmîdir. Zâhirî veyâ bâtınî olur. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfeleri hem zâhirî hem de bâtınî hilâfeti kendilerinde toplamışdır. Hilâfet işini yürütene halîfe denir. Zâhirî hilâfet güç ve kuvvet sâhibi olmaya bağlıdır. Ya'nî hilâfet işi, hâkimiyetin şartı olan hazînelere ve kalabalık cemâ'atlere sâhib olmayı gerekdirir. Dört halîfenin otuz yıllık ve hazret-i imâm-ı Hasenin altı aylık hilâfetinden sonra, ya'nî bu mubârek halîfelerden sonra gelen halîfelerden hiçbiri, bu işe kâdir olamadılar. Öncekiler gibi yerine getiremediler. Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" halîfeler kureyşdendir diye buyurması da buna işâret etmekdedir. Yoksa halîfelik, ehl-i beytden veyâ benî hâşimden buyururdu. Ehl-i sünnet ile şî'anın arasını şöyle cem' etmek mümkündür. Zâhir sebeblere bağlı olan dînin zâhirini yayma vazîfesini, o büyük imâmlar "aleyhimürrahme" îfâ etmişlerdir. Nitekim ehl-i sünnet olan tesavvuf ehli oniki imâmın "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" kutubluğunda müttefîkdirler. Dört halîfenin "rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecma'în" mubârek şahslarında her iki ma'nâ toplanmışdır. Şâm emîri ile hazret-i imâm-ı Hasen "radıyallahü anhümâ" arasında sulh oldukdan sonra, sâhibüzzemân hazret-i imâm-ı Mehdî zemânına kadar bâtınî, hilâfet bu büyüklere geçdi. Sâhibüzzemân hazret-i Mehdînin şahsında da her iki ma'nâ tahakkuk edecek. Zâhirî hilâfet diğer halîfelerde olacak. Fekat bu durumda oniki imâmın ta'yîninde tekellüf, sıkıntı olacak. Vesselâm.

Yirminci Mektûb:

Bu mektûb, hazret-i Âişenin, hazret-i Alîden melâletinin, memnûniyyetsizliğinin bulunmadığını beyân etmekdedir.

Diğer memnûniyyetsizlik sebeblerini de ihtivâ eden Cemel harbinden başka, sahîh hadîs-i şerîflerde hazret-i Sıddîkanın "radıyallahü anhâ" Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" zemânında Cenâb-ı Murtezâdan memnûniyyetsizliği bildirilmekdedir diye yazmışsınız.

Böyle söylemek hazret-i Âişenin, hazret-i Murtezâdan ayrıldığı şeklinde, hazret-i Âişe ile hiç ilgisi olmayan bir süâli hâtıra getirir. Hâlbuki hazret-i Sıddîka, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" insanlar arasında ençok hazret-i Alî Murtezâ ile Fâtıma-tüz-zehrâyı sevdiğini bizzat kendisi bildirmişdir.

Kıymetli kardeşim! İhtilâf ve niza'da ba'zan iki taraf da ma'zûr oluyor. Her iki tarafın haklılığı oluyor. Nitekim ifk hâdisesinde hazret-i Murtezâ da Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" gibi râhatsızlığını hissetdirdi. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" muhabbetinin gereği ve du-

rumun îcâb etdirdiği maslahat sebebiyle, Resûlullahı teskîn ve tesellî için hazret-i Âişe ile ilgili Resûlullahın gönlünü râhatlatacak ba'zı sözleri, Resûlullaha arz etdi. Hazret-i Âişe bunları duyunca râhatsız oldu. Niçin râhatsız olmasın ki. Çünki hâne-i se'âdete yakın olanlardan birinin böyle bir zemânda, böyle şeyler söylemesi, sevenin sevdiğinin gözünden düşmesine sebeb olmakdaydı. Onun için kendisine bundan dahâ büyük bir eziyyet olamayacağı açıkdır. Bu yüzden hazret-i Sıddîkanın, hazret-i Murtezâdan inhirâfı, râhatsızlığı, Resûlullaha olan muhabbetindeki gayreti ve beşer olmak i'tibâriyledir. Yoksa bundan başka bir şeyden dolayı değildir. Hazret-i Alî Murtezânın bu sözleri söylemesi de, hazret-i Sıddîkaya düşmanlıkdan değildi. Çünki, sevilenin sevdiği de sevilir. Onun bu sözleri söylemesi, böyle sıkıntılı bir durumda sevdiğini bir an olsun râhatlatmak gayretinden hâsıl olmuşdur. Böyle zemânlarda, böyle konuşmalardan sakınmak imkânsızdır. O hâlde böyle bir durumda iki taraf da haklıdır ve ma'zûrdurlar. Hattâ me'cûrdur, sevâb kazanmakdadırlar. Çünki, her iki tarafın tavrı da Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" olan sevgiden kaynaklanmakdadır. Nitekim hazret-i Hayrünnisâ aleyhittahiyye ves'senânın, Cenâb-ı hazret-i Sıddîk-ı ekberden memnûniyyetsizliği sahîh haberlerle bildirilmişdir.

Burada iki şübhe vardır. Birincisi, hazret-i Betûl, az bir mala rızâ gösterip, dünyâdan kesilmiş olduğu hâlde ve hazret-i Sıddîkdan ma'kûl bir cevâbı aldığı hâlde, ona niçin kırgın oldu? İkincisi: Hazret-i Sıddîk, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" evlâdını gözetme husûsunda halli kolay bir mes'elede niçin müsâmehâ göstermedi?

Birincisinin cevâbı: Dünyâda en halâl mal mîrâs malıdır. Böyle bir malı istemek, ne dünyâyı terk etmeye ma'nîdir ne de takvâdan uzakdır. Hattâ halâl malın kıymetini takvâ sâhibi olan kimse dahâ iyi bilir. İnsan hayâtı devâm etdiği müddetce ihtiyâçdan kurtuluş yokdur. Hazret-i Sıddîk **(Biz peygamberler mîrâs bırakmayız)** hadîs-i şerîfini delîl getirip, mîrâs vermedi. Hazret-i Sıddîk Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bu hadîs-i şerîfini işitince, onun için kat'î bir delîl oldu. Böyle işlerde müsâmahâ câiz değildir. Hazret-i Hayrünnisânın bu hadîs-i şerîf ile delîl getirilmesine râzı olmaması, mîrâs âyetinin mevcûd olması ve o hadîs-i şerîfin o zemâna kadar şöhret derecesine ulaşmamış olduğundan, bu hadîs-i şerîf onun yanında hüccet olamazdı. Veyâ o büyüklere (ehl-i beyte) mensûb olmanın îcâbı, ince mîzâclı olmasından dolayı da olabilir. Nitekim âyet-i kerîmede meâlen: **(... Allahın yaratdığı bu dîni değişdirmeye kimsenin gücü yetmez...)** (Rûm sûresi: 30) buyuruldu. Bu âyet-i kerîme hükmünce hiçbir kemâl mîzâcdaki özellikleri değişdiremez. Nitekim hazret-i Mûsânın son nefesine kadar gazâblılığı gitmedi. O Cenâbın melekül-mevtin "aleyhisselâm" yüzüne vurması meşhûrdur. O hâlde, bu durumda her ikisi de, hazret-i Sıddîk da, hazret-i Betül de "radıyallahü anhünne" ma'zûrdur. Her iki taraf da haklıdır. Ehl-i sünnetin her iki ta-

raf hakkında hüsn-i zan etmesi ve güzel te'vîlde bulunması vâcibdir. Doğru yolda olanlara selâm olsun.

Yirmibirinci Mektûb:

Sünnet-i seniyyeye yapışmağı, huzûr, cem'iyyet ve âgâhlık mertebesini elde etmeyi bildirmekdedir.

Kıymetli efendim! Zemânımızın talebelerinin za'îfliğini, bunların tesavvuf ehlinden keşf ve kerâmet istediklerini ve ilk asrdaki nisbete önem vermediklerini yazmışsınız. Söyledikleriniz anlaşıldı. Biliniz ki, başka şeyhlere meyl edip, onlar gibi sefîhleri mürîd edinmek lâzım değildir. Akllı ve muhlis olan kimselerden mürîd edinmeyi isteyen kimse şöyle düşünmelidir. Hâkim-i mutlak olan Allahü teâlânın meâlen: **(De ki: Eğer Allahı seviyorsanız, bana tâbi' olunuz.** (Bana tâbi' olursanız) **Allah sizi sever.)** (Âl-i İmrân sûresi: 31) buyurduğu âyet-i kerîmeye göre, Allahü teâlâ, bütün tarîkat erbâbının maksadı olan kendi sevgisini (rızâsını) Resûlüne "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmaya bağlı kılmışdır. O tabîb-i hâzıka, gaflet ve hastalığa tutulmuş olan ümmeti ıslâh için, ilâç ve perhîz gibi olan emrler ve yasaklar bildirmişdir. Kim bu reçeteye uyarsa, sıhhat bulur, iyileşir. Kim de ona uymazsa, kendini zâyi' eder. Bu reçetenin bir sûreti, bir de hakîkati vardır. Sûreti, müslimânların avâmının nasîbidir. Bu reçete Kitâb ve sünnete göre i'tikâdı düzeltdikden sonra, a'zâları (bedeni) Allahü teâlânın emrlerine ve yasaklarına uygun olarak kullanmakdır. Âhıretde kurtuluş için bu kâfi'dir. Bu reçetenin hakîkati ise, seçilmişlerin kavuşduklarıdır. Bu ise, bahs edilen reçeteye uyarak, riyâzet ve mücâhedelerle kalbleri nûrlandırmak ve nefslerin tezkiyesidir. Bunun netîcesi ise, tecellîlerin ve mükâşefelerin zuhûr etmesidir. Sûret îmân ve islâm ile, hakîkat ise, hadîs-i şerîfde, **(Sen Allahü teâlâyı görmesen de Onu görüyormuş gibi Allahü teâlâya ibâdet etmendir)** diye bildirilen ihsândan ibâretdir. Hakîkatsız sûret, derinin dışındaki hastalıkları tedâvî etmek mertebesindedir. Merhemle iyileşdirilen kabarcıklar kabîlindendir. Fâidesiz değildir. Hakîkatın sûretsiz zuhûru gibidir. Hattâ hakîkat değildir, mekr-i ilâhîdir. Allahü teâlâ bizi bundan korusun.

Hakîkat, hastalık kalmaması için, bütün bozuk maddeleri çıkarmak, temizlemek demek olan ameliyat yerindedir. Ma'lûm hastanın tam iyileşmesi, bu her ikisinin, sûret ve hakîkatin bir arada bulunmasından başka şeyle mümkün olmaz. Bu açıklamalardan Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" Eshâb-ı kirâmın tabi'atlarında nasıl bir tedâvî yapdığını ve bunun netîcesinde onların tabi'atlarında nasıl sıhhat ve şifâ eserleri görüldüğü anlaşılmalıdır.

Eshâb-ı kirâmda Allahü teâlânın muhabbetinin galebesinden, Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olma ve onun rızâsını taleb yolunda büyük gayretden, tâ'atden lezzet alma ve günâhlardan nefret etmekden başka bir şey mevcûd değildi. Onların devâmlı kalb huzûru hâ-

li ve nefslerinin ıslâh ve temizlenmesi hâlleri görülüyordu. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” sohbetinin bereketine kavuşdular. Onun şerî’atinin reçetesini kullandılar. Kendilerinden sonraki asrların zevklerinden ve vecdlerinden bahs etdiler. Sûreti ve dahâ fazlası tasavvur edilemeyen hakîkati elde etdikleri hâlde, dahâ çok hakîkatin muhâfazası olan, fâidesi avâm ve havâs herkese ulaşan bu sûreti (reçeteyi) muhâfazaya ehemmiyyet verdiler. Keşf ve kerâmete kıymet vermediler. Keşf ve kerâmetleri kemâl mertebesine ermenin şartlarından saymadılar. Tam bir sıhhati, ya’nî nisbet-i Muhammediyyeyi taleb eden bir hastanın, sünnet-i nebeviyyeye uymayı, bütün riyâzetler ve mücâhedelerden dahâ üstün, sünnet-i nebeviyyeye uymanın meyvesi olan nûrları ve bereketleri bütün feyzlerden üstün bilmelidir. Bâtının cem’iyyeti (toparlanması), huzûr ve âgâhlık hâlinin meydâna gelmesinde bilinen mevâcid ve zevklere i’tibâr etmemelidir. Bütün bunlardan nasîbini almış ve kendini Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” nâibi (vârisi) bildiği bir büyük mürşidin sohbetine ve hizmetine yapışmalı, bu yolun her ne kadar lezzetli de olsa, cevizine ve mevizine aldanmamalıdır.

Yirmiikinci Mektûb:

Bu mektûb, Tarîka-i Müceddidiyyenin ba’zı derecelerinin beyânına dâirdir. Şâh Ebül-Fethe cevâb vermekdedir. Ömerî ve ayrıca mahdûmzâde olan zât-ı âlinizin iltifâtkâr mektûbu geldi. Rûhumuzu râhatlatıp, ihlâs nisbetini tâzelendirdi ve kuvvetlendirdi. Sülûkun başına ve sonuna dâir yazdıklarınız mütâlea edildi. Görülen bu tavırlar ve eserler ümmîd vericidir. Bilhâssa hâsıl olan bu işlere ki insanların ekserîsinde bunlar aldanmaya sebebdir, kıymet vermek Allahü teâlânın rızâsını kazanmada yardımcı olmak için, biz nâmurâdlara talebde bulunmak, vahdet-i vücûd dalgalarından korunmak için kenâra çekilmek, riyâzetleri sünnet-i seniyyeye tâbi’ olmak, ma’rifetleri şerî’at-ı âliyyenin hakîkatlarının esrârı olan büyüklerimizin nisbetini arzû etmek, talebin ve yüksek himmetin delîlidir. Allahü teâlâ sizin iyi hâllerinizi ve yüksek derecenizi mubârek kılsın.

Kıymetli efendim! Yüksek babanızın ve hazret-i Meyân Himmet Hân Sâhibin şaşılacak vâridâtları ve hâlleri, gaybet hâlinin kaplaması ve vahdet-i vücûd hâlinin zuhûru ile ilgili yazdıklarınızın hepsi kalb latîfesinin telvînâtının eserleridir. Bu latîfenin nihâyeti, imkânın dar alanından çıkıp, vücûbun sonsuzluğunun genişliğine ulaşmakdır. Teayyunât-ı âlemîn mebdeleri olan esma’ ve sıfatın zıllerinin dâiresini seyr etmek, mebde-i ayn-ı emr olan zılli hâsda fânî olmak ve bu zılle bekâ elde etmekdir. Bu ma’nâya tesavvuf ehlinin ıstılâhında kalbin fenâsı ve evliyânın vilâyeti olan vilâyet-i sugrâdır. Vahdet-i vücûd ma’rifetleri, sekre sebeb olan vilâyet-i zıllîden doğmakdadır. Bu makâmda kalbin zımminde nefse de fenâdan bir mikdâr (benzerlik) hâsıl olur. Bu vilâyetin hâsıl olduğunun alâmeti, devâmlı Allahü teâlâ ile olmakdır. Öyle ki artık ondan sonra gaflet meydâna gelmez. Mâsivâya bağlılık hiç kalmaz. Bundan dahâ yüksek bir makâm var-

dır ki, o makâmda sâlik, esmâ ve sıfat diye anılan bu zıllerin asllarına seyr eder. Ve âlem-i halkdan olan nefs latîfesi ile mu'âmele hâsıl olur. Nitekim önceki makâmda âlem-i emrden olan kalb ve diğer dört latîfe ile ve zıllerin merkezine kadar bunlar meydâna gelmişdi. Burada, nefse fenânın hakîkati hâsıl olur. Nefs-i emmâre mutme'in olur. Düşman ve muhâlif olan, seven ve muvâfık olur. Bu fark ba'del cem makâmı olunca doğru bir temyîz kâbiliyyeti elde edip, Hakkın halkdan (yaratıklarından) ayrı olduğunu bildiren vahdet-i şühûdun sırrı anlaşılır. Bu yüksek makâma kavuşmak, mahbûb-ı hakîkînin râzı olduğu şeylere yapışmak ve beğenmediklerinden sakınmak hâlidir. O derecede ki, artık aradan külfet, beğenilenleri yaparken ve beğenilmeyenlerden sakınırken zorlanma kalkar. Şerî'at onda tabî'at hâline gelir. Düşünmeden ve külfetsiz, Kitâb ve sünnete göre i'tikâd ve amel müyesser olur. Bu makâma fenay-ı nefs ve Enbiyânın aleyhimüsselâm vilâyeti olan vilâyet-i kübrâ denir. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmanın bereketiyle, ümmetinin havassına, seçilmişlerine de hâsıl olur. Burada hüvelbâtına âid kemâlâta seyr edilir. Bu vilâyetin hâsıl olmasının fâidesi, tecelliy-i zâta kâbiliyyet, elverişlilik hâsıl olmasıdır. Bu makâmın üstü nübüvvet ve risâlet kemâlâtıdır. Burada esmâ sıfatın hazret-i Zâtdan teâlet ve tekaddeset ayrı olmamakla berâber, ârifin müşâhede etdiği zâtın yalnız tecellîsi vâki' olur. Burada nefs latîfesinin aslları olan anâsır-ı erbe'a ile meşgûl olunur. Ya'nî vilâyet-i ülyâda, toprak hâriç üç unsûr ile, nübüvvet kemâlâtında yalnız toprak unsûru ile meşgûl olunur. Yüce zâtın çok i'tibârları ve şu'ûnları olsa da bu makâmların yukarısında da makâmlar vardır. Bunlar ilgili yerde zikr edilmişdir. Bu yoldaki maksadların en mühimi kalbin ve nefsin fenâsıdır. Diğer mertebeler, bu her iki fenâ üzerine binâ edilir. Bu yazılan makâmların herbirinde urûc ve nüzûl vardır. Fenâ ve bekâ ile ilgili bu yazdıklarımız, müceddidiyye büyüklerinin "rıdvânullahi aleyhim ecma'în" tahkîkine ve önceki büyüklerin zevklerine (sözlerine) muvâfıkdır. Fekat diğer meşâyıh bu bâbda sâlikleri etkileyen ihtimâllere sâhibdirler.

Bu tarz da cezbe sülûka takdîm edilir. Her ne kadar nefse te'sîr fâideliyse de şeyhin, mürîdin bâtınına tam bir te'sîri vardır. İstifâde edenin, ya'nî mürîdin de isti'dâdı olması şartdır. Buluşmak (sohbet) arzûsu çokdur. Allahü teâlâ adliyle bize ve size yetişsin, vesselâm.

Şâh Ebül-Fethin Çeştiyye yolunda meşgûl olunan ba'zı fâideleri ihtivâ eden mektûbundan birkaç satır: Bir vazîfe verirler, bu vazîfe ile meşgûliyyete çok devâm edince, göğüsden arı sesi gibi basit uzun bir ses işitilir. Bu ses hergün artar. Hattâ gitgide onun hareketinin başı ve sonu olan kalbe ulaşır. O hareketi ism-i celâle haml etmek sahîh olur. Uzun ve basit ses yapar. Nitekim kalbin başından rûhun makâmı tarafına bir mikdâr ses uzar. Bütün göğüs sathını kaplar. Aynı ses bir mikdâr sonra o kadar genişler, artar ki, bütün bedeni kaplar. Hattâ teveccüh sırasında, o ses hiç kaybolmaz. O kadar hâkim olur ki, o ses, tabî'i alışılmış şeylere zor-

la yönelir. Gayr düşüncesi aradan kalkar. Mevcûdâtın kendilerinde hazret-i zâta seyr geç müşâhede olunur. Bir mikdâr uyanıklık hâli hâsıl olunca şaşılacak hâller ve mükâşefelerin kaynağı olur. Nitekim, o teveccüh olunan sûret bir azîzin kabri yapılırsa ya'nî bu tarzda bir büyüğün kabrine teveccüh edilirse, o kabr sâhibinin hâllerini keşf müyesser olur, hâlleri görülür. Eğer geleceğe âid hâdiseler araşdırılırsa, çoğunlukla noksansız ortaya çıkar. Eğer umûmî olarak isti'dât sâhibi olan bir kimseye teveccüh edilirse, onun harâretinin te'sîrini gönlünde hisseder. Dahâ çok bir mikdâr rûhun zikri müyesser olur. Şimdi o ses bununla (rûhun zikriyle) karışıp, rûh ve kalbin zikrini birbirinden ayırmak zor olur. **(**(Suları acı ve tatlı olan) **iki denizi salıvermiş birbirine kavuşuyorlar.")** (Rahmân sûresi: 19)

Yirmiüçüncü Mektûb:

Bu mektûb tevhîd-i vücûdîyi açıklamakdadır.

Kıymetli efendim! Tevhîd-i vücûdîyi istediğiniz şeklde yazıyorum. Biliniz ki, **(Şerh-i kitâb-ı merâtib-i sitte)**de şöyle yazıyor. Allahü teâlâ ilm-i ezelîsiyle küllî ve cüz'î hakîkatleri biliyordu. Bir şeyi bilmek, ilmde o şeyin varlığını göstermekdedir. O hâlde eşyâ temâmıyle ilm-i ezelînin varlığıyla mevcûddur. Bunun içindir ki, sôfiyye, ilm-i ezelîde a'yân-ı sâbiteye kâildirler. Tesavvuf ehline göre, bâtın-ı vücûd denilen ve eşyânın ilm mertebesindeki varlıklarında öncelik ve sonralık yokdur. Vücûd-i hâricî böyle değildir. Onda öncelik ve sonralık açıkdır. Vücûd-i ilmînin (ilmdeki varlığın) vücûd-i hâricîden (hâricdeki varlıkdan) başka ve ona mukaddem, ondan önce olması gerekir. Vücûd-i ilmînin vücûd-i hâricîye önceliği aslın fer'e, zıl sâhibinin, zılle olan önceliği gibidir. Varlıkların vücûd-i hâricîsinin, vücûd-i ilmîden hâsıl olmasının keyfiyyeti şöyledir: Allahü teâlâ suver-i ilmiyyeden (ilmde ilm olarak var olan sûretlerden) bir sûreti (ki bu vücûd-i münbesitden ibâret olup, sôfiyye ona zâhirî vücûd der) var etmeyi ve o sûrete âid eserleri o sûretden zuhûra getirmeyi murâd edince, o sûret ile bu vücûdun (varlığın) nûru arasında, zihnde bilinen, fekat nasıl olduğu meçhûl bir nisbet yaratır. Vücûd-i münbesitin aynası, o sûretin aksinin zılliyle boyanır. Şöyle ki, aynı ismle boyanmak (adlanmak) vücûd olmaz. **(... En yüksek sıfatlar ise Allahındır...)** (Nahl sûresi: 60). Nitekim aynanın karşısında duran ve aynaya bakan kimsenin aksi aynada görünür. Bununla berâber aynanın ziyâsı bu aks sebebiyle yok olmaz. Akl, görüntünün ve aynanın sûretinin ya'nî şekl, renk ve aynanın sûretini iyice düşününce, oraya bir görüntünün girmediğini söyleyemez. Her ne kadar, zâhiren ve avâmın anlayışına göre görüntünün sûreti ve aynalık sıfatı aynı tarafda, ya'nî aynada olsa da ve gerçekde, sûretden ve sûretin aynalığından herbiri aynadan ortaya çıkmışdır. Aynanın derinliği ve tümsekliği sûretden meydâna gelmişdir.

Mevlânâ Câmî, **(Merâtib-i sitte)** kitâbında şöyle buyuruyor: Vücûd (varlık) için mertebelerin varlığı kabûl edilirse, zâhir olan onda suver-i ilmiyyenin (ilmde veyâ ilm olarak var olan sûretlerin) hükmleri ve eserle-

ri vardır. O sûretlerin bizzat kendisi değil. Çünki a'yân-ı sâbite hâricde vücûd (varlık) kokusu koklayan şeylerdir. Eğer suver-i ilmiyyeye ayna denirse, zâhir olur ki, onda hazret-i Vücûdun esmâ, sıfat ve şüyûnâtı vardır. Vücûdun kendisi yokdur. Nitekim varlık aynasının ve ilm hazînesinin durumu şeklli bir sahîfe gibidir. Vücûd-ı münbesit (yayılmış olan varlık) ise, onun karşısındaki parlak bir ayna durumundadir. O sahîfeden bir şekl çıkmamış, varlık aynasına da bir şekl bir sûret girmemişdir. Çünki, suver-i ilmiyyenin ilm mertebesinden çıkması cehli gerekdirir. Sûretin vücûd aynasına girmesi ise, hadîsin (sonradan var olanın) kadîmle (başlangıcı olmayanla) kâim olmasını gerekdirir. Her ikisi de muhâldir. O hâlde bâtın-ı vücûd (varlığın bâtını) ile zâhir-i vücûd arasında muhkem bir tılsım vardır. Sôfiyye ıstılâhında buna vehm mertebesi ve dâire-i imkân denir. Dâire-i imkân, meşhûr beş tenezzülâtdan, tenezzülât-ı selâse-i imkâniyyeyi ihtivâ eder. Bunlar tenezzülât-ı rûhî, misâlî ve cesedîdir. Nitekim ilm-i vâcibî iki tenezzül-i vücûbîyi ihtivâ eder. Ya'nî vahdet ve vâhidiyyeti. Bu ikisi Allahü teâlânın mulahâzasından (düşünülmesinden) ibâretdir. Vahdet-i vücûda kâil olan sôfiyye, hâricde tek vücûddan (varlıkdan) başka hiçbir şeyin tahakkûku, sübûtu (varlığı) yokdur. Kesret, vehm mertebesinde olmakdadır. Hikmet-i bâliga bu vehme sağlamlık vermişdir. Ebedî eserler onun üzerine kurulmuşdur. Vehm edenin yok olmasıyla kaybolan, yok olan bir vehm üzerine değil, demişdir. Tevhîd-i vücûdî ehli olan sôfiyyenin, buna vehm demesinden murâd şudur: Bu kesret için başka bir hakîkat yokdur. O tek varlık, vücûd-ı münbesit aynasında, kesret tecellîleriyle tecellî etmişdir. Bu tecellîlerin çokluğunun kaynağı şüyûnâtdır. Bunlar, hazret-i vücûdda mündemic, ağacın tohumdan açılması, çıkması gibi, ilm mertebesinde açılmış, mümkinâtın hakîkatleri olmuşlardır. Bu hakîkatler, vücûd-ı mümbesit aynasına aks edip, âlem diye adlandırılmışdır. Eşyânın vehmî varlığının başka bir hakîkatı yokdur. Bilâkis eşyâ, vücûd-i ilmînin aksidir. Hakîkatde eşyâ o vücûd-ı ilmî ile vardır. Dahâ önce anlatıldığı gibi, ilm mertebesinden çıkmamışdır. İlm, sıfât-ı ilâhiyyeden bir sıfatdır. Vahdet-i vücûd ehli olan sôfiyyeye göre sıfatlar, zâtın aynısıdır. Bu îzâha göre, eşyânın varlığı, Hakkın varlığının aynısıdır. Nitekim, hazret-i Şeyh-i Ekber "rahmetullahi aleyh" buyuruyor ki: İstersen tek varlıkdan başka hâricde hiçbir varlık yokdur dersin. Vahdet-i vücûdun ma'nâsı budur. Bu ma'nâ büyüklerin "rahmetullahi aleyhim" keşfi ve müşâhedesidir.

Yirmidördüncü Mektûb:

Bu mektûb, hazret-i Müceddid-i elf-i sânînin torunu Muhammed Sa'îdin oğlu Şeyh Abdül Ehade tâbi' olanlara "rahmetullahi aleyhim" yazılmışdır.

Kayyûm-i Rabbânî hazret-i Müceddid-i elf-i sânî Şeyh Ahmed-i Serhendîye "radıyallahü teâlâ anh ve nefeanâ bi berekâtihî" mahsûs olan yol kısaca şöyledir: İnsan on latîfeden meydâna gelmişdir. Bunlara

letâif-i aşere (on latîfe) denir. Beş tânesi âlem-i halkdan olup, nefs ve anâsır-ı erbe'adır. Diğer beş tânesi âlem-i emrdendir. Bu âlemde cismlerin özellikleri yokdur. Âlem-i emrden olan beş latîfe, kalb, rûh, sır, hafî ve ahfâdır. Allahü teâlâ, insanı âlem-i halkdan yaratdıkdan sonra, arşın üstünde mekânsız olan âlem-i emrin beş latîfesinden herbirini insan bedenindeki alâkalı yerle irtibâtladı ki, insan âlem-i halka ve âlem-i emre câmî olsun ve âlem-i sagîr ismine müstehâk olsun. Bu sebeble önce kalb latîfesiyle meşgûl olunur. Onun sol memenin altındaki et parçasıyla alâkası vardır. Ona kalb-i sanevberî denir. Onun meşgûl olma şekli şöyledir: Sâlik kalb-i sanevberîye teveccüh eder. Bu et parçasının hücre (oda) mesâbesinde olduğunu bilir. Allah mubârek ismini o et parçası üzerinden geçirir. O sırada nefesini göbeğinin altında tutar. Dilini dimâğına yapışdırır. Bütün his organlarını bir tarafa yöneltip, kalbi sanevberîye tam olarak teveccüh eder. Allah mubârek isminin müsemmâsını bîçûn ve bîçigûne vasfıyla düşünür. Kalbin sûretini ve yalnız Allahü teâlâyı düşünür. Semî', basîr, hâzır ve nâzır gibi hiçbir sıfatını düşünmez. Nefesi (huzûr) hâlinde gevşeklik ve halel (bozulma) oluncaya kadar tutar. Bu şekilde devâm eder. Otururken, kalkarken, yirken, içerken ve uyurken şu'ûr hâli devâm eder. Sâlik, nigâhdaşt (Allahü teâlâdan başka herşeyi unutma) husûsunda, büyük gayret gösterir. Elbette Allahü teâlânın lütfuyla, harâret, şevk ve zevke kavuşur. Onun nûrları ve eserleri hâsıl olur. Kalb nûru sarı denilmişdir. Fenâ ve gaybet de ele geçer. Gaybet hâlinde isti'dâda göre bir şey açılır. Bu latîfenin kemâl derecesinde açılması şöyledir. Sâlik, Allahü teâlânın fi'linde fânî olur. O fi'l ile bâkî olur. Sâlik o vaktde kendinin fi'li olmadığını görür. Bütün bu fi'llerini Hakkın fi'lleri olarak bilir. Allahü teâlâdan başkasını bilmez, görmez. Mâsivâyı temâmen unutur. Bu unutma, ba'zısı için uzun bir müddet sürer, ba'zısı için ömr boyunca sürer. Bu unutma, o derecede olur ki, ona zorla hâtırlatsalar yine hâtırlamaz. Sâlik bu vaktde, vilâyet dâiresine dâhil olur. Bu mertebeye, tecelli-i fi'lî ve fenâ-i kalb denir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Âdemin "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" ayağının altındadır. Âdem aleyhisselâmın meşrebinde olan kimsenin Allahü teâlâya kavuşması bu latîfe ile olur. Onun seyri, diğer latîfelere olmaz. Mürşid-i kâmilin himmet edip, çekdiği kimse bundan müstesnâdır.

Sonra rûh latîfesiyle meşgûl olunur. O latîfe sağ memenin altındaki yere bağlanır. Bu latîfe Allahü teâlânın sıfât-ı sübûtiyyesinde fenâ ve bekâ ile müşerref olur. Sâlik bu latîfenin seyrinde kendi sıfatlarını kendinden nefy eder. (Kendindeki sıfatları yok görür.) Bu sıfatları Allahü teâlâya nisbet eder. İster işitmek, ister görmek olsun, bütün sıfatları Allahü teâlâ işitiyor, o görüyor diye bilir. Kendi işitmesini ve görmesini yok bilir. Bu hâlin meydâna gelmesinin, tecelli-i sıfatdan olduğunu söyler. Bu latîfenin nûru kırmızıdır. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i İbrâhîmin "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" ayağının altıdır. İbrâhîm aleyhisselâmın meşrebinde olanların Allahü teâlâya kavuşmaları, kalb latîfesini geçdikden son-

ra, bu latîfe ile olur.

Sonra sır latîfesi ile meşgûl olunur. Sır latîfesi göğsün ortası ve kalbin arası ile irtibâtlıdır. Bu latîfeye tecelliyi şüyûnât-ı zâtiyye ile fenâ ve bekâ hâsıl olur. Bu latîfeyi beyâz nûr gösterir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Mûsânın "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm" ayağı altındadır. Mûsâ aleyhisselâmın meşrebinde olan bir kimsenin Allahü teâlâya kavuşması, önceki mertebelerden sonra bu latîfe ile olur.

Sonra hafî latîfesiyle meşgûl olunur. Bu latîfe rûh ile göğsün ortasına bağlıdır. Bu latîfenin fenâsı, sıfât-ı selbiyyededir. Bu latîfenin nûru siyâh nûr ile belirlenmişdir. Bu latîfenin vilâyeti, hazret-i Îsânın "aleyhisselâm" ayağı altıdır "alâ nebiyyinâ ve aleyhissalâtü vesselâm". Îsâ aleyhisselâmın meşrebinde olan bir kimsenin Allahü teâlâya kavuşması, önceki dereceleri kat'etdikden sonra, bu latîfe ile olur.

Sonra ahfâ latîfesi ile meşgûl olunur. Bu latîfe, göğsün ortasına bağlıdır. Bu latîfenin fenâsı, mertebe-i tenzîh ve mertebe-i ehâdiyyeti mücerredede, mertebe-i berzâhiyyenin tecellîsiyle olur. Bu latîfenin nûru, yeşil nûrdur buyurmuşlardır. Bu latîfenin vilâyeti, Peygamberlerin en üstünü ve sonuncusu Muhammedin "sallallahü aleyhi ve sellem ve âlihî ve eshâbihî efdalüssalâti etemmühâ ve ekmelühâ" ayağının altıdır. Muhammed aleyhisselâmın meşrebinde olan kimsenin, Allahü teâlâya kavuşması bu latîfe ile olur. Önceki mertebeleri kat'etdikden sonra, kalb latîfesinin tecelliy-i sıfatının tecellisinden ve evliyânın vilâyeti olan dâire-i zılâlî vilâyet-i sugrâya seyrden nasîbi vardır. Nefs latîfesinin, sıfatın tecellîsinden ve Enbiyânın aleyhimüsselâm vilâyeti olan dâire-i sıfatı, vilâyet-i kübrâya seyrden nasîbi vardır. Anâsır-ı erbe'âdan, toprak hâriç diğer üç unsûrun ism-i bâtın i'tibâriyle tecelli-i sıfatdan hissesi vardır. Nefsin ism-i zâhir i'tibâriyle tecelli-i sıfatdan nasîbi olduğu gibi. Bu vilâyet-i ulyâ dâiresine seyr vilâyet-i melâikeye seyrdir. Toprak unsûrunun, nübüvvet kemâlâtı olan tecelliy-i zâtdan nasîbi vardır.

Letâif-i aşere kemâlâtını ve bunların fenâsını elde etdikden sonra tecellî, heyet-i vicdânî üzere olur. Çünki âlem-i emrin beş latîfesinden ferâğ hâsıl olur. (Ya'nî âlem-i emrin beş latîfesini bitirir.) Âlem-i halkın latîfeleri ile mu'âmele vâki' olur. Âlem-i halkın latîfeleri, nefs ve anâsır-ı erbe'âdır. Önce nefs mutma'inne olur. Rızâ ile şereflenir. İslâm-ı hakîkî ele geçer. Sonra anâsır-ı erbe'ânın asllarına seyr vâki' olur. Sonra nübüvvet kemâlâtı, Kur'ân-ı kerîmdeki mukatta'a harflerinin ve müteşâbih âyet-i kerîmelerin keşfi, risâlet ve ülûl-azm kemâlâtı hâsıl olur. Bilmek gerekir ki, latîfelerin fenâsını elde etmek için, nefy ve isbât zikri yapılır. Bu zikr şu şeklde yapılır: Önceki üsûllerle haps-i nefes edip, (Lâ) lafzı göbekden çekilir. Nefs latîfesinin yeri olan dimâga ulaşdırılır. (İlâhe) lafzı sağ tarafa götürülür. (İllallah) lafzı göğüsde bulunan latîfelere uğrayacak şeklde kalbe vurulur. Bu sırada Allahü teâlânın hiçbir şeye benzemeyen zâtından başka hiç ma'bûd ve maksûd olmadığı düşünülür. Buna bâzgeşt denir. Bir

nefesde, zikrin adedi yirmibire ulaşınca, şartlarına uygun olarak hergün bir vuruş yapar, fenâ bundan hâsıl olur.

Beyt:

İstenen hazînenin nişânını verdik sana,
Belki sen varırsın, biz varamadıksada.

Bu satırları yazan fakîr (Abdüllah-i Dehlevî) derim ki: Bu yolun sonra gelenleri, sâliklerin fırsatı olmadığından, terkîb bakımından yedi olan letâif-i aşereye zikr hareketi verdikden sonra, nefs latîfesinin tehzîbinden (ıslâhından) sonra, kalb latîfesinin tehzîbinin eserlerini tercîh etmişlerdir. Zîrâ bu her iki latîfenin zımmında, âlem-i emrin dört latîfesine de kendi asllarına kadar, fenâ, bekâ, urûc ve su'ûddan bir renk hâsıl olur. Tedrîcen kendi kemâline ulaşır. Hazret-i Îşândan ve onun eshâbı tarafından yapılagelen Allahü teâlânın zikrinde, habs-i nefes yokdur. Kalbin hareketi o kadar zarûrî değildir. Maksad teveccüh-i ilallahdır (Allahü teâlâya yönelmekdir.) Ba'zı fâideleri ihtivâ eden bu yazılar teberrüken yazıldı. Allahü teâlâya râzı olduğu ve beğendiği şekilde hamd olsun. Efendimiz Muhammed aleyhisselâma ve Onun âline ve eshâbına salât ve selâm olsun.

Yirmibeşinci Mektûb:

İnsanlardan eziyyet ve sıkıntı olarak bize ne gelirse, hep amellerimizin cezâsı ve karşılığıdır:

Beyt:

Sana gam ve zulmetlerinden ne gelirse,
Hep ağlamakdan ve küstâhlıkdandır.

Eğer büyüklere edeb, küçüklere şefkat göstererek yaşansa, hiç kimse size kötülük yapamaz. Kocanıza hizmet ve itâ'ate gayret ediniz. Zîrâ, dünyâ ve âhıretde kurtuluşunuz ve Allahü teâlânın rızâsı bundadır. Kızmayı ve üzülmeyi yutmak gerekir. Dili, uygun olmayan sözlerden uzak tutmalıdır. Nemâza dikkat etmelidir. Bundan sonra kimse size sıkıntı vermez. Farz olmak şartıyla, hangi müslimân bir müslimânın hac yolculuğuna mâni' olabilir. Fekat size farz değildir. Eğer mestûre hanımlara nasîb olur da, sizden teveccüh isterlerse, elbette teveccüh ediniz. Bu husûsda iznlisiniz. Fâideli olacakdır. Bunun için büyüklerimizden ümmîdim kuvvetlidir. Allahü teâlânın zikrinde ve Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" sünnetine uymakda dikkatli olunuz. Hak sâhiblerinin haklarına ri'âyete ve güzel ahlâka yapışınız. Bunlar, iyi anılmaya ve iki cihân se'âdetine kavuşmaya sebeb olur. Vesselâm.

Yirmialtıncı Mektûb:

Ma'lûm oldu ki, zâhirî dindârlığınızdan dolayı hacca gitmek istiyorsunuz. Bâtın nisbetiniz ise uzak görünmekdedir. Zîrâ farz olmadığı hâlde, anne ve babanızın haklarına ri'âyet edip, o kadar gam ve eleme

mübtelâ olan hanım hakkını zâyi' etmeyi tercîh etmek, bir müstehabı yapmak için büyük günâh işlemek, sizin gibi kâmillere lâyık değildir. Zemânın sıkıntı ve eziyyetlerine sabr edip, yüksek makâm sâhibleri gibi kazâya rızâ göstermelisiniz. Bu düşünceyi, farz olmadığı hâlde gönlünüzden çıkarınız. Yoksa fakîri çok üzersiniz. Hak sâhibi dervîşlere sıkıntı vermek, onları üzmek iyi değildir. Hakdan başkasının muhabbetinin zemmine dâir yazılması gerekeni siz yazmışsınız. Fakîrin tekrâr yazmasına gerek yok. Allahü teâlâya dönmeli. Zîrâ âhıretde fâidesinden başka, dünyâdaki râhat da bundandır, vesselâm.

Beyt:

Hiçbir nasîb, sıkıntısız ve tuzaksız değildir,
Hakkın halvetgâhından başkasında râhat yokdur.

Fekat ta'ziye husûsunu soruyorsunuz. Üzüntülü vaktde ta'ziyede bulunmak, vefât edenin iyiliklerini hâtırlatdığı, dolayısıyla gammı ve üzüntüyü tâzeleyeceği için, ta'ziye yapmayı gecikdirdim. Merhûmeye teveccüh etdiğimden, fazlı ve kerem-i ilâhî beni kapladı. Hatmler de yapdım. Gönlünüzü toparlayınız. Onun için ne kadar mümkin olursa, kelime-i tehlîl okuyunuz. Bâtın terakkîlerine şükrle alâkalı yazdıklarınız yerindedir. Fakîr şunu da bildirmek isterim. Hergün sabâh halkasında önce size teveccüh ediyorum. Hakkınızda nübüvvet kemâlâtı görünüyor. Bu sizin isti'dâdınızın iyiliğindendir. Vaktlerinizi tâ'atlere göre taksîm etmeye ve dostlara teveccühe ehemmiyyet veriniz. İnşâallah peşipeşine fütûhât-ı ma'nevî, açılmalar hâsıl olur. Mektûblaşamama özrünü beyân eden mektûbunuz geldi. Özrünüz kabûl edildi, afv edildiniz. Bu pervâsızlıklar, ihlâsa ihtimâmsızlığı gösteriyor. Havsala bunu almıyor. Bundan sonra uyanık olunuz. İki cihânın fütûhâtının, dergâhdan olduğundan ümidvâr olunuz. Vesselâm.

HÜVELGANÎ RİSÂLESİ

Abdülganî bin Ebî Sa'îd el-Ömerî

Bismillâhirrahmânirrahîm.

Allahü teâlâya hamd ve Resûlüne salât olsun. Bu gönlü yaralı dervîş Abdülganî Müceddidî şunu izhâr ederim: Zemânımızda üstün çalışmasıyla gayret ve îmân ma'deni, tarîkat birâderi Abdürrahmân Hân, hazret-i Şemsüddîn Habîbullah cenâb-ı Mirzâ Mazher-i Cân-ı Cânân şehîdin "rahmetullahi aleyh" hayâtı hakkında yazılan kıymetli eseri bastırdı. O kitâbın müellifi, hazret-i kutb-ı felek-il irşâd gavs-ul-aktâb vel-evtâd hafî ve celî kemâlâtın mazheri mürşidimiz, Şâh Gulam Alî ismiyle meşhûr Şâh Abdüllah Dehlevîdir "rahmetullahi aleyh". Kendi hâllerini son derece gizlemek ve inkisâr sâhibi olmak onun mîzâc-ı şerîfi idi. Yazdığı o eserde hazret-i Mazher-i Cân-ı Cânân şehîdin halîfelerinden bahs edip, kendi hâlinden hiç bahsetmemişdir. Böyle bir kitâbda onun gibi şânı yüksek bir halîfesinden bahs edilmemesi garîb bir durumdur. Bu sebeble bu fakîr o hazretden ve halîfelerinden **(Cevâhir-i aleviyye)** adlı kitâbdan seçerek kısaca bahs edeceğim. Bu kitâbı fakîrin amcası olan Raûf Ahmed Müceddidî merhûm yazdı. [**(Dürr-i Me'ârif)** kitâbını da bu zât yazmışdır.] Onun büyük bir denizden damla misâli yazdığı bu bilgilerden birazı da bu fakîre ulaşdı.

Beyt:

Şâyet Sa'dî onların hepsini yazsaydı,
O zemân diğer bir defter de dolardı.

Şunu kabûl etmek lâzım ki, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin irşâdı, dahâ kendisi hayâtda iken o dereceye ulaşdı ki, geçmiş büyüklerimizin ba'zılarının irşâdı gibi oldu. Rûm diyârının en ücrâ köşelerine, Şâmdan tâ Çine kadar, doğudan batıya o hazretin halîfeleri dahâ o hayâtda iken dünyâya yayıldılar. Miskin kokusu kendinden yayılır. Misk satanın bu güzel kokar demesine gerek yokdur. İstihâreden ve hayâtının yazılmasına işâret eden rü'yâlardan sonra hayâtının yazılması anlaşıldı ve yazıldı. Allahü teâlâ en iyi yardımcıdır.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin doğumu:

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri 1158 [m. 1745] senesinde Pencab vilâyetinin Tebâle kasabasında doğdu. Doğum târihi ebced hesâbına göre "Mazher-i Cûd (cömerdlik aynası)" ifâdesine denk düşmekdedir. Nesebi hazret-i Alî Mürtezâya "kerremullahi vecheh" ulaşır.

Babası Şâh Abdüllatîf, zâhid ve mücâhid bir zât idi. Şübheli korkusuyla insanların hâzırladıkları yemekleri yimez, kırlarda yetişen meyvelerle yetinirdi. Sahrâya gider, zikr-i cehrî ile meşgûl olurdu. Onun hocası Nasûriddîn Kâdirî idi. Hocasının ve kendisinin mezârı Dehlîde Ceyşpûr denilen yerde Muhammed Şâhînin mezârı yanındadır. Çeştiyye ve Şettâriyye yolundan da pay almışdı. Tam kırk gün hiç uyumadan ve geceleri az bir şey yiyerek, gündüzleri oruc tutarak nefsini ıslâha çalışdı.

Abdüllatîf Şâh efendi, oğlu Abdüllah-i Dehlevînin doğumundan bir kaç gün önce rü'yâsında hazret-i Alîyi "radıyallahü anh" gördü. Çocuğuna benim ismimi koy buyurdu. Doğunca ismini Alî koydu. Büyüyüp temyîz yaşına gelince, kendisi edeben hazret-i Alînin hizmetçisi ma'nâsında, ismine Gulam Alî dedi. Bu ismle meşhûr oldu. Annesi de o günlerde rü'yâsında bir zât gördü. O zât, doğacak çocuğun ismini Abdülkâdir koyasın buyurdu. Müellif der ki, rü'yâda gördüğü o zât, Gavs-ül-a'zam Abdülkâdir Geylânî "rahmetullahi aleyh" olsa gerekdir. Amcası büyük bir evliyâ idi. Bir ayda Kur'ân-ı kerîmi ezberlemişdi. O da Peygamber efendimizi "sallallahü aleyhi ve sellem" görüp, çocuğa Abdüllah isminin verilmesi emrini aldı. Doğunca babası Alî, annesi Abdülkâdir, amcası da Abdüllah ismini koydu.

Babası, onu Hızır aleyhisselâm ile sohbet ehli olan, kendi hocası Nasruddîn hazretlerinden bî'at alması için Dehlîye götürdü. Takdîr-i ilâhî, oraya vardıkları gece o zât Receb ayının onbirinde vefât etdi. Bunun üzerine babası ona biz bî'at için gelmişdik, nasîb değilmiş! Şimdi sen serbestsin. Nereden bir me'arîf gelirse, seni yetişdirebilecek bir âlim ve velî bulabilirsen ona gidip, büyüklerin yolunu öğrenebilirsin, dedi. Bunun üzerine, o zemânda Dehlîde bulunan Allah adamlarının sohbetinde bulunmaya gayret etdi. Hazret-i Hâce Muhammed Zübeyrin halîfelerinden olan, hazret-i Ziyâullah ve Şâh Abdüladlin, Hâce Nâsırın oğlu Hâce Mîr Derdin, Mevlevî Fahruddînin, Şâh Nâvû ve Şâh Gulâm gibi Çeştî yolunun büyüklerinin ve diğer büyük zâtların sohbetlerine devâm etdi. Hicrî 1180 senesinde yirmiiki yaşına girdiği sırada, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin dergâhına gitdi. Şu beyt onun hâline uygun idi.

Beyt:

Aşk secdesi için bir eşik buldum,
Öyle bir yer ki, göklere denk gördüm.

Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerine kendisini talebeliğe kabûl buyurmasını, bî'at etmek istediğini arz etdi. Bizim yolumuz tuzsuz taş yalamak gibidir. Sen zevk ve şevk bulunan bir yere bî'at et, buyurdu. Benim arzûm, sizin yolunuzdur deyince, mubârek olsun diyerek talebeliğe kabûl buyurdu. Bu bî'atından sonraki hâlini Abdüllah-i Dehlevî hazretleri kendisi şöyle yazmışdır: Tefsîr ve hadîs ilmini tahsîl etdikden sonra, Kâdiriyye tarîkatı bî'atını hazret-i Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânın mubârek elinden al-

dım. Bana tarîkat-ı Nakşibendiyye-i Müceddiyyeyi de telkîn buyurdu.

Onbeş sene zikr ve murâkabe halkasında bulunmakla şereflendim. Sonra bu fakîre mutlak icâzet verip, halîfesi yapmakla şereflendirdi. İlk zemânlarda Nakşibendiyye yoluna girip, bu yolda çalışmamdan dolayı Gavs-ül-a'zam hazretleri râzı olur mu diye tereddüd etdim. Ma'nâ âleminde gördüm ki, hazret-i Gavs-ül-a'zam bir makâma gelip, oturdu. O makâmın tam karşısına da Şâh-ı Nakşibend hazretleri gelip, oturdu "rahmetullahi aleyhimâ". Şâh-ı Nakşibend hazretlerinin huzûruna gitmek istedim. Gavs-ül-a'zam Abdülkâdir Geylânî hazretleri, maksad Allahü teâlâya kavuşmakdır. Oraya gitmenizde hiçbir mahzûr yokdur, buyurdu.

Yine kendisi şöyle anlatmışdır: İlk zemânlarda geçimimde çok güçlüklerle karşılaşdım. Elimde ne kadar dünyâ malı varsa hepsi tükendi. Allahü teâlâya tevekkülü ahlâk edindim. Eski bir hasırı yatak, bir tuğlayı da yastık edindim. Bir def'asında za'îflikden o kadar çâresiz kaldım ki, bulunduğum oda benim mezârım olacak diye düşünmeye başladım. Bu durumda iken, Allahü teâlâ yardım eyledi. Bir kimse vâsıtasıyla bu hâlden kurtulmayı nasîb etdi. Elli seneyi kanâ'atle geçirdim.

Şöyle anlatmışlardır: O hazret odasında tevekkül köşesine çekilip, ölürsem bu odada öleyim demişdi. O sırada Allahü teâlânın ihsânı yetişdi. O günlerde odasının yanına bir kimse geldi. Kapıyı açınız, dedi. Kapıyı açmadı. Tekrâr açınız, diye ısrâr etdiyse de açmadı. Bunun üzerine pencereden bir mikdâr para atıp gitdi. O gün kalb gözü açılıp, büyük ihsânlara kavuşdu. Âlim ve sâlihlerden yüzlerce kimse uzak memleketlerden huzûruna geldi. Onun hizmetiyle şereflenip, kalblere devâ olan sohbetlerine kavuşdular. Ba'zıları da rü'yâsında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" görerek, onun huzûruna gitmesi için emr alarak geldiler. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî, Şeyh Ahmed Kürdî, Seyyid İsmâ'îl Medenî, bu zâtlardandır. Ba'zıları da büyüklerin işâretiyle huzûruna gelip, bî'at etdiler. Mevlânâ Muhammed Cân bunlardandır. Ba'zıları ise, kendisini rü'yâda görüp, talebe olmakla şereflendi.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhında hergün ortalama ikiyüz kişi bulunurdu. Dergâhdaki az bir yiyeceğe ve mâla Allahü teâlâ bereket verir, herkesin bütün ihtiyâcı râhatlıkla karşılanırdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri çok yüksek derecelere ve makâmlara sâhib olmasına rağmen, devâmlı kırıklık ve tevâzu' içinde yaşardı. Bir gün karşıdan gelen bir köpeğe bakarak: "Yâ Rabbî! Şu mahlûkun hurmetine bana merhamet eyle! Ben kimim ki, her tarafdan talebeler akın akın Allahü teâlâya kavuşmak için geliyorlar. Bizi vesîle ve vâsıta yapıyorlar. Hâlbuki ben, o gelenlerin hâtırı için Rabbimden istiyorum" buyurdu.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri hadîs-i şerîflere uygun yaşardı. Hadîs ilminde Şâh Veliyyulah Muhaddisin oğullarından ve kendi hocasından hadîs-i şerîf rivâyeti isnâdı aldı. Kur'ân-ı kerîmi ezberlemişdi. Fekat herkes

bunu bilmezdi. Çok az uyurdu. Geceleri teheccüd nemâzına kalkınca, talebeleri uykuya dalmışlarsa, onları da uyandırırdı. Teheccüd nemâzından sonra yatmaz, Kur'ân-ı kerîm okur, murâkabe ve zikr ile meşgûl olurdu. Hergün on cüz' okurdu. Sabâh nemâzını ilk vaktinde cemâ'at ile kılardı. Sonra işrak vaktine kadar murâkabe ve zikr ile meşgûl olurlardı. Talebelerinin çok kalabalık olması sebebiyle birkaç halka kurulurdu. Önce gelenler kalkar diğerleri otururdu. Dahâ sonra, hadîs-i şerîf ve tefsîr dersi verirdi. Ziyâret için gelenlere, ikrâmlarda bulunur, onlarla kısa görüşür, sıkıntılarını giderdikden sonra müsâde ederdi. Dervîşler kabr düşüncesiyle meşgûldürler, buyururdu. Bir gün Abdülkâdir Geylânî hazretlerinin neslinden ve Muhammed Bâkîbillahın "radıyallahü anhümâ" torunlarından Muhammed Emîr Hân ziyâretine geldi. Büyüklerin torunu olması hasebiyle çok alâka gösterdi. Bir müddet sohbetden sonra, bugünlük bu kadar buyurup, kalkmasını arzû etdi. Fekat Muhammed Emîr Hân muhabbetinin çokluğundan huzûrundan pek ayrılmak istemedi. Hizmetciye Nevvâb Sâhible alâkadar olunuz, o kalkmadı, biz kalkalım, buyurdu ve kalkdı. Öğleye doğru biraz yemek yirdi. Zenginlerin gönderdikleri mükellef yemekleri yimez, talebelerine de yidirmez, komşulara, şehr halkından gelen misâfirlere verirlerdi. Ba'zan içinde yemek gelen tencereleri olduğu gibi bırakırlar, herkes istediğini alıp götürürdü. Eğer bir kimse para gönderse ve bu paranın şübheli yerden kazanılmadığını, halâl olduğunu anlarsa, önce kırkda birini zekât için ayırırdı. Çünki, İmâm-ı a'zam hazretlerine göre, nisâba mâlik olunca, bir sene dolmadan zekâtını vermek câizdir. Ayrıca farz olan zekât sevâbına nâfile sevâbı da eklenmiş olur. Sevâbı büyüklerin, bilhâssa hazret-i Hâce Behâeddîn Nakşibendin "rahmetullahi aleyh" rûhları için tatlı ve yemekler hâzırlatır, fakîrlere dağıtırdı. Kendi babası için de düâ ederdi. Dergâhda bulunan fakîrlerin borçlarını öder, huzûruna gelip, ihtiyâcını arz eden herkese verirdi. Ba'zan bir kimse haber vermeden götürse, onu görmezlikden gelirdi. Ba'zı kimseler kütübhânesinden kitâbları götürürler, sonra da o kitâbları satmak için getirirlerdi. O kitâbı medh eder, sonra para vererek alırdı. Ba'zan bir kimse efendim bu kitâb sizin kütübhânenizin kitâbıdır. İşâreti ve damgası da üzerindedir, derdi. Bunu görmezlikden gelir, o kitâbı satmak için getiren kimseyi incitmeyi men' ederdi. Bir kâtib aynı kitâbdan bir kaç tâne yazmış buyururdu.

Sözümüzün başına dönelim. Öğleye yakın, bir mikdâr yemekden sonra, kaylûle yapardı. Sonra **(Nefehât)**, **(Adâb-ül-müridîn)** ve benzeri kitâbları bir müddet okuturdu. Sonra öğle nemâzını kılardı. Dahâ sonra ikindiye kadar hadîs ve tefsîr dersi yapardı. İkindi nemâzını kıldıkdan sonra hadîs-i şerîf kitâbları, **(Mektûbât-ı İmâm-ı Rabbânî), (Avârif-ül-me'ârif), (Risâle-i Kuşeyrî)** gibi kitâblar okuturdu. Sonra akşama kadar zikr ve teveccühle meşgûl olurdu. Akşam nemâzından sonra has talebelerine teveccüh eder ve akşam yemeği yirdi. Yatsı nemâzını kılıp, gecenin çoğunu zikr ile geçirirdi. Eğer uyku çok galebe çalarsa, seccâdesi üze-

rine sağ yanına yatardı. Ayaklarını uzatarak yatdığı hiç görülmedi. Çoğu zemân murâkabe hâli olan iki diz üstü oturarak uyurdu. Resûlullahın da "aleyhissalâtü vesselâm" böyle yapdığı nakl edilmişdir. Evliyâ-ı kirâmdan da, meselâ Gavs-ül-a'zam da hayâsının çokluğundan böyle oturur, ayaklarını nâdir uzatırdı. Vefâtı, bu edeb hâlinde, ya'nî otururken vuku' bulmuşdur. İhsânları fakîrlere taksim ederdi. Sert ve kalın elbise giyerdi. Birisi kıymetli bir elbise hediyye etse, onu satar parasıyla bir kaç elbise alarak fakîrlere sadaka olarak dağıtırdı. Birkaç kişinin giyinmesi bir kişinin giyinmesinden dahâ iyidir, buyururdu. Diğer eşyâlar için de böyle yapardı. Resûlullah da "sallallahü aleyhi ve sellem" sert ve kalın elbise giyerdi. Hattâ vefâtında üzerinde böyle bir elbise olduğunu hazret-i Âişenin "radıyallahü anhâ" bildirdiği **(Buhârî)** ve **(Müslim)**de yazılıdır.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin cömerdliği son derecede idi. Bu husûsda gizliliğe çok ri'âyet ederdi. Ders ve murâkabe halkası sırasında hayâsının çokluğundan insanların yüzlerine bakmaz, gözgöze gelmemeye çalışırdı. Aynada kendi yüzüne dahî bakmazdı. Müslimânlara o kadar şefkatli ve merhametli idi ki, gecenin ekserisinde, onlara düâ ederdi. Hakîm Kudretullah Hân onun komşusu idi. Çoğu zemân Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini gîbet ederdi. Bir def'asında bir sebebden habse düşdü. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri onu habsden çıkarmak için her çâreye başvurdu. Huzûrunda dünyâlıkdan bahs edilmezdi. Meclisinde ümerâdan ve fukarâdan bahs edilmezdi. Meclisi sanki Süfyân-ı Sevrînin meclisi gibi idi. Eğer bir kimse gîbet etse, o kötülüğe en lâyık benim, derdi. Bir şahs pâdişâh Şâh-ı Âlemi kötüledi. O gün Abdüllah-i Dehlevî hazretleri oruclu idi. Eyvâh oruc gitdi buyurdu. Bir şahs siz gîbet etmediniz ki dedi. Biz her ne kadar gîbet etmediysek de gîbeti işitdik. Gîbetde söyleyen de dinleyen de aynıdır, buyurdu. Emr-i bil-ma'rûf ve nehy-i anil-münker onun şîvesi hâline gelmişdi. Bunları dâimâ yapardı. İnsanları harâmlardan ve kötülüklerden sakındırmakda kimseden korkmazdı. Pâdişâha îkâz için yazdığı bir mektûb **(Mekâtib-i şerîfe)** kitâbında mevcûddur.

Seyyid İsmâ'îl Medenî, Medîne-i münevvereden Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" izni ve işâreti ile Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelmişdi. Bir def'asında hazret-i Îşânın işâretiyle, Şâh cihân Câmi'ine, mukaddes emânetleri ziyârete gitdi. Dönüşünde, orada her ne kadar Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" bereketleri hissediliyor ise de küfr zulmeti de var diye arz etdi. Bunun üzerine araşdırdılar. Oraya ba'zı meşhûr kimselerin resmlerinin konmuş olduğunu gördüler. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri bu husûsda pâdişâha bir mektûb yazıp, o resimleri o mescidden kaldırtdı.

Bendîlkuhend denilen yerin reîsi, Nevvâb Şimşîr Behâdır huzûruna geldi. Başında bir hıristiyan başlığı bulunuyordu. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kalbi daralıp, üzüldü ve bir dahâ bunu giymeyiniz, dedi. O da, eğer bana emr-i ma'rûf yapdıysanız bir dahâ buraya gelmem deyince; Al-

lahü teâlâ sizi bizim evimize getirmesin, buyurdu. Behâdır Hân gadâbına mağlûb olarak oradan kalkıp gitdi. Dışarı çıkıp, başındaki hıristiyan külâhını hizmetçisine verip, geri geldi ve bî'at edip, talebelerinden oldu. Ba'zı kimseleri harâmlardan sakındırırken yumuşaklık ve kolaylık gösterirdi. İlk def'a emr-i ma'rûf yaparken kolaylık göstermek gerekir, buyururdu.

Mîr Ekber Alî şöyle anlatmışdır: Amcamın sakalı yokdu. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine gitmişdi. Hazret-i Îşân onun bu hâlini görünce yumuşakca, Mîr kardeşimizin sakalının olmamasına şaşılır, buyurdu. Sonra gâyet yumuşak bir tavırla huzûra geldi. Buyurdu ki: Sizin hânedânınız, büyükleriniz ne buyurmuşlarsa, biz onların buyurduğunu yapıyoruz. Nihâyet o şahs huzûrdan ayrıldı ve sakal bırakdı.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri dünyâya hiçbir zemân meyl etmezdi. Dünyâyı terk etmekde o hâle geldi ki, zemânın pâdişâhı ve diğer devlet adamları dergâha harcanması için para gönderirlerdi. Bunları kabûl etmesi için yalvarırlardı. Çok kere şu şi'ri cevâb olarak bildirirdi.

Şi'r:

Toprakda oturan bir Süleymânım,
ki, bana sultânlık tâcı ar olur.
Kırk yıldan beri hep onu giyerim,
Uryânlık hil'atim berkarar olur.

Tûk ve Surunç beldesinin vâlîsi Emîr Hân da hediyye göndermişdi. Önde gelen talebelerinden Şâh Raûf Ahmede, hediyye gönderen Emîr Hâna şu beyti cevâb olarak yazınız buyurdu:

Beyt:

Biz fakîrliği ve kanâ'ati şeref biliriz,
Emîr Hâna söyle ki, mukadderdir rızkımız.

Buyurdu ki: Bizim dayanağımız Allahü teâlânın şu va'dıdır: **(Semâda ise, rızkınız** (yağmur) **ve va'd olunduğunuz Cennet vardır.)** (Zâriat sûresi: 22). Sübhânallah! Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhının din ve dünyâya âid bütün mühim ihtiyâcları gaybdan gönderilirdi.

Buyurdu ki: Bizim bu yolumuzda dört şey zarûrîdir. Eli harâmdan çekmek, ayağı harâmdan alıkoymak, dîne tam sarılmak ve tam yakîn sâhibi olmak.

Ömrünün son zemânlarında son derece za'îf düşdü ve hâlsiz kaldı. Fekat Hâfızın şu beytine ne zemân okusalar, hemen doğrulup otururdu ve kuvvetli bir hâlde teveccühde bulunurdu.

Beyt:

Her ne kadar gönlü hasta dermânsız bir ihtiyârım,
Gençleşirim her ne zemân yüzünü hâtırlarım.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin, server-i kâinât Peygamber efendimize “sallallahü aleyhi ve sellem” aşk derecesinde bir muhabbeti vardı. İsm-i şerîfini duyunca kendinden geçerdi. Bir def’asında nakş-i kadem-i şerîfin hizmetçisi teberrüken su getirdi. Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” mubârek feyz ve nûr gölgesi üzerinize olsun, dedi. Bu sözleri duyunca kendinden geçdi ve hizmetçinin alnından öpdü. Biz o şerefe lâyık bir kimse olabilirmiyiz diyerek, hizmetçiye düâ etdi.

Vefât hastalığı sırasında Tirmizînin hadîs kitâbını göğsü üzerinde tutarak okur, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” yapdığı işleri bildiren bir hadîs-i şerîfe rastlarsa, o hadîs-i şerîfe göre amel ederdi. Sünnet olması sebebiyle keçi eti isteyip onu pişirtdi. Kur’ân-ı kerîm dinlemekden çok zevk alırdı. Fakîrin babasından (Ebû Sa’îdden) evvâbîn ve teheccüd nemâzlarında çok hatimler dinledi. Şevk hâlinin gâlib olduğu zemânlarda dinleyince, kendinden geçerek düşüp kalırdı. Yeter, dahâ okumayınız, dayanamıyorum, buyururdu. Ekseriyâ yanık şi’rleri dinler. Kendilerini vecd hâli kaplardı. Fekat hiçbir zemân istikâmetden ayrılmaz, dînin emr ve yasaklarının aslâ dışına çıkmazdı. Ebül-Hasen Nûri raks etdi. Seyyidüt-tâife Cüneyd-i Bağdâdî hareketsiz oturdu. Ebül-Hasen Nûri meâlen: **(Senin da’vetini, samîmiyyet ve can kulağı ile dinleyenler ancak kabûl eder...)** (En’am sûresi: 36) buyurulan âyet-i kerîmeyi esâs aldı. Cüneyd-i Bağdâdî ise meâlen: **(Bir de dağları görürsün, onları hareketsiz sanırsın. Hâlbuki onlar bulut geçer gibi geçer...)** (Neml sûresi: 86) âyet-i kerîmeyi esâs aldı. Cüneyd-i Bağdâdî hazretleri istikâmetin son derecesinde idi. Müellif der ki: Ba’zan tarîkat-ı müceddidiyyede hazret-i Müceddidin babasından intikâl eden Çeştiyye tarîkatı nisbeti de zuhûr ederdi. Hazret-i Müceddid kemâl derecesinde temkîn sâhibi olmasına rağmen ondan da ba’zan Çeştiyye nisbeti zuhûr ederdi. Ba’zan zevk ve şevk hâlinin kapladığı nakl edilmişdir.

Beyt:

Güzellerin sâhib olduğu güzelliklerin hepsine,
Sen tek başına şekl, şemâil, harekât ve sekânatda sâhibsin.

Sübhânallah, söz nereden nereye geldi.

Mısra’:

Ezelî üstâd ne söyle derse onu söylerim.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri çok nâzik ve son derece nazîf (temiz) idi. Eğer huzûrunda bir kimse tönbeki (tütün) içse, onun dumanından râhatsız olurdu ve güzel kokulu ud yakdırırdı. Mescidimizi afganlılar helâs bildiler [eziyyet yeri yapdılar], buyurdu.

Ba’zı talebelerinden şöyle işitdim: Hocamız odasında iken odasından zemân zemân son derece hoş kokular yayılırdı. O zemân anlardık ki, Resûlullahın “sallallahü aleyhi ve sellem” ve Evliyânın büyüklerinin rûhâ-

niyyetleri teşrîf etmişlerdir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri buyurdu ki: Hazret-i Hâce Nakşibendin ve hazret-i Müceddidin rûhâniyyetlerini görüyorum. Bir def'asında karnım ağrıdı, hastalandım. Hazret-i Müceddidin rûhâniyyetinden yardım istedim. O ânda mubârek yüzünü yüksekde gördüm. O hastalığı benden çekip kaldırdı, sıhhate kavuşdum.

Buyurdu ki: Çeştiyye yolunun büyüklerinin katığı muhabbetin zevkiyle kendinden geçmek, sima' ve salevâtdır. Bunlar kalbe çeşid çeşid şevk verir ve yârin yüzünden perdeyi kaldırır. Biz silsile-i Nakşibendiyye mensûbları katık olarak muhabbet şerbetini içenleriz. Bizim muhabbetimizi artdıran, kalblerimize çeşid çeşid zevk bahş eden şeyler hadîs-i şerîfler ve salevât-ı şerîfelerdir.

Mısra':

Onlar öyledir, ben de böyleyim yâ Rabbî,

Allahü teâlânın mubârek ismini andığı zemân âh, âh diyerek kendinden geçer, aşk-ı ilâhî ile yanıp tutuşduğu görülürdü. Mevlânânın "aleyhirrahme" şi'rlerini okurdu.

Beyt:

Âlimlerin âdâbı başkadır,
Cânı yanmışların âdâbı başkadır.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sözleri:

Buyurdu ki: Fakîr kelimesindeki (fa) harfi, fakîrlik, yoksulluk çekmek, (kaf) harfi kanâ'at etmek, (yâ) harfi Allahü teâlâyı yâd etmek, (ra) riyâzet çekmekdir. Bunların hepsi yapılırsa (fa) fadl-ı hüdâ, (kaf) kurb-i mevlâ, (yâ) dostluk, (ra) rahmete kavuşmak olur. Yoksa bunlar yapılmazsa (fa) fadîhat, rüsvâ olmak (kaf) kahr, (yâ) ye's ve (ra) rüsvâlık olur.

Buyurdu ki: Zevk, şevk, keşf ve kerâmete tâlib olan kimse, tâlib-i Hüdâ olamaz. Müellif der ki: Hâfız şöyle buyurdu:

Beyt:

Eğer bu fadl ve kereme verirsek kerâmet adı.
Benlikle boyanmış olan hırka bize âr olur,

Yine o şöyle demişdir:

Harabât ile oturanlar kerâmetden bahs etmesin,
Her sözün bir vakti ve her nüktenin bir yeri vardır.

Buyurdu ki: Kemâlâtda vasl-ı uryânî hâsıl olur. O makâmdan sâlikin nasîbi ye's ve mahrûmlukdan başka bir şey değildir. Her ne kadar vüsûl varsa da husûl değildir.

Buyurdu ki: Tâlibin her vakt her ibâdetden ayrı ayrı lezzet alması,

uyanık olması lâzımdır. Nemâzda nasıl hâllere kavuşduğunu, Kur'ân-ı kerîm okurken nasıl bir nisbetin, bağlılığın zuhûr etdiğini, hadîs-i şerîf dersinde nasıl şevklerin hâsıl olduğunu, kelime-i tevhîd söylerken nasıl bir zevkin meydâna geldiğini bilmelidir. Bunun gibi, şübheli lokmalardan nasıl bir zulmetin yükseldiğini ve diğer günâhları da buna kıyâs ederek te'sîrlerini bilmelidir.

Buyurdu ki: Vilâyetde hatarat (hâtıra gelen düşünceler) zararlıdır. Bunlar nübüvvet kemâlâtında zararlı değildir. Emîr-ül-mü'minîn Ömer "radıyallahü anh" buyurdu ki: "Ben nemâzda olduğum hâlde, ordunun hâzırlığını düşünürüm." Güneşe bakmak, kalbe hatarâtın gelmesine ma'nî değildir.

Buyurdu ki: Yemekde nefsin bir rızâsı, bir de hakkı vardır. Nefsin rızâsı çok ve lezzetli yiyecekleri yimekdir. Nefsin hakkı ise, farzları ve sünnetleri yapmak için güç kazanacak kadar yimekdir.

Buyurdu ki: Nakşibendiyye yolu dört şeyden ibâretdir: Bîhatıragî (Allahü teâlâdan başka herşeyi unutmak), devâm-ı huzûr, cezebât ve vâridât.

Buyurdu ki: Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" bütün kemâlâtı kendinde toplamış idi. O kemâllerden, her asrdaki ümmetinde o zemâna uygun olanlar zuhûr etmişdir ve edecekdir.

Feyzler hazînesi olan mubârek bedeninin kemâlleri, aç durmak, cihâd ve ibâdet etmek olup, bunlar Eshâb-ı kirâmda göründü.

Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek kalbi ile alâkalı olan kemâller, istigrâk (nûrlara gark olmak), kendinden geçme, zevk ve şevk, âh, feryâd ve vahdet-i vücûd sırları olup, Cüneyd-i Bağdâdînin "rahmetullahi aleyh" dilinden evliyâya verildi.

Bâtın nisbetinde kendini yok etmek, yok olmak, Nakşibend büyükleri ile Hâce Nakşibend Muhammed Buhârî hazretlerinde ortaya çıkdı.

Şerefli Muhammed ismi ile alâkalı kemâl mertebeleri ve olgunluklar, Müceddid-i elf-i Sânî zemânında zuhûr etdi.

Buyurdu ki: Halâl kazanç sağlamak mü'minlere farz, zarûrîdir. Âriflere ise halâlin fazlasını da terk zarûrîdir. Müellif der ki; tasavvuf ehli azîmet ile amel ederler.

Buyurdu ki: Nefsinin arzûlarına tâbi' olan, Allahü teâlâya nasıl kul olur? Ey insan! Kime tâbi' isen, onun kulu olursun.

Buyurdu ki: Açlıkla geçen gece dervişlerin mi'râcıdır.

Buyurdu ki: Sofî, dünyâ ve âhıreti bırakıp, Allahü teâlâya yönelen kimsedir. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî şöyle demişdir:

Beyt:

Âşıklar insanlardan başka bir milletdir.
Onlar için mezheb ve millet Hüdâdır.

Buyurdu ki: Düâ ederken nûrlar akıp gelir. Düânın kabûl olması bakımından bu bereketleri ayırmak zordur. Ba'zıları demişlerdir ki, eğer iki elde ağırlık hissedilirse, düânın kabûl alâmetidir. Biz deriz ki, eğer sadrın inşirâhı, ya'nî göğüsde bir genişleme, kalbde açıklık hâsıl olursa, kabûl alâmetidir.

Buyurdu ki: Bî'at üç kısmdır: Birincisi, mürşid-i kâmillere tevessül için bî'atdır. İkincisi, günâhlardan tevbe içindir. Üçüncüsü, nisbet elde etmek için yapılan bî'atdır.

Buyurdu ki: İnsanlar dört kısmdır. Nâmerdler, merdler, civânmerdler ve ferdlerdir. Dünyâyı isteyen nâmerd, âhıreti isteyen merd, âhıretle birlikde Hak teâlâyı isteyen civânmerd, yalnız Hak teâlâyı isteyen ferddir.

Buyurdu ki: Hatarâ, kalbe gelen düşünceler, dört kısm olup, şeytânî, nefsânî, melekî ve hakkânîdir. Şeytânî olanı sol tarafdan gelir. Nefsânî olanı yukarıdan, ya'nî dimâgdan gelir. Melekî olanı sağ tarafdan gelir. Hakkânî olan fevkalfevkden gelir.

Buyurdu ki: Nübüvvet hâriç, insan için mümkin olan her kemâlât hazret-i Müceddidde zuhûr etmişdir.

Rubâî:

Gayb perdesinin ardında bulunan güzellikler,
Senin eşsiz sima'nda hepsi zuhûr etdiler.
Hayâl kalemi gönül sahîfesine ne çizse,
Senin düzgün şeklini ondan güzel etdiler.

Buyurdu ki: Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" üveysî olmak isteyen yatsı nemâzından sonra, Peygamber efendimizin "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek ellerini kendi ellerinde imiş gibi tutup, şöyle demelidir: Ey Allahın Resûlü, sana beş şeyde bî'at etdim: Eşhedü enlâ ilâhe ilallallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve Resûlühû, demek, nemâz kılmak, zekât vermek, Ramezânda oruc tutmak ve gücüm olduğunda Kâ'beye gidip, hac etmek. Bir kaç gece bunu yapmalıdır. Eğer büyüklerden birine üveysî olmak istiyorsa, yalnız olarak oturup, iki rek'at nemâz kılıp, sevâbını onun rûhuna göndermeli ve rûhuna müteveccih olarak oturmalıdır. [**Se'âdet-i Ebediyye**: 957.ci sahîfe.]

Buyurdu ki: Allahü teâlâ bana öyle bir idrâk, ya'nî anlama kuvveti ihsân etdi ki, bedenim de, kalb gibi oldu. Önden, arkadan, sağdan, soldan kim gelirse, onun nisbetini bilirim.

Buyurdu ki: Üç kitâbın benzeri yokdur. **(Kur'ân-ı kerîm), (Sahîh-i**

Buhârî) ve Mevlânâ Celâleddîn Rûmînin **(Mesnevî)**si. [Ya'nî, evliyâlık yolunun kemâlâtını bildiren kitâbların en üstünü Mesnevîdir. Evliyâlık ve nübüvvet yollarının kemâlâtını ve inceliklerini bildirmekde ise, imâm-ı Rabbânînin Mektûbâtının eşi yokdur. (**Se'âdet-i Ebediyye**: 186)]

Buyurdu ki: Evliyâ üç kısmdır. Erbâb-ı keşf, erbâb-ı idrâk ve erbâb-ı cehl.

Buyurdu ki: Evliyâdan çok az kimse hazret-i Müceddidin ulaşdığı kemâlâta ulaşabilmişdir. Eğer o vahdet-i vücûd evliyâsının temâmına teveccüh etseydi, onları vahdet-i şühûdun ana caddesine ulaşdırırdı.

Buyurdu ki: Sa'dî şirâzî, Sühreverdi yolunda anlayış sâhibi bir kimseydi. Tesavvufu iki sözle ne güzel anlatmışdır:

Şi'r:

Âlim, mürşid üstâd Şihâbeddîn Sühreverdî,
Bana su üzerinde iki nasîhat verdi.
Biri aslâ kendini hiç iyi bilmemekdir,
Diğeri başkasını hiç kötü görmemekdir.

Buyurdu ki: Bizden konuşan bizim elbisemize bürünür ve bizim tavrımızı seçmiş olur.

Rubâî:

Ya mâvi gömlekli yâr ile gezme,
Ya da evi barkı hâtırından sil.
Ya file bakanla arkadaş olma,
Ya da içine fil sığacak, yap binâ.

Buyurdu ki: Mü'minlerden ba'zısının rûhunu melekül mevt alır. Ehass-ül-hasın (seçilmişlerin) rûhu kabz edilirken melek de bulunmaz. Müellif derim ki: Muhtemeldir ki, bu söz şu âyet-i kerîmelere işâretdir: Meâlen: **(Allah, nefslerin ölümü zemânında henüz ölmemişlerin de uyudukları sırada canlarını alır...)** (Zümer sûresi: 42) ve **"**(Ey Resûlüm, onlara) **de ki: Sizin canınızı almağa vekîl kılınan ölüm meleği,** (Azrâil) **canınızı alacak...)** (Secde sûresi: 11)

Buyurdu ki: Dervişlerin geçimi şöyle olmalıdır ki, İbni Yemîn kübrevî bunu nazmla şu şeklde bildirmişdir:

Nazm:

Bir arpa ekmeği, bir yün hırka, bir acı su,
Bir mushaf ve hadîs-i peygamberî doğrusu.
İki üç cüz' yetişir fâideli ilmlerden,
Öf, bu İbni Sinânın ve Unsûrînin boş sözlerinden.
Bir de karanlık kulübe ki, aydınlatmak için,
Güneşe minnet etmek değer mi bunun için.

Bir iki ahbâbla ol ki, yarım arpa etmez,
Melik Sencer katında onlara yer verilmez.
Bu se'âdete hasret gitdi nice sultânlar,
Kayserin, İskenderin tâcını arayanlar.

Yine Cemâlînin şi'rlerini de okudular:

Rubâî:

Hak bana bir izar, bir de ridâ verdi,
Ne hırsız derdi var ne de mal derdi.

Bedenimde hasır ve post izi var,
Bir de gönül dost derdiyle bî karar.

Cemâlîye kâfi'dir bu kadarlık,
Rindlik, serhoşluk ve aldırmazlık.

Buyurdu ki: Nûrânî akl, vâsıtasız maksûda yol gösterir. Zulmânî akl ise, mürşidin hidâyet ışığı ile yol bulur.

Buyurdu ki: Tâlib bir ân bile matlûbu anmakdan gâfil olmamalı.

Beyt:

Bu aşk şerbetinden, Hüsrev bulunmaz,
Ciğer kan olmadıkca tad alınmaz.

Buyurdu ki: Dünyâ sevgisi bütün kötülüklerin, günâhların başıdır. Günâhların başı da küfrdür.

Beyt:

Dünyâya tapanlar, kâfirânı mutlakdırlar,
Gece gündüz vak vak ve zak zakdadırlar.

Buyurdu ki: Kendini yok bilmek öyle bir şeydir ki, sâlik aslâ ben diyemez. Nitekim Hâce-i Ahrâr "radıyallahü anh" şöyle buyurdu: Enel-Hak demek kolaydır. Eneyi yok etmek müşkildir.

Buyurdu ki: Senaînin beyti de bu ma'nâdadır:

Beyt:

Dostdan geri kaldığın söz, ister küfr veyâ îmân olsun,
Seni yârdan ayıran harf, ister çirkin veyâ güzel olsun.

Buyurdu ki: Sâlik başlangıçda nâfilelerden geri durur, farzlar ve sünnet-i müekkedelerle iktifâ eder.

Buyurdu ki: Müceddidiyye tarîkatı dört feyz deryâsına sâhibdir. Bunlar, Nakşibendiyye, Kâdiriyye, Çeştiyye ve Sühreverdiyyedir. Lâkin birincisi, dahâ fazladır.

Buyurdu ki: Tarîkatı inkâr odur ki, imtiyâzı kaldırıp, Hakdan başka hiçbir şeyi görmemekdir.

Buyurdu ki: Hizmet görmek isteyen hocasına hizmet etsin.

Mısra':

Hizmet edene hizmet edilir.

Buyurdu ki: Şimdi za'îf düşdüm. Dahâ önce Şâhcihân âbâdda Câmi-i mescidin havuzundan acı su içer, günde otuz cüz' Kur'ân-ı kerîm okurdum. Onbin def'a kelime-i tevhîd söylerdim. Bâtın nisbetim o kadar kuvvetlenmişdi ki, mescid temâmen nûr ile dolardı. Bunun gibi geçdiğim her köşe nûrla dolardı. Azîz bir zâtın kabrine gitsem, onun nisbeti kaybolurdu. Fekat ben kendi nisbetimi örterek o büyük zâta tevâzu' gösterirdim.

Beyt:

Âcizliğimizden bu kadar haber veriyorum,
Çünki yanağından gözümü ayıramıyorum.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin "kuddise sirruh" ilhâmları ve keşfleri:

Buyurdu ki: Bir gün Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" hasretinden dolayı kendimden geçip, üzerime toprak serpdim. Dîn-i islâmda hoş bir iş olmayan bu davranışımdan dolayı bir de zulmet peydâ oldu. Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin seçkin talebelerinden olan Mîr Rûhullahı rü'yâmda gördüm. Bana dedi ki, Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" oturmuşlar seni bekliyor. Büyük bir şevkle huzûrlarına koşdum. Beni kucakladılar. Abdüllâh-ı Dehlevî hazretleri bunu söylerken kollarını açıp, kucaklar gibi yaparak anlatdı. Sonra şöyle anlatdı. Sonra Seyyid Emîr Gilâlin "rahmetullahi aleyh" şeklini aldılar.

Buyurdu ki: Birgün yatsı nemâzını kıldıkdan sonra uyumuşdum. Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" teşrîf edip, beni uyumakdan men' edip, sakındırdı.

Buyurdu ki: Bir def'asında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" rü'yâmda gördüm. Yâ Resûlallah **(Beni rü'yâsında gören gerçekden görmüşdür)** sözü sizin hadîs-i şerîfiniz mi, diye sordum. Evet, buyurdu. Devâmlı tesbîh ve tahmîd okuyarak, Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek rûhuna gönderirdim. Bir def'asında okumamışdım. Bunun üzerine Resûlullah "sallallahü aleyhi ve sellem" **Tirmüzînin şemâili**nde ta'rîf etdiği şemâli ile teşrîf ederek, beni uyardı, okumamışsın, buyurdu. Bir def'asında beni Cehennem ateşi korkusu sardı. Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" gördüm. Buyurdu ki: Her kimin bize muhabbeti varsa, o Cehenneme gitmeyecekdir. Bir def'asında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve

sellem" gördüm. Senin ismin Abdüllah ve Abdülmuheymin, buyurdu. Bir def'asında gördüm ki, yüzüm Sultân-ül-meşâyıh Nizâmeddîn Evliyânın mubârek yüzüne çok benziyordu. Bir def'asında şöyle gördüm, bir şahs, Nizâmeddîn Evliyâ hazretlerinin gömleğini getirip, o senin pîrindir, dedi. Ben dedim ki: Benim pîrim Mirzâ Cân-ı Cânândır "rahmetullahi aleyh" dedim. Bir kaç def'a o sözümü tekrâr edip, sonunda o Sultân-ül-meşâyıh senin sohbet pîrindir, dedi. Bir def'asında hazret-i Müceddid teşrîf ederek sen benim halîfemsin, buyurdu. Bir def'asında da hazret-i Hâce Nakşibend teşrîf buyurarak gömleğimin altına girdi, buyurdu. Bir gün büyük bir zât gelip, yanıma oturdu. İsmini sordum. Behâeddîn, dedi. Bir def'asında bir şahs bir hil'at getirerek Gavs-ül-A'zam bunu sana ihsan etdi, dedi. Mevlânâ Hâlid "kuddise sirruh" bu hil'at-i kutbiyyetdir, diye arz etdi. Bunun üzerine tevâzu'sundan o makâmın adını dilime alamam, buyurdu.

Birgün hazret-i Bâkîbillâhın mezârına giderek, teveccüh etmelerini arz etdim. Mezârdan çıkarak teveccüh buyurdu. O sırada öğle vakti (çok sıcak) idi. Çabuk kalkdım. Niçin kalkdım diye hâlâ hasretini çekerim. O teveccühün keyfiyyeti beyân edilemez. Bir gün Hâce Kutbuddînin mezârına gitdim. Allah için bir şey ihsân ediniz, dedim. Bunun üzerine ağzına kadar su dolu bir havuz gördüm. Su, havuzun kenârlarından taşıyordu. Kalbime şöyle ilka oldu. Senin sînen müceddidiyye nisbetiyle bu havuz gibi doludur. Başka nisbete yer yok. Yine bir def'asında Sultân-ül-Meşâyıhın (Nizâmeddîn Evliyâ hazretlerinin) mezârına giderek, teveccühde bulunmasını arz etdim. Sizde kemâlât-ı Ahmediyye hâsıl olmuşdur, buyurdu. Kendi nisbetlerini de ihsân etmesini arz etdim. Teveccüh buyurdu. Onun yüzünü kendim, kendimi de onun yüzü şeklinde gördüm. Son derece haz, pay aldım. Bir def'asında Hâce Muhammed Zübeyrin "rahmetullahi aleyh" vefât yıldönümü gününde bulundum. Teşrif edip, çok ibâdet ediniz. Bu yolda çok kulluk etmek gerekir, tâ ki tasarrufdan bir kapı açılsın, buyurdu. Sizin mertebeniz nasıl hâsıl oldu diye arz etdim. Çok ibâdet etmekle, buyurdu.

Bir gün bulunduğum yeri güzel bir koku sardı. Bakdım ki, üst tarafımda güzel kokular saçan nûrlu bir rûh göründü. Çevresini güneş gibi aydınlatıyordu. Bu kimdir diye hayrân kaldım. Sonra hâtırımdan Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" mubârek rûhu mu, yâhud da Gavs-ül-a'zamın "radıyallahü anh" rûhu mu dur diye geçdi. Bir gün böyle güzel bir hâl yine hâsıl oldu. Dergâhda bulunanlar arasında bir niza' çıkmışdı. Hazret-i Müceddidin "radıyallahü anh" rûhâniyyeti gelip, buyurdu ki: Her kim niza' yaparsa, onu dergâhdan çıkarınız buyurdu. Bir gün Seyyidetün-nisâ "radıyallahü anhâ" bulunduğum yere gelip, ben senin için dirildim ve geldim buyurdu. Bir gün şübheli bir yemek yimişdim. Hazret-i şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânı gördüm. Beni kusdurdu ve her yemeği yimemek gerekir, buyurdu. Bir def'asında bana kayyûmiyyet makâmı sana ihsân edildi diye ilhâm olundu. Bir gün de senden yeni bir tarîkat

hâsıl oldu diye ilhâm edildi. Bir gün bulunduğum mekânı genişletmeyi düşündüm. Senin ehl-i ıyâlin yok, ne lüzûmu var diye ilhâm olundu. Bir def'asında komşumun yerini almak istedim, niçin komşuna zorluk çıkarıyorsun diye ilhâm olundu. Bir def'asında Haremeyni şerîfeyni ziyâret için hâzırlandım. Senin burada kalman dahâ iyidir diye ilhâm olundu. Bir gün, ey Şeyh Abdülkâdir Geylânî, Allah için bir şey ihsân et, dedim. Yâ Erhamerrâhimîn bir şey ihsân et de diye ilhâm olundu. Bir günde şöyle ilhâm olundu: Hazret-i Sultân-ül-Meşâyıh kendi halîfelerini Dekkene gönderdi. Sizi de Kâbil ve Buharâya. Ses ve lahnden müberra' olan kelâm-ı Rabbânîyi üç def'a işitdim. Bir def'a medresede, iki def'a da şu ânda ikâmet etdiğim mekânda, ya'nî dergâh-ı şerîfde işitdim. Bir gece, yâ Resûlallah diye seslendim. Söyle ey sâlih kul buyurdu.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin ba'zı kerâmetleri:

Bütün âlimler, velîler ve sonsuz feyzlerin tâlibleri açıkca bilirler ki; hiçbir kerâmet ve hârika, Allahü teâlâyı sevmek ve Seyyid-i Enbiyâya "sallallahü aleyhi ve sellem" tâbi' olmak gibi olamaz. Bu iki temel husûs, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinde kemâl üzere idi. Ya'nî, kerâmetden üstün olduğu bildirilen istikâmet üzere idi. Onun kerâmetlerinin en büyüğü ve hârikalarının en üstünü, tâliblerin kalblerine tasarruf etmesi, hakkın feyz ve bereketlerini kalblerine akıtması idi. Bu büyük iş, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinde o kadar çok oldu ki, anlatması ve misâlleri cildlerle kitâb olur. Binlerce tâlibin kalbini devâmlı Allahü teâlâyı zikr eder hâle getirdi. Yüzlercesini cezbelere ve ilâhî feyzlere kavuşdurdu. Çoklarını yüksek hâllere ve makâmlara erişdirdi. Bütün bunların yanında dünyâya âid kerâmetleri, ilâhî ilhâmlarla gaybdan haber vermeleri ve haber verdiği gibi hâdiselerin vukû'u çok idi. İnsanların müşkillerini çözer, derdleri ve istekleri için düâ ederdi. Çoklarının işleri onun düâları ile hâllolurdu.

Beyt:

İşlerin olması mutlak Allahdandır.
Sakın zannetmeyin ki, Abdüllahdandır.

O yüksek makâmlar sâhibinin her sözü, hârika olup, Allahü teâlânın Peygamberinin "sallallahü aleyhi ve sellem" mu'cizelerinin şu'âları idi.

Birçokları Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini rü'yâda görüp, büyüklerin yolunu anlar, içine düşen şevk ile huzûruna gelir, yüksek makâmlara kavuşarak memleketlerine dönerlerdi. Tâliblerin sayısı çok olmasına rağmen, teveccüh ederek, herbirini makâmdan makâma geçirir, hâlden hâle ulaşdırırdı. Teveccühünün kuvvetli olması sebebiyle, senelerce sürecek işleri günlere sığdırırdı. Çok fâsık ve fâcir kimse onun teveccühleri sebebiyle tevbe edip, doğru yola girmişdir. Ba'zı kâfirler onun küçük bir iltifâtı ile müslimân olmakla şereflenmişdir.

Hind brehmenlerinden birinin gâyet güzel yüzlü, yakışıklı bir oğlu var-

dı. Bu gayr-i müslim bir genç birgün Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin meclisine geldi. Severek sohbetini dinlemeye başladı. O meclisde bulunanlar, onun bu hâline hayret etdiler. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin başlıkları o gencin üzerine düşünce, gencin kalbinde birdenbire bir değişiklik oldu. Hemen küfrden tevbe edip, müslimân oldu. Böylece yüz güzelliğine bir de islâmın ve îmânın güzelliğini, nûrunu ekledi.

Beyt:

Evliyâ ile onları candan severek otur,
Onlarla oturan köle, kalkınca sultân olur.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine hizmet edenlerden Mevlevî Kerâmetullah, zâtülcenb hastalığına yakalanmışdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri elini onun üzerine koyarak himmet etdi. Allahü teâlânın izniyle hastalık o ânda geçdi.

Bir def'asında gitmekde olan bir gemiye teveccüh etdi. Gemi olduğu yerde kaldı.

Talebelerinin ileri gelenlerinden Ahmed Yâr, ticâret için sefere çıkmışdı. Dönerken yolda hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini birdenbire yanında gördü. Ona, hızla git, kâfileden uzaklaş, yolda soyguncalar vardır. Kâfileyi basmak istiyorlar, buyurdu ve gözden kayboldu. Ahmed Yâr şöyle anlatmışdır: Sür'atle kâfileden uzaklaşdım. Ben uzaklaşıp gitdikden sonra, yol kesiciler gelip, kervânı soymuşlar. Ben kurtuldum ve sağ sâlim evime ulaşdım.

Muhlis talebelerinden Zülf Şâh şöyle anlatmışdır: İlk zemânlarımda, hocam Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna (talebe olmaya) gidiyordum. Onu hiç görmemişdim. Çölde yolumu kaybetdim. Heybetli bir zât karşıma çıkdı ve bana yolu gösterdi. Siz kimsiniz, dedim. Ben ziyâreti için yanına gitmek istediğin kimseyim, buyurdu. Bu hâl bir kaç def'a başıma geldi.

Meyân Ahmed Yâr şöyle anlatdı: Bir gün hocam Abdüllah-i Dehlevî hazretleri ile, kızı vefât etmiş olan ve hocama muhabbeti olan yaşlı ve sâlihâ bir hanımın evine ta'zîyeye gitdik. Hocam o hanıma hitâben: Allahü teâlâ sana vefât eden kızına karşılık dahâ iyisini ihsân eder, buyurdu. Kadın, efendim ben ihtiyârım, kocam da çok ihtiyârdır. Bizim çocuğumuzun olması mümkin değil, dedi. Sonra hocamla birlikde o evden çıkdık. O kadının evinin bitişiğindeki mescide gitdik. Hocam abdestini tâzeledi ve iki rek'at nemâz kıldı. O kadına çocuk vermesi için Allahü teâlâya düâ etdi. Sonra bana dönüp: Allahü teâlâya o kadına çocuk vermesi için düâ etdim. Düâmın kabûl olunduğuna dâir alâmetler gördüm. İnşâallah çocuğu olacakdır, buyurdu. Dahâ sonra hocamın buyurduğu gibi Allahü teâlâ o kadına bir oğul verdi ve çok yaşadı.

Bir gün bir kadın huzûruna gelip, hastasını şifâya kavuşdurulması

için Allahü teâlâya düâ etmesini arz etdi. O kadına kendi sofrasını verdi. İçinde ekmek ve kebab sarılı idi. Kadın evine gidince sofra bezini açıp, içindeki ekmeğin ve kebabın helvaya dönüşdüğünü gördü. Anladı ki, hastasının eceli gelmişdi. Hastası vefât etdi.

Talebelerinin büyüklerinden Mîr Ekber Alînin akrabâsından bir kadın hastalanmışdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden onun hastalığının geçmesi için düâ istedi. Fekat düâ etmedi. Def'alarca düâ etmesini istirhâm edince: Bu kadın onbeş günden çok yaşamaz, buyurdu. Allahü teâlânın takdîri ile onbeşinci gün vefât etdi. Mîr Alî, kadına teveccüh edip, hastalığının iyileşmesi için uğraşdı. Fekat yaşaması için fâide vermedi. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri o kadının cenâzesinde bulundu ve Mîrin teveccühlerinin bereketleri bu kadının üzerinde açıkca görülmekdedir, buyurdu.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhının yakınında râfizî' bir kadına âid yer vardı. Dergâh küçük geldiğinden genişletilmesi gerekiyordu. O yeri sâhibi olan kadından istediler. Fekat kadın inad edip, vermedi. Nihâyet Delhînin ileri gelenlerinden olan Hakîm Şerîf Hânı ona gönderdiler. Eğer satıp, para almakdan utanıyorsan, kıymetini gizli olarak gönderelim. Sen nezr, hediyye gibi bize verdiğini söylersin, dediler. Allahü teâlânın velî kullarına düşman olan bu kadın, Hakîm Şerîf Hânın sözünü kabûl etmedi. Ayrıca Abdüllah-i Dehlevî hazretleri hakkında, râfizîlerin âdetleri olduğu üzere çirkin ve kaba sözler söyledi. Hakîm Şerîf Hân oradan kalkıp, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna geldi ve durumu anlatdı. Bunun üzerine ellerini açarak: Yâ Rabbî! Söyledikleri senin indinde ma'lûm, dedi. Allahü teâlânın takdîri ile o evde bir çocuk hâriç, hepsi kısa zemânda öldü. Çocuk da hastalandı. Yakınları başlarına gelenlerin yapdıkları kötü iş sebebiyle olduğunu anladılar. O hastalanan çocuğu Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gönderdiler. O yeri de hediyye etdiler.

Hakîm Rükneddîn Hân başvezîr olunca, Abdüllah-i Dehlevî, sevdiklerinden birini bir iş için ona gönderdi. Rükneddîn Hân onunla ilgilenmedi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kalbi kırıldı. Kısa bir süre sonra, hiç bir sebeb yok iken Rükneddîn Hân o vazîfeden atıldı. Bir dahâ o yüksek makâma gelemedi.

Başka bir seferinde de Delhî vâlîsine kalbi kırıldı ve o gün vâlî de görevinden alındı.

Bir def'asında, halîfelerinden bir kaç kişi, uzak bir yoldan Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzuruna dönüyorlardı. Yolda kendi aralarında şöyle konuşdular: Huzûruna gelenlere teberrüken bir hediyye vermek hocamızın âdetidir. Biri dedi ki: Bana bir seccâde vermesini arzû ederim. Öbürü bana da bir takke vermesini arzû ederim, dedi. Üçüncüsü de başka bir şey söyledi. Huzûruna vardıklarında herkese temennî etdiği şeyi ikrâm etdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden böyle kerâmet çok vukû' bulmuşdur. Def'alarca kalbden geçenleri ihsân etmişdir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri, bir gün Hakîm Nâmdâr Hânı hastalığı sebebiyle ziyârete gitdi. Onu sekerât hâlinde, gözlerini kapamış ve şu'ûru gitmiş bir hâlde buldu. Yakınları hastalığının geçmesi için teveccüh buyurmasını arz etdiler. Hastaya bir bakdı ve o ânda hastanın şu'ûru yerine geldi, gözlerini açdı. Hasta râhatladı. Bir müddet onunla konuşdu. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretleri gitmek üzere kalkdı. Adımını kapıdan dışarı atar atmaz, hasta vefât etdi.

Bir şahs Buharâdan Hindistânın Kâbil şehrine gidiyordu. Bir nehri geçerken devesi, üzerindeki ticâret malları ile birlikde suya batdı. O kimse eğer devem ve ticâret mallarım kurtulursa Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine bir çörek hediyye edeceğim, dedi. Allahü teâlânın yardımıyla devesi ve malları kurtuldu. Huzûra gelip, hâdiseyi anlatdı. Bize vereceğini ver, buyurdu. O da verdi.

Ahmed Yârın amcasını sultân habs etmişdi. Ahmed Yâr ağlıyarak hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna geldi ve durumu arz etdi. Birkaç kişi yanınıza alıp, gidin onu habsden çıkarıp geliniz, buyurdu. Kal'anın etrâfı nöbetçi askerlerle kuşatılmış, onu nasıl alıp getirebiliriz, deyince, siz orasını düşünmeyin. Sözümü dinleyiniz, onu kurtarırsınız, buyurdu. Bunun üzerine kal'aya gitdiler. Nöbetçiler onları hiç göremediler. Bunlar kimdir, nereye gidiyorlar demediler. İçeri girip, habsdeki kişiyi kurtardılar. Nöbetcilerden hiçbirisi onlara müdâhale etmedi.

Mevlevî Fadl İmâmın oğlu çok hasta idi. Rü'yâsında Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin teşrîf etdiğini ve hastaya birşey içirdiğini gördü. Sabâhleyin hasta iyileşdi. Bunun üzerine bir hediyye götürüp, takdîm etdi. Bu bizim geceki hizmetimizin ücreti midir, buyurdu.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna bir şahs gelip; Efendim, oğlum iki aydan beri kayıbdır. Beni çocuğuma kavuşdurması için Allahü teâlâya düâ eder misiniz, dedi. Bunun üzerine, çocuğunuz evdedir, buyurdu. O kimse çok şaşırarak, ben evden dahâ şimdi geldim, dedi. Tekrâr evinize gidiniz, çocuğunuz evdedir, buyurdu. O kimse emre uyarak evine gitdi ve gerçekden çocuğunu evde buldu.

Bir gün bir hanım Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelip: Oğlum doğru yoldan ayrılıp, uygunsuz kimselerin emrine girdi. Yanlış işler yapıyor, dedi. Oturup beklemesini söyledi ona ve oğlunun hâline teveccüh etdi. Oğlu aralarına karışdığı kimselerden ayrılıp, doğru yola girdi.

Garîbullah Saka, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin feyzlerinden istifâde edenlerdendi. Bir gün şiddetli bir hastalık sebebiyle neredeyse ölmek üzere idi. Akrabâları onu seher vakti Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna götürdüler. Hastaya bir teveccühde bulundu, hasta o ânda iyileşdi.

Mevlânâ Kerâmetullah Sâhib şöyle anlatmışdır: Abdüllah-i Dehle-

vî hazretlerinin şerefli huzûrunda bulunduğum zemânlar, acâib ve garîb şeyler müşâhede ederdim. Bir def'asında sabâh nemâzından sonra murâkabe ve zikr zemânında, kitâbı koltuğumun altına alıp, okumak niyyeti ile geldim. Bakışlarını bana çevirdi ve otur, meşgûl ol, buyurdu. Büyük küstâhlık edip, sizin huzûrunuza gelmemin sebebi zahmet ve zorluk çekmeden öğrenmek istememdendir. Sıkıntı ve zorluk çekdikden sonra her yerde mümkündür, dedim. Şâh-ı Nakşibend Behâeddînin hurmetine sana sıkıntısız ve zahmetsiz vereceğim, otur buyurdu. O sırada bana teveccüh etdi. Kendimden geçip, düşdüm. Sanki kalbim göğsümden dışarı çıkmışdı. Bir müddet sonra kendime geldim. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri zikri bitirmişdi. Güneş de doğmuşdu. Şâh Ebû Sa'îd gibi seçkin talebeleri hâlâ orada idiler. Mahcûb oldum. Ne oldu buyurdular. Uyku bastırdı dedim. Tebessüm etdiler.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtı:

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri dâimâ şehîd olmayı arzû ederdi. Fekat buyurdu ki: Mürşidim ve üstâdım Mazher-i Cân-ı Cânânın "kuddise sirruh" şehîd edilmesinden dolayı insanların başına çok sıkıntılar geldi. Üç sene kıtlık olup, binlerce insan öldü. Yine onun şehîd edilmesi sebebiyle, insanlar arasında kavga ve çekişmelerde ölenler, herkesin bildiği gibi yazıya sığmayacak kadar çok oldu. Bu sebeble şehîd olmakdan vazgeçdim. Bu satırları yazan Abdülganî bin Ebî Sa'îd derim ki: Hadîs-i şerîfde: **(Allah indinde dünyânın batması bir mü'minin öldürülmesinden dahâ ehvendir.)** buyuruldu. Cemel, Sıffîn, Hurre ve Kerbelâ vak'alarının ve yüzlerce yıl süren benî ümeyye ve benî hâşim harblerinin sebebi, Emîr-ül-mü'minîn Osmân bin Affânın "radıyallahü anh" şehîd edilmesidir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin son hastalığında, bâsur ve kaşıntısı artdı. Bu sırada Luknovde bulunan babam Ebû Sa'îd Fârûkîye kısa zemânda birçok mektûblar yazıp gönderdi. Benden sonra yerime siz geçiniz, buyurdu. Bu mektûbları gördüm. İleriki bölümde babam Ebû Sa'îd hazretlerini anlatırken bir iki mektûbu orada nakl edeceğim. Ebû Sa'îd hazretleri bu haberler üzerine çok şaşırdı. Çoluk çocuğunu Luknovde bırakarak sür'atle Dehlîye geldi. Huzûruna gelince: Sizinle karşılaşdığım vakit, çok ağlayacağım diyordum. Fekat öyle bir vaktde geldiniz ki, ağlayacak tâkatim de yok buyurup, çok ihsânlarda bulundular. Hastalandığında vasiyyetini yazdırmak âdeti idi. Bu sefer de yazdırdı ve hem de söz ile söyledi ve buyurdu ki: Devâmlı zikr ediniz. Büyüklere bağlılığınızı muhâfaza ediniz. Güzel ahlâklı olup, insanlarla iyi geçininiz. Kazâ ve kader husûsunda nasıl ve niçini bırakınız. Yol kardeşleri ile birlikde olmayı lâzım biliniz. Fakr kanâ'at, rızâ, teslim, tevekkül ve ferâgat üzere olunuz. **(... Allahdan dahâ doğru sözlü kim olabilir.)** (Nisâ sûresi: 87)

Cenâzemi âsâr-ı nebeviyyenin (mukaddes emânetlerin) bulunduğu

Delhîdeki büyük câmi'ye götürünüz. Resûlullahdan "sallallahü aleyhi ve sellem" şefâ'at isteyiniz. Cenâze nemâzımı da orada kılınız. Resûlullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" âid olan mukaddes emânetler sebebiyle teberrük hâsıl olsun.

Yine buyurdu ki: Hâce Behâeddîn Nakşibend "rahmetullahi aleyh" buyurdu ki: Benim cenâzemin önünde Fâtiha, kelime-i tayyîbe ve âyet-i kerîme okumak büyük işdir. Siz şu iki beyti okuyunuz, buyurmuşlardı:

Şi'r:

Müflîs olarak senin kapına geldim,
Allah için güzelliğinden birşey isterim.
Rahmetini boş zembilime doldur,
Ben bunu bekliyorum çünki rahmetin boldur.

Ben de cenâzemin önünde bu şi'rin ve aslı arabî olan şu şi'rin güzel sesle okunmasını istiyorum:

Şi'r:

Kerîmin huzûruna azıksız geldim,
Ne iyiliğim var, ne doğru kalbim,
Bundan dahâ çirkin hangi şey olur?
Azık götürürsün, O ise kerîmdir.

Cumartesi günü idi. Mevlevî Kerâmetullah Sâhibe, çabuk Meyân Sâhibi (Şâh Ebû Sa'îdi) "rahmetullahi aleyh" çağırınız, buyurdu. Hemen çağırdı. Şâh Ebû Sa'îd hazretleri içeri girince Abdüllah-i Dehlevî hazretleri bakışlarını ona çevirdi ve 22 Safer 1240 [m. 1824] senesinde kuşluk vakti murâkabe hâlinde iken, bu sıkıntılarla dolu dünyâdan ayrıldı. Vefât haberini duyan binlerce insan toplandı. Cenâze nemâzı büyük câmi'de kılındı. Şâh Ebû Sa'îd imâm oldu. Cenâzesi, hocası Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin medfûn bulunduğu kabrin sağ yanına defn olundu. Şimdi orada bulunan üç kabr-i şerîfden biri de Şâh Ebû Sa'îd hazretlerinin kabridir. Şâh Ebû Sa'îd hacdan dönerken Tunekde vefât etdi. Cenâzesi oradan getirilip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kabrinin yanına defn edildi. Bu duruma göre Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin kabri ortadaki kabrdir.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtı için: "Nevverullahu madca'ahû (Allahü teâlâ kabrini nûrlandırsın)", "Can be Hak Nakşibendi Sânî dâd (ikinci Nakşibend Hakka can verdi)" cümleleri târîh olarak düşürüldü. Şâh Raûf Ahmed de gâyet güzel bir rübâî söyledi. Şöyledir:

Zemânın kayyûmu şâh Abdüllah-i Dehlevî,
Vefât etdi, açıldı ona Cennât-ı kerîm.
Kalbimden vefâtına târih aradım buldum,
Fî ravhın ve reyâhîn ve Cennâtin naîm.

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin halîfeleri:

1– Ebû Sa'îd Fârûkî "kuddise sirruh":

Kemâlât sâhibi, büyük âlim ve hâfız, mürşidimiz ve efendimiz Şâh Ebû Sa'îd hazretlerinin nesebi şöyledir: Şâh Ebû Sa'îd bin hazret-i Safî bin hazret-i Azîz bin hazret-i Muhammed Îsâ bin hazret-i Seyfeddîn bin hazret-i Muhammed Ma'sûm bin hazret-i Müceddid-i elf-i Sânî "radıyallahü anhüm".

Zilkâde ayının ikisinde 1196 [m. 1782] senesinde Mustafââbâd beldesinin Rampûr nâhiyesinde doğdu. Dahâ çocuk iken sâlih bir kimse olacağının alâmetleri gözüküyordu. Buyurdu ki: Çocukluğumda Luknov beldesinde, akrabâlarımdan Meyân Ziyâünnebî sâhib ile bayır bir yerden geçip, nemâz kılmak için mescide giderdik. Derviş bir zât gelip giderken benimle alâkadar olurdu. Bir kimse bunun sebebini sordu. Bu bir gün gelir yüksek bir dereceye kavuşur. Akrabâsının mürâce'at etdiği kimse olur, dedi. O dervişin işâret etdiği gibi oldu. On yaşında iken Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Sonra tecvîd ilmini, kırâ'at âlimi Kârî Nesîmden öğrendi. Kur'ân-ı kerîmi tertil üzere o kadar güzel okurdu ki, dinleyenler kendilerinden geçerdi. Buyurdu ki: Benim Kur'ân-ı kerîmi gâyet hoş okuduğum bilinmezdi. Tâ ki, Kâ'bede harem-i şerîfde Kur'ân-ı kerîm okuduğum zemân dinleyenler hayrân olup, arab olmayanın bu kadar güzel Kur'ân-ı kerîm okuması görülmemişdir, dediler.

Kur'ân-ı kerîmi ezberledikden sonra, aklî ve naklî ilmleri öğrenmeye başladı. İlm öğrenmek için okunan ders kitâblarının ekserîsini müftî Şerefüddînden ve Şâh Veliyyulah muhaddisin oğlu Mevlânâ Refîuddîn muhaddisden okudu. Kâdî Beydâvî tefsîrini ve Sahîh-i Müslim şerhini de ondan okudu. Sahîh-i Buhârîyi ise, yine Mevlânâ Refîuddînden ve hocası Abdüllah-i Dehlevîden ve kendi dayısı Sirâc Ahmedden okuyup, rivâyet, nakl etme icâzeti aldı.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri aklî ve naklî ilmleri öğrendikden sonra, tesavvuf ilmine yönelip, bu yolda yetişdi. Tesavvufda önce babasından feyz aldı. Babası; ecdâdı müceddidiyye büyüklerinin yolunda tam istikâmet üzere idi. Dünyâdan yüz çevirmişdi. Öyle ki, Nevvâb Nasrullah Hân devlet işinde vazîfe vermek istedi. Mâzeret göstererek kabûl etmedi. Dâimâ kendi virdleriyle meşgûl olurdu. Hadîs-i şerîf ilmini kendine zevk edinmişdi. Fısk ve fücûr ehlinden yüz çevirmişdi. Hicrî 1236 senesinde Luknovde vefât etdi. Ebced hesâbına göre vefât târihi için "Fâze rıdvân-ül-mevdûd" ifâdesi söylendi. Seyyid Ahmed Sâhib ve Mevlevî İsmâ'îl Şehîd ve diğer azîzler techîz ve tekfîn hizmetini yapdılar...

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin babası, onu tesavvufda bir müddet yetişdi. Sonra babasının izni ile nisbeti iki vâsıta ile Hâce Muhammed Zübeyre ulaşan Şâh Dergâhînin sohbetine gitdi.

Şâh Dergâhî hazretleri, son derecede istiğrak hâlinde (ilâhî aşk ile temâmen kendinden geçmiş) idi. Hattâ nemâz vakti gelince, onu uyarırlardı ve nemâzını kılardı. İlâhî aşk ateşi kendisini o kadar kaplamışdı ki, eğer yüz kişiye birden teveccüh etse, onları kendilerinden geçirirdi. Bir def'asında, cemâ'at ile nemâz kılarken, şevk-i ilâhî sebebiyle vücûdu öyle titredi ki, bu titreme önce imâma sonra cemâ'ate geçdi. Dahâ sonra da mahalle halkını etkileyip, onları bir vecd (kendinden geçme) hâli kapladı. Yerlerinde duramaz olup, raks etdiler.

Şâh Dergâhî hazretleri doğuşdan evliyâlık hâllerine sâhib idi. Pencabın Hezare kasabasında hicrî 1162 senesinde doğdu. Doğum târihi ebced hesâbına göre: "Ma'deni feyz-i Hak" ifâdesidir. Çocukluğunda kendisini cezbe hâli kapladı. Vatanından uzaklaşıp, sahrâlara gitdi. Ergenlik çağına girince cezbe hâlinden bir mikdâr kurtulup, kendine geldi. Bir kimseden nemâzı kılacak kadar Kur'ân-ı kerîm okumasını öğrendi. Tekrâr kendinden geçme hâline girdi. Ağaçların yapraklarını yiyerek yaşadı. Nemâz vakti girince, kendine gelir, nemâzını kılardı. Sonra yine kendinden geçerdi. Nihâyet sahrâda Bedânven beldesinde Mezâr-ı Sultân-üt-tarikîn denilen yere gitdi. Orada Hâfız Cemâlullaha "rahmetullahi aleyh" Kâdiriyye tarîkatında bî'at edip, bu yolda yetişdi. Zenginlerle görüşmekden çok kaçınırdı. O uyurken birisi çadırına para bağlayıp gitse, ondan burnuna necâset kokusu gelirdi. Onu alıp, denize atardı. Hiçbir sûretle onlara el sürmezdi.

Şâh Dergâhîyi sevenlerinden birisinin karşısına bir aslan çıkdı. Şâh Dergâhî hazretlerini hâtırlayıp imdâdına yetişmesini istedi. Birden bire gözüküp aslana tokat vurarak oradan uzaklaşdırdı.

Nevvâb Ahmed Yâr Hânın hanımının hiç çocuğu olmazdı. Çocuğu olması için Şâh Dergâhî hazretlerinden düâ istedi. Düâsı bereketiyle çok çocuğu oldu.

Bir bakkal Şâh Ebû Sa'îd hazretlerinin huzûruna gelip, ayaklarına kapanarak şöyle dedi: Bir def'asında bir yerin kapısı düşdü. O sırada Şâh Dergâhî hazretleri kapının düşeceği yeri kaydırdı. Ben hiçbir zarara uğramadan kurtuldum.

Şâh Dergâhî hazretleri bir şahsa; senin evin yanacak, dedi. O şahsın evi yandı.

Şâh Dergâhî hazretlerinin vefât târihi ebceb hesâbına göre, insanların kutbu, Allahü teâlânın emri ile vefât etdi anlamında, "Mâte kutb-ülverâ an emr-illah" cümlesiyle ifâde edilmiş olup, hicrî 1226 târihini gösterir. Kabri Rampûr beldesindedir.

Asl maksada dönüp, Şâh Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin hayâtını anlatmaya devâm edelim. Şâh Dergâhî hazretleri onu kısa zemânda yetişdirip, hilâfet verdi. Tesavvuf hâllerine dalıp, kemâl derecelerine ulaşdı. Et-

râfına pekçok mürîd toplandı. Zikr halkalarında vecd, kendinden geçme hâlleri oldu. Hâlbuki Müceddidiyye yolunda böyle şeyler kaldırılmış olup, raks ve benzeri hâller onlarda bulunmazdı. Onlar Eshâb-ı kirâm gibi kemâl ve sükûnet üzere ömr sürmüşlerdir. Onların simâ'ı Kur'ân-ı kerîm okumak, huzûrları nemâz, usûlleri emr-i ma'rûf ve nehy-i münkerdir. Hazret-i Şehîd Mazher-i Cân-ı Cânânın "aleyhirrahme" eshâbı da bu minvâl üzere idiler.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri aklî ve naklî ilmleri öğrendikden sonra tesavvuf ilmini de öğrenip, tesavvuf yolunda yetişdi. Önce babasından feyz aldı. Babası onu tesavvufda bir müddet yetişdirdikden sonra, "Oğlum senin himmet kuşun çok yükseklere uçmakdadır" buyurdu. Yukarıda anlatıldığı gibi, Kâdiriyye yolu şeyhi Şâh Dergâhînin hizmetine girip, oniki sene derslerine ve sohbetlerine devâm etdi. Çok mücâhede ve riyâzet çekerek, nefsini tezkiye ve kalbini tasfiye etdi. Yetişmek için ne lâzımsa yapdı. Dünyadan yüz çevirdi. Çok oruc tutdu. Nihâyet Şâh Dergâhî hazretlerinden Kâdiriyye yolunun icâzetini ve hilâfetini aldı.

Bundan sonraki hâlini kendisi şöyle anlatmışdır. İmâm-ı Rabbânî hazretlerinin **(Mektûbât)**ını okurken anladım ki, tesavvufda bu derecelere kavuşmama rağmen, kemâlât-ı nisbet-i Ahmediyyeye kavuşmamışım. Bu sebeble Dehlî şehrine gidip, oradan Pânipût şehrinde bulunan Senâullah-i Pânipûtîye bir mektûb yazdım. Bu nisbete kavuşma arzûmu bildirdim. Bana cevâb olarak yazdığı mektûbda Şâh Gulam Alînin, ya'nî Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine gitmemi bildirdi.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri 1810 [h. 1225] senesi Muharrem ayının yedinci günü Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine kavuşdu. Çok izzet ve ikrâm gördü. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri ondan talebe yetişdirmesini isteyince: "Efendim, ben huzûrunuza bunun için değil, bilâkis istifâde etmek için geldim" dedi. Bunun üzerine dahâ fazla iltifât ve teveccühe mazhâr oldu.

Birkaç ay sohbetinde bulundukdan sonra Müceddidiyye, Çeştiyye, Kâdiriyye yollarından icâzet verip, me'zûn eyledi. Talebelerinin çoğunu ona havâle etdi. Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî ve Seyyid İsmâ'îl Medenî gibi âlim zâtlar ondan istifâde etdiler. Hocası Abdüllah-i Dehlevî talebelerine hitâben: "Talebenin irâdesi Ebû Sa'îdin irâdesi gibi olmalı. Zîrâ hocalığı bırakıp, talebeliği tercîh etdi" buyurdu.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri tam onbeş sene Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine devâm etdi. Onun vefâtından sonra yerine geçip, talebe yetişdirmeye başladı. Hak âşıklarının kalblerini Allahü teâlânın ma'rifetiyle doldurdu. Bütün ecdâdı gibi islâm dînini yaymağa çalışdı. Ba'zı talebelerinin istirhâmı üzerine yazdığı **(Hidâyetü'l-tâlibîn)** kitâbı fârisî olup, pek kıymetlidir. Dahâ önce geçmiş ve insanların se'âdeti için herşeylerini fedâ etmiş büyüklerin yaşayış ve ahlâkı ile ahlâklanmışdı.

Abdüllah-i Dehlevî hazretleri vefât hastalığında Luknovda bulunan Ebû Sa'îd hazretlerini çağırmak için birkaç mektûb yazdı. Maksadı onu kendi yerine oturtmakdı. Bu mektûblardan biri şöyledir:

"Nesebi ve hasebi yüksek Sâhibzâde Ebû Sa'îd! Allahü teâlâ size selâmet versin. Esselâmü aleyküm ve rahmetullah. Bu günlerde za'îfliğim, nefes darlığım ve kaşıntım artdı. Oturmak ve kalkmak çok güçleşdi. Ayrıca bunlara bel ağrıları da eklendi. Nemâzları ayakda kılamıyorum. Şu ânda ağır hastayım. Oturmaya dahî tâkatim yok. Sizin gelmeniz çok uygun olur. Mevlevî Beşaretullah Sâhib, evindekiler hasta olduğu için, evine gitdi. Gelip, gelmeyeceği belli olmaz. Bundan önce sizi yine buraya çağırmak için birkaç mektûb yazıp göndermişdim. Buraya gelmeyi düşünmediğinize hayret etdim. Görünüşe göre, bu fakîrin sıhhat bulması imkânsız gibidir. Çok yazık ki, siz bu kadar gecikebiliyorsunuz.

Mısra':

Bu işte güzeller naza çekerler.

Görüyorum ki, bu yüksek hânedânın makâmına oturmak bizden sonra size verildi. Önceki hastalığım sırasında görmüşdüm ki, siz bizim makâmımızda oturuyorsunuz ve kayyûmluk size verildi. Bu garîb teveccühlere kâbiliyyetli sizden başka biri yokdur. Bu mektûbumu alır almaz bu tarafa hareket ediniz ve olgun oğlumuz Ahmed Sa'îdi, orada kendi yerinize bırakınız. Hüsn-i hâtemeye, Rabbime severek kavuşmama ve Habîbullaha "sallallahü aleyhi ve sellem" ittiba' etmeme, düâ buyurunuz. Vesselâm."

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretleri hocasının bu emri üzerine kendi yerine oğlu Ahmed Sa'îd Fârûkîyi bırakıp, Dehlîye gitdi. Hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtından sonra, onun yerine irşâd makâmına oturdu. Dokuz sene kadar talebelerin irşâdı ile meşgûl oldu. Güzel yollarının îcâbı olan acıları, şiddetleri, yoksulluk ve sıkıntıları hep çekdi. 1833 [h. 1249] senesinde hacca gitdi. Yerine oğlu Ahmed Sa'îd hazretlerini bırakdı.

Uğradığı her şehrin halkı onun teşrîfini ni'met ve bereket bilip, sohbetine koşdular. Ramezân-ı şerîfde Bander Münebbîde idiler. Burada terâvîh nemâzında bir hatim okudu. Zilhicce ayının başında Ciddeye ulaşdı. Mevlânâ Muhammed Cân hazretleri o zemân sanki Haremeynin en büyük âlimi idi. Karşılamaya geldi. Zilhicce ayının ikisinde veyâ üçünde Mekkeye gitdi. Haremeyn halkı, kâdîları, müftîleri, ümerâ ve ülemâsı ile birlikde son derece ta'zîm ve hürmetle huzûruna geldiler. Şeyh Abdüllah Sirâc, Şâfi'î müftîsi Şeyh Ömer, müftî Seyyid Abdüllah Mirgânî Hanefî, amcası Şeyh Yâsin Hanefî, Şeyh Muhammed Âbid Sindî ve diğer meşhûr zâtlar onunla görüşmek için geldiler. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâretden sonra, memleketine dönmek üzere yola çıkdı. Yolda hasta-

lığı günden güne şiddetlendi. Ramezân-ı şerîfin ilk günü oruc tutdu. Zarar vermezse temâmını tutarım buyurdu. O gün hastalığı artdı. Gerçi hastaya ve yolcuya fidye yokdur ama, tabî'atım istiyor ki, tutamadığım oruclar için fidye vereyim, buyurdu. Ramezânın yirmiikisinde Tonk beldesine geldi. Nevvâb Vezîrüddevle çok hurmet ve ikrâm gösterdi. Bayram günü sekarât hâli görüldü. Öğle nemâzından sonra hâfızın Yâsin-i şerîf okumasını istedi. Üç def'a dinledi. Sonra, yeter buyurdu. Az kaldı dedi ve bugün Nevvâb Emîrüddevle eve gelmesin. Ümerânın gelmesinden zulmet hâsıl oluyor, buyurdu. Ramezân bayramı günü öğle ile ikindi arasında vefât etdi. Günlerden Cumartesi idi. Nevvâb ve şehr halkı toplandı. Mevlevî Habîbullah ve kâfilede bulunan diğer kimseler gasl işi ile meşgûl oldular. Şehrin kâdîsı Mevlevî Halîlürrahmân imâm oldu. Cenâze nemâzını kıldırdı. Cenâzesini Dehlîye nakl etdiler. Tabutunun nakli dört gün sürdü. Açtıklarında yeni yıkanmış gibi hiç değişmemişdi. Hoş kokuları ile insanlar teberrük etdi. Hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin ve Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerini kabrleri yanına defn edildi. Vefât târihi için arabî ve fârisî ibâreler düşürüldü. Vefâtı 1250 [m. 1834] senesindedir.

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin ba'zı kerâmetleri de şöyledir.

Bir def'asında Rampûrdan Sünbüle gidiyordu. Yolu gece vakti sâhile ulaşdı. Karşıya geçmek için gemi kalmamışdı. Kendisini sâhile kadar bir arabacı götürmüşdü. Kirâladığı arabanın sâhibi gayr-i müslim idi. Sâhile gelip, durduklarında arabacıya "Arabayı suya sür" buyurdu. O da heybeti karşısında ürperip, arabayı suya sürdü. Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin kerâmetiyle araba suya batmadı. Normal bir yolda olduğu gibi sürüp karşıya geçdiler. Arabacı onun bu kerâmeti karşısında hayrete düşüp, müslimân oldu.

Meyân Ahmed Asgâr şöyle anlatmışdır. Ba'zan uyuyup kalır, teheccüd nemâzım geçerdi. Bu hâlimi Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerine arz etdim. Buyurdu ki: Bizim hizmetçiye söyleyin, teheccüd zemânında bize hâtırlatsın, sizi kaldıralım. Bu kadarı bize, diğeri size âid olsun. Bundan sonra teheccüd vakti gelince, sanki birisi gelip, beni kaldırırdı. Artık teheccüd nemâzını hiç kaçırmadım.

Talebelerinden Şeyh Ahmed Bahş, vefâtından sonra kabrini ziyârete gitmişdi. Ona uykusunda buyurdu ki, Senin bağçende bir sened üzerinde kâfir bir kimsenin ismi yazılı onu yırt. O zât şöyle demişdir. Böyle bir senedin bende bulunduğunu unutmuşdum. İşâret buyurduğu yeri aradım ve o kâğıdı bulup yırtdım. Böylece kalbimde gayrı müslim kimselere ilgi kalmadı.

2– Ahmed Sa'îd Fârûkî "kuddise sirruh":

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin büyük oğludur. 1217 [m. 1860] sene-

sinde Hindistânın Rampûr şehrinde doğdu. Yüksek babasının terbiyesinde yetişdi. Kur'ân-ı kerîmi ezberledi. Aklî ilmleri Mevlevî Fadl İmâmdan ve müftî Şerefüddînden ve diğer âlimlerden öğrendi. Hadîs-i şerîf ilmini Şâh Abdül'azîzin "rahmetulahi aleyh" talebelerinden Reşîdüddîn Hândan ve diğer âlimlerden tahsîl etdi. Müceddidiyye yolunun sülûkunu Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden ve babasından aldı. İcâzet ve hilâfetle şereflendi. İnsanları ilm-i zâhir ve bâtında kemâle ulaşdırdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri bir risâlesinde onun hakkında şöyle yazmışdır: "Ahmed Sa'îd, Ebû Sa'îdin evlâdıdır. İlm, amel ve Kur'ân-ı kerîmi ezberleme bakımından babası gibidir."

Ahmed Sa'îd hazretleri, babası ile birlikde Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde bulunup, on yaşına varmadan müceddidiyye yoluna intisâb etdi. Onbeş yaşına kadar bu sohbetlerde olgunlaşdı. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri evlenmemiş idi. Onu oğulluğa kabûl edip, hilâfeti mutlaka ile şereflendirdi. Onu o derece severdi ki, zikr esnâsında çok kalabalık olup, yer bulunmadığı zemânlarda bile onu yanına çağırır ve uzun müddet teveccühde bulunurdu. Ahmed Sa'îd hazretleri aklî ve naklî ilmlerde pek derin âlim idi. Geceleri ilm kitâblarını tedkîk eder, bir tarafdan da zikri ve fikri hiç terk etmezdi. Mürşidinin emri üzerine teveccühü babasından alırdı. "Bütün makâmların teveccühünü babamdan aldım. Ba'zı kitâbları da ondan okudum", derdi.

(Risâle-i Kuşeyriyye), (Avârif-ül-me'ârif) ve **(İhyâ)** gibi kitâbları ba'zan okur, ba'zan dinlerdi. Hadîs ilminde **(Sünen-i Tirmüzî)** ve **(Mişkat)** gibi kitâbları şeyhinden okumuşdur. Yirmi yaşına girmeden bütün ilmleri tahsîl etmiş, bütün vaktini büyüklerin yoluna hasr etmişdir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde bulunarak otuz yaşında irşâda me'mûr edilmişdir. Babası hacca gitdiğinde makâmını ona bırakmışdır. Müceddidiyye yolunu neşr için çok büyük hizmetlerde bulunmuşdur. Talebelerine diğer şeyhlerden senelerce öğrenemeyecekleri husûsları çok kısa zemânda öğretir, hiç birini mahrûm bırakmazdı.

Talebelerine son derece şefkatli idi. Altmış kadar talebesinin geçimini bizzat kendisi karşılardı. Talebelerine tefsîr, hadîs, fıkh, **(Mektûbât-ı şerîfe)** ve **(Mesnevî)** okuturdu. Delhîde uzun zemân ikâmet edip, 1273 [m. 1856]de Hicâza gitdi. Ömrünün sonuna kadar Medîne-i Münevverede kalıp, tarîkati neşr ile meşgûl oldu. 1301 [m. 1861] senesinde Medîne-i münevverede vefât etdi. Bakî kabristânında Osmân "radıyallahü anh" türbesi yanındadır. Çok velî yetişdirdi ve çok kitâb yazdı. **(Enhâr-ı erbea, (Sa'dü'l-beyân fî Seyyid-il-ins vel-cân), (Hakkul mübîn fî reddil-vehhâbîn), (Mektûbât-ı Ahmediyye)** ve **(Tahkîkül-hakkul mübîn)**, kıymetli eserleridir.

Ahmed Sa'îd hazretlerinin üç oğlu vardı. Birincisi Muhammed Mazher hicrî 1248 de tevellüd ve 1301 [m. 1884]de Medîne-i münevverede vefât etdi. Babasının yanındadır. İkinci oğlu mevlânâ Ebüsse'âdet Muham-

med Ömer hicrî 1244 de tevellüd, 1298 [m. 1881]de Rampûrda vefât etdi. Üçüncü oğlu Mevlânâ Abdürreşîd hicrî 1237 Luknevde tevellüd 1287 [m. 1870]de Mekke-i mükerremede vefât etdi.

3– Şâh Raûf Ahmed Müceddidî "rahmetullahi aleyh":

Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin teyzesinin oğludur. Önce onunla birlikde Şâh Dergâhî hazretlerinin sohbetlerinde bulundu. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin hizmetinde ve sohbetlerinde bulunup, ona ittiba' etdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin mektûblarını **(Mekâtîb-i şerîfe)** adıyla bir kitâb hâlinde topladı. Yine onun kıymetli sözlerini ve sohbetlerini **(Dürrül me'ârif)** adıyla bir kitâbda topladı. Farsça ve hindce şi'rlerini içine alan **(Dîvân-ı Raûf)** adında bir dîvânı vardır.

Şâh Ahmed Raûf hazretleri, imâm-ı Rabbânî hazretlerinin "kuddise sirruh" küçük oğlu Muhammed Yahyâ neslindendir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetlerinde kemâle erip, icâzet aldı. Hindistânın Pehupâl beldesinde irşâd ile vazîfelendirildi. Orada büyük bir kabûl gördü. Halk ve ümerâ sohbet halkasında toplandı. Yüzlerce tâlib onun yüksek irşâdı ile kemâle erdi. Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin vefâtından sonra, orada bir veyâ iki sene kadar dahâ kaldı. Haremeyn-i şerîfeyni ziyâret için h. 1253 senesinde yola çıkdı. Bu yolculuğu sırasında denizde boğularak şehîd oldu. Yelemlemde defn edildi. Oğlu Şâh Hatîb Ahmed şaşılacak derecede yüksek ahlâk sâhibi nümûne bir insandı. Ahlâk-ı hamîde, cömerdlik ve tahammül onun yaşayış tarzıydı. Babasının sohbetinde yetişdi. Hicâz yolculuğunda birlikde idi. Babasının vefâtından sonra onun sohbet meclislerini aydınlatdı. Pehupâlda h. 1266 da vefât etdi.

4– Şâh Abdürrahmân Müceddidî Câlendehrî:

Nisbeti Şeyh Seyfeddîn "kuddise sirruh" vâsıtasıyla İmâm-ı Rabbânî hazretlerine "kuddise sirruh" ulaşır. Babası Seyfürrahmân hazretleri Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin mürîdi idi. Kendisi ise, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine bî'at edip, nisbet kesbetdi. Güzel ahlâkda benzersiz idi. Pencab halkı onun güzel ahlâkına hayrân idiler. Pekçok talebesi vardı. Hacca gidip, vatanına döndükden sonra Haremeyne iştiyâkı gâlib gelip, tekrâr gitdi. Dönerken Sinde denilen yerde (h. 1256) senesinde vefât etdi.

5– Mevlevî Beşâretullah Sâhib:

Önce Mevlânâ Naîmullah Behraçîye bî'at etmişdi. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine talebe oldu. Hocası ona husûsî inâyetde bulunurdu. Nitekim Mektûbâtında bunu açıkca belirtmiş ve: "Mevlevî sâhib benim mümtâz talebemdendir" buyurdu. İlm-i zâhirde de üstün derecede idi. Nisbeti Şeyh Büdhin Behrâçîye "rahmetullahi aleyh" ulaşır.

6– Mevlevî Keremullah Muhaddis:

Önce Mevlevî Fahreddînin mürîdi idi. Sonra Abdüllah-i Dehlevî

hazretlerine talebe olup, icâzetle şereflendi. Şâh Abdül'azîz hazretleri **(Tefsîr-i Azîzî)**yi onun ricâsıyla tasnîf etmişdir. Dehlîde kırâet ilminin ehlinden ekserîsi, bu ilminde ve vücûhat-ı seb'ada onun talebesidir. Vâsıtalı ve vâsıtasız iki def'a Haremeyni ziyârete gitdi. İkinci seferinde vefât etdi.

7– Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî "rahmetullahi aleyh":

Büyük ve meşhûr islâm âlimidir. Her ilmde şaşılacak derecede mahâret sâhibi idi. Elli hadîs-i şerîf kitâbında sened sâhibi idi. Hindistân ülemâsı onu medh etmişdir. Şâh Abdül'azîz hazretleri onu medh eden âlimlerdendir. Arabî ve fârisî şi'rlerindeki akıcılıkda Firdevsîyi ve Ferâzdakiyi geçmişdir. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri onun şi'rlerini Câmî hazretlerinin şi'rlerine benzetirdi. Hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini medh için yazdığı arabî ve fârisî şi'rlerdeki medh, Husrev ve Câmi'nin Sultân-ül-meşâyıh ve Hâce-i Ahrârı medh için yazdığı manzûmelerden dahâ belîgdir.

İlm tahsîlini temâmladıkdan sonra, ba'zı medreselerde ders vermekde iken, tesavvuf yolunda ilerlemek arzûsuna düşdü. Tam o sırada Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin talebelerinden Mirzâ Abdürrahîm ismli bir zât çıka geldi. (Onu da'vet için husûsî olarak gönderilmişdi.) Ona bir mürşid bulamadığından yakındı. Bunun üzerine birlikde Dehlîye gitdiler. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna kavuşup dokuz ay sohbetinde bulundu. Bir kimse ona Abdüllah-i Dehlevî hazretleri hakkında uygunsuz sözler söyledi. Bu sözleri söyleyen kimseyi domuz sûretinde gördü. Bunun üzerine hocasına bağlılığı kat kat artıp, canla başla ona teslim oldu. Huzûrunda uzakda ayakkabıların konduğu yerde otururdu. Hocasından çok inâyetlere kavuşup, sonunda kemâle erip, hilâfetle şereflendi. Hocası onu yetişdirdikden sonra, insanları irşâd için memleketine gönderdi. Ayrılırken bütün talebeleri ve sevenleri ile birlikde onu Şeyh Muhammed Âbidîn mezârının bulunduğu yere kadar (dört millik mesâfe) uğurladı. Vedâlaşırken onu gitdiği diyârda kutbiyyetiyle müjdeledi. Memleketine varınca, halk sohbetine hücûm etdi. Sanki o diyârın saltanâtı ona verilmişdi. İrşâdı her tarafa yayıldı. Halîfeleri ve halîfelerinin halîfeleri binleri aştı. 1242 [m. 1826]de Şâmda vefât etdi.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinin hocası Abdüllah-i Dehlevîyi "kuddise sirruh" medh için yazdığı arabî kasîdenin tercemesi:

Arzûların kıblesine (hocama) giden yol sona erdi. Bu mesâfeyi kat' etmeyi nasîb eden Allahü teâlâya hamd olsun.

Allahü teâlâ; yorgun bineğimi gece yürümekden, kâh konmak, kâh gitmek külfetinden...

Beni, bukağı gibi insanın ayağını bağlayan akrabâ ve vatan te'sîrinden, dostlar ile dünyâ servetine karşı duyulan alâkadan...

Annemi düşünmekden, kardeşlerime hasret duymakdan, amcam ve-

yâ dayımı aklıma getirmekden...

Bana, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine gitme! Diyenlerin te'sîrinden, çekemeyenler ile kınayanların sözlerine kulak vermekden kurtardı.

Beni son derece yalancı ve çok câhil bir cemâ'atin şerrinden korudu.

Ya'nî iş ve davranışlarıyla mahlûkların en berbatı olan Âzerbaycan râfizîlerinin şerrinden muhâfaza buyurdu.

Çünki, onları yoldan çıkaran "İsmâ'îl Kâşi" münâzara ve mübâhese ateşini tutuşdurunca yenilgiye uğradı.

Allahü teâlâya hamd-ü senâlar olsun ki, beni maksadların en yücesine ulaştırdı. Çok fazîletli ve kâmil mürşide kavuşmayı bana nasîb eyledi.

O mürşid (Abdüllah-i Dehlevî hazretleri), karanlık ufukları aydınlatan ve herkesi dalâletden hidâyete kavuşduran zâtdır.

O reîs "Gulam Alîdir". Bakışı ile, çürümüş dağılmış şeyler dirilir. Mânen ölmüş kimseler onun feyziyle hayâta kavuşurlar.

Gulam Alî, bir ni'met denizi ve cömerdlik dağıdır. Bütün fazîlet ve iyi hasletlerin de kaynağıdır.

O hidâyet yıldızı, karanlık gecelerin dolunayı, takvâ ummânı, feyzler defînesi ve kerâmetler hazînesidir.

Abdüllah-i Dehlevî "kuddise sirruh" sükûnetde arz, sağlamlıkda dağ, her tarafı aydınlatmakda güneş ve yücelikde gök gibidir.

İslâmiyyet pınarı, irfân ma'deni mahlûkâtın yardımcısı ve fadl-ı ihsânın kaynağıdır.

Halkın şeyh-ül-islâmı, müslimânların gönül kıblesi, büyüklerin reîsi ve zor işlerin merci'îdir.

Gizlice rehberlikde en iyiye götürücü ve halkı, açıkca Allahü teâlâya da'vet edicidir.

O, herşeyin Rabbi tarafından sevilmekdedir. Kim onun irşâdına uyarsa, sen o kimseye ey emsâllerine örnek olan zât diye hitâb et.

Abdüllah-i Dehlevî kemâle ermemişlerin hepsini kemâle erdiren ve bütün kâmil insanların kusûrlarını da giderendir.

Ey âlemlerin Rabbi! Bu mürşidin hâtırı için, bu yüce zâta lâyık bir edebi ve terbiyeyi bize de nasîb eyle.

Ömrümün bir kısmını onun ömrüne ekle. Onun himâyesi sebebi ile halkı râhatlık gölgesi altında dâim kıl.

Beni hocamın hüsn-ü kabûlü ile mutlu kıl. Onu memnûn edecek hizmetleri bana nasîb eyle.

Bütün hâllerde, hayâtda kaldığım müddetce hergün kalbimde onun kadrini biraz dahâ artır.

Ey Rabbim! Uhrevî kurtuluşu te'mîn edecek bir tarzda, hocam benden râzı olarak cânımı al.

Elhamdülirabbirrahimü'l-mün'ım. El kâdirül mukaddes El-Fe'âl-Sümmessalâtü alâ Resûlül müctebâ, Hayrülverâ ve sahbihî ba'de âlihî.

Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinin, hocası Abdüllah-i Dehlevî hazretlerini medh için yazdığı fârisî şi'rin tercemesi:

Güzellerin şâhına benden gizlice şu haberi verin. Dünyâ, nisan yağmurundan yeniden canlandı.

Seyirciler sıraya dizilmiş beklemekde ve gözleri onun yolundadır. Bütün güzeller toplanmışlar, na'meci ise güzel okumakdadır.

Şâyet yüzbinlerce cilve ve na'me ile salına salına bağçenin ortasından bir ân için lutfedip, şeref verirse.

Lâlenin kalbindeki yaraya ayağının tabanından merhem bırakır. Al yanaklı dilberlerin alnına kölelik damgası vurur.

İlkbehârın yeni açmış güllerine kendi letâfetinden su, câzibe verir. Bağçenin fidanları da karşısında utançlarından terlerler.

Düzgün selvileri kendi boy ve bosuna köle yapar. Şimşir ağacını güzellik iddi'asından pişmân eder.

Onun cemâlini kıskandığı için, gülün içi kanla dolar. Yeşillikde yaşayan tavus kuşunu da nazlı yürüyüşünden mahcûb eder.

Nergisin gözü onun mubârek yüzüyle nûrlanır. Tâze sümbül onun ayağını öperek intizâmsızlıkdan kurtulur.

Bugün hâkimâne bir tarzda bağçenin seyrine gitmek için yönelmesi, bağçeyi, Cennet bağçesine karşı kıskandırıcı yapar.

Çünki, nâziklik ve zerâfetden dolayı çekişme ve rekâbetin temeli pek sağlam ve kuvvetlidir. Bu rekâbet fidanlardan tut da harem dâirelerindeki kadınlara kadar gider.

Bir yandan sevgililer bezenerek yüzlerinden peçeyi düşürmüşlerdir. Öyle sevgililer ki, hepsi de meşhûr ressam Mâninin kaleminin kıskandığı kimselerdir.

Diğer tarafdan bağçe öylesine açılmış ve yeşermiş ki, onu kalem ve yazıyla anlatmak mümkin değildir.

San'at kalemi reyhânî yazıyla çemenin kenârlarında birçok hârikalar yazmışdır.

Menekşe, sevgilinin beniyle aynı renkde olduğunu iddia eder. Üzerine inci gibi çiğ düşmüş, gül de sevgilinin yüzü gibi ter saçıcıyım diye böbürlenir.

Gonca ağzındaki sırrını yavaş yavaş açıklar. Nergis de gözleriyle gizli gizli işâretler, cilveler yapar.

Reyhânlar yeni terlemiş bıyık ve sakaldan, sünbül ise, sevgililerin zülüflerinden haber verir. Doğrusu selvi de güzellerin boylarıyla aynı seviyede olduğunu iddia eder.

Gül yaprağının üzerine düşen her damla çiğ, sanki Yemenin kırmızı yâkutu üzerinde ummânın incileri gibidir.

Bağçe yeşil örtüsünden dolayı zümrütü hor görür. Açılmakda olan lâle de kırmızı yâkutla alay eder.

Seherde esen rüzgâr, hazret-i Îsânın mu'cizesini hâtırlatır.

Gül, ilkbehâr bulutlarının haykırış ve ağlayışından hep güler. Tıbkı fânî âşıkın feryâdından korkusu olmayan sevgililer gibi.

Hazret-i Yûsüfün kokusundan hazret-i Ya'kûbun gözleri açıldığı gibi, gülün kokusundan da bülbüllerin gözleri yeniden aydınlandı.

Semenderler, ateş renkli güllerin gölgesine sığına sığına artık su hayvanı oldular. Çölün yabânî hayvanları da bağçenin letâfetinden evcilleşdiler.

Bağçe yeşil, papağan yeşil ve na'me yeşil. Yeşil içinde yeşil. Böyle bir meclisde na'meci Nikisanın sesi bile rağbet görmez.

Seher yeliyle bir ânda binlerce gül açdı. Tıpkı o büyük velînin ma'nevî iltifâtından müridlerin kalblerinin açılması gibi.

Öyle bir velî ki, yaratılışın ışığı, ilm ve idrâk burcunun güneşi, hikmet defînesinin anahtarı ve ilâhî sırların hazînesidir.

O, mürşidlerin büyüğü, evliyânın meş'âlesi, rehberler rehberi ve büyüklerin merci'î.

O kutb, kudsî âlemin mu'temedi Dehlevî Abdüllah şâhdır. Onun iltifâtıyla siyâh taş dahî Bedehşânda çıkan yâkutun hassâsını gösterebilir.

Abdüllah Şâh, evliyânın önderi, ma'rifetullah sahrâsında gezen, azâmeti ilâhîye dalan ve ma'rifetullah deryâsında yüzen bir zâtdır.

Abdüllah Şâhın meş'âle yakdığı yer, her ne kadar Cihânâbâd ise de, bütün dünyâ onun meş'âlesinden ışık almakdadır.

Bugün Çinin kuzey ucundan batının nihâyetine kadar insanlar arasında onun bir benzeri yokdur.

Onun güneş gibi kemâlinden yarasadan başka kimse nasîbsiz kalmaz. Bu âlemde şaşıdan başka kimse onun bir benzerini göremez.

İmâm-ı Rabbânîye "kuddise sirruh" zâhir olan kemâlât, Mazher-i Cân-ı Cânândan "kuddise sirruh" sonra Abdüllah Şâhdan "kuddise sirruh" başka kimsenin kalbine yerleşmemişdir.

Abdüllah Şâhın feyzi ve ilmi kadar ne güneş dünyâyı aydınlatmakdan söz edebilir, ne de felek onun mertebesi kadar yüce olabilir.

Rüzgârın gücü yetmez ki, onun huzûrunda çeviklikden bahs etsin. Dağın da haddi değildir ki, onun himmetine karşı ağırlıkdan dem vursun.

Eski müderrisler dahî bu devrde olsalardı, can atarak ders okumak için Abdüllah Şâhın meclisinde otururlardı.

Sefer der vatan onun dergâhından ayrılmayanların şânıdır. Onlar halvet der encümensiz bir ân bile geçirmezler.

O se'âdetli zümrenin parlak feyzi yanında, hoş derdem ve nazar derkadem hiç bir değer ifâde etmez.

Kalbden yüzer kitâb ilm ve irfân yazmış olan büyük âlimler, Abdüllah Şâhın yanında, yeni mektebe başlamış çocuklar gibidirler.

Abdüllah Şâhın köyünde (dergâhında), Ebû Yezid-i Bistâmî ve Hallâc-ı Mansûr derecesine ermiş birçok evliyâ var ki, "Enelhak" ve "Sübhânî" sözlerini kat'iyyen ağızlarına almazlar.

Eğer Suhâ yıldızı güneşe karşı parlaklık iddi'asında bulunması doğru olursa, büyük velîlerin Abdüllah Şâh ile aynı derecede olduklarını iddi'a etmeleri de doğru olur.

Dehlî şehri, Abdüllah Şâhın rûhâniyyetiyle öylesine mücerred rûhların bir yeri oldu ki, insanoğlunun fikri ve aklı bile şehr kal'asının etrâfında dolaşamaz.

Dehlî şehri her ne kadar küfr ülkesi ise de, lâkin Abdüllah Şâhın orada bulunmasından dolayı Cennet gibidir. Bu sözüm, âyet-i kerîmeye aykırı düşmez.

Hidâyet ve irşâd bağçesi son derece solgun ve perîşân idi. Abdüllah Şâhın feyzleriyle yeniden yeşerip, parlaklık kazandı.

Eğer son zemânlarda Abdüllah Şâhın mi'mâr gibi olan lütfu, îmân yapısının temelini yeniden bağlamamış olsaydı, virâneliğe yüz tutardı.

Dahâ Abdüllah Şâhı görmeden öyle ma'nevî hâllere kavuşdum ki, o hâller, Mültanlı mürşidi gördükden sonra bile Iraklı Şeyh İbrâhîme zâ-

hir olmadı.

Turanlılar ve Horasanlılar beni çok kınadılar. Eğer müslimân isen küfr diyârına gitmeyi nasıl benimsedin, dediler.

Onlar Dehlîde küfr karanlığı var dediler. Ben ise, içimden eğer âb-ı hayât arıyorsan mutlaka karanlığa gitmelisin, dedim.

Dahâ Abdüllah Şâhı görmeden bana ihsân olarak verilen ma'nevî hâl, uzun sohbetlere rağmen Mekke ve Medînedeki evliyâdan ele geçmedi.

Ey nefsin hîlelerinden ve şeytânın aldatmalarından kurtulmak isteyen kimse! Sen cân-u gönülden Abdüllah Şâhın kölesi ol.

Eğer Sahre adlı cin, bir lahza bile Abdüllah Şâhın devrânının yüzüğünü parmağına takabilseydi, Süleymân aleyhisselâmın bütün saltanâtını bir karınca ile satın almazdı.

Dehlîde bulunmasına rağmen, fânî dünyâya meyl eden tâlihsiz bir kimse, tâlihsizliğine kan ağlasa yeridir.

Bir alçak kimse, ben Abdüllah Şâhın beldesine yakınım, fekat onu tanımıyorum, dedi. Ona dedim ki, gâliba sen Ebû Cehl ile Muhammed aleyhisselâmın hikâyesini bilmiyorsun!

Abdüllah Şâhın dergâhının çöpçülerine âcizâne yüzlerce ihtârım olsun ki, sakın o büyük kimyâyı elden kaçırmasınlar.

Lâyık olmadığımı bildiğim hâlde, Abdüllah Şâhın kabûlüne mazhar olmayı umarım. Kabûl edilmem için Şâh-ı Nakşibend ve Gavs-i Geylânînin rûhâniyyetlerinden de yardım beklerim.

Ben kelbim, hattâ dahâ aşağıyım. Sen ise, ey sevgilim, Necmeddîn Kübrâ gibisin. Lutfun ve kereminle uygun bulduğun bir şeklde bana bir iltifâtda bulun.

Doğana benzeyen nefsin korkusundan, saksağan gibi sana doğru kaçkınım. Bu saksağanı lutfunla bir doğan kuşu gibi yaparsan ne güzel bir se'âdet olur.

Mâdem biz akrabâ ve yakınlarımıza yabancı olduk, bâri sen bizi kendine dost ve bildik yap. Biz Selmân-ı Fârisî gibi yapdığımız için, siz de bize Muhammed aleyhisselâm gibi lutf buyurun.

Senin tertemiz cânın, Cân-ı Cânânı göstermek için öyle bir ayna olmuşdur ki, artık bu devrde ehl-i basîret nazarında Cân-ı Cânânın ta kendisisin.

Sen kendi feyz kadehinle âciz ve muhtâc Hâlide kana kana içir. Çünki, Hâlid çölde susamış birisidir. Sen ise bir ihsân deryâsısın.

8– Mevlevî Abdürrahmân Şâh Cihânpûrî “sellemehullahü teâlâ”:

Birçok büyük zâtın huzûruna gitdi. Fekat hiç maksadına kavuşamadı. Nihâyet Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gidip, ona tâbi’ oldu. Tesavvufda kemâle erip, hilâfetle şereflendi. Dünyâ ehlinden şaşılacak derecede halvet edip, uzaklaşdı. Ferahabâd şehrinin emîri huzûruna kabûl edilmeyi def’alarca arz etdi ise de, hiç iltifât etmedi. Onun sohbetinde yetişip, icâzet alan zâtlar, kuvvetli nisbet sâhibi keşf sâhibi idiler. Ferahabâd nâhiyelerinde ve Şâhcihânpûrda onun irşâdı çok revâç bulmuşdu. Sellemehullahü teâlâ.

9– Mîr Tâlib Mevlevî Abdülgaffâr:

İlm-i zâhiri de Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden tahsîl etdi. Tesavvufda yetişdikden sonra, Haremeyn-i Şerîfeyne gitdi. İrşâdı Yemende revâç buldu. Oranın kâdîlığını da yapdığı rivâyet edilir.

10– Seyyid İsmâîl Medenî “aleyhirrahme”:

Önce Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerine bî’at etdi. Nakşibendiyye yolunun nisbetini aldı. Bir gün rü’yâsında Resûlullahı “sallallahü aleyhi ve sellem” gördü. Ona Dehlîye git, Gulam Alîden (Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden) müceddidiyye nisbetini al, buyurdu. Bunun üzerine Dehlîye gidip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet ve hilâfet aldı ve vatanına döndü. Sahîh keşf sâhibi idi. Bu kitâbda Şâh Cihân Câmi’ne mukaddes emânetleri ziyârete gidişi anlatılmışdı.

11– Mirzâ Beğ “rahmetullahi aleyh”:

İsmi Muhammed Derviş Azîmâbâdîdir. Herşeyi terk edip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetine devâm etdi. Tesavvufda kemâle ererek, icâzet ve hilâfetle şereflendi. Siyâh keçeden bir hırka giyerek, Hâce Nakşibend hazretlerinin kabr-i şerîfini ziyârete gitdi. İslâm memleketlerinin çoğuna, meselâ Anadolu, Şâm, Hicâz, Irak, Magrib ve Mâverâünnehr, Horasan ve Hindistâna seyâhat etdi. Şâh Gulam Alî, ya’nî Abdüllah-i Dehlevî hazretleri gibi bir mürşid görmedim, demişdir. Hiç kimseden korkmadan emr-i ma’rûf ve nehy-i anil-münker yapardı. Bu hizmetleri sırasında evli değildi. Herat vâlîsi Şâhzâde Kamrân onun sevenlerindendi. Âhır ömründe evlendi. Şâfi’î mezhebinde idi. Bu sebeble Buhârâ ve civârında şâfi’î diye anılırdı. Türkistânda Sebz şehrinin vâlîsi tarafından şehîd etdirildi.

12– Hazret-i Ahmed Şîr Muhammed “rahmetullahi aleyh”:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin dergâhında ilm tahsîl etdi. Tesavvufda kemâle erip, icâzetle şereflendi. Talebelerine takvâyı, hayrlı amelleri ve harâmdan sakınmalarını emr ederdi. Ömrünün son zemânlarında çok za’îf düşdü. Kitâblarını satıp, tedrîse son verdi. Hindistânda yerleşdi. Orada fitneler çıkınca, hicret için Haremeyn-i şerîfeyne gitmek üzere

yola çıkdı. Mültana vardığında vefât etdi.

13– Mevlânâ Muhammed Cân Şeyh-ul-Harem "rahmetullahi aleyh":

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden ilm tahsîl etdi. Çok riyâzet çekdi. Hergün Hâce Kutbuddîn hazretlerinin türbesini ziyârete giderdi. Gece orada ibâdet ile meşgûl olurdu. Sabâhleyin hocası için bir testi tatlı su getirirdi. Oranın suyu çok tatlı idi. Bir hizmetçi şöyle nakl etmişdir. Oğlum ölecek derecede hastalanmışdı. Gece vakti alıp, dergâha götürdüm. Mevlânâ Muhammed Cân murâkabe hâlinde idi. Oğlumu önüne bırakıp, hastalıkdan kurtulması için düâsını istedim. Ona düâ etdi. O ânda hastalığı geçip, sıhhate kavuşdu. Bir başka şahs da şöyle nakl etmişdir. Bir kadına tutulmuşdum. Hâlimi arz etdim. Eğer benden zinâ fi'li vâki' olursa, benim bundan kurtulmam için yardım etmediğinizi indi ilâhîde arz ederim, dedim. Bunun üzerine bana Lâ havle velâ kuvvete illâ billah okumamı söyledi. Ben de okudum. Sübhânallah! Lâ havle okur okumaz o kadına tutkunluğum hiç kalmadı. Sanki onunla benim aramda sedd-i İskender çekilmişdi. İki sene hiç şehvet hissetmedim.

Mevlânâ Muhammed Cân hazretleri, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet ve hilâfet aldıkdan sonra, Harem-i şerîfe gitdi. Önce çok güçlüklerle karşılaşdı. Sonunda maksadına erip, döndü. Halîfeleri, İstanbul ve Anadoluda insanları irşâd etdiler. Sultân Abdülmecîd Hânın annesi Bezm-i âlem vâlide sultân ona intisâblı idi. Bir dergâh inşâ etdirip, hizmete vesîle oldu. Mevlânâ Muhammed Cân 1266 [m. 1849]da Mekke-i Mükerremede vefât etdi.

14– Seyyid Ahmed Kürdî:

Bağdâdda Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinden feyz aldı. Dahâ sonra Resûlullahın "sallallahü aleyhi ve sellem" işâreti ile Dehlîye gidip, Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetinde, müceddidiyye yolunda kemâle erdi. Dehlîye yolculuğu sırasında hastalandı. Rüyâsında Resûlullahı "sallallahü aleyhi ve sellem" gördü. Şifâ için salevât ta'lîm buyurdu. Bunu okuyunca sıhhatine kavuşdu.

15– Seyyid Abdüllah Magribî:

Önce Mevlânâ Hâlid-i Bağdâdî hazretlerinden feyz aldı. Sonra Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gidip, icâzet ve hilâfetle şereflendi.

16– Molla Pîr Muhammed:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûrunda kemâle erdi. Şaşılacak derecede istiğrâk hâlinde idi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin kabrini ziyârete gider, bütün geceyi orada geçirir, yağmur da yağsa aldırmazdı. Keşmir havâlisinde çok meşhûrdu.

17– Molla Gül Muhammed "aleyhirrahme":

Gazneyndendir. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin sohbetlerinde kemâle erip, hilâfetle şereflendi. İnsanları irşâd ile meşgûl olup, birkaç zâta icâzet verdi. Hacca gitdi ve orada vefât etdi.

18– Mevlevî Muhammed Cân Heratî "aleyhirrahme":

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden feyz alıp, hilâfetle şereflendi. Çok kerâmetleri nakl edilmişdir. Kandehârda binlerce kimseyi irşâd etdi.

19– Mevlânâ Muhammed Azîm "aleyhirrahme":

Şaşılacak derecede yüksek ahlâk sâhibi idi. Güzel ahlâk sanki onun tîneti idi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden icâzet almakla şereflendi. Hocasının vefâtından sonra Haremeyn-i şerîfeyne gitdikden sonra, vefât etdi.

20– Mevlevî Nûr Muhammed "aleyhirrahme":

Çok riyâzet çekdi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerine bî'at edip, murâkabelerle meşgûl oldu. İcâzetle şereflendi. Abdüllah-i Dehlevî hazretleri buyurdu ki: Müntesîblerimden dört kimse iftihâr vesîlesidir. Mevlevî Şîr Muhammed, Mevlevî Muhammed Cân, Mevlevî Azîm ve Mevlevî Nûr Muhammed. Bu dört zât, aşk şerâbını hem içenlerden, hem de sunanlardan, ya'nî içirenlerdendir. Hepsi de derin âlim idi.

21– Mirzâ Murâd Beğ "aleyhirrahme":

Zühddeki kemâli sebebiyle Abdüllah-i Dehlevî hazretleri ona, zemânın Cüneyd-i Bağdâdîsidir, buyurdu. İcâzetle şereflendi. Nisbeti çok kuvvetli idi. İnsanlar onun sohbetlerinde yüksek derecelere kavuşdular. Hocası hayâtda iken vefât etdi. Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ayak ucuna defn edildi. Ona âfiyetler olsun!

22– Muhammed Münevver İmâm-ı Mescid-i Ekberâbâdî:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin halîfelerindendir. Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Çok feyz vermişdir.

23– Meyân Muhammed Asgâr Sâhib:

Kuvvetli nisbet sâhibi idi. Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin emri ile babamın (Ebû Sa'îd Fârûkî hazretlerinin) huzûruna devâm etdi. Babam ona inâyetde bulundu. Dergâhın idâresi ile o alâkadar olurdu. İnsanlar onun teveccühleriyle çok şeylere kavuşdular. İlk hac seferinden sonra ikinci def'a babamla birlikde hacca gitdiler. Dehlîye döndükden sonra, hicrî 1255 senesinde vefât etdi. Dergâha defn edildi.

24– Mîr Nakş Alî:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûrunda kemâle erip, Luknova gitdi.

25– Meyân Ahmed Yâr “aleyhirrahme”:

Tüccâr idi. Müceddidiyye nisbetini Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinden aldı. Bu zâtın kabri de dergâhdadır.

26– Meyân Kamerüddîn:

Kâdiriyye yolunda yetişmiş bir zât idi. Peşâverden Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin huzûruna gelip, sohbetlerinde Müceddidiyye yolunda kemâle erip, icâzetle şereflenerek, memleketine döndü.

27– Muhammed Şîr Hân:

Afgâneden gelip, nisbete kavuşdukdan sonra memleketine döndü.

28– Şeyh Halîlürrahmân “aleyhirrahme”:

Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin husûsî hizmetlerinde bulunan bir talebesi idi. Kuvvetli nisbet sâhibi olup, hocasının husûsî inâyetlerine mazhar oldu. Hocasının huzûrunda zikr halkasında bulunduğu bir sırada, bir şahs zehrli ok ile vurdu. Hocasının ayakları yanına düşüp, o ânda şehîd oldu. Bu hâdise Abdüllah-i Dehlevî hazretlerinin vefâtından önce, son hastalığı sırasında vukû’ buldu. Kabri, Mazher-i Cân-ı Cânân hazretlerinin ayak ucundadır. Allahü âlem.